

Vatra veche

Vatra veche

7

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XVI, nr. 7 (187) iulie 2024 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Ionela Flood, In căutarea unei noi paradigme, acrilic pe pânză

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: RĂZVAN VONCU

SUMAR

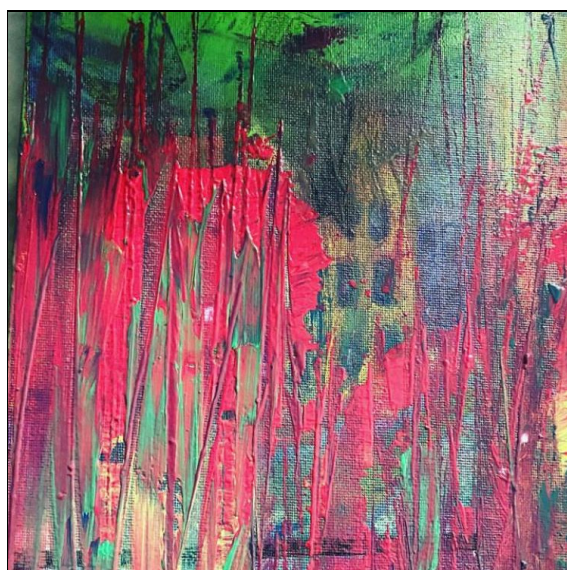
Mihai Eminescu în oglinzile alterității, de Nicolae Suciuc/ 3
Eminescologie, la trecut, prezent, viitor..., de Constantin Stancu/5
Mihai Eminescu și învățătura teologică, de Florin Bengean/7
Dimitrie Anghel șlefuitor de senzații rare, de Shanti Nilaya/7
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Răzvan Voncu/9
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Dinu Săraru/13
Vatra veche dialog cu pictorul Tudor Banuș, de Veronica Pavel Lerner/19
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/21
Identificări. Poezia lui Lucian Blaga, de Ionel Bota/22
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/24
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cărlugea/25
Memorialistică. Pericle Martinescu, memorialist, de Dorin Nădrău/26
Poeme de Emilia Amariei și Bianca Marcovici/27
Marin Preda, Jurnalul intim, de Geo Constantinescu/28
Nicolae Gheran, în oglinda corespondenței, de Rodica Lăzărescu/30
Eseuri cioraniene (Ioinel Necula), de Camellia Ardelean/31
Pantha rei, poem de Gheorghe Jurcă/33
Jurnal de prezență, de Ecaterina Țarălungă/34
Eseu. Nietzsche, Sihastrul din noi (Ion Fercu), de Petre Isachi/35
Realism în poezia lui Kobayashi Issa, de Radu Șerban/37
Thanatofilia. Poetica învierii la Ștefan Goanță, de Viorel-Dorel Cherciu/39
Luminile Nordului (Florian Roatiș), de Zenovie Cărlugea/43
Literatura română între identitate și universalitate (Galina Marte), de Nicolae Matcaș/46
Îngeri deghizați (Ioan Cărmăzan), de Nicolae Suciuc/49
Simona Mișuțiu, un dramaturg de perspectivă, de Doina Bălțat/51
Timpul care ne fură... (Mirela Duma), de Daniel Marian/53
Poeziile Mirelei Duma, de Alexandru Nemoianu/53
Lumina din vitralii (Liliana Trif), de Iacob Florea/54
Patriotismul încotro ? (Nicolae Suciuc), de Simona Mișuțiu/55
O ultimă întrebare, de Nicolae Suciuc/56
Poeme de Ion Pițoiu Dragomir/57
Poeme de George Vigdorovits/58
Documentele continuității. De la romani la români, de Ioan-Aurel Pop/59
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/60
Amvon. În pridvorul Raiului, de Gheorghe Nicolae Șincan/61
Rugăciunea „Tatăl nostru”, de Eugen Mera/62
Asterisc. Figura 114 – Mormintele scriitorilor, de Gheorghe Sarău/63
Urmele pașilor. Aripi visând, de Dumitru Ichim/65
Lena, Ina și Adriana, de Daniela Giurculescu/66
Starea prozei. Mici surprize, de Silvia Urdea/67
Poeme de Răzvan Ducan/70
Poeme de Liliana Popa/71
Un tur al Capitalei americane, de Florentin Smarandache/72
Potcoave cu leduri, de Dumitru Hurubă/73
Poeme de Ionuț Caragea/74
Ochean întors. Casă de piatră, de Silvia Urdea/75
Parisul și lumea impresionismului, de Alex Măroiu/77
Poeme de Elena Nistor/79
Biserica cireșelor amare, de Cristian Meleșteu/80
Șevalet. Ochii lumii fulgerătoare a artei (Ionela Flood), de Sorin Mihăilescu/81
Muzica zilelor noastre. Nicolas Simion, de Adrian Simeanu/81
Literatură și film. Secrete supraviețuite, de Alexandru Jurcan/82
În ghearele râsului, de V. Ghica/82
Catrene alergene de Nicolae Măcaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Cornel Udrea/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85
Panoramic cultural – iulie 2024 (foto)/87
Trecutele cuvinte, poem de Veronica Pavel Lerner/88

Ionela Flood, Lanul verii, acrilic pe pânză

Ionela Flood, Spicele verii, acrilic pe pânză

Ionela Flood, Bougainvillea, acrilic pe pânză

Număr ilustrat cu lucrări de Ionela Flood (Anglia)

MIHAI EMINESCU ÎN „OGLINZILE ALTERITĂȚII”

Obișnuiți ca toate informațiile despre inegalabilul Mihai Eminescu să ne fie oferite, fie în ample studii de critică și istorie literară, adevărate chei în decriptarea operei marelui nostru poet, fie „cernute” în articole de duzină, mai ales pe internet, slugi ale unei „documentaristici însetată de senzațional” (p.393) - noua „formulă” aplicată de Zenovie Cârlogea în conceperea unui „dicționar monografic” (1), se dovedește a fi una de mare succes (2), cum de altfel s-au dovedit a fi și celelalte „dicționare esențiale” ale domniei sale, unul despre Lucian Blaga (3) și altul despre Tudor Arghezi (4), cu atât mai mult, cu cât autorul și-a îndreptat atenția „dincolo de tratarea schematică”, spre „articolul-eseu” care să ofere, așa cum însuși o spune în *Cuvânt înainte*, „o înțelegere mai nuanțată și o viziune structurată și cât mai exactă a problematicii, ușor controlabilă de biografia în materie” (p. 5). Textele incluse în aceste articole-eseu, în număr de 180, cu aferentele-i inserări de documente, nu fără o „asiduă documentare” și însoțite de „imagini-document”, surprind „oameni din viața lui Eminescu”: scriitorii, gazetarii, literați, artiști, intelectuali, politicieni, dar și „oameni din lumea comună” circumscriși într-un întreg proces de împrejurări date, și „distanța” dintre „subiect” și „actanți”, „în funcție de de fiecare individ *catagrafiat*” (p. 6).

Variile mărturii despre această, pe de o parte, zbuciumată și controversată epocă a zorilor modernizării României, iar pe de alta, despre una purtând stigmatul celor mai nonconformiste atitudini și convingeri intersectate într-o lume hibrid, aflată încă la Porțile Orientului, reflectă inedit, firea complexă a Poetului, „scindată în atitudini contrare, ca fel de a fi între solitudine și sociabilitate, dar și fixată pe anumite valori de la care nu a abdicat niciodată” (p. 6), cu alte cuvinte, surprinde un portret moral intelectual complet, al autorului Lucefărului, construit cu mîgală, ca la un joc de PUZZLE (dacă se poate spune așa). „Aduunate laolaltă - opinează Delia Muntean - ele spun povestea unei vieți și a unei epoci, cu fluxurile și refluxurile lor. Între ele autorul construiește varii încrengături și complicități, comunicarea lor neurmărind nicidecum idolatrizarea lui Eminescu, ci o cât mai fidelă și echidistantă reflectare a sa” (5).

Ideea că am în mână un dicționar foarte generos, care, cum precizează Aureliu Goci, „nu se citește, ci se consultă”, în vederea unei informări „mai rapide”(6) și că pot, la orice oră, să selectez de la cuprins orice nume, în ordine alfabetică, îmi dădea o marjă de elan în plus. Evident, ca orice dascăl de limba și literatura română, visând nu o dată la Eminescu omul, îmi doream cu tot dinadinsul să ajung cât mai repede, la cei mai importanți oameni din viața lui Eminescu: Titu Maiorescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Veronica Micle, I. L. Caragiale, etc. Cu toate acestea însă, convins că paginile dedicate marilor oameni de cultură citați mai sus, vor avea o cu totul altă pondere în economia cărții, decât un nume comun, în loc să apelez la cuprinsul cărții, m-am hotărât să deschid cartea în mod intenționat, la cel mai scurt articol eseu, și anume cel intitulat *Mircea av. (18?? -)* și consacrat directorului „Tipografiei Naționale, unde se tipărea *Curierul de Iași*, la care era redactor Mihai Eminescu”. Avocatul Mircea îi cere poetului să scrie un articol „în apărarea primarului Pastii al Iașului, atacat în gazeta locală *Steaua României*”, iar poetul

refuză propunerea, așa cum urma să refuze și „să iscălească”, *in extremis*, un articol scris de însuși Mircea, „ceea ce îl face pe poet și mai indignat, mărturisind că nu putea să ia asupra-și stilul unui om care nu știe să scrie, un avocat de mână a treia”. Și autorul monumentalului dicționar esențial finalizează articolul evidențiind o primă trăsătură de caracter a poetului care va demisiona imediat de la *Curierul de Iași*, „după un an de muncă susținută în redacția” acestuia: „Eminescu își dă cu demnitate umană și deontologie profesională demisia, preferând să ducă o viață și mai grea lipsită de asemenea compromisuri...” (479). Nici că se putea o primă și mai la obiect impresie cu privire la seriozitatea perspectivei prin care autorul *Panopticum-ului* și-a propus să inoculeze momente din viața autorului *Glosei*, aspect care reiese și din alte multe articole, cum ar fi bunăoară, cea în care poetul, invitat de regină, la palat, unde i se citește *Balada românească pentru soli, cor și orchestră*, cerându-i-se să-și dea cu părerea, răspunde: „Maiestate! În forma actuală cred că ar fi mai bine să nu fie publicată”. La atenționarea reginei „Uiți că vorbești cu regina României?”, poetul ar fi răspuns: „Da, dar nu regina poeziei” (p. 219). *Quod erat demonstrandum*: poetul ținea mai mult la demnitate și la verticalitate, decât la simplele aparențe, așa cum era de așteptat. Mai bine sărac, decât mînjit sufletește. Aceeași demnitate o apăra poetul și când, acestuia, internat la Mănăstirea Neamț, în ianuarie 1887, i se face cunoscută propunerea lui Alexandru Vlahuță, în *Lupta*, pentru acordarea unei „rente viagere”, a unei „recompense naționale” prin care Eminescu să fie ajutat financiar, la care acesta răspunde: „...Nu te pot încredința îndestul cât de odioasă e pentru mine această specie de cerșetorie, deghizată sub titlul de subscripție publică, recompensă națională, etc. E drept că n-am bani, dar aceasta e departe de a fi un motiv pentru a întinde talgerul în public. Te rog să desistezi cu desăvârșire de la planul tău, oricât de bine intenționat ar fi, de a face pentru mine apel la public” (p 716). Acestea sunt cuvintele geniului nostru suferind, iar autorul cărții lasă cititorul și aici, ca peste tot cuprinsul „dicționarului esențial”, să deducă el însuși trăsăturile de caracter a autorului *Kamadevei*.

Demnitatea și verticalitatea caracterului său merg mână-n mână cu refuzul de a se umili, dar și cu ambiția de a-și susține punctul de vedere, nu numai de a nu se lăsa călcat în picioare, dar de a apăra cauza comună. Sunt arhicunoscute duelurile poetului cu cei de la *Românul* și în special cu C.A. Rosetti însuși (poreclit Bricococ), care în viziunea lui Eminescu, era „reprezentant de frunte al *păturii superpuse*, urmaș al fanarioșilor care au jecmănit Țările Române” (p. 611). Semnificative sunt în acest sens, pozițiile Poetului →

NICOLAE SUCIU

față de liberalii din acea vreme, dar susținute dintr-un original sentiment patriotic, atât în articolul eseu despre C.A. Rosetti: „Nu cu utopii comuniste, nu urmând pe fanariotul C.A. Rosetti, care a corupt această țară și-a făcut din vicleșug, din tâlhărie patronată a amicilor săi politici, din fraze, mijloace de câștig, se va putea ridica vreodată acest popor.” (p. 614), cât și în cel despre I. C. Brătianu: „Liberalii sunt smântâna și temeiul României, noi suntem niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, cari nu merită să fie băgate în seamă [...] Țărani? Nu sunt. Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie, fabricanți – numai de palavre, leneși cari trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fuduli, mult mai înfumurați decât coborătorii din neamurile cele mai vechi ale țării” (p. 69). În schimb, liderul „roșilor”, C.A. Rosetti, nu numai că citea cu interes articolele lui Eminescu din *Timpul*, dar îl aprecia pe Poet, așa cum rezultă din *Amintiri de la Junimea* a lui Iacob Negruzzi care-l citează spunând despre adversarul său că „are cea întâi pană de jurnalist în România” (p. 618).

O cu totul altă imagine are gazetarul Eminescu despre Mihail Kogălniceanu, pe care în 1879, îl vede „ca om cu practica lucrurilor”. Mai pe urmă poetul justifică cele afirmate anterior, ca fiind juste: „Personalitatea de om politic și de acțiune culturală fiind uriașă în raport cu adunătura din jurul lui angrenată în tot felul de jocuri politicianiste” (p. 363). La rândul său, Kogălniceanu, la unison cu Titu Maiorescu, la propunerea în *Adunarea Deputaților*, a acordării unei pensii Poetului, îi aduce acestuia un binemeritat elogiu, dând dovadă de o rară probitate: „...nu cred că va fi unul aici în Cameră care să rămână surd și nepăsător la suferințele acestui mare poet al țării” (p. 364).

La fel de convingător în ceea ce privește creionarea trăsăturilor de caracter ale omului Eminescu, se dovedește a fi articolul eseu dedicat lui Iosif Vulcan, în care este inserat apelul de suflet din 7 iulie 1889, al fostului redactor al *Familiei*, ca urmare a morții marelui poet: „Moartea Poetului – încheie dl. Zenovie Cărlugea articolul despre articolul de suflet al redactorului de la *Familia* – este marcată de *Familia* printr-un întreg număr, la 7 iulie se deschidea cu portretul lui Eminescu în chenar de doliu, reproducând reportajul înmormântării detaliat împreună cu alte informații și îndemnând pe cei care l-au cunoscut pe Poet cu imperativul *Scrieți amintiri!*, care a constituit semnalul unei resurecții memorialistice fără precedent la care cercetătorii apelează mereu pentru mai buna cunoaștere și înțelegere a lui Mihai Eminescu ...” (p. 724). Pe aceeași pagină, ceva mai sus, este inserat un articol realizat în capitală, în vara lui 1889, de către cel dintâi redactor și „naș” literar, care-i trimisese poetului un „onorariu” pentru poeziile publicate în în 1883, *Familia*, evidențiind subtil, condiția poetului într-o societate mercantilă: „Pe când a fost sănătos nime nu s-a gândit să-i dea sprijin, nici public, nici Academie, numai când l-a izbit boala nenorocită, au venit amicii-i întru ajutorul lui, dar societatea a rămas nepăsătoare...” (p. 724).

De-a dreptul fascinante sunt paginile referitoare la oamenii de teatru pe care elevul Eminescu i-a admirat și i-a urmat, cum ar fi bunăoară trupa *Fani Tardini-Vlădicescu*, cu care a plecat din Cernăuți pentru prima dată în mai 1864, iar pentru a doua oară, în primăvara lui 1865, plecări ce „dovedesc – spune autorul *Palatului fermecat* - o apropiere considerabilă față de conducători dar și față de actorii

ambulanți, spiritul nomad potrivit-se acum cu dorința de libertate a poetului” (p. 689). De apreciat a fost nobilul gest de mai târziu, al trupei Fani Tardini-Vlădicescu când, în iarna 1887-1888, aceasta „va contribui cu sume (646 lei) obținute din reprezentațiile date”, pentru întreținerea și medicația Poetului. Cititorul poate deduce foarte ușor că, în dosul gestului de solidaritate al conducătorilor trupei și dincolo de mărinimia lor, se poate „citi” frumusețea sufletească a Poetului capabil de mari și durabile prietenii.

Autorul și-a propus să înfățișeze lumea în care a trăit Eminescu, prin oamenii care l-au cunoscut pe omul Eminescu, „adică lăsând portretul să se alcătuiască din toate mărturisirile probate, care se completează una pe alta, interferează și se luminează reciproc” (p.8), așa cum prevede titlul cărții, și nu prin prisma numai a criticii și istoriei literare, articolele-eseu valorând mai mult de această dată, decât zeci de referințe critice. Cu fiecare „actant”, autorul derulează iară și iară, toate etapele vieții marelui nostru Poet național, din anii adolescenței și până în anul morții. Ceea ce uimește este că mărturiile, adevărate caracterizări directe și indirecte ale unui personaj de roman, nu prididese a vorbi despre aceleași trăsături de caracter ale omului Eminescu: demnitatea, modestia, sinceritatea, fair-play-ul, generozitatea, etc., care scot în relief și artistul înrăit. Mihail Pascaly îi vorbea viitorului dramaturg, I.L. Caragiale, despre tânărul Eminescu, schițând un fugar portret al poetului, când în vara lui 1867, îl cunoaște pe acesta: „*Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea niciun viciu și citea poezii în germană din Schiller cu voce tare*” (p. 112). Tot în vara lui 1867, adolescentul fusese angajat ca sufleur în trupa lui Iorgu Caragiale. Un fost actor îl prezintă cam așa: „În picioare avea niște pantaloni de dril albaștri, iar pe corp un sacou scurt de materie ordinară. Nici cămașă, nici ciorapi, nimic” (p. 113). Și din acest citat inserat de autor, se poate deduce că tânărul poet nu trăia pentru cele materiale, preocupându-l prea puțin trăirea exterioară a vieții, așa cum rezultă și din mărturia unui coleg de școală blăjean, Grigore Dragoș: „Mi se rupea de milă, unde-l vedeam cum umblă de destrămat și flămând în ultima perioadă [...]. Mai bine de o lună l-am ocrotit pe la mine. Venea seara, cina și urca în podul grajdului de la seminar și acolo se culca încălțat, îmbrăcat... se scula târziu plin de gozuri” (p.207). *Sfioșenia* lui, spicuită în portretul pe care i-l face învățătoarea Aurelia Goga, mama poetului Octavian Goga, când în toamna lui 1866, Eminescu ajunge la Rășinari, cu o recomandare către părintele său, preotul Ion Bratu, din partea lui Nicolae Densusianu din Sibiu: „Cât a rămas aici a stat în fiecare zi cu noi la masă, acolo în bucătăria de care ți-am spus. Ședea chiar lângă mine pe o laviță și țin minte că îmi venea să rîd cât era de neîndeminatec. Și sfios, de credeam că nu știe să vorbească” (p. 280), justifică atât creionările lui Mihail Pascaly, cât și portretele de mai târziu, ieșite din mâna unuia dintre cei mai buni prieteni ai săi, poetul Al. Vlahuță, așa cum îl găsisse în 1879, în locuința lui de pe Podul Mogoșoaiei: „un zeu tânăr, frumos, blând, cu părul negru, ondulat, de sub care se dezvelea o frunte mare, palid la față, cu ochii duși, osteniți de gânduri, mustața tunsă puțin, gura mică și-n toate ale lui o expresie de-o nespusă bunătate și melancolie. Avea un glas profund muzical, umbrit într-o surdina dulce, misterioasă, care dădea cuvintelor o vibrație particulară, ca și cum veneau de departe, dintr-o lume necunoscută nouă” (p. 716). →

Cititorul cărții de față, experimentat, va fi încântat de mesajul la obiect, neînzorzonat, într-un stil fără artificii, tratând „actanții” la fel, indiferent dacă ei l-au admirat pe Eminescu sau, din contră, l-au calomniat (cazul lui Al. Macedonski). Enunțurile autorului imparțial, uneori lapidare chiar, apelând de multe ori, la propoziții eliptice de predicat, cum ar fi în textul despre Mircea: „MIRCEA av. (18??) - directorul Tipografiei Naționale, unde se tipărea Curierul de Iași, la care era redactor Mihai Eminescu” (p. 479) sau despre *Morfun*, Vasile G.: „Studii la Institutului Academic din Iași (unde l-au avut profesor de germană pe Mihai Eminescu) și la Colegiul Saint-Barbe din Paris. Călătorii de studii la Bruxelles (Facultatea de Litere și Filozofie)” (p.480), pregătind marea surpriză: texte inedite, scrisori, articole de ziar, dialog, etc., care așa, scurte, la obiect, într-un stil imparțial, care au un mai mare impact, decât dacă ar fi fost mai lungi, mai romanțioase sau dacă ar fi pus accentul pe scene imaginare, pe plâsmuiri, fără un temei documentar și mai ales, îmbrăcate într-un stil bombastic.

Deschis oriunde acest cuprinzător „dicționar esențial”, lasă impresia generală că autorul a reușit să aducă în vizorul oricărui cititor, dar mai ales al specialistului, aceste „voci”, „unele din inebnalabila și ineluctabila preajmă a autenticității, altele situate la distanțe mai mici sau mai mari în timp, toate însă pariind pe o anume onestitate și onorabilitate a mărturisirii în cauză, pe un registru memorialistic larg, de la *pia, fidelisque crudelis memoria*, la egotismul histrionic-fantezist și anecdotic al unor impenitenți inevitabili ca Grigore Ventura, D. Teleor ș.a.” (p. 7), în care personalitatea lui Eminescu se reflectă „dincoace de o mitizare care a lucrat spornic și mai ales, dincolo de imaginarul specios din anumite construcții exegetice, cu întregul freamăt mundan și epidermic al ființei omenești (...) dar mai ales, cu iluziile uitătoare de sine și deziluziile amarelor regăsiri de sine...” (p. 8).

Convinși că Eminescu a fost readus „în lumea lui”, așa cum opinează eminescologul Nicolae Georgescu pe coperta-spate a cărții, ca într-un „basorelief de oameni și fapte în care se țese și poetul ori ziaristul ori omul pur și simplu”, și că lumea evocată este chiar cea „din care s-a născut România modernă”, confirmăm încă o dată, faptul că acest dicționar esențial se impune „în eminescologia actuală, ca o lucrare de referință” (7), pentru o mai bună cunoaștere, atât a omului Eminescu și a operei lui, cât și a epocii românești din a doua jumătate a veacului al XIX-lea.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. CÂRLUGEA, ZENOVIE – MIHAI EMINESCU – DICȚIONAR ESENȚIAL – Oameni din viața lui, Tipografia Moldova, 2019.
2. GOCI, AURELIU - în revista *Portal-MĂIASTRA*, nr 1/2020, p. 4: „Pentru a realiza „Dicționarul...” său, criticul a trebuit să meargă împotriva curentului de comentariu și interpretare, revenind la biografie”.
3. LUCIAN BLAGA- DICȚIONAR ESENȚIAL. Oameni din viața lui, Tipografia Moldova, vol I, 2017, Vol II, 2018.
4. TUDOR ARGHEZI- DICȚIONAR ESENȚIAL. Oameni din viața lui, Tipografia Moldova, 2019.
5. MUNTEANU, DELIA , în revista *Portal-MĂIASTRA*, nr 2/2020, p. 3-4.
6. GOCI, AURELIU, Ibidem.
7. CIMPOI, MIHAI (Acad.) - în *Literatura și Arta*, hebdomadular al Uniunii Scriitorilor din Chișinău, 11 iunie 2020, p. 5.

EMINESCOLOGIE

LA TRECUT, PREZENT, VIITOR, SUB MAȘINĂRIA LUMII...

Despre Eminescu s-a scris mult, complex, fundamental. Personalitatea marelui poet a dinamizat literatura română și a modelat modul cum percepem cultura ca forță socială. Ion Păchian-Tatomirescu revine cu o carte profundă, *EMINESCOLOGIE LA PUTEREA A TREIA*, apărută la Ed. Waldpress, Timișoara, în 2024. O carte la care a lucrat mai mulți ani (55 de ani, din 1968 până în 2023) după cum afirmă în moto-ul de la început. Există deci o știință aparte: *Eminescologia*. Puterea ei se extinde la trecut, prezent și viitor, ca o paradigmă cultural-socială importantă, pe același palier cu religia, chiar.

Cartea începe cu povestea prezenței lui Eminescu pe tărâmul Olteniei, „Câmpul Cerbului”, aproape de Filiaș, județul Dolj, la invitația unui prieten. Locul mirific, natura generoasă, stimulează viziunea lui Eminescu asupra vieții, timpului, istoriei ca forță socială. Episodul este semnificativ, a generat numeroase momente de inspirație literară și este motiv pentru dezvoltarea științei despre Eminescu.

Trecerea timpului este o temă fundamentală abordată de poet, ciclul uman, de la copilărie la maturitate este unul care ține de existența omului ca specie în Univers. Imaginea trecerii anilor, ca „nouri lungi pe șesuri”, este una profundă, legată de creație, de modul în care totul devine dinamic și supus purificării. Posibilitatea unei noi lumii se întrezărește în textele poetului.

Timpul se concretizează în prezența tablourilor istorice, de la Sarmisegetusa la Roma împăratului Traian, planurile istoriei sunt decodate de marele poet, ajungând la „sâmburele” lumilor, depășind idealul, plonjând în realul dureros. Există „raza de gândire”, informația încrustată în materie și ea poate fi decodată, sub coajă fiind adevărul... Toate sub arcadele Carpaților, ca o civilizație pelasgo-valahă bine coagulată.

Etapele „terraformării” lumilor pe această planetă sunt bine prezentate în opera lui Eminescu, de la civilizația Asiro-Babiloniană, în jurul marilor fluvii Tigris și Eufrat, la civilizația Egipteană, cu tiparul ei special, de-a lungul Nilului. Apare în istorie civilizația Semitică/Ebraică, în jurul râului Iordan și a Mării Moarte, cu istoria ei agitată și legendară. În lume se intersectează toate cu civilizația Heladică/Elenă, de la Marea Egee. Comerțul, dezvoltarea artelor și a meseriilor vechi, aduc noi paradigme în dinamica socială. Eminescu le vede cu ochii minții, dincolo de presiunea existenței mundane. Orfeu are harfa sfărâmată, istoria curge spre taina Imperiului Roman, apoi căderea imperiului, ca orice imperiu bazat pe slăbiciunile și limitele umane. Migrația popoarelor modelează istoria spre un final real, lumea se reface din cenușă și sânge. Sub roțile carului de aur a unui împărat, vremurile și oamenii sunt striviți, dar timpul are capcanele sale, dar și soluțiile vindecării rănilor sociale.

Civilizația Pelasgo – Valahică, în „Raiul Daciei”, ca civilizație distinctă în istorie, cu amprenta specifică are dinamica ei, poetul prinde în opera sa mișcarea, valul și arată luminile de la Dunăre. Mitul are locul lui, este un mod de a codifica tainele istoriei, prin etapele esențiale de pe acest areal. Ajuns în acest punct, Ion Păchian-Tatomirescu reia istoria lumii, la fel precum Harari, ulterior, pasionatul istoric al civilizațiilor, iar umbrele vremurilor s-au mișcat →

CONSTANTIN STANCU

în opera poetului, printre râuri argintoase, codrii grei de argint, munți seculari, dumbrăvi de aur, păduri de flori, sub zborul fluturilor cu aripi de curcubeu, „A lor murmur împlie lumea de-un cutremur voluptuos” (p. 33). Imagini dintr-un tablou modern, care descriu locul Edenului Pelasgo-Valah. Sunt punctate miturile, legendele, prezența zânelor, a Stejarului Sfânt, muntele ca un portal între lumea de aici și înfinit, sub ochiul lui Samoș/Dumnezeu Daciei. Toate duc la o împărăție fără bătrânețe și a vieții eterne, bază pentru basmele românilor și miturile formate în timp. Folclorul ieșind la iveală, cu forțele lui modelatoare și generatoare de creații diverse.

Podul peste Dunăre pricinuește căderea civilizației din Dacia, capitala Sarmisegetusa, cu simbolurile ei și stilul de viață format sub știința dacilor de a se face nemuritori. Simboluri, legende, tipologii care se mișcă în istorie ca fermenți ai comunităților umane. Imperiile, sub roțile istoriei, se ridică, apoi cad, Imperiul Roman învinge, își impune regulile, civilizația, religiile, Bătrânul Rege-Nord este înfrânt de valul noilor puteri din lume.

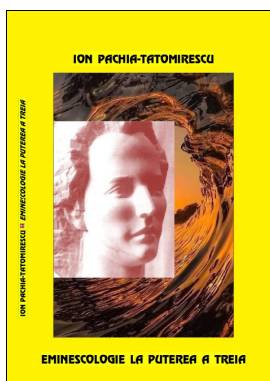
Se poate observa profunzimea operei lui Eminescu, fiul roșu al istoriei fiind bine prezentat, accesul la informație și viziunea asupra lumii i-au permis poetului să ofere tablouri asemănătoare cărților sacre din religiile istorice ale civilizațiilor punctate. Unele aspecte se cunosc, altele sunt cimentate în scrierile academice, altele sunt scoase cu generozitate de Ion Pachia-Tatomirescu în evidență.

Vraja vremurilor se sparge prin revoluție, cu efemera Columnă din Paris, Eminescu, racordat la spiritul vremurilor sale, descrie momentul, imperiile cad, secolele de întineric se țin cu lanțuri de umilirea popoarelor, suflutele care se zburcăm în firea comunităților (p. 52). „Omul mare” revine pe scena lumii, arată secretele zeilor sau moare pentru libertate și pace, pentru Patrie. Ion Pachia-Tatomirescu punctează și legătura poetului cu spiritul Zalmoxianismului, cu deschiderea spre raportul dintre parte și întreg, infinitul ținând de eternitatea lui Dumnezeu: „A pus gânduri uriașe într-o țeastă de furnică/ O voință-atât de mare-ntr-o putere-atât de mică/ Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom” (p. 54). Justiția divină acționează, sunt prinse cele șapte etape de la dispariția unei lumi la panorama deșertăciunilor, trecând prin moartea timpului.

Amprenta universală, marcată de romantism, se vede în ființă și dimensiunile lirosofice în *Glossă*, cu respectarea rigorii literare și nuanța muzicală a ideilor. Balanța bine-rău, lumea ca teatru, întrebările asupra a ceea ce a fost, cu accent pe condiția umană. Ion Pachia-Tatomirescu reține afirmațiile lui George Călinescu referitoare la textul magnific: „capodopera liricii ideologice, satirică fără obiect (...), ce printr-o prestidigitație sublimă de idei voiește a învedera proasta mașinărie a lumii” (p. 62).

Darul lui Dumnezeu este o oră de iubire, exercițiul de învățare a tehnicii de a muri, voluptatea se intersectează cu durerea, plus vulnerabilitatea în fața jumătății de aur. Omul devine propriul rug prin arderea spirituală, ajungând la ascetismul care țâșnește deasupra realului: „Nu credeam a muri vreodată/ pururi tânăr înfășurat în manta-mi./ Ochii mei nălțam visători la steaua/ Singurătății” (p. 66).

Istoria străbate ființa cu dorul Nemuritorului Dac, aflat sub pecetea nunții cosmice, totul bazat pe muzicalitate, ideea cosmică, testamentul celui aflat pe-o Gură de Rai, filozofia care se coagulează în forțe subtile, protagonistul reintegrându-se în ordinea cosmică...(p. 74).

Există o decadă a miturilor esențiale în opera marelui poet, Ion Pachia-Tatomirescu arată mitul etnogenezii Poporului Pelasgo-Valah, mitul nemuririi cu integrarea părții în întregul cosmic, cel al tinereții fără bătrânețe, motivul teiului, al bradului sau stejarului, al arborelui divin. Apoi al perechii ideale, a nunții cosmice, al Zburătorului, al trecerii din Țara-cu-Dor în Țara-fără-Dor, al „boabei spumei”, el „ens-ului” de geniu, al comprimării timpului etc. Avem o analiză complexă provenind din marile paradigme ale existenței, sub amprenta Pelasgo-Valahă.

O analiză complexă e dedicată poemului *Luceafărul*, cu alegoria nemurii și simbolului înfiorării cosmice dintr-un timp melodos, văzute printr-o viziune estetic-romantic-paradoxistă a autorului cărții, cu tablouri bine articulate și cimentate în literatură. Intrând în gândirea poetului, cronicarul prezintă starea universului în poezia sau proza lui Eminescu, cu arhitectura Cosmosului și timpul reversibil, o viziune de ansamblu care se bazează pe lecturi din marile cărți ale lumii, având o privirea universală, chiar dacă pe baze romantice. Trecutul oferă tipare pentru un viitor previzibil, dureros de real, prezent în mintea omului.

Iubirea stă la baza recâștigării Raiului, omul putând intra în eternitate, îndrăgostiții fiind atinși de „aurul florilor de tei”.

Cititorul va avea în față o carte complexă, cu o „bibliografie sigilată” masivă pentru fiecare capitol, trimiteri la texte critice consolidate și citate din opera lui Eminescu pertinente, veridice, corecte. Pe alocuri se fac trimiteri la cultura veche a românilor, pelasgo-valahă, cu legendele și miturile agreate, arătându-se rădăcinile existențiale ale unui creator de marcă, cu deschidere spre marea literatură a lumii, cu idei din sociologie, istorie, fizică, matematică, astronomie, teologie, cu păstrarea regulilor genurilor literare. Autorul pune accent pe rădăcina pelasgo-valahă din opera lui Eminescu, deși arată că civilizația Sudului/ Romei a învins cultura material-spirituală a Nordului, aspecte care dau o notă aparte analizei. Este bine că sunt enumerate valorile vechi, care vin dintr-o civilizație dizolvată în apa imperiilor, dovadă că învingătorii își impun regulile. Pe de altă parte, este o lecție actuală, România, așa cum o știm se află/ s-a aflat la intersecția marilor imperii - și de aici o serie de lecții care vin natural spre cititorul de astăzi, viețuitor într-o lume mult mai complexă, dar care, pe unele locuri, repetă experiențele trecutului.

Cu alte cuvinte, avem tabloul complet și complex al poetului bazat chiar pe viziunea personală, modelată de studii cercetate de Ion Pachia-Tatomirescu de-a lungul timpului, cu pasiune, acribie, deschidere.

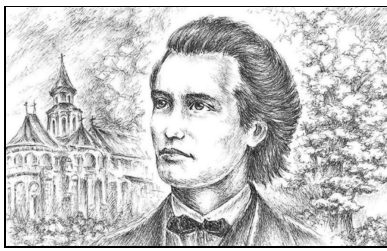
Da, cultura poate fi puterea care ne duce spre lumină...

Mihai Eminescu și învățătura teologică

Un domeniu din activitatea scriitoricească a lui Mihai Eminescu mai puțin cunoscut cititorilor neavizați, dar în care marele poet și-a găsit mai totdeauna o valoroasă și atractivă sursă de inspirație, cu variate mijloace și procedee de superioară exprimare artistică în opera sa literară, îndeosebi în poezie, e cel religios-bisericesc. Eminescu a ridicat factorul religios-bisericesc ca factor de referință și expresie literar-artistică la cote neatinse până azi.

Deși preocupat și versat în mai toate marile probleme ale teologiei și gândirii religioase: teogonie, hristologie, soteriologie, angelologie, tanatologie etc., Eminescu n-a fost un teolog și nici un istoric al religiilor în sensul propriu și oficial al cuvântului; el n-a avut o pregătire specială didactică în acest sens. Și-a făurit - dacă putem spune așa - o „teologie” și o „filozofie religioasă” sui-generis, în care găsim multe identități și concordante, dar și destule discordanțe și inadvertențe cu doctrina Bisericii: cu axiomele și speculațiile ei dogmatice transcendente, cu normele și principiile ei de morală, ce decurg din „raportul liber și conștient al omului, ființă creată, cu Dumnezeu, ființă necreată, dar creatoare”, cum, didactic, este definită religia.

În cadrul și în virtutea acestei „teologii” sui-generis, Eminescu s-a manifestat oscilant și contradictoriu: de la mărturisirea și trăirea religioasă autentică, sinceră, de înaltă ținută și efuziune sentimentală, sapiențială și morală, până la afișarea, uneori, a negativismului și indiferentismului, ca manifestări accidentale, care erau rodul nu al unei educații sau autoeducații exprese, care să-i formeze o convingere fermă rectilinie ad-hoc, ci ele țineau, mai degrabă, de structura lui temperamentală complexă, în care se interferau lipsa de voință, nestatornicia, propensiunea pentru totală libertate a gândului și a faptei, nonconformismul romantic, cu neîncrederea, melancolia, pesimismul sau scepticismul, care făceau din poet - chiar și atunci când afișa veselie, bună dispoziție și optimism - un om introvertit, ce trăiește cu gândurile și lumea lui interioară. Această trăire interioară se manifesta uneori zgomotos în afară și lua forma unor răbufniri iconoclaste de deriziune, de răzvrătire și ironie mușcătoare, de sarcasm și negație.

Sursele din care Eminescu și-a scos materialul care ne interesează sunt: Biblia, cărțile de doctrină și filozofie religioasă creștină și necreștină, cărțile de morală și cult, de folclor, paremiologie și înțelepciune populară, cărțile de literatură religioasă veche și istorie bisericască, hagiografele, mitologiile. Din Biblie, l-au interesat cu precădere: Geneza, Ecleziastul, Pildele lui Solomon, Psalmii lui David, Cântarea Cântărilor, Profeții, Evangheliile - îndeosebi cea de la Ioan și Epistola I a acestuia -, unele din epistolele pauline, Apocalipsa. Cu toate că a avut la dispoziție și i-a fost familiar un atât de bogat și variat material religios-bisericesc, Eminescu a scris puțină poezie religioasă în sensul propriu și deplin al cuvântului. A folosit însă din belșug datele și valențele ideatice, potențialul național și frumusețile expresive de neegalat ale acestui material în creația sa laică. Puțina sa poezie religioasă, propriu-zisă, ca, de altfel, și „realizările” pe această temă în proză, au rămas multă vreme în manuscrise-unicate, dar mai ales variante nedefinitivate în privința conținutului și nefinisate sub aspectul formei de autorul lor.

Dar, factorul religios-bisericesc, ca obiect de referință și utilizare, se întâlnește mai la tot pasul în scrisul lui Eminescu: sub formă de idei, aserțiuni, sintagme, cadru, imagini și atmosferă, terminologie proprie sau figurat-simbolică, ori ca tropi: metafore, comparații, alegorii, epitete ornante etc.; asta dovedind că Poetul era cucerit pur și simplu de valoarea, frumusețea și puterea expresivă a limbajului poetic-religios. Pentru ilustrarea acestui adevăr ne stau la dispoziție, în continuare, numeroase și variate exemple. În opera sa, Eminescu vorbește despre Mântuitorul Hristos, Maica Domnului, sfinți, îngeri, Biserică etc., toate acestea făcând din el un poet cu profunde preocupări asupra teologiei. Eminescu e poetul român care nu poate fi egalat și în același timp face parte din galeria celor mai mari oameni de cultură din literatura universală.

FLORIN BENGHEAN

DIMITRIE ANGHEL ȘLEFUITOR DE SENZAȚII RARE

Pășește-ncet, să nu deștepți tăcerea...

Poet de alcătuire morală romantică, Dimitrie Anghel a ilustrat atât de cutremurător cum unele iubiri nu se sting decât odată cu moartea, în cazul său la vârsta de 42 de ani. Cu acel foc de revolver țintit în piept prin gest suicidal, glonte propriului tumult su-fletesc avea să îi încheie socotelile cu viața, în lupta perpetuă de cucerire a „femeii fatale”. Posedat de o „gelozie arabă”, după descrierea lui George Călinescu, poetul dedică așadar iubirii sale nu doar unele scrieri, ci chiar viața însăși - așa cum fatalmente va dovedi episodul tragic din urmă, Natalia Negru devenind „punctul de onoare” al anilor săi ultimi.

Privind spre personalitatea sa creatoare, ni se actualizează parcă în minte cuvintele pe deplin potrivite ale lui Buffon - *Stilul este omul însuși* -, căci din fiecare poem transpar fațete și nuanțe, prin proiecție subtilă, ale chipul său de a fi. Dar, orice demers critic asupra lui Dimitrie Anghel se confruntă, în primul rând, cu numeroasele caracterizări ale acestora ce s-au apropiat de opera sa: „întâiul cântăreț român al florilor”, „aristocrat al poeziei”, „senzual al amintirii”, „fantezist parnasian”, „simbolist moderat”, „elegiac duios”, „poetul cu viziune caleidoscopică”, un precursor al modernismului... Mai presus de toate acestea, așa cum singur se presimțea a fi - scriind „Un clopot e un suflet de poet” - , era „zgârcit la vorbă, sugerând mai mult decât spunea”, stimulându-ne și astăzi percepția spre a capta, dincolo de porțile auriculare, sunetul fără sunet - blândul mers al sufletului călător în drumul său către Acasă:

Tăcere-i și mergem cu fața spre lună...
S-aud zurgălăii în noapte cum sună,
Merg spornic rotații și-o clipă mă sperii,
Văzând pe de lături cum fug prăștierii
De umbra lor însăși goniți în buiastru...
Pe-alocurea drumul se face albastru.

(*Călătorii*, fragment)

„Numai neastâmpăr, nerăbdare și dogoare de rug”, așa cum avea să îl descrie cu sensibilitatea spiritului văzător Tudor Arghezi, Dimitrie Anghel creează în scrierile sale un univers psihologic specific, căci autorul *Fantaziilor* „trebuie să fi retrăit zilele de zeci de ori mai lungi decât realitatea și suferințe de mii de ori mai crâncene decât obștești...”. În ceea ce privește poezia, tributar harului cu care cerul l-a investit la venirea în lume, dar și unei anume impuneri de stăruință și muncă, poetul purta cu sine →

SHANTI NILAYA

săptămâni întregi un vers înainte de a-l așterne pe hârtie. Altminteri, prefera onest, între mediocritate și tăcere, absența cuvântului:

Pășește-ncet, să nu deștepți tăcerea Coboară-ncet ca-ntr-un cavou pustiu Și-ascunde-ți bucuria ori durerea, (*Ex-Voto*, fragment)

Și iată cum *Le style c'est l'homme même* se arată a fi o aserțiune mai potrivită ca oricând, în momentul glăsuirii poetului. Or, autocaracterizându-se în simplitatea unei complexități rezolvate, acesta afirma pur și simplu: „am fost un *uvrier* al frumosului”. Figura lui Anghel, în clipa aceea, va fi având, credem noi, ceva din grandoarea plastică a „omului cu spadă”, faimosul portret al lui Greco, în urma luptei cu urâtul ori cu tarele lumii. Dar, cine să ne mai vorbească după aceștia – Sadoveanu, Galaction, Topârceanu, Minulescu – marii oameni ai culturii de secol trecut – despre anume șlefuitori ai cuvintelor, punând pe scena prezentului nostru vieți ale vremilor apuse? Astăzi, când timpul – himeric lup devorator, parcă – nici nu mai are îngăduință cu omul...

Dacă ar fi să răspund de ce tocmai despre personalitatea lui Dimitrie Anghel duc zvon în zilele acestea văpăile de frunze și flori pe deasupra Eternității – cimitirul ieșean – aș reitiera din nou acel iulie 16 în care a venit din lumile tăcerii „poetul ce scotea cuvintele din starea lor naturală și le aducea în starea de grație”, născându-se în susținerea fundamentală a simbolismului literaturii române. Poetul care curăța prin verbul său grădini, câmpul dinaintea celei din urmă toamne în care avea să moară, să aibă unde ateriza îngerii; atunci – transfigurând în cuvânt vegetația moșiei de la Cornești, locul nașterii sale de lângă Iași, câtă vreme astăzi va fi cântând, poate, despre zefir prin Câmpiile Elizee. Oricum, trudind și sacrificându-se iar și iar, ca în vremea în care se murea pentru o singură virgulă la Paris. Același Paris pe care poetul Dimitrie Anghel îl găsisse, la ora descinderii sale în capitală franceză, ca pe un turn Babel literar, înrăurit creativ de pictori impresionști...

Miresme dulci plutesc în aer sub bolți umbrite de liane,
Și-i liniște-n grădina toată și pace ca-ntr-o săhăstrie
În care-ar fi murit viața învinsă de melancolie.
Din trandafiri, ici-colo, pică petale albe, diafane.
Cu visuri, cu gânduri frumoase, cu fantazia mea, cu viață,
Învins de-o milă nesfârșită aș vrea

să-npoporez natura;

Dar brațele îmi cad trudite și mută îmi rămâne gura,

Simțind nelămurit în mine că numai liniștea-i măreață. (*În grădină*, fragment)

Aflat în miezul parizian al tuturor izbucnirilor de inspirație și talent, căci cercurile literare ale Franței încă erau dominate de amintirea lui Arthur Rimbaud, iar întâlnirile de marți seara la locuința lui Stéphane Mallarmé, încă adunau forțe scriitoricești de primă importanță, Dimitrie Anghel – tânărul român – studiază literatura la Sorbona. Cu alte cuvinte, între scriere și tăcere, „poetul florilor” se scaldă în cunoaștere și totuși rămâne cât se poate de original.

Dar dinaintea pasului ultim, căci este momentul să revenim la tragicul de după tragic – singurătatea celui plecat – aș vrea să zăbovim la una din descrierile pe care i le va face confratele său într-un vers. Evocând tabloul faimosului pictor toledan Domenico Theotokopuli, intitulat „Cavalerul cu mâna pe piept”, Ion Minulescu nu-și putea da seama la acel moment ce vizionară imagine construise, imagine ce se va regăsi mai apoi vizual în actul de final al lui Anghel. Până atunci, comparația cu un autentic *caballero hispanico*, încurajată de barbișonul poetului și de stilul de a-și purta pălăria într-o manieră rostandiană ori ca pe un *sombrero*, construia doar o aură... Însă, reluând ideea, putem spune că imaginea aceasta nu avea să rămână una gratuită, așa cum am văzut, coborând în realitatea poetului prin actul suicidal.

La numai 13 ani de la revenirea lui Dimitrie Anghel în țară, conducându-l pe ultimul drum, George Topârceanu avea să aducă mărturie asupra puținătății lumii care îl va fi însoțit până la cimitirul din marginea Iașului pe poet: „doi-trei prieteni mai de-aproape, câteva rude, câțiva admiratori necunoscuți. În fața sicriului descoperit pentru ultima oară am ascultat cu frunțile plecate improvizația vibrantă a d-lui Sadoveanu, care-și saluta prietenul în pragul veșniciei. Pe fața și mâinile crisplate cădeau fulgi de zăpadă.”

Astăzi, înțelegând că singurătatea poetului este de fapt singurătatea fiecăruia dintre noi, iar uitarea sa nu reprezintă altceva decât eșecul cultural al unei societăți, se cuvine să luăm aminte... Iar dacă vom dori să-l vizităm din când în când pe scriitor, dincolo de regăsirea în cărțile de versuri și de proză, ne vom putea apropia de el aducându-i un omagiu, aici, La Cimitirul Eternitatea din Iași. Căci, odată cu revoluția decembristă, conacul de pe moșia de la Cornești – locul natal – a fost închis pentru restaurare.

Ulterior, tot ansamblul care desemna atât de tandru și de inspirațional pentru poet un adevărat cuib al copilăriei a fost devastat până la demolare completă de către locuitori.

Dar, florile din versul lui Dimitrie Anghel ne iartă – așa cum iartă totul – pentru că au primit prin intermediul scrierilor sale proiecția simțirii omenești: se bucură, se întristează, se îndrăgostesc unele de altele, suferă și mor sau trăiesc, prin reverbul memoriei noastre, vară după vară și toamnă după toamnă, din nou...

Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gânduri blânde...
Ce iertător și bun ți-e gândul, în preajma florilor plâpânde
Râd în grămadă: flori de albă și albe flori de mărgărint,
De parc-ar fi căzut pe straturi un stol de fluturi de argint,
[...] Și dulci treceau zilele toate, și-arar dureri dădeau ocoale
Ah, amintirile-s ca fulgii rămași uitați în cuiburi goale...

(*În grădină*, fragment)

Știm că mereu va veni un alt 16 iulie comemorativ – data nașterii sale –, precum și un alt 13 noiembrie de plecare – număr misterios, denumit „maestru”, care îl va trece și pe Nichita Stănescu dincolo, într-o iarnă...

Tânjim după un timp inefabil ce nu omite a-l scoate pe Poet din uitare, timp îmbătat în cuvintele meșteșugite ale magului, care să nu afle doar cuiburi goale în cale, ci, în căuș de palme omenești, miresme de flori poematice asemenea anemonelor lui Luchian, pe care Dimitrie Anghel atât de mult le iubea.

Toate înzestrate cu darul de a pune în mișcare amintirile...

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: Profesorul și criticul literar RĂZVAN VONCU

(I)

Profesor, critic literar, scriitor, omul care a lucrat îndeaproape cu Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Nicolae Breban și Nicolae Manolescu. Crede cu tărie că „talentul nu e doar un dar cu care poți să faci orice. E un talant pe care trebuie să nu îl îngropi.” Și mai crede că motivele pentru care românii nu citesc sunt mai scandaloase decât cifra. În liceu, după ce i-a citit pe Marin Preda și Nichita Stănescu, a decis să devină critic literar, pentru a scrie despre opera celor doi. Între Nichita și Sorescu îl preferă pe primul ca poet și pe al doilea ca dramaturg. Dar între generațiile de acum și cele de odinioară, le preferă pe cele din urmă, fiind complet nesigur dacă „acest obicei al lecturii literaturii de ficțiune va supraviețui o generație după noi”. Invitat la podcastul *Avangarda*, Răzvan Voncu a vorbit cu fostul ministru al Culturii, Ionuț Vulpescu, despre scriitorii brilianți și autori subestimați în literatura română, despre titani și despre minori, despre cei (ne)ierțați și (ne)uitați de istorie. A explicat îndeaproape cum au supraviețuit revistele literare în timpuri de dezastroasă guvernare economică, de ce indolența a distrus România mai mult decât corupția, ce înseamnă amnezia și diluarea spiritului critic nu numai în literatură, dar mai ales în istoria și memoria colectivă a României. În premieră, Răzvan Voncu vorbește și despre proiectul editorial la care lucrează, *O istorie literară a vinului*, plecând de la inspirația unor texte medievale și contemporane deopotrivă, dar și despre dragostea purtată unei cărți nescrisă încă, un roman despre Revoluția Română.

Interviul integral poate fi accesat la următorul link:
<https://www.youtube.com/watch?v=RCzPkpIowg>

România, țara în care oamenii trag cu ochiul și cu urechea

Ionuț Vulpescu: Bun găsit la un nou episod al podcastului meu, *Avangarda*, cu Ionuț Vulpescu. Astăzi am bucuria să îl am invitat pe istoricul și criticul literar, redactorul șef al *României Literare*,

profesorul Răzvan Voncu. Răzvan, îți mulțumesc mult că ai acceptat invitația mea.

R.V.: Cu multă plăcere, Ionuț. Știi bine că am acceptat-o dintr-o veche solidaritate culturală, care nu are absolut deloc legătură cu misiunile, rolurile, pe care le-ai jucat din când în când, în administrarea și gestionarea culturii, ci cu calitatea ta de om de cultură.

I.V.: Mulțumesc. Noi am avut multe podcasturi la viața noastră. Nu știam că sunt podcasturi. Făceam podcasturi fără să știm...

R.V.: E adevărat și România e o țară curioasă. Foarte mulți oameni găsesc o deosebită plăcere din a trage cu ochiul și cu urechea. Și când trebuie, dar mai ales când nu trebuie. Face parte din regula jocului.

I.V.: Cum mi-a spus mie în urmă cu niște ani, ți-am și spus atunci, că e absolut literară această frază. M-am întâlnit cu un domn, un personaj absolut interesant...

R.V.: Scrie în ziare...

I.V.: Scrie în ziare, da și mi-a spus: domnule Vulpescu, mă bucur să vă și văd.

R.V.: Da, da, da... în anii din urmă, perfecționându-se tehnica, trasul ăsta cu urechea, dar și cu ochiul, nu numai cu urechea; cu urechea e o modalitate în epocile de mult apuse. Acum e 3D totul, e în timp real șamd. Mă bucur că se întâmplă asta, pentru că asta dovedește că în pofida cifrelor oficiale și a văicărelilor din piețele publice, România e o țară bogată dacă își permite să consume resurse pe așa ceva. Înseamnă că toate nevoile au fost împlinite și nu a mai rămas decât

o cheltuială necesară pentru ce a mai rămas pentru satisfacerea anumitor curiozități, sper că de ordin intelectual.

Să fie adevărat că popoarele latine „suferă de un exces de vivacitate intelectuală pe care o compensează câteodată printr-o anumită indolență instituțională”?

I.V.: Curiozitatea asta intelectuală, cum o spui, e la noi mai pregnantă ca la alții?

R.V.: Mă tem că da, pentru că vorba personajului, *ginta latină suferă de un exces de vivacitate intelectuală pe care o compensează câteodată printr-o anumită indolență instituțională*, și de aceea, curiozitatea pentru ce face capra vecinului a alimentat dintotdeauna la noi viața publică și câteodată și viața culturală.

Norocul lui Răzvan Voncu: Romul Munteanu și Dumitru Micu

I.V.: Tu însuși ai realizat multe dialoguri, interviuri, filmate sau nu, audio sau video. La rândul tău ai răspuns întrebărilor unor confrăți. Care e dialogul memorabil de care îți amintești, când ai răspuns sau ai pus întrebări?

R.V.: Am avut norocul, nu șansa, ci norocul, șansa o au mulți, norocul au puțini, de a face două convorbiri foarte substanțiale, care au durat, înregistrate pe casetă, aproximativ trei ore, fiecare, cu doi mari critici și istorici literari, comparatistul Romul Munteanu, întemeietor și conducător al marii Edituri Univers și cu profesorul Dumitru Micu, mentorul a zeci și zeci de promoții ale Facultății de Litere ale →

Universității din București, de asemenea, o personalitate marcantă a literaturii române și un nume care a jucat un rol pozitiv în acei ani de la sfârșitul anilor '50, începutul anilor '60, când ceva s-a dezghețat în literatură și câțiva clasici care fuseseră interziși din motive ideologice au trebuit readuși în atenție prin studii și monografii. Acele două convorbiri pe care le-am publicat în anii '90 în revista *Caiete Critice* au fost foarte importante inclusiv pentru formarea mea, pentru că atunci când stai de vorbă cu asemenea oameni, ți se deschide nu numai o poartă către sufletul lor, către personalitatea lor, către opera lor, se deschide o poartă către o bibliotecă întregă care e în spatele lor.

I.V.: Amândoi au amintiri, memorii.

R.V.: Amândoi au publicat. Romul Munteanu are o carte în două ediții, *O viață trăită, o viață visată*, cea de-a doua ediție, cea amplă, e cea de referință, Dumitru Micu are un volum de memorii și un roman memorialistic în care topește în mare măsură substanța acestor memorii; ambele sunt foarte, foarte interesante, pentru că, așa cum am spus, și Romul Munteanu, și Dumitru Micu, ambii au fost martorii unor momente cheie ale literaturii române timp de câteva decenii.

I.V.: *Jurnalul lui Romul Munteanu e teribil totuși.*

R.V.: Bun, Romul Munteanu are două jurnale pe care eu prefer să le văd întotdeauna în conjuncție.

Moartea Editurii Univers. Criticul Răzvan Voncu: „Îndepărtarea lui Romul Munteanu de la Editura Univers nu a avut absolut nicio rațiune culturală, pentru că Editura Univers nu a făcut în timpul regimului comunist nicio concesie.”

I.V.: *Jurnal de cărți.*

R.V.: Unul e acest volum de memorii, scris în ultimii ani, după ce fusese înlăturat de la conducerea editurii Univers, care s-a și prăbușit după aceea, celălalt e jurnalul de cărți, început în 1973, dacă nu mă înșală memoria, și ajuns la 7 volume, care este un jurnal și al transformării interioare a tipului care a început mai degrabă a fi un istoric literar și cultural de tip comparatist, și a ajuns un critic și istoric literar specialist în egală măsură în literatura română și

literaturile europene. Jurnalul personal sigur că e teribil, pentru că dacă îl citim astăzi, vom găsi în el multe semne prevestitoare. *Îndepărtarea lui Romul Munteanu de la Editura Univers nu a avut absolut nicio rațiune culturală, pentru că Editura Univers nu a făcut în timpul regimului comunist nicio concesie. Dimpotrivă, a fost o editură care a trebuit să navigheze cu multe, multe piruete printre obstacolele cenzurii, spre a publica măcar o parte dintre acele cărți importante din literatura universală, fără de care cultura română nu ar fi supraviețuit, și a reușit să o facă într-un mod care îi face pe străini să vorbească despre miracolul acestei edituri, culturile înconjurătoare, chiar o cultură mult mai liberă decât a noastră, care e cultura din fosta Iugoslavie, nu a avut acces la aceste cărți în traducere. Cum am avut noi. Deci înlăturarea lui Romul Munteanu nu a avut nicio rațiune, s-a soldat cu dispariția unei mari edituri, care a mai supraviețuit așa, vreo zece ani, publicând cărți tot mai puțin interesante, și având un succes de piață tot mai mic, până când, mă rog, a suferit, Dumnezeu știe cum, la ultimele târguri de carte nici nu am mai văzut-o deloc. De asemenea, jurnalul lui Romul Munteanu este tragic prin experiența personală pe care o include, care îmbină această luptă cu o imensă nedreptate, e o imensă nedreptate, e, cum să spun, o ingraturitudine ca după o viață consacrată construirii unei edituri curate, să fii înlăturat și îndepărtat fără niciun obiectiv, chiar de către cei pe care îi susținuseși*

înainte, și asta s-a combinat cu boala, cu senectutea, care nu sunt ușoare pentru nimeni. Dacă le și trăiești într-un sentiment de marginalizare nedreaptă. Lucrurile se agravează. Romul Munteanu pentru mine reprezintă și un exemplu de ordin moral, pentru că a fost un caz sacrificial. Puțină lume știe că din cauza bolii, diabetului, că nu era vorba de altceva, Romul Munteanu și-a pierdut treptat vederea, cu mulți ani înainte să își încheie cariera de critic literar. Ani de zile a plătit pe cineva să îi citească și să îi transcrie după dictare cronicile și articolele pe care le-a publicat. Câți oameni fac asta în viață?

Omul care a trăit între Eugen Simion și Nicolae Manolescu, scriitorul, criticul și profesorul Răzvan Voncu: „am avut norocul să aparțin unei generații care a întâlnit la momentul potrivit oamenii potriviți”

I.V.: *Dintre prietenii tăi mai mari, să zicem așa, cu o diferență de vârstă, care sunt numele pe care mi le-ai spune, în afara celor doi?*

R.V.: Din nou, am avut norocul să aparțin unei generații care a întâlnit la momentul potrivit oamenii potriviți, și i-a întâlnit chiar în facultate. Trebuie să vorbesc despre cei doi mari critici, Nicolae Manolescu și Eugen Simion, cu unul am lucrat, cu celălalt lucrez și astăzi, de la care am învățat și învăț și în ziua de astăzi; apoi sunt Dan Horia Mazilu, o altă mare pierdere a culturii române, profesor de medievală, omul care care mi-a coordonat activitatea în această zonă a literaturii române, care mi-a coordonat inclusiv lucrarea de doctorat, sunt marii profesori pe care i-am avut în facultate, pe lângă Romul Munteanu, vorbesc despre Dan Grigorescu, Mihai Zamfir, apoi de profesorii cu care am colaborat ca asistent. Mircea Anghelulescu, Eugen Negrici, nu pot să îl uit pe Florin Manolescu, cel care m-a debutat la revista *Luceafărul*, *Luceafărul* de azi, nu cel de dinainte... Florin Manolescu, un excepțional specialist în perioada junimistă, un foarte subtil și fin teoretician literar, și el autor al unui jurnal excelent.

I.V.: *Și al unei istorii...*

R.V.: *Enciclopedia exilului literar.* Care este nu numai fundamentală ci, ca să repet o butadă mai veche, este →

unică. Va rămâne așa, un act irepetabil, pentru că e opera unui institut, și nu văd niciun institut dornic sau capabil să o facă.

Verdictul lui Răzvan Voncu: deculturalizarea României. „E un păcat sistemic mai vechi al culturii noastre de a privilegia clipa în detrimentul lucrurilor care contează”

I.V.: Există o șansă extraordinară de a lucra cu acești oameni, de a-i avea profesori și cu unii dintre ei chiar de a lucra în revistele pe care le conduc sau să le fi asistent. De ce unii dintre ei astăzi sunt, dacă nu necunoscuți marelui public, în orice caz, memoria lor nu este promovată așa cum se cuvine?

R.V.: E un păcat sistemic mai vechi al culturii noastre de a privilegia clipa în detrimentul lucrurilor care contează. Ca să folosesc o distincție din *Citadela* lui Saint-Exupéry, „avem totdeauna tentația de a sări pe ceea ce este imediat, uitând ceea ce este fundamental”. Asta e o chestie sistemică, s-a întâmplat și până acum și mă tem că se va întâmpla și de acum încolo. Dar dincolo de asta, motivul principal pentru care acești oameni sunt uitați e deculturalizarea masivă a vieții de zi cu zi în România, deculturalizare pe care nu am inventat-o eu, o atestă cifrele statistice fără doar și poate. Când 11 milioane de români declară că nu au citit în anul precedent nicio carte, nu că nu au cumpărat, că nu au citit!

Răzvan Voncu, explicație pentru faptul că 11 milioane de români nu citesc nici o carte pe an: „Am creat o societate în care e relativ ușor să îți câștigi existența, sigur, pe nivelul modest din România, fără să ai nevoie să citești o carte pe an”

I.V.: O spune Institutul Național de Statistică, nu putem pune la îndoială această cifră...

R.V.: Nu pun la îndoială pentru că mă lovesc zilnic de efectele acestui răspuns. Iar aceste 11 milioane de oameni, atenție, motivele pentru care nu citesc mi se par mai scandaloase decât cifra. Pentru că dacă am avea 11 milioane, care nu citesc, și 9 milioane, care citesc masiv ar fi în regulă! Dar motivele sunt semnificative pentru o stare de spirit care domină societatea noastră și care

vine de la vârf, dinspre spațiul politic, e difuzată prin mass-media și e generală. Acești 11 milioane de oameni dau două motive pentru care nu citesc. Primul motiv e că nu au timp. Într-o țară în care durează 19 ani să refaci un pod de cale ferată, în care nu se lucrează cine știe cât, oamenii nu au timp să citească o carte. Al doilea motiv este că nu cred că e necesar să citească o carte. Deci noi am creat o societate în care e relativ ușor să îți câștigi existența, sigur, pe nivelul modest din România, fără să ai nevoie să citești o carte pe an. O carte pe an! Asta e societatea pe care am creat-o! Această deculturalizare masivă a vieții de zi cu zi face să fie uitați. Nu numai marii profesori și critici și scriitorii literari...

I.V.: Tot spectrul cultural...

R.V.: Marii pictori! Marii muzicieni! Credeți că mai știe cineva de pe stradă cine a fost Paul Georgescu?

I.V.: Nici Paul, nici George Georgescu...

R.V.: Nici Paul Georgescu, nici George Georgescu, nici alții, nici George Constantin, mă tem, chiar dacă fiul său, care e un actor foarte bun, joacă!

I.V.: Și nepotul, care și el e foarte talentat.

R.V.: Exact, exact! Marii pictori, revin, mari coregrafi, marii arhitecți, cei care au făcut ceva, au lăsat o urmă, da? Treci prin orașul lui Duiliu Marcu, orașul lui Horia Creangă! Crezi că mai știe cineva cine au fost?

Sadoveanu, cazul cel mai scandalos de amnezie în istoria literaturii.

Răzvan Voncu: „Se zice că ar fi semnat și condamnări la moarte, sigur că a făcut-o instituțional, și dacă nu o făcea el, se găsea cine să o facă, nu asta era problema. Nesemnătura sa nu ar fi salvat pe nimeni”

I.V.: Care ți se pare cazul cel mai scandalos de amnezie din spațiul literar? Un mare scriitor care pare astăzi uitat cu totul?

R.V.: Mihail Sadoveanu, tot așa. Pentru că Mihail Sadoveanu e probabil nu doar cel mai important prozator român, dar e și unul dintre acei scriitori români care dincolo de valoarea intrinsecă reprezintă ei înșiși o paradigmă fără egal în literatura europeană. Caragiale, sigur, e un părinte fondator al literaturii, dar intră

într-o paradigmă din care mai face parte Cehov, e acolo! Da? E la nivelul acela! Sadoveanu e o paradigmă care nu mai există în literaturile europene. Și cunosc și câteva literaturi occidentale, cunosc și vreo două literaturi răsăritene ca să știu ce spun. Sadoveanu e completamente marginalizat. Chestia a început în anii '90 cu un motiv politic, rolul pe care l-a jucat Sadoveanu în comunizarea României...

I.V.: Președinte al Marii Adunări Naționale.

R.V.: Da, Președinte al Consiliului de Stat, în care calitate se zice, încă nu am văzut, dar se zice că ar fi semnat și condamnări la moarte, sigur că a făcut-o instituțional, și dacă nu o făcea el, se găsea cine să o facă, nu asta era problema. Nesemnătura sa nu ar fi salvat pe nimeni. Dar opera lui Sadoveanu în sine, lăsând deoparte cele câteva opere compromise din deceniul '50-'60, opera lui Sadoveanu este fundamentală.

Răzvan Voncu despre operele lui Sadoveanu: „Aceste opere nu au funcționat pe post de instrumente de spălat pe creier. Noi le învățăm în anii '80 ca pe niște rateuri, ca pe niște modele care nu trebuie în niciun caz urmate”

I.V.: Mitrea Cocor...

R.V.: Da, Mitrea Cocor, Păuna-Mica, *Aventură în lunca Dunării*, sunt câteva. Aici e un lucru foarte interesant. Lumea crede că aceste opere au rămas așa, modele, și au deformat mințile oamenilor, nici vorbă! Aceste opere au fost denunțate ca fiind ratate, niște eșecuri, niște compromisuri, încă din anii '60, de către critica generației '60, de către Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Lucian Raicu și ceilalți. Aceste opere nu au funcționat pe post de instrumente de spălat pe creier. Noi le învățăm în anii '80 →

ca pe niște rateuri, ca pe niște modele care nu trebuie în niciun caz urmate, ca niște exemple de falsă literatură, dar dincolo de opera lui Sadoveanu, care e uriașă, aproape 100 de volume, și-a ucis doi editori. Ediția Sadoveanu s-a încheiat înainte de a se încheia, prin moartea editurii lor.

I.V.: Unul din ei e Fănuș Băileșteanu.

R.V.: Fănuș Băileșteanu, care a îngrijit-o, s-a prăpădit, și nu a mai apărut nimic. A apărut și situația aceasta cu drepturile de autor în care un urmaș care deține aceste drepturi de autor blochează orice reeditare care nu se face sub autoritatea sa, e dreptul său, fără îndoială, e dreptul său! Concluzia acestor pâraie subterane e că marele rău Sadoveanu e blocat și nu funcționează deloc ca reper nici literar, nici de altă natură.

Răzvan Voncu despre Istoria literaturii române a lui Călinescu:
„Ea nu este o Biblie și nu ar trebui să joace acest rol, dar îl joacă”

I.V.: Călinescu e în aceeași situație?

R.V.: Călinescu nu, a rămas în programa școlară aproximativ cu aceeași poziție și Istoria literaturii române, de la origini până în prezent joacă pentru majoritatea profesorilor de limbă română rolul unei Biblii. Ea nu este o Biblie și nu ar trebui să joace acest rol, dar îl joacă. De asemenea, Călinescu a avut, cum să zic, norocul că înainte de el nimeni nu a scris ceva ca lumea despre Eminescu sau despre Creangă și nici după el.

Ce literatură „e pe val”? Răzvan Voncu: *„Lucrurile complicate, știi bine, nu trec la marele public.”*

I.V.: În roman?

R.V.: În roman rămâne cu *Enigma Otiliei*, un roman indiscutabil și incontestabil în opinia mea, *Bietul Ioanide* e un roman mai important decât *Enigma Otiliei*, pentru că e un roman total, e și un roman de limbaj, e foarte interesant, dar e mai complicat, și lucrurile complicate, știi bine, nu trec la marele public.

I.V.: *Scrinul negru*?

R.V.: *Scrinul negru* e o operă pe care încă trebuie să învățăm să o citim. Pentru că e apărută într-un context foarte nefericit, s-au publicat și documente care ilustrează negocierile

care s-au purtat pentru apariția acestui roman, în care Călinescu, dominat de frică, a promis concesiile pe care le-a făcut sau nu le-a făcut. Eu personal iau paginile realist socialiste drept șarjă pentru că sunt vădit îngroșate și poncifile de acolo sunt luate în răspăr, dar dincolo de asta sunt 200 de pagini în *Scrinul negru* pe care nu le au prea mulți scriitorii contemporani.

Profesor de literatură la Universitatea din București, Răzvan Voncu: *„Eu personal nu știu dacă acest obicei al lecturii literaturii de ficțiune va supraviețui o generație după noi, nu sunt sigur.”*

I.V.: Și Cartea nunții? O eboșă a celorlalte romane.

R.V.: O eboșă a celorlalte romane, un roman interesant, foarte bun ca experiment. Prozatorul Călinescu sigur că rămâne în continuare în atenție și actualitate, dar cu această observație că tot ceea ce spunem noi stă sub semnul de întrebare al generației următoare. *Eu personal nu știu, ca profesor de literatură la Universitatea din București, dacă obiceiul acesta al lecturii, să ne înțelegem, al lecturii literaturii de ficțiune, nu al lecturii cărților de informație, al lecturii manualelor de programare șamd., dacă acest obicei al lecturii literaturii de ficțiune va supraviețui o generație după noi, nu sunt sigur.*

Eugen Barbu revine la modă, Petre Dumitriu e uitat. Răzvan Voncu: *„Cred că așa cum se spune la fotbal, cota lor literară e diferită”*

I.V.: Două centenare: au fost zilele acestea 100 de ani de la nașterea lui Eugen Barbu și ne pregătim de 100 de ani de la nașterea lui Petre Dumitriu. Cum ți se par cei doi astăzi, la 100 de ani de la naștere; receptarea lor?

R.V.: România literară a marcat săptămâna aceasta, chiar, în numărul care este acum la chioșcuri centenarul Eugen Barbu, și va marca, desigur, și centenarul Petre Dumitriu. Sunt autori, de altfel, despre care se scrie în presa literară și în cărți, nu numai cu ocazia centenarelor.

Cred că așa cum se spune la fotbal, cota lor literară e diferită. Cota lui Eugen Barbu e în permanentă urcare, pentru că pe de o parte, persoanele cărora omul Eugen Barbu

le-a făcut rău au îmbătrânit sau chiar au dispărut dintre noi...

I.V.: *Victimele Săptămânii...*

R.V.: Da, victimele Săptămânii...

Răzvan Voncu despre talentul de a fi scriitor: *„Talentul nu e doar un dar cu care poți să faci orice. E un talant pe care trebuie să nu îl îngropi. Dacă îl îngropi, vei primi răsplata îngropării talantului.”*

I.V.: Nu Săptămânii nebune, ci Săptămânii, Săptămânii...

R.V.: Iar pe de altă parte tot timpul decantează opera. Și dincolo de scrierile sale falsificate de el însuși, precum *Facerea lumii* sau *Șoseaua nordului*, dincolo de scandalul plagiatului real din *Incognito*, Eugen Barbu are trei romane extraordinare: *Groapa*, *Săptămâna nebunilor* și *Principele – Principele* e titlul original; care sunt din capodoperele romanului românesc postbelic, care rămân și din conjuncția dintre dispariția omului și decantarea operei câștigă opera. Barbu e tot mai puțin contestat, ca să zic așa. Tot mai puțin contestat ca scriitor. Sigur că rămân cele spuse despre el de oameni incontestabili, de tipul Monicăi Lovinescu. Dar în timp, la nivelul lecturii, se va simți tot mai puțin. *Petre Dumitriu e în scădere, cota literară a lui Petre Dumitriu e în scădere, nu numai pentru că ies la iveală multe aspecte neplăcute ale biografiei omului, iese la iveală în primul rând adevărul spus de Marin Preda despre plecarea lui, dar se vede că nici opera nu există la un examen critic serios. Euridice*, volumul său de debut, e un experiment literar, nu are nicio altă miză, *Cronica de familie* este subminată ideologic, nu numai volumul al treilea, toată proiecția asupra aristocrației românești este mâncată de prejudecățile comuniste, iar operele de exil în măsura în care măcar există o traducere românească a lor, sunt ratate. Fără niciun fel de discuție. *Petre Dumitriu e un caz tragic de scriitor talentat, dar care nu a avut o anumită măsură a demnității sale, a responsabilității implicată de talent. Talentul nu e doar un dar cu care poți să faci orice. E un talant pe care trebuie să nu îl îngropi. Dacă îl îngropi, vei primi răsplata îngropării talantului. Și cam asta se întâmplă cu Petre Dumitriu.*

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: DINU SĂRARU

Dinu Săraru către Ionuț Vulpescu:
„Interviul cu dumneavoastră m-a răcorit!”

(II)

I.V.: Cel de anul trecut!

D.S.: Acel interviu m-a răcorit pe mine! Să știți! M-a răcorit! Am putut să îmi exprim în interviul acela toate ofurile mele. Să știți că e foarte greu să fii bătrân și să dormi puțin. Nu îmi ajung orele...

Anunț exclusiv al lui Dinu Săraru în podcastul lui Ionuț Vulpescu: ultima năvelă, scrisă în ajunul a 91 de ani, „Am onoarea, domnule colonel!” Când va fi publicată?

I.V.: Noi avem acum ocazia, în acest episod, să vă răcoriți din nou! Câte ore dormiți?

D.S.: 4-5 ore, niciodată nu am dormit mai mult. Când cădeam, cădeam zdrobit de oboseală! Acum mă foiesc gândurile! Și vă mărturisesc ceva, în primă instanță, dvs., pentru că vă simt atât de aproape, ca și când aparținem aceleiași familii, dar de fapt, aparținem aceleiași familii de intelectuali de țară, învățător și preot, pe care s-a fundat statul român, ăsta pe care îl regretăm noi, ca identitate națională! M-am gândit, că tot aveam blogul de vinerea, din presă, și am zis: „Domnule, să încerc să scriu la 91 de ani o povestire, să mai văd dacă mai pot să scriu *Un fluture alb cu sânge pe aripi, de pildă*”. Care s-a tradus și la Milano, acum, și am fost, cum să zic, nu mă laud, le-a sugerat editorilor ideea unui scriitor ca Marquez. Și să scriu din viața mea, pentru că toate cărțile mele au fost trăite de mine, de la prima literă, la ultima literă. A fost *zbuciumul meu, a fost expresia lozincii fundamentale, că gloria aparține celor care iubesc lupta mai mult decât succesul*. Și am zis să încerc să scriu la 91 de ani o povestire care se leagă de o parte din biografia mea! Și am început să scriu, și a apărut această povestire. Se numește: *Am onoarea, domnule colonel!*

De ce Dinu Săraru nu a fost lăsat să îi spună „tată” părintelui său? „I-am spus în schimb tată cuiva care era rudă cu mine prin mezialianță”

I.V.: Ați scris-o zilele astea!

D.S.: Da, zilele astea! Scrisă de o lună de zile. Am scris la ea, am scris la ea, și primul cititor editorial a fost Andi Barcan, de la editura Hoffman, care mi-a tipărit aproape toate cărțile care au apărut și la alte edituri. Am întrebat: „Ce părere ai?” Și zice: „Domnule, când puneți punct, să spuneți, că public năvela și v-o aduc tipărită în ajunul zilei dvs.” Și astăzi vă pot spune că năvela a intrat la tipar. Am scris la 91 de ani o năvelă intitulată „Am onoarea, domnule colonel!”, plătită cu viața mea, care e și un purgatoriu al meu și care este și, cum să spun, răscumpărarea conștiinței mele și a datoriei mele față de omul căruia i-am zis „Tată!” pentru prima dată. Că eu nu am avut posibilitatea să îi fi spus tatălui meu care m-a crescut și m-a născut, Costică Săraru, învățătorul de la Slătioara, tatăl meu, care mi-a fost învățător, din clasa I. Și ca să nu se spună că greșesc vreodată sau eu îmi închipui că dacă sunt copilul învățătorului voi fi premiant, voi trece prin școală cum ar trece copiii învățătorilor, că ceilalți copii din sat nu au pe tac-su învățător. Și nu mi-a mai dat voie să îi spun nici acasă. M-a dat la școală la șase ani jumate, și de la șase ani jumate, până a murit el, la reîntregirea patriei, ca erou național, așa, la Tiraspol, nu i-am zis „Tată!” niciodată! Decât „Domnule învățător!” Nu i-am spus niciodată „Tată!” acasă. Dar i-am spus bunicului meu dinspre mamă, care nici măcar nu era rudă cu mine, decât prin mezialianță, așa, colonelul acesta, care dă titlul năvelei mele, „Am onoarea, domnule colonel!”

I.V.: Deci o recunoștință, o reverență peste timp!

D.S.: Da, o reverență! Să citiți năvela asta și vă rog să o citiți să vedeți dacă

îmi răscumpăr greșeala față de acest colonel căruia i-am zis, pentru prima dată în viața mea, „Tată!” A fost pentru mine tată. A iubit-o pe maică-mea, care nu era fiica lui, dar el a avut patru băieți, și soția lui, a doua soție, a venit în casa lui cu fata ei, mama mea, și el a iubit-o pe fata asta, care nu era fiica lui, mai mult decât pe copiii lui. Și atunci eu i-am zis: „Tată!”

Dinu Săraru despre faptul de a fi primul care a descris în literatura română lagărele de concentrare. „Dumnezeu poate fi aliatul nostru unic!”

I.V.: Spuneți mereu această vorbă, vă întoarceți mereu la ea: „Gloria aparține mai mult celor care iubesc mai mult lupta decât succesul!” Care este cea mai mare luptă a lui Dinu Săraru? Care a fost cea mai mare luptă?

D.S.: A fost lupta cu dedublarea! Și cu incapacitatea de a trece de pe un trotuar pe altul. Am fost infirm, așa zice eu, cu mândrie, că nu am putut să trec de pe un trotuar pe altul. Am îmbrățișat idei de stânga și am rămas de stânga pentru că cred în ele, în stânga, în numele identității naționale, al dragostei pentru pământul românesc și al venerației pentru strămoși și al credinței creștine, într-un moment în care numai Dumnezeu poate fi, după părerea mea, în momentul de față, aliatul nostru unic! Ce vreau să vă spun... Neputința de a trece de pe un trotuar pe altul și lupta cu dedublarea... a trebuit să înfrunt faptul că am traversat de trei ori formele de viață, societatea capitalistă, și m-am întors la ea, și societatea socialistă, și m-am întors la globalizare, cu orice preț, și plătită cu orice preț. Și a trebuit să fac față acestor împrejurări nefericite din biografia mea, pentru că eu fiind fiul unui boiernaș de țară, din Oltenia, de sub munte, erou al războiului de neatarnare, decorat și de Carol I, cu steaua României, cum m-a decorat pe mine un Președinte al României (n.m. Ion Iliescu, în 2002), cu steaua României, și de țară, cu Sfântul Gheorghe! Bunicul meu, Constantin Săraru, a fost cel care m-a obligat să îi uit, la un moment dat, aventura faptului că am fost nepot de boiernaș de țară și am—

ajuns și deținut politic la Canalul Dunărea-Marea Neagră. Am săpat pe albia Canalului și era să fiu unul dintre cei care s-ar fi înecat pe albia canalului dacă nu mă ajuta Dumnezeu în Canal, săpând la el. *Am descris primul, în literatura română, lagărele de concentrare, în care am fost și eu deținut, la Mila 21, Medgidia, și la celebra colonie, Columbia, de la Cernavodă, unde am trăit și un paradox extraordinar, pe care îl descriu în Clipa. Pentru că atunci când s-au încheiat lucrările pe canal, după moartea lui Stalin, și ne-am mutat din lagărul de la Medgidia la lagărul Colonia Columbia, așa se numea, cea mai vestită colonie de muncă forțată, când ne-am dat jos din tren, trenul care fusese mutat de la Medgidia la Cernavodă, trebuia să facem un sfert de ceas, am făcut o zi întreagă, și în vagonul acela în care eram tasați toți fusese cărat ciment, și ne-am sufocat...*

Singurele lucruri ale lui Dinu Săraru din lagăr: un creion și o carte scrisă de Bălcescu

I.V.: Cât ați stat acolo?

D.S.: Trei luni!

I.V.: Trei luni ați fost închis!

D.S.: Închis, și când m-am dat jos din tren cu o lădiță în care nu vă spun că aveam un creion și o carte care m-a urmărit tot lagărul, că am fost ridicat..

I.V.: Ce an era?

D.S.: '53!

I.V.: Deci în 1953!

D.S.: Și Bălcescu...

I.V.: Când moare Stalin!

D.S.: Când moare Stalin. Dar cartea era a lui Bălcescu! Prima ediție. *Românii supt Mihai Voievod Viteazul!* Și când m-am dat jos din tren și m-am uitat, lagărul era sus de tot, trebuia să urcăm așa, abrupt, cu lădițele în mână, și schilozi, și nemâncăți, și vai de capul nostru, și sufocați de cimentul pe care îl înghițisem în vagoanele care cărau ciment. *Am văzut scris pe lagăr, deasupra, mare, „Trăiască lagărul pă-cii, democrației și socialismului”.* Și acolo era chiar lagăr. Vedeți, paradoxul...

I.V.: Păi de aia suprealismul s-a născut aici!

D.S.: Da!

Dinu Săraru, fără regrete, ajuns la 91 de ani. „Mă simt dator să fac ceva, să o iau de la capăt!”

I.V.: Vorbeați de trotuarele istoriei! E ceva ce își reproșează Dinu

Săraru, că a traversat vreun trotuar greșit în biografia lui? E ceva ce regretați?

D.S.: Nu, nu, nu! Aș putea să o iau de la început! *Mi-ar face o bucurie mare să mai fiu tânăr și viguros! Și să o iau de la capăt! Mereu de la capăt! Să știți că și în timpul socialismului am fost de trei-patru ori dat afară, și șomer, am reluat și activitatea, și am uitat toate durerile și nefericirile. Și am luat-o de la început. Și azi mă scol dimineața la 91 de ani, vă mărturisesc, stimate domnule ministru și prieten, mă scol cu grija „ce scriu pentru mâine?” Deci nu aș putea, fără să încep, să am grija începutului, tot timpul mă gândesc cât mai poate bătea această inimă în pieptul meu, pentru că dacă se uzează inima, și eu capotez. Dar până atunci, mă simt tot timpul dator să fac ceva, să o iau de la început.*

Dinu Săraru, născut în aceeași zi și la aceeași oră cu Caragiale

I.V.: Și eu am o formulă pe care o zic mereu: „la stânga, unde e inima!” Apar în cărțile dvs. imagini cu toate anotimpurile. Dar spuneți undeva că mai ales vă e dor iarna, să ațipiți în biserică, în strană, ca să nu îl supărați pe Dumnezeu. Este iarna anotimpul dvs. favorit, faptul că v-ați născut iarna a influențat biografia, sau aveți alt anotimp care vă place?

D.S.: Să vă fac și o digresiune cu ocazia asta. M-am născut în aceeași zi și în aceeași noapte, 30 ianuarie, 1 și jumătate noaptea, cu Caragiale, care este mentorul meu fundamental, cel mai mare scriitor al Țării Românești. Nu a fost un scriitor mai mare ca el. Și ca prozator, și ca dramaturg, și ca literatură. Fondator al literaturii fantastice. Și ca autor al celei mai

curate limbi românești cu puțință, rostită în literatura română. Și s-a întâmplat așa: acum am aflat că în 30 ianuarie a murit Despina Elena Neagoe Basarab. În noaptea de 30 ianuarie, tot așa. Și aici am lângă dvs. o icoană, vedeți, în dreapta dvs., sub cărți, e o icoană, aș vrea să o fotografieze colegul dvs.!

Icoana de preț a lui Dinu Săraru: a aparținut Despinei Elena Neagoe Basarab. „Cu această icoană aș vrea să mă despart de lumea asta!”

I.V.: Da!

D.S.: Face parte din zestrea Despinei. Era sârboaică, și a fost măritată la 18 ani cu Neagoe Basarab, și au zidit amândoi celebra biserică pe care a stricat-o francezul lui Carol I (n.m. André Lecomte du Noüy). Era Biserica Meșterului Manole. Și acum e necropola regală. Și știți bine, mai bine ca mine. Și ea a întemeiat și cu soțul ei, Neagoe Basarab, biserica de la Călimănești, din Ostrovul Călimăneștilor, o insulă pe Olt, la Călimănești. A lăsat acolo amintire icoana asta, care e icoana de influență venețiană, cu care a venit din Serbia și care e de o frumusețe rară. *Se vede influența picturii venețiene, pentru că este o Maica Domnului de o frumusețe rară, feminină, nu obosită și chinuită de bizantinism. De pictura bizantină. O femeie frumoasă cu degete frumoase, și cu un copil frumos în brațele ei, frumusețe rară. E o pictură din epoca lui Michelangelo, și asta e icoana mea preferată, cu care aș vrea să mă și despart de lumea asta. Și aș vrea să o fotografiați dvs. că tot m-ați întrebat de anotimpuri.*

I.V.: De anotimpuri și de iarnă.

D.S.: Iarna la Slătioara este, cum să vă spun, este un anotimp pe care eu l-am trăit cu o feroare extraordinară, un anotimp al purității, după cum, de pildă, pentru mine, Buna Vestire, când începe primăvara și începe să cânte cucul, și își pierd mirosul tămâioarele, florile acelea albastre, ca de nu-mă-uita, este sărbătoarea purificării mele sufletești.

Mai există o sărbătoare mare pentru mine, Vinerea Patimilor. Eu consider că Prohodul, și am scris un roman întreg, *Crimă pentru pământ*, structurat pe baza acelor stări, ale Prohodului, că Prohodul este o rugăciune care exprimă zbulciul în istorie al poporului român. →

Dinu Săraru, mărturie exclusivă:
„M-a obsedat prezența mea în ziua de mâine. Am greșit, am plătit!”

I.V.: Vorbiți mereu de Slătioara. În *Măgura Slătioarei și povestirile ei* spuneți așa, ca un imperativ de viață: „Să nu lași ziua de mâine pe mâinile altcuiva.” De câte ori ați lăsat ziua de mâine pe mâna altuia? S-a întâmplat?

D.S.: Nu știu dacă am lăsat-o pe mâinile altcuiva, dar m-a obsedat prezența mea în ziua de mâine. Am zis să nu greșesc, și tot ce am făcut am făcut convins, chiar dacă am greșit, dar nu am greșit lipsit de convingere, poate că am greșit că așa am văzut eu lucrurile, dar nu am fost farsor cu mine. Nu am fost ipocrit cu mine, nu am fost iezeit cu mine, nu am fost să mă apăr de mine cu mine. Nu, dacă am greșit, am plătit. Și am plătit de multe ori, deși nu meritam să plătesc, că nu meritam să se considere aceste participări ale mele la viață greșeli. Că eu nu am greșit, nu am fost împotriva credinței mele în nicio împrejurare. Nu sunt îngâmfat, dar îmi asum cu prilejul acesta greșelile mele.

Greșeala vieții lui Dinu Săraru:
„Despărțirea de Domnul Colonel!”

I.V.: Care ar fi, retrospectiv, o greșeală?

D.S.: O greșeală?

I.V.: Ce considerați astăzi, pentru că în momentul respectiv gândeați poate altfel.

D.S.: O greșeală o consider despărțirea – am plătit-o și o plătesc în lumea asta – despărțirea de domnul colonel. Am greșit atunci, mi-am dat seama în secunda în care greșeam, că am greșit fundamental. Și finalul de la nuvela asta e răscumpărarea greșelii uriașe.

„Oamenii nevinovați mor mai ales pe timp frumos”: amintirea lui Dinu Săraru cu țaranul care a știut când moare

I.V.: Unul dintre personajele din *Clipa*, Daurică Portocală, spune că „oamenii nevinovați mor mai ales pe timp frumos”. Câți oameni nevinovați ați cunoscut în viață?

D.S.: Nu, am cunoscut un personaj extraordinar în biografia mea. Un țaran care m-a și inspirat, un țaran de

la Slătioara, care a ajuns la o anumită vârstă, 70 de ani, sau după 70 de ani, și într-o dimineață, era timp frumos, cum spuneți dvs., și era timp de cosit, când ziua este luminoasă și caldă și calmă, la începutul toamnei, și când el s-a sculat și s-a dus și a cosit până în prânzul mic. Și la prânzul ăl mic a venit acasă, și după aia s-a odihnit, cum fac țaranii, ca și dvs, țaranii de Dâmbovița, și s-a sculat și și-a chemat copiii și nepoții și a zis: „Mă, copii, eu am de gând astăzi să mor, și v-am chemat să vă spun.” Cosise, toată dimineața, mâncase, toată dimineața, la cosit, se odihniuse toată dimineața, și când s-a trezit și-a strâns toată familia și a împărțit boii, pământul, tot, și a zis: „Acum mor”. Și s-a lăsat pe pernă și a murit.

I.V.: Timp frumos...

D.S.: E adevărul adevărat, e vestit în Slătioara.

De ce nu mai are România „Golani” adevărați? Dinu Săraru: „Aștia nu au personalitate!”

I.V.: Apar în scrierile dvs. imagini de „golani”, cum s-ar zice, care au marcat istoria. Îl continuați cumva, și îl citați, pe Rebreanu, cu celebra lui carte. Mai are România astăzi golani adevărați?

D.S.: Nu, nu. Nu sunt golani... golaniii aveau personalitate. Aștia nu! Nu sunt, nu! Este o lume eșuată, aparținând unei civilizații care naufragiază. Naufragiază pe lume! E un scriitor francez, prin adopție și prin stabilirea lui în Franța, care a scris o carte, chiar așa intitulată, *Naufragiul civilizației*. Amin Maalouf. V-o recomand și dvs. că a apărut și în România. Noi suntem văduvi de identitate. Văduvi! Cel mai rău pe lume este să nu mai ai prieteni, nu din cauza noastră, că nu mai avem încredere decât în Dumnezeu. Eu nu sunt bigot, dar sunt credincios. *Nu pot să spun că știu că există Dumnezeu, dar cred că există. Și asta mă liniștește pe mine sufletește. Această credință că există un Dumnezeu. Până la urmă nu cred că Dumnezeu se va despărți de noi.*

De ce politicianistul nu e om politic?

I.V.: O altă temă care apare în romanele dvs. e tema conștiinței publice. În romanul *Clipa*, e un dialog între Dumitru și Cernat, și e o frază antologică: „Ce ipocrit sunt,

am început să repet lozincile celor care m-au făcut să îi disprețuiesc! Ce dracu se întâmplă cu mine?” Asta e problema României în examenul ei de conștiință?

D.S.: Da! Uite, dar ați citit serios cărțile mele...

I.V.: Chiar aseară am revăzut *Clipa*!

D.S.: Pe cuvântul meu că ați citit serios cărțile mele. Așa este, așa este! *Nu vedeți dvs. că omul politic de astăzi, politicianistul, că nu e om politic, nu are curajul să iasă în stradă și să nu roșească? Pai nu vedeți că se feresc de întâlnirea cu țara? Nu vedeți câți ocolesc țara să nu se întâlnească cu ea? E vestit un personaj care ocolește țara cu gărzi, cu bodyguardzi, ca să nu apară țara în jurul lui să întrebe: „Ce cauți acolo, domnule?” Nu, nu au curajul să nu roșească, și atunci nu dau ochii cu țara.*

Cine rămâne în istorie? Dinu Săraru: „Eternitatea nu aparține celor nevertebrați, amibelor”

I.V.: Tot în *Clipa* e o idee: „Domnilor, am pierdut *Clipa*! Am ratat clipa, am ratat clipa în favoarea eternității iar eternitatea nu ne aparține!”

D.S.: Așa este, pentru că eternitatea aparține celor care au verticalitate. Care au avut verticalitate în viață. Eternitatea nu aparține celor nevertebrați, amibelor.

I.V.: În 1988, când încheiați *Clipa*, în epilog, spuneți că adevărurile literaturii nu mai pot fi despărțite de adevărurile politicii. →

De ce scriești asta? Nu mai poate fi despărțită literatura de politică?

D.S.: Ba da, dar politica a intrat în subconștientul ultimului om, încât întrebarea fundamentală, satirizată de Caragiale, este „eu cu cine votez?” Și atunci și scriitorii simt nevoia să voteze cu cineva.

I.V.: Pasiunea aceasta a politicului!

D.S.: Este o slăbiciune universală în momentul de față.

Talent dumnezeiesc, fără școală de teatru: actrița Marcela Rusu. De ce îl alinta pe Dinu Săraru „Ariciule”?

I.V.: De ce vă spunea Marcela Rusu „Ariciul”?

D.S.: Pentru că eram tuns scurt și părul era ca un arici. M-am tuns scurt și îmi spunea „Ariciule”. Am iubit-o foarte mult pe această actriță care a fost, deși nu avea școală, școală de teatru, mulți actori mari nu au avut școli de teatru, dar au avut talent dumnezeiesc. Ca un har, așa. *Această femeie avea un parfum extraordinar, un farmec feminin devastator. Ca și Elvira Godeanu, de altfel. Femeile mari, la care se împiedica lumea pe stradă, când treceau pe lângă ea, ele treceau pe lângă oameni și se împiedica lumea! Lăsau pe urma lor un parfum și un farmec extraordinar.*

De ce Dinu Săraru nu a mai trecut pe Sărindar în ultimii ani? „M-au dat afară din teatrul pe care l-am creat!”

I.V.: Spuneți undeva că nu ați mai putut să mai treceți, în ultimii ani, pe strada Constantin Mille, pe Sărindar! Ați condus Teatrul Mic într-o epocă extraordinară, în '77, după cutremur. Când Teatrul Mic era mare, ca să zic așa. De ce nu ați mai putut să mergeți acolo?

D.S.: Eu am investit în Teatrul Mic, în spectacolele Teatrului Mic și în repertoriul teatrului, în aventura regizorală, scenografică și actoricească a Teatrului Mic toată credința mea în artă și în rostul culturii, cum spuneți dvs., de a îndrepta societatea. Am jucat la rând, cu toate teatrele mari ale lumii, repertoriul marilor scriitori ai lumii, din momentul ăla! Și Sartre, și Giraudoux, și am jucat înaintea rușilor și *Maestrul și Margareta*, cu zece ani înaintea Teatrului Taganka, prin dramatizarea Cătălinei Buzoianu și a

Mihaelei Tonitza, după *Maestrul și Margareta* cu Valeria Seciu, fenomenala vedetă, și cu Ștefan Iordache, inegalabili amândoi, până în ziua de astăzi. *Deci, când am fost dat afară de la Teatrul Mic, pe care l-am iubit și pe care l-am slujit, și căruia i-am dăruit ultima mea credință în virtuțile educative și schimbătoare ale vieții și atitudinii omului față de viață, am fost dat afară. Actorii care m-au dus la glorie sub imperiul răsturnării, care a fost în 1989, m-au dat afară din*

teatrul pe care l-am creat. M-am ridicat din scenă, din prezidiul în care eram, când mi s-a spus să ies afară. M-am urcat pe scenă și țin minte că un actor a spus, când și-a amintit și a cerut să își ceară iertare față de mine, că s-a urcat pe scenă și prima dată când cortina instalată de el nu s-a ridicat în fața lui și l-a învăluit ca și când nu l-ar fi lăsat să plece. Așa a fost.

Ștefan Iordache, epuizat, preluat de salvare cu furtun de oxigen în urma efortului de cinci ore depus pentru spectacolul *Richard al III-lea*

I.V.: Dacă ați zice ceva în premieră, inedită, pentru marele public, din acea perioadă, legată de un mare actor, sau de un mare regizor, ce ar fi? Pentru că ați fost foarte apropiat de numele mari ale teatrului și filmului românesc, mulți dintre ei făcând și film în perioada aceea.

D.S.: A fost un moment când am jucat *Richard al III-lea*, când dura cinci ore

spectacolul, cu o pauză de sfert de ceas, când publicul nu se ridica din sală și când Ștefan Iordache, care îl interpreta pe *Richard al III-lea*, slăbea trei kilograme, am adus o salvare de la prietenul meu, Firică, directorul Spitalului de Urgență, care să stea în fața teatrului, cu furtun de oxigen pentru Ștefan Iordache și actorii care se epuizau jucând *Richard al III-lea*. Așa am jucat *Richard al III-lea*! Cu salvarea în fața teatrului!

Dramaturgul Aurel Baranga, răpus de cancer, părăsit de prieteni pe patul de moarte. Dinu Săraru, printre ultimii vizitatori: „Nu te mai primesc! Plângea în hohote și striga Nu te mai primesc!”

I.V.: Care e povestea farsei tragice a lui Aurel Baranga?

D.S.: Eu am fost foarte legat de Aurel Baranga, mare dramaturg și astăzi. Dacă cineva ar juca *Interesul general*, ar avea curaj, se potrivește extraordinar cu ziua de azi. Și *Mielul turbat*, și alte piese, comedii ale lui. E un mare dramaturg și patriot. *El a știut că va muri. Cumnatul lui, chirurgul Burlui, inutil să vă spun că Baranga făcuse medicina ca facultate, dar a renunțat la ea, făcându-se scriitor. A scris extraordinar! Am o corespondență cu el, extraordinară! Și i-a spus: „Aurele, dragă, va trebui să mori, să accepți să mori, cancerul nu te-a iertat. În două sau trei zile vei muri.” Și atunci el a simțit și a chemat-o pe Marcela la capul lui și i-a dictat. Inutil să vă spun, mă repet, dar inutil să vă spun că l-au părăsit în momentul acela toți prietenii lui, mari de tot, care fuseseră în viață și participaseră la atâtea întâmplări ale vieții, și mari, și mici.... Și el fusese membru al Comitetului Central, cu liderii politici ai vremii și cu Ceaușescu însuși a fost în relații, dar toți când au aflat că va muri l-au părăsit. Eu am rămas lângă el și acest om care era expresia vitalității fără margini, când întârziam să mă duc la el, că nu mai puteam să îl văd plângând, că stătea acasă, așteptând să fie chemat la spital, să moară la spital, plângea cu hohote și zicea: „Nu te mai primesc, nu te mai primesc, să nu mai vii pe la mine!” Deschidea ușa și plângea în hohote. Așa a chemat-o pe Marcela și i-a spus așa, citez din memorie, dar nu cred că greșesc: „Marcela Rusu, soție, anunță→*

pe această cale, că soțul ei, dramaturgul Aurel Baranga, a încetat din viață ieri la ora 12.30, iar astăzi la 11, cum a fost voia lui, a fost incinerat la Cimitirul Cenușa, în prezența exclusivă a familiei. Marcela Rusu.” Octavian Paler, prietenul meu de o viață, era redactor-șef la „România liberă”. Ea în birou, scria la cărțile lui. Și pe la 11 noaptea a venit corectorul lui de la pagina de publicitate și a zis: „Tovarășul Paler, am primit un anunț că a murit Baranga și l-au și înmormântat astăzi!” „Cum să moară Baranga?” „Uite, Marcela Rusu, soție”. Și a citit de a înnebunit. „Doamna Marcela la telefon?” „Da, Tavi, dragă”, așa îi zicea. „Se poate?” „Da, azi l-am înmormântat!” „Aolică! Păi cum?” „Dacă așa este...” Și atunci Paler a înnebunit, l-a sunat pe Dumitru Popescu-Dumnezeu, care era șeful propagandei și culturii și i-a spus: „Tovarășe Popescu, uite, am primit mesajul ăsta!” „Nu se poate!” „Am vorbit cu Marcela Rusu!” „Și l-au înmormântat!” „Da!” „Păi cum să îi spun eu Tovarășului?” „Să îi spuneți!” Și a zis: „Cum a murit Aurică, nu se poate!” a zis Ceaușescu, că așa îi zicea, Aurică. „Nu se poate!” „L-au și înmormântat!” „Nu mă privește! Nu se poate Aurică să moară fără funeralii naționale! Mâine dimineața la 11 îi faceți funeralii naționale!” „Păi, Tovarășe Ceaușescu, a murit, domnule, l-au ars, nu mai e nimic, decât un fum.” „Nu mă interesează!” Și atunci s-a comandat așa, funeralii naționale la Cimitirul Cenușa. Popescu-Dumnezeu i-a telefonat Marceli Rusu și i-a spus: „Mâine, funeralii naționale!” Zice: „Tovarășe Popescu, nu mai există Aurel, e un fum!” „Nu există, la Cimitirul Cenușa, se ocupă Macovescu!” Macovescu (n.m. George Macovescu, Președintele Uniunii Scriitorilor) i-a telefonat: „Doamna Marcela, dați-ne un tablou al lui, dacă nu e el, măcar să avem un tablou!” „Ce faceți acolo?!” „Păi a ordonat Tovarășul să facem funeralii naționale!” „Ați înnebunit!” „Nu, nu am înnebunit!” Și zice: „Am un tablou, dar râde cu hohote în tablou!” „Nu contează, dar să fie dânsul!” Și au dus un tablou mare în care Baranga râdea cu hohote, și l-au pus pe masă la crematoriu. Și ea mi-a telefonat mie, că eram prietenul lor, și a zis: „Spune-i și lui Valerică, să

veniți mâine, dar să nu vă îmbrăcați în doliu, că Aurică a zis să ne îmbrăcăm de primăvară, și toți suntem așa, și soră-mea, și Burlui, și eu vin în rochie de primăvară, cu fișiu roșu, și cu pălărie, și ochelari de soare, și Burlui în alb, și soră-mea tot așa. Deci cu Valerică, să nu vă îmbrăcați în negru!” Și nu ne-am îmbrăcat în negru și ne-am dus acolo. Începuseră să vină membrii ai Comitetului Central, ai Sindicatului, ai conducerii instituțiilor, uzinelor, fabricilor, Crucii Roșii...

Falsa înmormântare a lui Aurel Baranga. Dinu Săraru: „Cea mai mare farsă tragică jucată regimului socialist în timpul dictaturii! Marcela Rusu, îmbrăcată în rochie verde!”

I.V.: Să aducă un omagiu marelui dispărut...

D.S.: Îmbrăcați în negru, așa, ca pinguinii ajungeau, și când ajungeau sus era portretul lui Baranga care râdea de ei. Și a venit o mașină albă, o Lada, și s-a dat jos Marcela, cu roșu, așa, cu fișiu, cu rochie verde, și soră-sa așa, și în alb Burlui, care conducea mașina. Și s-au dat jos, și a zis: „Ariciule, stai în spatele meu că nu pot să rezist la ăștia aici!” Și Macovescu a zis: „Întristată adunare!” Și Baranga râdea, și Marcela râdea. „Ține-mă, Ariciule, că nu mai pot să rezist”. Și am ținut-o de spate, așa, și s-au urcat în mașină și au plecat, și noi am rămas cu discursurile: „Întristată adunare și familie...”

I.V.: „Pierdem astăzi... conducem pe ultimul drum pământesc...”

D.S.: A fost cea mai mare farsă tragică pe care a jucat-o regimului socialist, în timpul dictaturii, Baranga. Mare scriitor!

I.V.: Uite că viața bate literatura, și film, și tot.

D.S.: Nu am crezut că voi vedea așa ceva.

Patriarhului Teoctist despre rugăciunea „Tatăl nostru” rostită de Costel Constantin în rolul lui Ștefan cel Mare: „A fost cea mai frumoasă liturghie la care am participat în viața mea!”

I.V.: V-am întrebat de un episod din lumea teatrală, că ați fost prieten cu atâția mari actori, ați condus Teatrul Mic, Teatrul Național, după

aceea, după Revoluție. Sigur, am vorbit de Baranga. Mai aveți un episod din lumea literară de data aceasta, neștiut publicului tânăr de astăzi?

D.S.: Nu, se leagă de un personaj pe care l-am iubit foarte mult. Și el pe mine m-a iubit foarte mult. Patriarhul Teoctist, care a fost cu adevărat un Patriarh al României! A avut peste 90 de ani!

I.V.: Peste 90!

D.S.: Și era în plină glorie! Și s-a făcut Apus de soare la Teatrul Național, și l-am invitat pe Patriarh, pe șeful statului...

I.V.: Pe Președintele Iliescu.

D.S.: Pe Președintele Iliescu! Și mitropoliții, și toți episcopii. În loja oficială era Președintele țării, și Patriarhul, și cu mine, între ei, că eram directorul general al Teatrului Național, și pe scenă murea Costel Constantin, al treilea mare interpret al lui Ștefan cel Mare, după Nottara și Calboreanu, și am văzut o sală de 1300 de locuri în picioare, plângând, la moartea lui Ștefan cel Mare. Când își spune rugăciunea... Ștefan cel Mare rostește „Tatăl nostru”, ca să suporte durerile morții. Când s-a terminat spectacolul acela, l-am chemat pe Costel Constantin, să îl felicite șeful statului și Patriarhul. Iar Patriarhul mi-a spus, bătându-l pe umăr pe Costel Constantin: „Domnule Săraru, am participat la cea mai frumoasă liturghie din viața mea!” Nu am primit o felicitare mai cutremurătoare decât a Patriarhului Teoctist, în toate direcțiile mele de teatru.

Dinu Săraru, lecție de viață: „E un mare curaj să îți iei rămas bun de la cineva!”

I.V.: O să îl am invitat pe Costel Constantin la podcast săptămâna viitoare, și uite cum se leagă ce ați spus. Ziceați, vorbind de Baranga, că l-au părăsit prietenii. De ce și când te părăsesc prietenii?

D.S.: Când nu mai au curajul să te vadă. Simt și eu, dar nu mai prea are cine să mă vadă, că viața mi-a redus prietenii. Dvs. știți că mai sunt Costel Constantin și Adela Mărculescu, în viață, dintre marii actori ai țării, dar și obosiți rău de tot de viață și de nefericirile vieții de astăzi. Te părăsesc când nu au curajul →

să își ia la revedere de la tine. Și eu am vorbit cu cineva acum câteva zile care mi-a spus că „nu mai am curajul să mă duc să văd o prietenă, că este pe moarte și nu mai am puterea să o văd.” Atunci e un mare curaj să te duci să îți iei rămas bun de la cineva.

Secretele păstrate ale lui Dinu Săraru: „Nu se poate să pleci spunând totul despre tine”

I.V.: Nu știi niciodată când se întâmplă. Asta e misterul, o parte din misterul vieții și al lumii. Am discutat mult, și cu alte ocazii, și specia asta, a *podcastului*, care e o prelungire a interviului, a dialogului, sigur că aduce în fața opiniei publice lucruri noi, interesante. Există o curiozitate și ea e firească. Care e granița, cât se poate spune din biografia ta, a unui om. Și cât trebuie să rămână secret, cum spunea Matei Caragiale, sub pecetea tainei?

D.S.: Da, este... Și Marquez zicea undeva că există ceva care nu poate fi exprimat niciodată. Care ține de esența ființei tale. Sunt lucrurile publice care merită să rămână, care merită să fie uitate, și cer un crâmpel de viață care te exprimă pe tine și numai pe tine și numai tu știi. Asta este, există și așa e.

I.V.: Deci trebuie să rămână ceva intim și ascuns, care să fie numai al nostru!

D.S.: Numai al nostru! *Nu se poate să pleci spunând totul despre tine.*

Dinu Săraru despre frica de moarte și luciditate: „Voi fi sigur că mă ține mintea ca să fiu viu până în ultima secundă.”

I.V.: Noi o să difuzăm discuția noastră cu o zi înainte ca dvs. să împliniți 91 de ani, duminică la prânz! O să sărbătoriți alături de soția dvs., de Alexandra și de Ruxandra cei 91 de ani. E un secret, nu aș zice al longevității, ci al lucidității? Cum poți să îți ții mintea teafără, întregă, la 91 de ani, să ai atâta luciditate? Care e rețeta?

D.S.: Nu știu, rețeta asta e foarte dureroasă, pentru că ești conștient de tot, până în ultima secundă. Și asta e rău. Mie îmi e frică de ultima secundă. Mi-e frică că voi ști că urmează odihna definitivă. *Voi fi sigur că mă ține mintea ca să fiu viu până în ultima secundă.*

I.V.: Vă e teamă de acest moment?

D.S.: Da, îmi e teamă, de ce să nu recunosc?! Mi-ar plăcea să încheiem interviul nostru, discuția noastră, că nu e un interviu, că m-ați provocat...

I.V.: Noi o să continuăm oricum. Și va urma și episodul III, aici ne angajăm amândoi.

D.S.: Eu nu mă angajez, dar... Nu vă părăsesc, să știți, niciodată. Să încheiați discuția dvs. cu mine cu părerea dvs. despre povestirea mea ultimă, „Am onoarea, domnule colonel!”

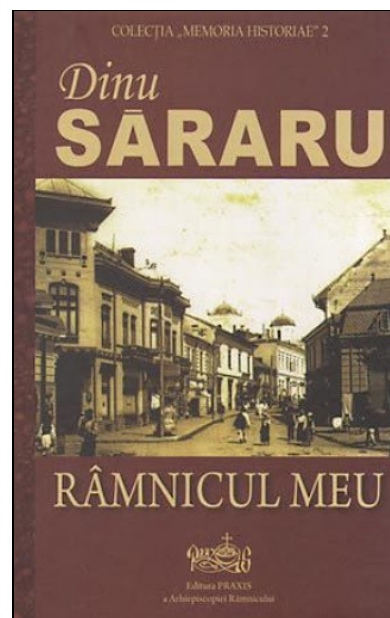
I.V.: Nuvela aceasta să fie...

D.S.: Părerea dvs, da!

Dinu Săraru, despre Generalul Stănculescu: „În viața mea nu am văzut un cinism mai mare ca al lui!”

I.V.: Ați făcut un dialog cu Generalul Stănculescu și îl întrebați, într-o carte de convorbiri făcută în urmă cu mai mulți ani, cred că erați la Teatrul Național, și vă întrebați, și vă pun și eu această întrebare adresată de dvs. Generalului Stănculescu, ce ar fi de adăugat, de spus, la sfârșit, din punctul dvs. de vedere?

D.S.: Auziți, eu așa am întrebat. Eu eram acolo și el era aici. Și l-am întrebat: „De ce a căzut Ceaușescu așa, pe spate?” Și el s-a ridicat așa, îmbrăcat – se îmbrăcase Generalul ca să facem coperta, pe care am făcut-o fotografiindu-l pe el la ușa pe care ați intrat dvs., de lemn și de cristal. Și el, îmbrăcat General, așa, mi-a repetat în fața editorului Enculescu: „A căzut în genunchi și a căzut pe spate, gloanțele au intrat în piept, lui Ceaușescu, și în loc să îl dea pe spate, s-a prăbușit pe față, deși ar fi trebuit, când s-au tras gloanțele, să îl dea pe spate. S-a produs procesul acesta al inversării și a căzut în față.” Și nu mai spun că a regretat că au tras parașutiștii înainte de a ordona el foc. Că el venise să ordone foc. Și ăia i-au luat-o înainte, și nu a mai putut. Și zic: „tu cum erai îmbrăcat?” „Îmbrăcat general, cu o scurtă pe mine și cu mâinile în buzunare. Nu aveam mânuși.” „Și ce ați simțit când a căzut Ceaușescu?” „Mi-am spus că sunt ca Dumnezeu. Am putut lua (viața)...” Dar nu a luat el viața lui Ceaușescu, pentru că ăia au tras înainte de „Eu sunt ca Dumnezeu”. Și la sfârșitul cărții a zis: „Domnule, ai spus tot, ce rămâne după tine, să mai adaugi?” Și el a spus: „Cenușa!” Și eu am scris pe

ultima copertă așa. De un cinism... Nu am văzut în viața mea un cinism mai mare ca al lui Stănculescu. Da! Și am scris: „Domnule General”, că în carte așa îi ziceam, și a zis: „Cenușa!” Și mi-am dat seama peste o lună de zile că nu îmi spusese tocmai, exact, că nu cenușa era ultimul lucru, ci că îmi ascunsese că a fost și agentul englezilor, și agentul rușilor. În ultima dată.

I.V.: Deci întotdeauna trebuie să fim atenți. Și ultimul cuvânt nu e niciodată ultimul.

D.S.: Nu e niciodată cenușa...

I.V.: A fost un privilegiu să discutăm astăzi. Invitația mea este deschisă și abia aștept să vă citeșc nuvela...

Dinu Săraru, mesaj pentru publicul podcastului Avangarda cu Ionuț Vulpescu: „O secundă ne desparte de identitate!”

I.V.: În finalul dialogului nostru aș vrea să vă urez dvs. „La mulți ani!” și să vă rog să adresați celor care urmăresc *podcastul* meu un ultim cuvânt, un gând, o urare, un îndemn, pentru publicul *Avangarda*, cu *Ionuț Vulpescu!*

D.S.: Să țină seama de faptul că o secundă ne desparte de identitate. Și să nu pierdem această identitate.

I.V.: Mulțumesc mult, și vă spun încă de astăzi la mulți ani și multă sănătate!

D.S.: Vă mulțumesc, domnule ministru și prieten!

„Vatra veche” dialog cu pictorul **TUDOR BANUȘ**

(n. iulie 1947)

În revista Vatra veche 8/2019 a apărut, în cadrul seriei de articole **Întâlniri în spațiul virtual**, un interviu cu pictorul **Tudor Banuș**. Au trecut cinci ani, timp în care Tudor Banuș a participat la numeroase expoziții în România, Franța, unde locuiește, și în alte țări. I-am urmărit evoluția artistică din ultimii ani, incluzând perioada *Covid*, și am devenit din ce în ce mai fascinată de amănuntele ironice și de o estetică impecabilă din lucrările sale. Iată de ce, după cinci ani de la interviul din Vatra veche, am dorit să am din nou un schimb de idei cu acest mare pictor, nu neapărat sub forma unui interviu, ci ca o șuetă între doi creatori de imagini și metafore.

Născut la București pe 8 iulie în anul 1947, **Tudor Banuș** s-a stabilit la Paris în anul 1972. A absolvit Facultatea de Arhitectură și Urbanism «Ion Mincu» din București. Ulterior a studiat pictura la *Ecole Supérieure des Beaux Arts* în Paris. Din 1976 a colaborat cu peste 50 de ziare și reviste printre care: *Le Monde*, *Die Zeit*, *The New York Times*, *L'Express*, *Le Point*, *Tokyo Business*, *Marianne*, etc. A avut peste 80 de expoziții personale în Franța, Statele Unite, România, Austria, Germania, Belgia, Marea Britanie, Portugalia și a. A ilustrat peste 25 de cărți, printre care Jules Verne, Grimm, Thomas Jefferson, Jack London, Didier Decoin, Doris Lessing, Mircea Cărtărescu, Ion Barbu, Șerban Foață etc. În anul 1979 a obținut **Premiul pentru cea mai frumoasă carte pentru tineret în Franța**: *Muzicanții din Bremen de frații Grimm*. În anul 2004, Ministerul Culturii din România i-a decernat **Premiul Național** pentru ilustrarea cărții *Enciclopedia zmeilor de Mircea Cărtărescu*. În 2017, a avut loc la Timișoara o retrospectivă a lucrărilor lui Tudor Banuș, însoțită de o cartă-catalog - ediție trilingvă - catalog trilingv care cuprindea reproducerea lucrărilor sale și articole despre pictor semnate de personalități artistice din mai multe țări, ca Victor Neuman, Alain Bosquet, Mircea Cărtărescu, Oana Ionel, Andrei Cioroianu, Magda Cârneci, Ovidiu Șimonca, Ruxandra Garofeanu.

Absolut toți semnatarii au avut numai cuvinte de laudă despre acest mare și original pictor, Tudor Banuș.

V: Dragă Tudor iată-ne dialogând în public! Înainte de orice, aș dori să-ți spun că imaginea pictată de tine pe coperta cărții mele *Peripeții canadiene* (Ed. Leviathan 2024) are mare succes, lumea s-a oprit îndelung la copertă, atrasă fiind de amănuntele desenului.

Și acum, să începem *șueta*. Cum ți-am spus deja, de câte ori îți privesc o nouă lucrare, mi se întâmplă un fel de miracol: studiindu-i detaliile, devin instantaneu copil și adult. Copilul se oprește asupra culorilor, formelor, frumuseții globale, adultul revine peste amănunte și caută ideile care le leagă, plus ironia ascunsă în ele. Cum gândești lucrările? Le ai deja în cap când te apuci de lucru, sau ideile îți vin pe măsură ce înaintezi în tablou?

T: Mă bucur să stăm la o șuetă! Păcat că suntem prea departe ca să degustăm - așa cum primea mama mea musafirii - pe o frumoasă tăviță, cu o farfurioară de cristal, o linguriță de dulceată de cireșe amare sau de șerbet, alături de un pahar aburit de apă rece! Ne mulțumim cu clavierul smartfonului, știind că se adresează unei inimi calde din emisfera nordică!

M-am amuzat copios cu aventurile tale canadiene, uimit de sinceritatea și de umorul ce izvorăște spontan din vitalitatea și proșpețimea ta sufletească, fără pereche! De altfel, panoplia ta creativă e mult mai complexă, acoperind și domenii serioase, precum poezia sau muzica...!

Mă întreb dacă știu unde vreau să ajung începând un nou desen. Da și nu! Uneori știu exact (când sunt în

pielea ilustratorului), altele nici nu vreau să știu, lăsându-mă dus de creion, ca de un stăpân ce-și scoate câinele la plimbare. Ducă-se în voia lui! Îl urmez cu un pas șovăitor, până se încropește *ofantomă*, o *situație*, un *portret* care-mi pare că vrea să spună ceva. Iar eu trebuie să fiu *pe recepție*, ca să ghicesc *mesajul* acelei apariții timide. Aici intervine prima bucurie a desenului: mi se oferă ocazia să intervin eu, Tudor Banuș, peste un palimpsest cețos care vine de departe, de altundeva, de altcândva și să-l oblojesc, să-l întăresc pe ici - pe colo. În acest acest stadiu, prefer să las *subconștientul*, sau ce-o fi el, să se *exprime* cât mai în voie. De-abia apoi, încet-încet, urmează *trezirea rațiunii* (cum ar spune *Goya*) și domesticirea aparițiilor fantomatice.

V: Tudor, e formidabil ce mi-ai scris. Mă gândesc de câțiva ani la lucrările tale și încerc să-mi explic de ce le privesc cu dubla senzație de adult și copil. Mamele noastre au avut preferințe culturale asemănătoare, ambele iubind limba germană, pe care o cunoșteau la perfecție. Mama ta, poeta Maria Banuș, a făcut niște superbe traduceri ale poeziilor lui *Rainer Maria Rilke*. Deci noi, tu și eu, apropiați ca vârstă, am trăit copilăria într-o ambianță asemănătoare. Recunosc în tablourile tale *ceva* din copilărie, iar tu, când ilustrezi un text sau creezi *ceva* nou, ești ghidat - cred - de *subconștientul* trăirilor tale, tot de când erai mic. Ai avut cu siguranță aceleași cărți de benzi desenate (în franceză) pe care le aveai mulți. Mie mi-a rămas urmărul detaliilor, ție bucuria de a ilustra amănuntele.

În plus, mi se pare că o fascinantă latură a artei tale este noutatea pe care o aduci în momentul actual, când viteza tehnologiei ne face să →

VERONICA PAVEL LERNER

Tandem-Homo Covidis

alergăm, iar tu inviți privitorul să se oprească. Spune-mi, te rog, cum ai traversat perioada Covidului? Am în față lucrarea *Tandem Covidis 001*. Culoarea bleu și formele geometrice din tablou sugerează, evident, măștile pe care eram obligați să le purtăm. Ca de obicei, lucrările tale spun povestea tuturor: ne-am trezit dintr-odată încătușați de restricții. Ai făcut, atunci, numai lucrări pe tema Covid, sau, dimpotrivă, ai încercat să evadezi prin artă gășind alte subiecte?

T: În afară de stupoarea unei stări noi și macabre pentru milioane de oameni, (a fost prima molimă mondială de când m-am născut) restricțiile de mișcare și interdicțiile unor activități mă apropiu, cum spune ironic soția, de starea ideală de frate într-o mănăstire, care are obligația, dar și bucuria supremă, de a desena după pofta inimii! În afară de cumpărăturile alimentare, toate celelalte activități sociale erau lăsate - provizoriu - deoparte! Aveam un formular care-mi permitea legal să fac un micro-jogging în jurul casei. Desigur, am folosit *covidul* ca subiect pentru o serie de desene, așa cum a fost și cu războiul din Ucraina, iar mai recent, cu tragedia din 7 octombrie. Hélas!

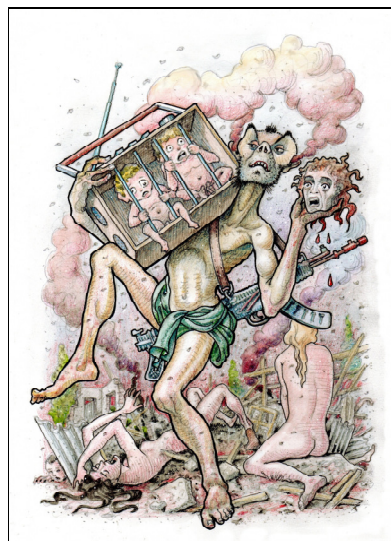
V: Cum se vede, ești un artist ilustrator al realităților actuale. Mai de mult, ai postat pe Facebook o serie de lucrări care reprezentau niște palate cu multe ferestre din care apăreau diverse personaje. Ce anume ți-a stârnit ideea acestor multiple ferestre?

T: Important, în cazul acestor lucrări mari (cam 1,30 m înălțime sau lățime) sunt două lucruri : frumusețea arhitecturii vechi a palatelor, care sunt un antidot la urâtenia construcțiilor contemporane sau moderne (cu rare excepții), pe de o parte, pe de alta, punerea în valoare a unei diversități de situații și personaje de-ale mele. Mă bazez, în alegerea acelor palate pe criterii romantice, pe gustul unui om de modă veche, în care stucaturile, decorațiile exterioare, feronieria de pe acoperișuri, pe scurt frumusețea la care s-a renunțat ideologic, sunt nu numai un decor exterior, ci și fondul care iese la suprafață! E vorba de generozitatea acestor constructori și comanditari care ofereau trecătorului hrană zilnică, doza de frumusețe ce umple sufletul fiecăruia dintre noi! *Frumusețea* funcționează non-stop, 24/24, 7 zile din 7 și rămâne inepuizabilă, în pofida unor suflete

aride și funcționale gen *Le Corbusier*, care au sterilizat lumea ce ne înconjoară și erau gata să radă *Le Marais*-ul de pe harta Parisului! Cum poate știi, Dresda, Varșovia și nenumărate orașe din lumea veche și nouă au revenit la reconstrucția după planurile arhitecturale vechi. Milioanele de turiști nu se înșală dorind să privească frumusețea trecutului, care îi hrănește.

Revenind acum la ceea ce numești tu *ferestrele mele*, rămânem înțeleși : plasez personajele mele în ferestre, sau în porți, sau pe acoperișuri, dar toate sunt vechi și frumoase. Este mica mea răzbunare: un fel de revoluție estetică reparatoare! Le ofer acestor personaje care-mi sunt dragi, ca un marionetist ușor zbanghiu, un *cadru de viață*, care face legătura cu bogăția și generozitatea fără limită a trecutului. Pe scurt, e vorba de transmiterea între generații a unei valori inestimabile, cea care, prin arhitectură, dovedește *frumusețea* vieții !

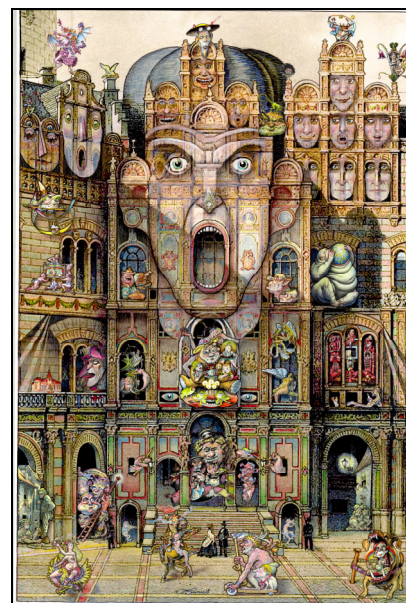
V: E de admirat felul tău de a ilustra artistic, dar și cu ironie, realitatea cotidiană. Mă gândeam că suntem acum în preajma Jocurilor Olimpice, care anul acesta au loc în Franța și-mi vine să cred că evenimentul nu va scăpa satirei tale.
T: Ai ghicit. În momentul de față lucrez la o serie de desene legate de viitoarele Jocuri Olimpice de la Paris. Dacă ar fi fost oriunde altundeva în lume, aș fi fost indiferent la acest subiect. Dar, aici, în acest oraș, în care se concentrează atâtea disfuncționalități de tot felul, să vrei să-l transformi într-un decor efemer, într-

Dansul Kalash

Război Ucraina

Palais des Pêcheurs Capitaux (recadré)

gloria unor politicieni falimentari, ce-și bat joc de populație și-i calcă în picioare toate revendicările și nevoile vitale, pentru a satisface o beție olimpică ce costă miliarde, înconjurată de mizerie, droguri, insecuritate și ură primară și viscerală, nu puteam să nu fiu sensibil la această situație. Cu o oarecare ironie, desigur.

V: Dragă Tudor, îți mulțumesc din toată inima pentru această plăcut schimb de idei. Pe moment ne oprim aici, dar voi reveni cu întrebări și voi apela din nou, ca și acum, la formidabila, generoasa și iubitoarea de frumos revistă *Vatra veche*, gazda noastră de atunci, acum și, sperăm, în viitor.

Toronto, iunie 2024.

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA

(IX)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

Un portret al omului și al prieteniei este cel făcut lui Marius Borza, cu care personajul-narator a legat prietenie din perioada șagunistă. Marius era intelectual și iubitor de cultură. Era iubit pentru atmosfera de bună dispoziție pe care, prin prietenia și bunătatea sa, o crea în jurul său. Bun profesionist, din biroul său de la Societatea de Gaz din Mediaș a condus toate lucrările de exploatare a gazului din Valea Târnavelor și construirea rețelei de conducte de gaz care „s-au întins de la Coșșa la Sibiu, Făgăraș, Brașov și până la București.” La ferma lui de la Mediaș, sunt invitați Axente și Leonte, pictorul Vlahu, familia Stănculescu (ea doctoriță, el profesor la Politehnica bucureșteană), pictorița Alina Stere, vestită și apreciată pentru pictura ei modernistă. Toți sunt rafinați intelectuali și iubitori de frumos, și sclavi ai prieteniei și practicanți de agape. Întâlnirea lor în oaza lui Marius este simbolică: o împotrivire la vremurile de izbeliște în care a fost aruncată țara de către comuniști cu ajutorul „eliberatorului”. Peisajul și ferma de la Mediaș primesc sub pana scriitorului dimensiuni și semnificații de mit. Prin semnificații și prin scriitura poetică, paginile 137-164 sau alături de cele despre Căpâlna și timpul petrecut aici în refugiu.

O altă secvență de portret-biografie prin care vedem chipul antiuman al comunismului este cea a tânărului Simion, flăcău din Căpâlna, care i-a fost scriitorului model pentru Nefărtate, personajul din drama *Arca lui Noe*. Țăranul a fost arestat, anchetat și întemnițat timp de cinci ani pentru că a avut „legături” cu „burghezul reacționar”, poetul Axente Creangă. De la preotul Bunea, personajul-narator află „povestea” lui Simion. La anchetă acesta a „mărturisit” cum a organizat o „bandă” de partizani cu gândul de a hărțui pe eliberatori, cum cu alți feciori a „decimat cu ciomegele” un regiment sovietici, că singur a capturat un tanc. Întrebat unde-i tancul, Simion răspunde anchetatorilor: „îl puteți vedea la mine în ogradă, se cacă găinile pe el noaptea”. „Simion a fost achitat ca nebun nevinovat, după ce niște experți de la tribunal au constatat

sminteala omului la fața locului, căci în ograda lui n-a văzut nimeni niciodată un tanc” (p.447-448).

Un alt portret cu valoare simbolică este cel schițat babei Mogoș, „femeie aprigă, ce a avut o viață aventuroasă, ajunsă la vârsta biblică (nouăzeci de ani)”. Baba Mogoș e „un rezumat al istoriei” (p.464-465). „Baba a adunat în mintea ei de vrăjitoare toate cunoștințele veacurilor cu privire la burienile de leac.” Personajul-narator are credința că „baba e slujitoarea Cuminenției-pământului” (446).

De neuitat este imaginea stăpânului brodului de la Mureș, răspopitul Vasile Olteanu, care „cu barba lui roșcovană are înfățișare de țap, dotat cu răs și urlet primar de om.” (p.363).

Mai e de reținut chipul prietenului avocatul Bazil Gruia, și a celor două copile-poezie: Rodica și Ileana, organizatorii drumeției la viile de pe Coastă și la Răpile Roșii – rană a pământului”.

Toate aceste crochiuri portretistice sunt făcute cu empatie, cu excepția celui al Malvei Mogor. Personajul e imagine eblematică a omului fără coloană vertebrală de care avea nevoie comunismul. Malva Mogor e „Voinică femeie. Un tanc de femeie, care umblă greoi, cu intermitențe de elasticitate neașteptată la vârsta ei, parcă s-ar fi mișcat pe șenile. Motorul întim al acestui tanc era feroce ambiție, ambiție de a juca un rol de prim-plan și în noua orânduire. [...] În lipsa unor farmece feminine care ar fi dus mai repede la țintă, Malva luca cu mijloace mai viguroase ce-i erau la îndemână. [...] Cu insistențe, cu intrigi, cu șantaj, cu o răbdare de necrezut, Malva doboră bariere și dezarma rezistențe [...]. Femeia și-a pus în cap să ia proporții de <<personalitate>>. [...] Dr. Malva Mogor avea antene pentru timpurile

noi. Ea a ghicit după 23 august 1944 prea bine încotro se îndreaptă lucrurile în țara noastră și dialectica istorică a ajutat-o să-și desfășoare în voie instinctele. Malva Mogor ajunge repede în fruntea Institutului de Stomatologie. Ea și-a cumpărat din primele luni ale anului 1945 broșuri de inițiere în marea doctrină. [...] Ca să ajungă în sfârșit să stăpânească un institut medical, ea își însușește emfaza lozincilor și se transformă cu perfidie sistematică în unealtă de precizie a orânduirii ce se instaura. [...] ea se va ține cu un bici de flăcări și șerpi de toți subalternii ca să realizeze întocmai scriptura stalinistă [...]. Prin sălile și coridoarele institutului, Malva țipă, urlă, provoacă, se dă în spectacol, acuzând în dreapta și în stânga că nu se lucrează cu suficiență conștiință. [...] Denunța la forurile superioare orice [...]. Nu se mai ținea la curent cu progresele specialității. Rămasă în urmă cât privește secretele meseriei, ea își acuza colegele, proiectând asupra lor propria-i incapacitate” (p.202-205). Am spicuit doar câteva aspecte din portretul caricatură.

Am insistat asupra acestor portrete deoarece ele sunt „noduri narative” și pentru că argumentează spiritul de observație de prozator al lui Blaga. Având în vedere și aspectele artistice ale portretelor, putem avansa supoziția că dacă timpul ar fi avut răbdare, Blaga ar fi putut lăsa o carte despre *Oameni cari au fost*.

Din mulțimea personajelor, se detașează net poetul Axente Creangă, naratorul și geamănul său, filosoful Leonte Pătrașcu. Prin destinul lor este realizată dimensiunea filosofică și politică a romanului. Axente Creangă, personajul-narator, este *creatorul*. Din această perspectivă privește și judecă lumea din jur, realitatea istorică. Tot ceea ce se împotrivește creației nu scapă asprei judecăți. Creația este pentru el o formă de rezistență în fața asaltului barbar al comunismului. Filosoful Leonte, „geamănul” său, este altă fațetă a creatorului. Fiiință lucidă, prin cugetare caută un sens istoriei prezent și-l găsește, însă constă că este cu semn negativ. Acest sens negativ e exprimat prin cutremurătoarea afirmație că istoria recentă a făcut din el (*i.e.*: fiiința umană) un „om care și-a pierdut destinul”.

IONEL POPA

Identificări.

Poezia lui Lucian Blaga

Ornamentele imaginarului și discursul despre magiile clipei

Una din reverențele eului în fața armoniei cosmice e centralitatea luminii, dacă luăm în considerare că evenimentele majore ale poeziei lui Lucian Blaga se desfășoară între volutele regășirilor magice ale simbolului și ispirările filonului orfic. Se poate spune că poetul reabilitează post-festum reflexiv-melancolicul ca pe o altă mască stilistică, valențele acestor *risipiri* îmbrățișând mereu o realitate așa-zicând melancolizată. Asemeni benedictinului devotat până la obsesie lecturii textului sacru, poetul stă la pândă (la *pânda* simțurilor), îl tentează întâlnirea cu *chipurile* acestei realități, cu înfățișările majore ale unui real pe care-l resuscită, neconținut, prepară neconținut opțiunile hedonist-vizionare.

Altfel spus, eul își anchetează propria identificare, se întoarce către sine. Dar coercițiile imaginarului, manipulate ca suprateme într-o lirică de puternică intimidare a represivului, nasc *semnul* fals-scripturalului. Sacrificarea simbolului în *Mugurii*, de pildă, e un ritual ludic. Metafora timpului e aici confesiune căutată, gest desigur neomodernist, dar pe urmele mai vechi ale lui Verlaine, de exportare a sentimentalului dincolo de presiunile și violența limitei (a ideii de limită): „*Un vânt de seară/aprins sărută cerul la apus/și-i scoate ruji de sânge pe obraji./Trântit în iarbă rup cu dinții/gândind aiurea – mugurii unui vlăstar primăvărat. /Mi zic: „Din muguri/amari înfloresc potire grele de nectar”/și cald din temelii tresar/de-amarul tinerelor mele patimi.*”¹ Poetul e „ucenicul neascultător” în execuția unei ficțiuni fără sfârșit. Dar e și un regizor abil, înzestrat cu conștiința manifestă că poezia reprezintă un act suprem, al revărsărilor ființei în universul tangibil.

Lumina și tăcerea, ființă și materie în *surdina* comuniunii metafizice, sunt în versul lui Blaga „ornamentele” imaginarului. O imagistică fără, ciudat, opulențele expresioniste. „Ochiul” de taină al ființei investighează regresiv straturile existenței dar eul îngroapă în reflexivitate transfiguratul real. Mesaje de la *capătul* timpului sau, altfel, realism integrat, volutele jocului de umbre-lumini operează fluidizări rectilini în discursul liric iar structurile po-

emului blagian devin polifoniile personalizării metaforei. Or, în această poezie, cuvintele *numesc* teritoriile memoriei.

Poetul explorează relațiile ficționării cu seninătatea marilor călătorii într-un insolit discurs despre magiile clipei. Întreg și destrămare, axa lumii reprezintă leitmotivul luminii verticalizând, în fapt, *marea trecere*. Între viață și moarte, numai tărâmul visului mai poate incita povestea redobândirii arhitecturii lumii iar eul, supus presiunilor nostalgice, se va închide în sine. Fantasticul, temporizat în subteranele memoriei *arhaice*, imprimă lirisimului blagian frenezie și energizează, mai ales, polifoniile. Poetul revizitează trecutul, fuga din spațiul convențional e *paranteza* cosmo-goniei, între azi și altădată, mișcarea semantică ține de succesiunile nostalgice, o altă paradare în solemnități tragic-grave.

Patosul cunoașterii e căutare orchestrată a armoniilor așa cum, devoalată din hermetismul visului, poezia lui Lucian Blaga devine un „exercițiu secret” dar și mijlocitorul în mirajul plenitudinii, ca o descătușare de poveri sisifice. Ingredientul magic, între expunerile tranzitive ale *uneltelor* artistului, echivalează etic-esteticul, structurează legitățile unei lumi *citită* numai în visul profund. La Blaga, susține Grigurcu, esteticul e demonic.² Știință a particularului, poezia animizează, ea este marea carte despre sfășierile constructorului-artist. Cu intuiția spațiului memoriei, relația zbor-trecere prescrie solemnitățile unui ritual. Astfel, sub semnul devaluărilor vag-mistice, spațiul și timpul convențional ajung entități captive în magma poemului. Numai că dubletul tăcere-eternitate consacră geometriei discursului liric un alt învins, eul, și un alt învingător, orgoliul reactivat: „Tăcerea mi-este duhul -/și-ncremenit cum stau și pașnic/ca un ascet de piatră,/îmi pare/că sunt o stalactită într-o grotă uriașă,/în care cerul este bolta,/Lin./lin./lin – picuri de lumină/și stropi de pace – cad neconținut/din cer/și împietresc – în mine.”³

Note:

1. L. BLAGA, *Mugurii*, în volumul L. BLAGA, *Poemele luminii*, 1919

2. Cf. GH. GRIGURCU, *Despre Blaga, pentru francezi*, în „Steaua”, LIV, nr. 6, iunie, 2003, p. 4-5

3. L. BLAGA, *Stalactita*, în vol. cit.

Apostrofarea timpului

Un baroc al antinomiilor, al antitezelor, va recidiva în tranzitivitatea poemului blagian ca un soi de obsesie continuă. Eul e, în acest caz de sinestezii așa-zicând neoclasic, o recurență, reflexie a visului corporalizat. Un comentator vorbește de mecanisme ale filosofiilor orientale care potențează combustibilele acestei lirici.¹ În adevăr, *cenușa timpului* e una din parantezele metafizice ale cosmogoniei lirice bliagene în decriptarea anvergurii „edificării” lirice, o piramidă scatologică în centrul unui spectacol de celebrare, de înscenare a ideii, ca un vast proces de spațializare pe temeiul geometriei neeuclidiene.

Un eu retractil se opune falselor tematizări. Estetism trăit, cum s-a mai spus, lirisimul blagian pervertește inițiativ relicvele memoriei, exhibă consecvențele raportului himeric-real. Dar narcozele melancoliei înscriu în același discurs circular avatarurile ființei, o dechronizează. *Către cititor* este, astfel, poemul unei insolite lecțiuni de identificare. Eul monografiază, în neastâmpăru-i metafizic, eternitatea pe dos, psihologia abisală, marea trecere. Indeterminarea timpului marchează, aici, sfidarea absolutului: „*Aici e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi./Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă/și așteptați să vorbesc. – De unde să-ncep?/Credeți-mă, credeți-mă,/despre ori și ce poți să vorbești cât vrei:/despre soartă și despre șarpele binelui,/ despre arhanghelii cari ară cu plugul/grădinile omului,/despre cerul spre care creștem,/despre ură și cădere, tristețe și răstigniri/și înainte de toate despre marea trecere.*”²

Despre un „inconștient cosmic” vorbește și Tudor Vianu.³ Percepția bliagiană a lumii voia să fie o recuperare dar și contragere a istoriei în alegorism și a istorismului în ideologia absolutului. De aici →

melancolizările metaforei, auto-revizuire identitară, în fapt, cu discursul liric forțând misterul nepătrunsului (un discurs autarhic, altminteri). În aceeași *Către cititori*, poetul e un saturnin, orb și mut, eu hipertrofiat într-un spectacol hedonist, cuvintele-lacrimi asigurând melanjul temporalității într-un onirism sinuos: „Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi voit/asa de mult să plângă și n-au putut./Amare foarte sunt cuvintele./de-aceea – lăsați-mă/să umblu mut printre voi,/să vă ies în cale cu ochii închiși.”⁴

De un radicalism domolit, versul lui Lucian Blaga e, mai ales, o apostrofare a timpului. În psalmodieri disimulat mistice, metafora – altă relativizare a formelor clasicității – exportă frumusețea lumii ideilor în coșmarul lumii reale și chiar paradigmele tragicului disjung în neconținute melancolizări.

Note:

1. M. MUTHU, *Lucian Blaga – dimensiuni răsăritene*; cf. C. E. BREBU, *Între barocul occidental și „bizantinismul” mișcat*, în „Ateneu”, XL, nr. 3(402), martie, 2003, p. 4

2. L. BLAGA, *Către cititori*, în volumul L. BLAGA, *În marea trecere*, 1924

3. În studiul din 1933, *Monografia socială și problema specificului național*.

4. L. BLAGA, *Către cititori*, în volumul L. BLAGA, *În marea trecere*

Unicornul, „vuietul” timpului și despre un cod genetic al sunetului

Un poet veritabil evită primejdia pedepsirii de sine (a eului liric), „partajează” timpul vorace și resimte senzația „rătăcirii” prin univers ca pe o întrebare a unui veșnic Endymion, de la răspunsul căreia nu se poate sustrage niciodată. Totul s-ar întâmpla când *mugurii* orelor încă afirmă înfloriri ale ființei lacome în magiile nemărginitului. În poemul lui Lucian Blaga chiardisperările ființei induc un paradox, devin un privilegiu al smereniei și poate nu ar fi greșit să identificăm în aceste gesticulații frizând veghea primordială, o alt modalitate a descifrării tăcerilor. Eugen Lovinescu remarca apăsător în legătură cu mitologia lirică a poetului încă din 1927,¹ dar și mai târziu Ion Rotaru², Ovidiu Cotruș³ ori George Gană.⁴

Ciclul *Ce aude unicornul* (am folosit ediția Eugen Simion, din 1975, o

antologie prefațată punctual, e drept, dar bine realizată, mai ales că poemul cu titlul acesta nu a fost inclus în ediția lui George Ivașcu, din 1967) ne păstrează în jurul întrebărilor esențiale, clamând sinergiile totalității, inițierile, întemeierile ființialului, arabescul refulărilor în marea Eutopia. Poetul apasă pe comutatorul melancoliei însă manipulările eului auctorial au efect întârziat mai cu seamă că însăși întâmpinarea de sine a poeziei marchează dezinvestiri. Omul, ființa omului, polarizează reîntoarceri, în umbra atâtor refulări un fanatism al reveriei eclozează, în fapt, înfățișări ale simplității și depurificării sufletului, dorul (sens deconectiv, aici) întrupează, semnifică un pasaj ludic de vreme ce același eu împlinește rolul de agent (liric) examinant. În *miezul* lucrurilor, însă, în aceleași retorte ale ființialului, disponibilitatea tuturor armoniilor rămâne *valea*, metaforă dinamică, stavilă „însingurării” totale: „*Cel mai adânc din doruri/e dorul-dor./Acela care n-are amintire/și nici speranță, dorul-dor./Pe-un drum ne duce dorul-dor,/pe-un drum/ce dincolo de orice călător/măi are-o prelungire./Nesfârșit e dorul-dor./Bate-n valea tuturor.*” (*Dorul-Dor*, în *Poezii – 1962, Vară de noiembrie*, p. 319⁵). Regăsim aici expresia unui daoism, a te întâlni cu tine însuși. Poezia, ca un „susur” al ființei, instituie ordinea, omul suveran reverberează un „alfabet” al mântuirii.

Ion Barbu nota, în 1929,⁶ pe urmele lui S. Bălan,⁷ în legătură cu metafora-rizom a *somnului*. Dar *somnul* nu este finitudine, el este inițiere, început, aici se identifică latențele utopiei fără sfârșit.

Ca să recurgem acum la un exemplu, *Cântec înainte de a adormi*, „enumeră” stadii ale *trecerii*, spiritul materiei („lucrurile-s ale mele”) nu e totuna cu semnul materiei unifiante (*signum*). Însă *mirarea*, cealaltă funcție a devenirii dihotomice, durată, e resursa *altei* lumi („pierd o lume când adorm”), în vreme ce codul genetic al sunetului („vuietul” timpului) resoarbe amorful în ciudații „muguri” ai tăcerii: „*Iată-amurguri, iată stele./Pe măsură ce le văd,/lucrurile-s ale mele./Sunt stăpân al lor și domn./Pierd o lume când adorm./Când trec punțile de somn/îmi rămâne numai visul/și abisul, și abisul.*” (*Cântec înainte de-a adormi*).⁸

Sunetul predestinat de liră poemului (*ceea ce aude unicornul*) amplifică, desigur, un ceremonial. Ovid S. Crohmălniceanu, chiar dacă recurgând la o interpretare obedientă ideologiei staliniste,⁹ Pavel Bellu¹⁰ sau, mai devreme decât ei, în 1919, Sextil Pușcariu¹¹, au subliniat, fiecare în felul său, paradigma eterată a eului auctorial, între deciziile strategiilor lirice ale poetului nostru; așadar, lumina „prăbușind” ficțiunile utopiei peste lume: „*Prin lumea poveștilor/ zumzetul veștilor./ Prin lumea aievelor/cântecul Eve-lor./Prin vuietul timpului/glasul nimicului./Prin zvonul eonului/bocetul omului.*” (*Ce aude unicornul*).¹²

Note:

1. cf. Eugen LOVINESCU, *Scrieri, IV*, București, Editura Minerva, 1973, p. 628-632; relua capitolul *Contribuția modernistă a Ardealului. Lucian Blaga, din Istoria literaturii române contemporane. III. Evoluția poeziei lirice*.

2. Ion ROTARU, Lucian Blaga, în volumul *O istorie a literaturii române, II*, București, Editura Minerva, 1971, p. 428-458.

3. Ovidiu COTRUȘ, *Universalitatea lui Lucian Blaga*, în „Luceafărul”, nr. 31-32, 1966

4. vezi George GANĂ, *Note și comentarii*, la Lucian BLAGA, *Opere, 2*, București, Editura Minerva, 1984, p. 297-548.

5. Lucian BLAGA, *Dorul-Dor*, în volumul Lucian BLAGA, *Poezii*, ediție îngrijită, revăzută și adăugită de George Ivașcu, București, Editura pentru Literatură, 1967, citat din *Poezii – 1962*, secțiunea/ciclul *Vară de noiembrie*, poemul *Dorul-Dor*, p. 319.

6. vezi Ion BARBU, *Legenda și somnul în poezia lui Blaga*, în „Ultima oră”, I, nr. 49, 1929; reluat în volumul Ion BARBU, *Versuri și proză*, ediție îngrijită de Dinu Pillat, București, Editura Minerva, 1970, p. 218-221.

7. S. BĂLAN, *Perioada vieneză*, în „Tribuna”, XIII, nr. 5 (647), 1906, p. 2.

8. Lucian BLAGA, *Cântec înainte de-a adormi*, în volumul Lucian BLAGA, *Poezii*, postfață și bibliografie de Cristian Moraru, București, Editura Minerva, 1986, secțiunea/ciclul *Ce aude unicornul*, p. 298; reproduce din ediția Dorli Blaga, două volume din seria *Opere*, apărute în 1974

9. Ovid S. CROHMĂLNICEANU, *Lucian Blaga*, București, Editura pentru Literatură, 1963, *passim*.

10. cf. Pavel BELLU, *Blaga în marea trecere*, București, Editura Minerva, 1970

11. Sextil PUȘCARIU, *Un poet: Lucian Blaga*, în „Glasul Bucovinei”, II, nr. 49, 16 ianuarie 1919; reluat în volumul *Cercetări și studii*, ediție îngrijită de Ilie Dan, București, Editura Minerva, 1975, p. 551-554.

12. Lucian BLAGA, *Ce aude unicornul*, în volumul Lucian BLAGA, *Poezii*, postfață și bibliografie de Cristian Moraru, București, Editura Minerva, 1986, secțiunea/ciclul *Ce aude unicornul*, p. 271

Corespondența lui Dimitrie Stelaru

(LXXII)

Sobră în stil de entuziastă pe alocuri, cuprinzând puncte de vedere și judecăți critice viabile, în limitele obiectivității, întreprinderea lui E. Manu s-a ambiționat să radiografeze numeroasele valențe creatoare ale prolificului autor și a încercat să stabilească o anume coerență în existența boemă a scriitorului. Limita exegezei în discuție este una capitală, aceea de a fi examinat (pe lângă obscura, spectaculoasă și/ dar deficitara biografie stelariană) numai scrierile antume, neglijând total postumele.

Portrete critice sau istoric-literare, efigii memorialistice etc. (mai consistente sau mai firave, mai veridice sau mai fantezist-subiective ori denigratoare) i-au făcut autorii de istorii literare românești Al. Piru, I. Rotaru, N. Manolescu, I. Negoitescu, M. Scarlat, E. Barbu, Ovid S. Crohmăniceanu, M. Bucur etc., semnatarii unor dicționare literare precum E. Simion, M. Popa și alții, la aceștia se adaugă câteva zeci de critici literari care i-au scrutat, parțial sau integral, opera poetică, îndeosebi, A. Martin, N. Ciobanu, N. Balotă, D. Cristea, L. Raicu, Gh. Grigurcu ...

Evident, pe lângă cei de mai sus, cu mult mai numeros este lotul celor ce l-au criticat, evocat etc. pe D. Stelaru în periodicele ultimilor trezeci de ani. Inerez câteva contribuții mai interesante: Al. George, Al. Ștefănescu, V. Cristea, Al. Protopopescu, N. Motoc, V. Silvestri, I. Pop, M. Gafița, P. Chihaia, Al. Raicu, P. Stoica, B. Corlăciu, Gh. Sarău, I. Segărceanu și, cu voia dvs., subsemnatul.

Și, pentru că revista *Tomis* a făcut din cultivarea lui D. Stelaru și o pasiune literară și o datorie permanentă de restituire a lui, în luna noiembrie a anului 1991, cu prilejul comemorării celor două decenii de la stingerea lui, publicația a organizat o masă rotundă cu titlul *20 de ani de la moartea lui Dimitrie Stelaru*. Evocările, publicate în numărul respectiv, au fost susținute de Ștefan Careja (Enache Puiu), Teodor Mihadas, Gheorghe Grigurcu, Pavel Chihaia, Ion Drăgănescu.

Țin să semnaliez, cu această ocazie, că, deși n-a fost făcută publică, există o minimonografie interesantă pe tema modalității de reflectare a imaginii omului D. Stelaru în conștiința celor ce l-au cunoscut.

Lucrarea este opera profesoarei Mariana Mladen** și a fost realizată în anii 1996-1997. De asemenea, adaugă că,

printre cele mai recente și mai valoroase contribuții bibliografice din ultimii ani se numără intervențiile soților Gheorghe și Maria Sarău, publicate în revista *Manuscriptum*.

Împreună cu Mariana Mladen, Gheorghe Sarău și Al. Condeescu*** – directorul Muzeului Literaturii Române – în iarna anului 1997 am încercat să organizăm o *Rotundă Dimitrie Stelaru*, la care să invităm și familia scriitorului, soția și fiul. Din păcate, proiectul a fost ratat și din cauza unei plecări intempestive a domnului Al. Condeescu în străinătate, dar și din imposibilitatea de a contacta familia lui D. Stelaru, care, între timp, părăsise țara sau se mutase la o adresă necunoscută nouă****.

Sunt convins că și alți scriitori au fost victimele unor fapte reprobabile ca acelea la care mă voi referi mai jos, și anume: pierderea, distrugerea (intenționată ori din neglijență) sau furtul documentelor literare sau de altă natură intrate în custodia unor instituții de stat, care au datoria să conserve memoria și tezaurul cultural-artistic național, imaginea unor valori mari ale țării. Concret. În august 1987, am depus la Muzeul Literaturii Române manuscrisul (și o copie dactilo) a piesei lui D. Stelaru *Fata fără lună*. În anul următor, în numărul 3 al revistei *Manuscriptum*, două din cele trei acte ale piesei au fost publicate, însă manuscrisul nu se mai află în arhiva muzeului. Nimeni dintre cei interpelați nu știe nimic despre soarta lui. Vor fi știind ceva cei ce se aflau, pe atunci, la muzeu și la revistă, respectiv Fănuș Băileșteanu, Adrian Bota, Adam Cristev, Ruxandra Mihăilă, Manuela Tănăsescu sau Florea Vlad, aflați în Comitetul de redacție? Cine a pregătit manuscrisul pentru tipar? Ce s-a întâmplat, mai apoi,

cu scrierea? Aștept întoarcerea manuscrisului la muzeu.

Peste un deceniu, în aprilie 1997, *Gheorghe Sarău* donează Muzeului Literaturii Române un set de corespomdență emisă și primită de D. Stelaru. Nici respectivele scrisori nu se mai află în depozitele instituției, deși, atrag atenția, domnul Sarău, ca și mine, deținem acte care demonstrează că am depus manuscrisele reclamate acum, iar eventualele scuze – dacă vor fi – nu folosesc nimănu!

Însă posteritatea i-a mai jucat lui D. Stelaru alte asemenea două feste prin Ioan Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu, pe de o parte, și Marin Mincu, pe de altă parte, dar toți trei (primii doi, în anii 1988 și 1989, iar al treilea, prin 1997-1998) au contribuit la dispariția, pare-se, definitivă a dramei *Organizația atomiștilor combinați* – O.A.C. Bănățenilor le-am înmănat-o să o publice în revista *Orizont*, iar dobrogeanului aclimatizat să o tipărească (împreună cu un set întreg de teatru postum) la editura „Pontica”... Dacă există o dreptate immanentă, ar trebui ca unor asemenea specimene să li se plătească cu aceeași monedă, pentru că n-au tipărit, ci au pierdut dactilograma oferită ...

Dacă tragem linie și adunăm, constatăm că destinul lui D. Stelaru n-a fost chiar vitreg, în posteritate, în comparație cu al altor autori, peste care uitarea se așterne și dăinuie, dacă n-au avut șansa unor oameni pasionați de opera și de destinele lor. Ediția critică de la Editura „Ex Ponto” este o dovadă peremptorie în acest sens. Fie că acest gest să constituie un titlu de glorie pentru cel ce a fost și a rămas *îngerul vagabond*. **Victor Corcheș**.

2.**Profesoara de limba română, Mariana Mladen (Mladin), din Buftea, își pregătise o lucrare de grad I, între anii 1996-1997, dedicată receptării lui Stelaru de către contemporanii care l-au cunoscut. În 4 aprilie 1997, când Gheorghe Sarău a cunoscut-o în biroul lui Al. Condeescu, la Revista „Manuscriptum”, aceasta le-a furnizat numerele de telefon (792.00.15 – la Buftea, 623.06.99 – la fiica sa – Petre Iulia – în București).

3.**Critical, istoriograful și directorul MLR și al Revistei „Manuscriptum”, Dan Alexandru Condeescu (ns. în 15 februarie 1950, la București – m. în 15 august 2007, la București)

4.****Familia Stelaru (Angela, Eunor Vlad și Tanța – soția acestuia) se mutase, se pare, la acea vreme, deja în Cartierul Ferentari, sect. 5 București.

GHEORGHE SARĂU

Restituiri literare - „FANTAZIANUL”

SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”

(XI)

Această nouă Revoluția va fi ca „o mântuire, o unică și mare mântuire”, pe care el se simte chemat s-o înfăptuiască..

La „12 Octombrie, 1954”, o nouă călătorie prin Fatazia dezvăluie câmpuri goale, culese de țărani în haine „ferfenițite”. Va fi primit în aceeași casă, însă acum de Manor III, de la care află cu sinceritate că tatăl său murise cu doi ai în urmă într-un accident, lăsând după el 3 copii, pe el și două surori, cu trei ha și ceva de arătură. Surorile, măritându-se, și-au luat partea lor de avere, iar el s-a căsătorit, sporindu-și pământul rămas cu un hectar, familia având în total 2 ha, de pe urma cărora trăiesc. Au deja 2 copii, iar rodul ogoarelor abia le ajunge de trai („ne târâm de la o zi la alta și de la un an la altul”). „Dar ce vor mai face copiii noștri? Se întrebă Manor III. Cum vor mai aduna ei bucata de mămăligă sau de pâine cu care să se țină pe ei și casele lor? Eu am două hectare de pământ care mi-ajug tocmai bine ca să nu mor de foame. Ei nu vor mai avea nici pe departe atât. Mai rău nu vor avea apoi cei ce vin dincolo de ei, nepoți și strănepoți”.

Situația nu este singulară, „milioane de țărani fantazieni”, încercați de sărăcie, sunt frământați de astfel de gânduri („tânjesc cu ele în cap și caută o lumină care nu se vede”).

„Plecăm de la Manor III în grabă, notează corespondentul. Mai trecem pe la alte gospodării și prin alte sate, o zi întreagă. În toate părțile se proiectează peste ani aceeași tragedie sfâșietoare. Pământul se pulverizează mereu între generații. Odată cu pulverizarea scade și venitul familiei țărănești. De la lotul inițial de 5 hectare s-a mers și se merge progresiv la tot mai puțin. Concomitent cu aceasta scade și capacitatea de muncă. Plugul barbar, sapa cât palma și vitele de jug reduce la piele și oase sunt edificatoare.”

În fața acestei situații dramatice, pe fața lui Fan scapără iluminarea, balsamul mântuitor: „Fan e de nerecunoscut. Senin ca divinele dimineți ale verii, el seamănă aiodoma cu un mare iluminat. Din fruntea lui largă simt cum radiază efluvii de soare și de viață

nouă.”

La „16 Octombrie, 1954”, Fan întrunește „Consiliul salvării naționale”, ca în 1924, econvocând „toate personalitățile proeminente ale țării, călitate în creație și muncă”. În imensul amfiteatru, de la tribună, Fan pare o divinitate „la care omenirea aleargă însetată să caute alinări și nădejdi”. Vorbește senin și ferm, evocând situația dramatică în care se află țara, arătând că „lupta se cere purtată zi de zi, fără nici-un armistițiu, fiindcă numai așa poate fi păstrat binele între oameni în locul mizeriei degradante”. Criza în care se află țara nu este una de suprafață, „ci de structură”, de aceea se impune o curajoasă „operație salvatoare”: „Astfel ajunge Fan la nodul gordian al problemei. Aici el expune sublim reforma ce singură poate dărui Fantaziei fericirea eternă și întoarcerea din calea prăpastiei”.

Glasul îi tremură de emoție împrumutând momentului o măreție sfântă, adunarea este „numai o divină înfrățire în aprobare și entuziasm”, tumultul aplauzelor pîrând „o superbă melodie a bucuriei. O imensă încredere în viitor strălucește pe toate fețele”. Convingerea generală este că „O noua epocă începe în istorie. O epocă de lumină, de eternă fericire, de biruință totală a geniului omenesc. Fan e piatra de temelie a lumii noi iar ctitoria lui înseamnă izbândă și desăvârșire.”

La „18 Octombrie, 1954”, toți locuitorii Fantaziei citesc „afișat pretutindeni sau publicat în ziare, drumul destinului cel nou”, un mesaj „simplu și concis, așa cum sunt toate textele istorice”. Fantasienii sunt informați că Reforma din 1924 și-a

epuizat resursele, pământul, împărțit din generație în generație, nemaifiind de ajuns oamenilor, din ce în ce mai numeroși. Începând cu generația a IV-a și a V-a etc., oamenii vor fi „literalmente muritoare de foame”, peste marea majoritate „vin sărăcia și suferința cu pași uriași”. În ideea asigurării unei existențe bune „pentru înmulțirea normală”, Consiliul națiunii a hotărât că „se interzice, pe viitor și pentru totdeauna, cumpărarea pământului arabil de către particulari. Tot pământul acesta care se oferă spre vânzare va fi cumpărat de către stat”. Toți „micii funcționari, micii meseriași și micii comercianți care posedă o suprafață de pământ arabil până la 3 hectare inclusiv, sunt obligați ca în termen de 5 ani să-l cedeze statului contra cost achitat integral și imediat”. La fel sunt obligați „funcționarii superiori de carieră, marii industriași și marii comercianți, cu deosebire că pentru aceștia nu există nici-o limită de suprafață, oricât de mari ar fi domeniile ce posedă. Acestora li se lasă însă posibilitatea de opțiune între cariera lor profesională sau proprietatea pământului”. Prețul fixat „pentru toate cumpărările de pământ arabil ce se vor face de către stat de la 1 Ianuarie 1955 până la 31 Decembrie 1959, adică timp de 5 ani, se fixează prețul de 50.000 Fani hectarul, față de actualul preț liber de 40.000 Fani.”

De la 1 Ianuarie 1960, prețul pământului se va reduce automat la 40.000 Fani hectarul pe tot cursul lui 1960, urmând ca, în fiecare an viitor, acest preț va fi redus cu câte 1.000 de Fani anual. Într-un tabel, precum în cazul devalorizării banilor în partea întâi, se arată cum va evolua prețul

Tabloul de mai jos arată cum va evolua acest preț în fani, începând din 1955 până în anul 2000, când prețul ha de pământ va fi zero, nul, din acel an înainte „pământul va putea intra în patrimoniul statului numai cu titlu de donație gratuită”.

După trecerea primilor cinci ani, în 1960, Fan anunță că „se va proceda la comasarea întregului pământ cumpărat de stat. Comasarea cumpărăturilor făcute după această perioadă se va face de preferință în jurul primei comasări. Comasarea inițială se va face pentru fiecare comună în parte sau pentru mai multe comune la un loc, unde va fi cazul.”

ZENOVIE CÂRLUGEA

Memorialistică

Pericle Martinescu, memorialist

Scriitor, traducător și jurnalist, Pericle Martinescu (1911 - 2005), s-a născut în localitatea dobrogeană Viișoara, județul Constanța. După absolvirea liceului (Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța), a urmat cursurile Facultății de litere și filozofie din București, fiind licențiat în filozofie. A colaborat ca student la câteva reviste consacrate: „Vremea”, „România literară”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața literară”, „Meșterul Manole” și „Dacia Rediviva”. Debutul în volum s-a produs în anul 1936, cu romanul „Adolescenții de la Brașov”, reeditat în 1991 sub titlul „Adolescenții din Brașov”.

În afara acestui roman, opera sa literară mai include eseuri, amintiri, un memorial de călătorie, o monografie, analize literare: Sunt frate cu un fir de iarbă (1941), Costache Negri (1966), Retroproiecții literare (1973), Umbre pe pânză (1985), Excursie în Ciclade (1996), Visul cavalerului (1998), Figuri în filigran (1999), Odiseea editării „Poeziilor” lui Eminescu în prima sută de ani 1884-1984” (2000), Existențe și creații literare (2001). Este autorul a numeroase traduceri din literatura universală (uneori în colaborare cu alte persoane): „Portretul lui Dorian Gray” de Oscar Wilde, „O tragedie americană” a lui Theodor Dreiser, „Opere” de Balzac, „Cavalerii tezaurului de Paul Feval, „Vicontele de Bragelone” – de Alexandre Dumas, „Hristos răstignit a doua oară și „Libertate sau moarte” aceste două opere de Nikos Kazantzakis. Opera sa a fost apreciată de remarcabile personalități culturale, printre care, George Călinescu („Realitatea talentului său mi se pare a se găsi în poetica sa, adică în puțință de a ritma, universalizând emoțiile”) și Monica Lovinescu.

Între 1936 și 1976 Pericle Martinescu a ținut un jurnal intim, din care a selecționat însemnările din anii 1948-1954 pentru a le încredința tiparului. Ele constituie o cronică fidelă a instaurării regimului comunist în România, evocând privațiunile și constrângerile morale pe care le-a avut de îndurat intelectualitatea în acei ani. Jurnalul relevă o cronică realistă a 1948-1954, o perioadă tragică a

istoriei României. Sunt anii instaurării regimului comunist, anii colectivizării agriculturii, cu toată mulțimea lor de nedreptăți și suferințe, de spaime și neputințe, evidențiind o lume întoarsă pe dos, abrutizată, condusă de legi și de oameni fără Dumnezeu.

Fragmente: = “Astăzi, de pildă, Ștefan, fratele meu, a fost chemat la Medgidia, la comitetul de plasă al colectărilor, ca să ridice autorizație pentru funcționarea batozei. Ducându-se acolo, a dat peste altă bucurie. El, împreună cu restul de batoze din comuna Viișoara (patru în total), este repartizat să lucreze în comuna Dorobanțu, la vreo 40 km de aici, urmînd ca în Viișoara să vină să treiere batozele din Dorobanțu. Măsura este atât de absurdă, încît nici nu-mi vine să cred că e reală. Și totuși este reală. E scrisă pe hîrtie. Mîine batoza ar urma să plece din comună, să lase adică cele peste 1000 ha de grîu în așteptarea altor batoze, și să bată 40 km pe drumuri mizerabile, ca să facă la Dorobanțu ceea ce ar putea face foarte bine batozele de acolo. Afară de faptul că se pierde mult timp cu transportul batozei pe drum, se mai poate întîmpla ca pe acest drum mașina să se strice sau tractorul - foarte vechi și slab - să nu reziste la o asemenea deplasare. Pe urmă, se pune și problema intereselor proprietarului batozei. El nu are dreptul să-și treiere recolta proprie cu propria lui mașină, trebuind să aștepte pînă vor sosi alte batoze și pînă îi va veni rîndul la una din ele. În Viișoara, trei batoze ar avea de treierat două luni întregi dacă ar merge fără întreruperi. Cu siguranță că el, proprietar de batoză, va rămîne cu recolta netreierată - și ca el vor păți și ceilalți la fel. Opera de „lichidare” a „chiaburilor” este diabolică. Ea costă mult, dar prețul nu contează: scopul scuză mijloacele. Mîine dimineată voi pleca la Constanța, cu el, să vedem dacă nu izbutim să obținem măcar o păsuire de trei-patru zile, în care timp el să treiere recolta lui și apoi să plece unde va fi trimis. Problema se pune în mod absolut necesar, fiindcă, dacă el pleacă cu batoza la Dorobanțu, de recolta lui nu are cine să se mai îngrijească și este destinată pieirii. Ceea ce ar fi o pierdere nu numai pentru el, dar și pentru colectivitate, căci e vorba de vreo 15 000 kg de grîu care riscă să putrezească pe cîmp dacă nu i se dă voie să le treiere înainte de a răspunde

comandamentului județean agricol. În casă e o jale indescritibilă. În tot satul e aceeași jale. Oamenii au terminat de secerat grîul, dar nu au voie să treiere nimic pînă nu vor veni batozele de la Dorobanțu. Ei se uită cum le pleacă batozele de sub ochi, dar nu pot face nimic. În țară e un adevărat război civil: guvernul, înarmat pînă în dinți, și-a pus în gînd să distrugă țărănimia, care nu e înarmată decît cu răbdare[...].

= “Teri, pe cînd mă aflam la Prefectura Constanța, a sosit un plutonier de jandarmi aducînd zece oameni cu el. «Am venit din Pantelimonu de Jos cu ei, fiindcă așa e ordinul D-lui prefect, să-i aduc aici». Erau niște țărani. Am intrat în vorbă cu ei: sînt membri de partid. Cu o seară mai înainte au avut o ședință de celulă în care primarul comunei și secretar al celei, le-a spus că este nevoie să aducă o batoză de treierat în comună și că trebuie să contribuie cu toții la aducerea ei. Oamenii - ca în orice ședință de celulă - au început să pună diferite întrebări, printre care și întrebări cu privire la treierat și la aducerea acestei batoze. Unii au spus că nu este treaba lor să aducă batoza; batoza trebuie să fie trimisă acolo de cei se îngrijesc de acest lucru, iar ei nu pot aștepta prea mult, căci dacă nu vine batoza la timp, va trebui să înceapă să treiere cu caii, ca să nu se strice recolta pe cîmp. Discuții „amicale”, ca în orice ședință de partid, dar se vede că oamenii nu prea erau de acord cu primarul, iar primarul nu era deloc de acord cu ei. Imediat după ședință, primarul a telefonat prefectului despre felul cum a decurs ședința, arătîndu-i că niște «membri de partid» îndrăznesc să discute niște măsuri venite de sus, iar prefectul i-a ordonat să-i trimită lui pe toți indivizii în chestiune. →

DORIN NĂDRĂU

N-AVEM PĂSTOR

O să vă scriu pe stânci și rădăcini,
Din umbra lunii vă voi da de veste
Că florile sfârșesc în mărcini,
Iar păsările mor izbind ferestre.

În fiecare zi e mai intens
Atacul, la normal și frumusețe,
Și bucuria nu mai are sens,
Iar zâmbetele s-au scumpit în piețe.

Nici nu se mai privește om cu om,
De frică-i stăpânit întreg pământul,
Dar, când se va usca ultimul pom,
Povestea lumii o va scrie vântul.

Căci, fără milă, ploile ucid
Și ce rămâne-i pârjolit de soare.
În toate-au picurat, rânjind, acid
Privind cum lumea fără șanse moare.

Nu ne putem privi cu ochi senini,
Căci mintea nu mai are claritate,
Nu mai avem prieteni, nici vecini,
Nici mamă și nici soră, și nici frate.

Copiilor le-am devenit poveri,
Căci lumea ne-a luat-o înainte
Și nu putem trăi cum a fost ieri,
Prezentul pentru noi e prea fierbinte.

Noi am trăit și am simțit deplin,
A vieții frumusețe am gustat-o,
Dar, vai de voi, a voastră viață-i chin,
Căci fața bucuriei ați uitat-o!

V-au programat să fiți precum vor ei,
I-au updatat sclaviei nouă față
Și v-ați supus umili, ca niște miei
Pe-un Counter-Strike și-o nouă
interfață.

Cu ochii-n telefoane, capul jos,
Voi treceți sterpi prin viața imitată,
Vă pare-a fi un târg avantajos
Această „libertate” limitată.

Iar Dumnezeu deoparte s-a retras,
Privind cum devorează lupii miei.
N-avem Păstor și singuri am rămas
Să ne măcelărească „dumnezeii”

Acestei lumi vândute pe doi lei,
Ce-alunecă spre hău, bezmeticită,
Votând tirani pe-o sticlă de ulei,
Un kil de zahăr și-o amară pită.

Și păsări însetate cad din zbor,
Sălbăticiuni cerșesc pe trotuare;
Din piepturi viața strigă ajutor,
Dar noi îi facem morții sanctuare.

EMILIA AMARIEI

RESTANȚE

de ce nu mă iubești - mă întreb
sau poate eu nu realizez
amintindu-mi numai
greșelile tale pe care nu crezi că le faci
lipsa dragostei măsurată nu prin sex
ci prin atenție, zâmbet,
aprobare...dăruire?
mi-am cumpărat singură toate
lucrurile pe care
le doream, verigheta de diamant, nunta
luminii
tu, nici măcar nu ți-ai dat seama
că o făceau ca un fel de
răzbunare...sau poate să te atrag

ca-n prima zi!
să-ți arătat exact ce nu ești în stare
metafora exilului alături de tine dar,
trecând unul pe lângă altul în aceeași
casă mare, grea de întreținut, beton și
flori!
se poate zice că fiecare are viața lui
intimă, sufletul?
și în moarte pleci singur poate pe
drumuri diferite
ceasul face tic tac pe timp de război și
pentru noi
de ce să denunț un fel de nefericire?
ce se adună visând, mă aflu mereu în
casa din copilărie,
propag neadevărul arunc cu pietre?
am totul, oare mint?

ascult aceleași concerte
sau filme repetitiv în ebraică lucrurile
sună altfel, citesc rândul doi și fac
rezumate mintale,
nu-mi mai spun nimic nici stelele nici
luna prefăcută, din ce în ce mai roșie,
mai dureros afectată de război,
înconjurată de avioane cu bombe
doar ciorile croncâne continuu ca și
cum nimic nu s-a întâmplat.
antisemiții pândesc pe la colțuri din
toate părțile
când vor fi islamizați cu curul în sus
își vor da seama că e prea târziu
ochii lor sunt paradigme model
aștept aștept aștept

BIANCA MARCOVICI

MEMORIALISTICĂ

→Cei zece țărani au fost luați de
jandarm în aceeași seară și porniți pe
jos la Constanța, unde au ajuns (par-
curgînd 40 km) pe la ora 10 dimineața.
Ce s-a mai întâmplat cu ei nu știu”.

= „Într-adevăr, Dobrogea,
provincia mea natală, e ciudată, foarte
ciudată - bizară, ca și mine. Ca s-o
cunoști trebuie să ai mare răbdare, dar
în simplitatea ei nudă, e plină de
comori. Cine o cunoaște o dată bine,
nu se mai desparte de ea. Și eu sunt
dobrogean, dobrogean «iremediabil»,
cum i-am spus astăzi lui Arghezi”.

= „Am fost o săptămână la
Constanța. În toiul sezonului...m-am
simțit foarte bine, ducându-mă la
Mamaia cu bărcile, făcând plajă pe
nisipiul fin, scaldându-mă în apa
caldă. Ne-am regăsit câțiva prieteni,

*constănțeni și bucureșteni, și am
format un grup, vorbind, rîzînd,
prăjindu-ne la soare, ca niște
adevărați crai... ne despărțeam la
întoarcerea de la Mamaia și ne
revedeam pe bulevard, la Cazinou,
sau la Ovidiu, unde prelungeam până
târziu boema. M-am întors de acolo cu
o mulțime de impresii, ars de soare,
bine dispus și cu un cântec ce-mi
flutură mereu pe buze: „Frumoasele
zile și nopți de vară, la Constanța”...*

= „Enescu e numai linie, numai
înălțare, numai claritate. Vioara lui e
o minune și ceea ce izvorăște din
strunele ei farmecă. Cea mai mare
simplitate exprimă desăvârșirea. Asta
este Enescu... În fața lui nu mai simți
prezența omului care ține arcușul...
totul coboară de undeva din tainele
adânci ale ființei... Dacă există vraci
în domeniul artei, Enescu este unul.
Prin el nu vorbește o ființă umană, ci

*se manifestă fluidul misterios al unei
existențe transcendente care se
prelinge prin muzică, spre desfătarea
oamenilor... Are marele dar, căpătat
de la zei, desigur, de a aduce în fața
celor ce îl ascultă fiorul înălțător al
frumuseților celeste. Când îl privești...
contopit cu totul în fluviile de armonii
pe care le toarce arcușul său ferme-
cat, ai impresia că nu cântă un om, ci
o statuie... Din această atitudine E-
nescu le vorbește oamenilor, prin vi-
oară, ca un zeu... Asemeni oricărui ar-
tist de geniu e un sol care din impe-
riile întunecate și depărtate ale unei
existențe ce nu se poate numi viață,
extrage marile bucurii și marile tris-
teți ale vieții. Noi, muritorii de rând,
nu putem să vedem bucuriile și tris-
tețile mari, miracolele și destinele ce
se aprind și se frâng în jurul nostru...
{el} le vede pe toate, le prinde, le în-
cheagă în forme materiale, le îmbracă
cu simboluri și ni le transmite nouă...”*

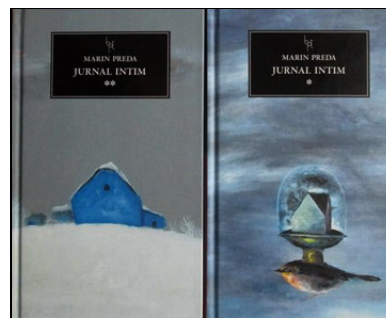
Marin Preda, Jurnalul intim

Jurnalul, ca gen literar de sine stătător, nu e agreat de prozatorul Marin Preda. Reprezentarea pură și simplă a faptului trăit: pe ore, pe zile, riguros calendaristic, fragmentar, repetitiv, al eului superficial care ființează, respiră, suferă, gândește la ziua curentă sau la cea de mâine, la traiul cotidian, cu minuțiozitatea stărilor, a evenimentelor, când e fericit sau dimpotrivă, toate acestea nu-i spun mare lucru prozatorului român, cu toate că proza sa cea mai reprezentativă se naște din viață, din trăire, din concretul obișnuit al raportului dintre oameni, dintre eroi, cu cu ei înșiși, cu femeile lor, cu copiii, cu societatea. Toate acestea sunt vizate de marele prozator, dar valorate doar prin capacitatea celui care scrie de a prelucra aceste date, cu mintea și sufletul proprii și a le da înfățișarea ingenios elaborată artistic în mari pagini narrative: schițe, nuvele și în special în romanele sale.

Și totuși, Marin Preda ne-a lăsat câteva pagini interesante de jurnal, câteva carnete de atelier pe care desigur că nu a avut intenția să le publice. Afirmă el în însemnările din spitalul de psihiatrie unde a venit să se trateze de o nevroză puternică ivită în 1959, din pricina muncii epuizante, după publicarea celebrilor nuvele din volumul *Întâlnirea din pământuri* (1948) și romanul *Moromeșii*, vol I (1955), când apariția acestor două capodopere făcuseră din el una din figurile cele mai notabile ale prozei românești a momentului. În paralel, a fost afectat de accidentul biografic al despărțirii de soție, una din frumusețile de atunci ale vieții literare românești, scriitoarea Aurora Cornu.

Ca urmare a publicării nuvelor de o structură atât de diferită față de normele care se impuneau cu o violență necruțătoare și arbitrară în epocă, pentru a supraviețui ca scriitor, Marin Preda și-a încercat condeii și în celebrul rețetar realist-socialist, publicând imediat nuvela *Ana Roșculeț* (1949) pentru a diminua protestele culturicilor ideologici față de conținutul prozei sale scurte publicate în volumul apărut cu un an înainte. Aici autorul face unele compromisuri elocvente: elogiile adresate proprietății de stat, atacuri la adresa „putreziciunii” Occidentului, la biserica greco-latină, lansarea idealului stahanovist, etc. În 1952 publică *Desfășurarea*, prin care glorifică colectivizarea agriculturii, operă, la fel, contrafăcută, fără valoare estetică, dar amplu mediatizată, ecranizată, premiată, cuprinsă fragmentar în manualele școlare. Aceste schimbări de valori și compromisuri ale epocii vor atârna greu în

conștiința scriitorului și la un moment dat va claca. Se va adresa medicilor psihiatri ai vremii și va încerca să iasă la liman. Cum cuvântul scris este singurul martor adevărat în acea lume a prefăcătoriei și a mizeriei morale, jurnalul lui Marin Preda scris în acea perioadă are efect pur terapeutic. În el se încrede, lui se confesează, dar nu merge mai mult decât atât. Afirmă autorul: „Răsfoiesc tot acest jurnal, încep cu jurnalul din spital până la ultima însemnare și am sentimentul că introduc cititorul într-o lume de-un familiarism extrem de coborât și nesemnificativ”. Într-adevăr, în aceste pagini analizează în primul rând starea sănătății, dar și situația sa familială, poziția celor doi parteneri față de criza sentimentală și de viață comună prin care trec. Astfel, în fața martorului obiectiv, foaia de hârtie, omul Marin Preda recunoaște: „Sunt tentat să răspund: foarte simplu: ea n-a fost și nu este partenera mea convinsă la dragoste și căsătorie, doar partenera mea cucerită”¹. Cu timpul, această femeie „cucerită” i-a aplicat partenerului ei lovitura fatală. Îi cere despărțirea. Lovitura este dură. Atunci el se întoarce către sine. Da. Și el, în biografia lui superficială, a făcut aceasta: „În viața mea, până acum, am părăsit două femei și nu-mi aduc aminte să-mi fi trecut prin cap ce rău imens e să părăsești pe cineva”². Urmează concluzia pentru sine ca om și pentru personajele sale: „Oamenii care dau lovituri sunt oameni slabi, Aurora din slăbiciune a făcut ceea ce a făcut”. Deci nu numai femeia este de vină. În cărțile viitoare, aceste raporturi între sexe se vor nuanța la infinit, dar exemplul crizei trăite de ei înșiși, în viață, în acele momente, este cel mai elocvent. Din această prăpastie a despărțirii, scriitorul jurnalului constată față de atitudinea din ultima vreme a femeii iubite „incapacitatea ca de fetiță de a asocia amănuntul de suprafață cu amenințările de fond, durerea superficială de cea profundă”³. După aceea continuă moralistul și analistul sufletului feminin: „E o carență fundamentală, care nu se va remedia cu timpul, ci se va agrava, provocând pe unde va trece confuzie și durere”. Da. Biografia acestei femei e complexă. Va pleca din țară, va cunoaște iubirea vieții la Paris, va comunica și colabora cu marii intelectuali emigranți români din capitala Franței și se va întorce târziu, după o biografie și o operă formidabile în locurile natale unde va construi o mănăstire. De ce? Pentru că a vizitat într-o zi Cana Galileii, iar ținuturile de acolo i s-au părut identice cu cele de unde ea a prins viață, amplitudine

creatoare și conștiință de sine.

Acolo și atunci, bărbatul părăsit, pe patul de spital, din negurile suferinței sale, n-a avut această intuiție. Dar ecourile acestei întâlniri și conviețuirii cu ea vreme de cinci ani se vor găsi în multe din personajele sale complexe de mai târziu. Pentru că marea literatură nu are niciodată alt izvor mai profund, decât viața însăși.

Cum această criză sentimentală cuprinde jurnalul pe care-l va dezavua mai târziu, legătura cu literatura se va vedea în carnetul de atelier al romanului *Risipitorii*. E vorba de un roman care cunoaște o gestație îndelungată, va avea patru ediții și tot atâtea variante. Prozatorul începe romanul după întreruperea jurnalului „clinic”, la 12 noiembrie 1958. Până în acea zi „romanul nu se lăsa scris” (cum afirmă prietenul, cercețatorul și prefațatorul cărții, Eugen Simion). Deși autorul îl consideră „...cartea tinereții mele, după cum *Moromeșii* e cartea copilăriei”. Desigur, romanul *Moromeșii* a fășnit din spațiul etern al câmpiei care i-a dat viață, din lumea aspră și esențială a satului românesc, din faptele trudnice ale acestei lumi, dar corelate ritualic cu natura și mișcărilor cosmice, din înțelepciunea celor ce i-au dat rotunjimea de univers, din limba aspră a celor ce vor deveni personajele cărții. De aici marea lumină ce se revarsă din această creație epică, care îmbălsămează cititorul care o parcurge, fiind una din cele mai frumoase pe care le-a dat un scriitor locurilor copilăriei sale. *Risipitorii*, acest roman complex, se conturează în acele momente de criză, criză a sănătății psihice, criză a iubirii, criză a societății în care se chinuia să supraviețuiască la înaltele temperaturi ale creației, însuși scriitorul. Afirmă el însuși: „Voi lucra la acest roman cu pasiune frânată și rece, acum, după ce fășnitura fierbinte și neînfrânată m-a cam zgâlțâit și m-a depus la pat”⁴. Nevroza revine după 22 noiembrie a aceluiași an. Astfel că autorul se întoarce la jurnalul său. Doar că jurnalul terapeutic lasă locul tot mai mult jurnalului de creație. Gestația, variantele lui sunt cunoscute→

GEORGE CONSTANTINESCU

istoricului literaturii, dar modul cum se conturează acest roman vor fi fără lumina și bucuria creației desprinse din fiecare frază a „romanului copilăriei”.

Cum vom afla din acest jurnal, cartea va cuprinde lumea orașului, unde scriitorul a ajuns și s-a afirmat ca scriitor cu dificultățile cunoscute. La fel, în acea perioadă întreaga societate românească era ștrangulată de utopia bolșevică pusă în practică atât de violent de cuceritori. Toată economia, toate libertățile s-au anihilat, adevărații scriitori trebuia să se supună ideologicului atotstăpânitor. Un experiment social distrugea, nivela, strivea. Iar scriitorul trebuia să găsească un sens acestei lumi. Așa că îl căuta prin hățișul celei suprastructuri neguroase, implacabile, impuse. Și tocmai prin asta trebuia descifrat omenescul cu trăirile, valorile, forța sau slăbiciunile morale ale acelei perioade. Iar Marin Preda o face cu cerbicia-i cunoscută. Cum vom constata, cartea nu va fi o capodoperă, dar va fi o mărturie (cu noi și noi completări și variante) a zbaterii acelei lumi.

Marin Preda își construiește romanul, în principal, pe destinul familial și individual a doi frați, Petre și Toma Sterian, proletari participanți la grevele și luptele politice din 1933, intrând pe ușa din față a noii orânduiri, cu copiii lor, cu soarta fiecăruia, aparte.

În roman sunt descrise peisajele industriale cenușii, uneori improvizate după naționalizarea forțată, în tușele lor întunecate, grele: turnătorii de oțeluri, fabrici de cărămizi ateliere de tâmplărie, șantiere. Totul fiind descris în manieră realistă, chiar naturalistă pe unele locuri, contrazicând falsa ideologie care prezenta clasa muncitoare mereu și mereu, obsesiv și fals, în drumu-i „neabătut” spre un paradis al unui viitor pe veci neatins. În același timp prezintă spitalele în care acești oameni aruncați în vâltoarea experimentelor economice socialiste se tratează: de bolile trupului, obișnuite, sau, ca în cazul autorului însuși, de bolile sufletești sau mintale. Aici apare lumea spitalelor și institutelor psihiatrice cu fauna lor doctorală ca: George Munteanu, Nicu Sârbu, Balaban, Strihan, Drăghici etc. Este lumea cunoscută de autor în aceste momente ale vieții sale, care va pătrunde în roman din realitate. Din carnetele de atelier ale *Risipitorilor* aflăm că Munteanu îl are ca prototip pe doctorul Brătescu, unul din ginerii Anei Pauker, care a cunoscut mărirea și mai apoi prăbușirea odată cu femeia politică, în 1952, când satrapul de la Moscova, Iosif Visarionovici Stalin, s-a supărat dintr-o dată pe comuniștii evrei, de peste tot, din statele înrobite, devenite satelite ale URSS, iar

în

România, l-a preferat în fruntea partidului și a țării pe electricianul neaoș, Gh. Gh. Dej. Ca și arhetipul său, doctorul Munteanu se salvează prin meseria de bază, atunci când spatele politic se prabușește. Și tot din jurnal mai aflăm că multe din trăsăturile personajului sunt și ale scriitorului proletcultist (pe atunci) rivalul lui Preda, Petru Dumitriu. Improvizațiile noii industrii socialiste se observă din descrierile clare, realiste, necosmetizate ale autorului: „Comitetul de partid avea birourile instalate în niște barăci construite în mijlocul uzinelor, lângă secția de sculărie, cea mai liniștită dintre toate. Tot acolo se afla și comitetul UTM”⁵. Prin urmare, nimic din edulcorarea mincinoasă a rețetarului ideologic.

Un alt episod tipic al epocii este tratat așa cum merită de autorul realist, procesul alfabetizării, prezentat ca o mare victorie a regimului de literatura oficială. Constanța, fiica lui Petre Sterian, în calitate de absolventă a unui institut pedagogic e însărcinată cu această îndeletnicire în cadrul diferitelor întreprinderi bucureștene. Dificultățile și eșecurile rotunde ale acțiunii prezentate eronat și triumfalist de atâția alții, aici sunt expuse franc de tânăra profesoară: „...creierul copiilor era ca aluatul și făcea ce vrei cu el, pe câtă vreme cel al analfabeților era asemenea unor pietroaie”⁶.

Constanța, ca și creatorul ei, autorul jurnalului și al romanului de mai târziu, suferă de aceeași boală a tracăsării și epuizării și, la fel, va fi tratată în clinică. Și ea, ca și autorul, vor trăi în plan personal și drama despărțirii în căsnicie așa că vor analiza și vor cunoaște sechelele săpate în sufletul uman de toate aceste crize.

Alt moment de disoluție a unui cuplu, la fel de tragic și controversat va fi prezentat în romanul întrerupt de boală, prin expunerea plină de mistere a trăirilor lui Gabi, fiul lui Toma Sterian, despărțit atât de straniu și contondent totodată de Mimi Arvanitache, care-i purta în pântec fiul și el îi iubea pătimaș pe amândoi.

Ceea ce remarcăm la Marin Preda este faptul că jurnalele sale nu sunt considerate nicidecum opere încheiate, de

sine stătătoare, nu au fost scrise pentru a fi publicate, iar dacă au văzut lumina tiparului a fost că altcineva, legatarii testamentari sau criticii literari au făcut-o, desigur, după moartea intempestivă a autorului, tocmai pentru a pătrunde astfel, mai adânc, în esența operei sale. Iar legăturile creației sale epice cu viața și cu lumea înconjurătoare sunt evidente nu numai în acest roman. Iar dacă prozatorul a făcut unele concesii ideologice, acestea au fost impuse, dar el a căutat în ele și a expus cu luciditate și curaj deformările pe care le produceau valorilor firești și în special raporturilor dintre oameni în acea societate a ratărilor permanente.

Cedările din vremea denumită ulterior a „obsedantului deceniu” chiar dacă l-au dus pe paturile de spital, autorul le-a convertit până la urmă în literatură adevărată, deși uneori par obositoare și chiar greu de înțeles pentru cititorul contemporan. Dar atunci ele constituiau „ochiul” prin care era privită lumea și societatea. Cum știm, doar unii scriitori au reușit să convertească aceste inevitabile „limite” în mare literatură. Să amintim din autorul analizat doar două incontestabile capodopere care rezistă timpului și au devenit emblematice pentru întreaga noastră literatură, zdruncinând din temelii mentalitățile și structurile de putere ale vremii: *Delirul* (1975) și *Cel mai iubit dintre pământeni* (1980). Iar dacă insolitul omenesc al ultimului roman a atras după sine și destinul pământesc al autorului său, ne dăm seama ce a însemnat adevărata realitate românească a vremii și mai ales transpunerea ei în cuvânt într-o operă fundamentală, pentru totdeauna

NOTE

1. Preda, Marin, *Jurnal intim, Carnete de atelier*, Introducere de Eugen Simion. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Oana Soare, Ed. Cartex Serv, București, 1913, p. 5
2. Op. cit., p. 12
3. Op. cit., p. 23
4. Op. cit., p. 219
5. Preda, Marin, *Risipitorii*, Tabel cronologic și coordonație critică de Ioan Vultur, Ed. Facla, Timișoara, 1989, p. 328
6. Op. cit., p. 66

BIBLIOGRAFIE

- Preda, Marin, *Jurnal intim, Carnete de atelier*, Introducere de Eugen Simion. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Oana Soare, Ed. Cartex Serv, București, 1913, p. 5
2. Preda, Marin, *Risipitorii*, Tabel cronologic și coordonație critică de Ioan Vultur, Ed. Facla, Timișoara, 1989, p. 328
 3. Simion, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I-III, Ed. Tracus Arte, Buc., 2018
 4. Glodean, Gheorghe, *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim*, Ed. Tipografia Moldova, 2012

NICULAE GHERAN

ÎN OGLINDA CORESPONDENȚEI

CORESPONDENȚA CA UN SEISMOGRAF

(Alex. Zub)
(II)

[3]

Vârful Câmpului
24 martie [19]75

Dragă prietene,
Te va fi mirat tăcerea mea.

Dacă ți-ai spune că de la gripa din februarie, când a trebuit să fug, pur și simplu, din București, nu mi-am revenit nici acum și că în cele din urmă, redus la neputință, panicat, am fost constrâns să plec la țară pentru „reparații”, ai privi, poate, cu oarecare îngăduință această tăcere. Ar trebui să adaug, apoi, teribila tensiune în care m-a împins povestea voiajului meu teuton, încheiată în cele din urmă fără ispravă, precum știi, prin refuzul avizării lui, ceea ce m-a tulburat peste măsură, ca să înțelegi cât de greu mi-a fost în toată această vreme și cât de puține disponibilități epistolare am putut avea. Sunt sigur însă că nu m-ai condamnat cu prea multă asprime, că lămuririle pe care ți le dau acum, adăugate la ceea ce-ți spuneam pe peronul gării, cândva, mă absolvă în ochii domniei tale. Am evocat două împrejurări, cele mai apropiate. De fapt, sunt mai multe. Toate au făcut ca viața mea din ultima vreme, ca să nu zic din ultimii ani, să fie abia suportabilă. N-am să uit observația pe care o făceai, anul trecut, mai mult în glumă, cu privire la înfățișarea mea. Nu cunoșteai motivele, dar aveai perfectă dreptate.

Peste câteva zile, voi fi din nou la Iași, convalescent descumpănit și fără nici un chef de lucru. Scrie-mi câteva rânduri la Institut (Bd K. Marx 15) ca să știi, la rândul-mi, cum să înțeleg tăcerea domniei tale, și fii sigur de calda prietenie pe care ți-o păstrează

Al. Zub

[4]

Iași, 30 dec[embrie] 1987
Dragă Niculae,

Îți mulțumesc pentru bunele gânduri trimise în prag de An Nou. Descopăr în ele aceeași generozitate de suflet care ne-a apropiat cu ani în urmă și care mă întărește acum, la acest sfârșit de crug, nu lipsit de melancolie. Sper să avem destulă tărie de a ne păstra cât mai teferi, de dragul celor ce vin în

urma noastră cu toate drepturile. S-ar putea să ne pună întrebări la care numai cu greu am putea găsi răspunsuri acceptabile. Cât te invidiez pentru felul cum știi să plasezi totul într-un registru al „ironiei generalizate” (dacă îmi îngădui o asemenea parafrază)! O ironie salutară.

Cu aceleași gânduri alese pentru familie,

te îmbrățișează

Al. Zub

[5]

Iași, 29 iulie 1989

Dragă Niculae,

Îți scriu în grabă, stors de drum și încă dezarticulat, ca să-ți mulțumesc (înainte chiar de lectură) pentru cartea trimisă și nu mai puțin pentru misiva însoțitoare. E un ceas plin, se vede. Gândul mă ispitește spre un alt ceas, când ne-a fost dat să ne întâlnim în prăvălia de pe Calea Victoriei. Cum să-ți ascund melancolia de care mă simt cuprins? O melancolie tonică, totuși, căci am alături noua „căramidă” din edificiul – somptuos și durabil – pe care îl construiești cu tenace dăruire de sine. Îndatorat pentru ea, te rog să primești, împreună cu familia, o caldă strângere de mână de la

Al. Zub

[6]

Iași, 26 aug[ust] 1992

Dragă Niculae,

Să mă ierți că răspund cu atâta întârziere la ultimul tău mesaj, „Rebreanu” (15), inestimabil oricum ca valoare, dar cu atât mai prețios într-un moment de secetă culturală ca acesta. Îți mulțumesc pentru carte și pentru rândurile amicale ce o însoțesc. E o mare bucurie să observi că cineva se mai poate dăruii cărturăriei cu atâta devoțiune și că reușește. Eu m-am lăsat (refuzând totuși marile ispite) prins de

mici obligații administrative și sociale. Cărțile zac în edituri falimentare sau întârzie în... fișe. Contam pe un moment bun, dar a ieșit pe dos. În afară de asta, mă dă de sminteală și sănătatea. Prea multe lamentații pe un petec de hârtie, nu-i așa?

Cu dorința vie de a te regăsi și cu cele mai bune urări pentru familie, te îmbrățișează

Al. Zub

[7]

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”
RO – Iași – 6600. Str. Lascăr
Catargi 15, tel. 40-032-212614

Iași, 4 mai 1995

Dragă prietene,

Am primit, tocmai, vol. 16 din seria „Rebreanu”, căreia ai știut să-i asiguri un prestigiu indiscutabil. Te zidești în ea, se poate spune, dar eu știu că dincolo de fascinantă aventură a editorului și biografului a prins contur o altă ipostază a lui Nicolae Gheran, una la care mă întorc mereu cu profit. Pentru mine, ea măsoară deja un bun sfert de secol, nu lipsit de interes sub unghi istorico-cultural.

Îți mulțumesc deci pentru carte și pentru rândurile de însoțire.

Ideea unei întâlniri „întru Rebreanu”, la toamnă, îmi pare excelentă. Va trebui să ne punem de acord, la timpul oportun, asupra detaliilor.

Cu cele mai bune urări pentru familie, îți strânge mâna același

Devotat

Al. Zub

[8]

Alexandru Zub

[antet]

Collegium Budapest

Institute for Advanced Study

Dragă prietene Niculae,
După cum vezi, răspunsul meu vine din altă parte de lume, vecină, însă atât de diferită de a noastră. Am o bursă de câteva luni la un colegiu de vocație europeană, unde au loc tot felul de manifestări ce îmi consumă timpul și energia. Scrisoarea ta și cele două (memo-rabile) documente mi-au ajuns pe ocolite, așa că nu trebuie să te miri de întârziere. Te rog să mă ierți și pentru defecțiunile epistolare dinainte. Am avut un timp rău, când numai de scrisori nu-mi ardea, ci „de griji și tocmele”, cum bine știi că spunea un cronicar încă mai puțin norocos. Aducându-ți aminte de timpul acela, nu vreau să te consolez pentru →

RODICA LĂZĂRESCU

neșansele ce pândesc de aproape marea ediție „Rebreanu”. Știu bine că timpul fiecăruia e măsurat și că „aventura” oricui rămâne irepetabilă. Pot înțelege și de ce ai ales două personaje suspuse pentru a le arăta impasul în care se află, odată cu amintita ediție, cultura română însăși. Dar nu-mi închipui că vei primi un răspuns, nici direct, nici pe ocolite. Mai puțin iluzorie s-ar putea vădi o Tradiție Culturală „Rebreanu”, care să mijlocească procurarea de fonduri, difuziunea operei etc. De la dregători ca Țepelea¹ și Vasile² nu se poate aștepta nimic, nici de la alții, destui, care au urcat, în ultimii ani, treptele mării, uitând cu totul că odinioară pledau și ei cauza culturii. Personal, am intuit „mersul vremii” și am creat repede o fundație „Xenopol”, prin intermediul căreia am izbutit să fac lucruri pe care Academia nu le-ar fi asumat nicicând.

Îți mulțumesc pentru gândurile tale bune, asigurându-te de cea mai deplină reciprocitate, una pe care s-ar conveni să o sărbătorim după atâția ani.

Cu cele mai alese urări și „la mulți ani”, te îmbrățișează

Al. Zub

17 Decembrie 1999

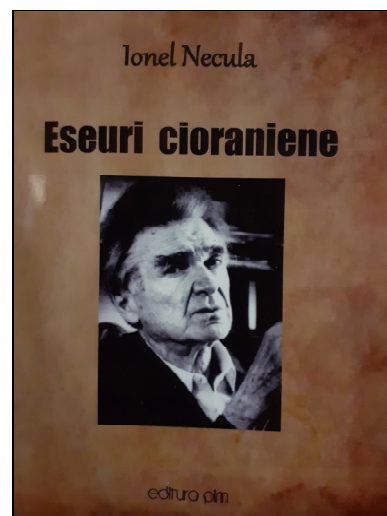
¹ Gabriel Țepelea (1916-2012), profesor și politician, membru PNȚCD, deputat (1990-2000), membru de onoare al Academiei Române. Notează NG în *Rebreniana*: „Din tagma iluzioniștilor, l-am ales pe dl Gabriel Țepelea, șeful culturmicii din Senat. Poate și pentru vina de-a fi și ardelean. Ca mâine-poimâine se va întâlni la Judecata de Apoi cu Liviu Rebreanu, putând să-i furnizeze noutăți”. Îi trimite, la 14 octombrie 1999, o scrisoare, despre care citim în aceeași lucrare: „La data scrisorii, dl Gabriel Țepelea îndeplinea funcția de șef al Comisiei Culturii din Camera Deputaților. Cu dânsul am pornit turneul epistolar la mărimile de resort ale vremii. Ca prim ecou, secretara de la Parlament mi-a făcut legătură cu domnia sa, care și-a declinat competența administrativă, cu scuza că face parte dintr-un organ legislativ, nu executiv. Mi-a promis, totuși, că pentru «lucrarea mea» va vorbi la Ministerul Culturii cu Ana Andreescu, eu replicându-i politicos că de-ar fi fost vorba de o lucrare personală, aș fi avut bunul-simț să nu-l deranjez, intervenția fiind a unui editor ce vede cum se duce de răpă întreaga activitate de valorificare a moștenirii culturale. Drept e că G.Ț. avea să ia legătură cu Ministerul Culturii [...]”.

² Despre Radu Vasile (1942-2013) citim tot în *Rebreniana*: „Pe R.V., devenit premier, îl știam de pe vremea când activa la Institutul de Istorie «N. Iorga», fiind colaborator al Editurii Enciclopedice. Adresându-mă amical și mai puțin protocolar, îi trimisese și «Jurnalul»-ul lui Rebreanu, cu dedicația: «Lui Radu Vasile, prim-ministru și poet secund» (tocmai publicase o plachetă de versuri, cu pseudonimul *Radu Mischiu*), contând pe umorul său de altădată. Am greșit, așa că n-aveam să primesc niciun răspuns”.

Eseuri cioraniene în reprezentarea lui Ionel Necula

Scriitorul Ionel Necula (n. 1940) din Tecuci (jud. Galați) nu încetează să ne surprindă cu entuziasmul său molipsitor pentru cuvântul scris, în general, și pentru creația/ personalitatea lui Emil Cioran, în special. Obsesia lui pentru acest mare scriitor și filosof român, pe care am mai amintit-o cu alte ocazii, s-a concretizat de data aceasta în volumul *Eseuri cioraniene* (Editura PIM, Iași, 2023) – el având deja peste 100 de volume personale publicate, dintre care multe sunt dedicate idolului său.

Chiar în *Cuvântul prefațatoriu*, autorul tecucean ne mărturisește atracția sa neobișnuită pentru scriitorul apatrid (“indiferent Cioran nu mi-a fost niciodată”), atracție ce a debutat în adolescență, prin intermediul unor “intelectuali bătrâni” de unde se aprovizionează cu publicații încă necenzurate, în care l-a întâlnit pe acesta pentru prima oară. Ionel Necula merge mai departe cu destăinuirile, afirmând/susținând că “toată formația (sa) intelectuală” poartă amprenta marelui filosof și că resimte același “disconfort de viață”, disconfort ce l-a determinat să parcurgă, de-a lungul existenței, “întregul decalog al formelor de cioranizare”, pe care l-a adus în atenția receptorilor și în alte împrejurări. Spicuim din acesta câteva “condiții” necesare unui “cioranian” pentru a fi veritabil/credibil: Neantul trebuie resimțit “ca gol (...), ca haos de început sau ca alternativă la divin”; “răul din lume” trebuie “văzut și colosalizat”; trebuie conștientizată și partea negativă a progresului, “consecințele (sale) toxice, nefaste”, “dezastruoase”; trebuie resimțită “spaima metafizică” de vremelnicia civilizației noastre pe pământ, melancolia inerentă ființei umane; trebuie înțeleasă “prăpastia dintre om și cercul strâmt pe care îl circumscrie”; trebuie recunoscute și acceptate calitățile/defectele specifice poporului nostru; trebuie “a înțelege religiozitatea ca o componentă a conținutului interior prin care se definește personalitatea umană”; este necesar “a adjuca aforismul ca o formă ideală de exprimare”, în situația în care scepticismul este “filosofia cea mai potrivită nebuniilor lumii moderne”; este indispensabilă înclinația pentru

„ideea de individuație” și pentru alte “concepte și direcții de gândire”; trebuie a considera “scepticismul și vitalismul” ca fiind “singurele filosofii compatibile cu lumea modernă” etc.

În ce privește conținutul, volumul de față cuprinde câteva eseuri scrise “în genul lui Cioran”, în care Ionel Necula își exprimă punctul de vedere referitor la unele probleme de actualitate, pe care Emil Cioran le “vedea”, la vremea sa, exact așa cum acestea aveau să devină. În *Eseu despre progres*, autorul prezintă cele trei modalități de abordare a evoluției (“de confirmare”, „de stagnare” și „de negare”), insistând asupra „negatorilor” ce pun la îndoială sau chiar contestă posibilitatea omului de a face în continuare noi invenții/descoperiri pentru dezvoltarea sa în planul terestru. Ființa umană are însă nevoie să creadă în ceva (în progres) care să o motiveze în continuarea „luptei” sale, nu cu morile de vânt, ci cu realitatea, cu vicisitudinile („În ce să mai credem, dacă ne luați și această credință?” – citat preluat de Ionel Necula din Cioran, *Caiete, II*, p. 186).

Autorul remarcă faptul că atitudinea marelui „sceptic” referitoare la progres nu este constantă, Cioran contrazicându-se frecvent. Pe de o parte, filosoful prezenta în scrierile sale latura pozitivă a progresului, faptul că acesta duce la îmbunătățirea vieții pe Terra, la o cunoaștere mai profundă de sine a omului, completată de o cunoaștere amplă a lumii și universului. Pe de altă parte, el considera că nefericirea/dezastrul ființei umane este cauzat(ă) de→

CAMELIA ARDELEAN

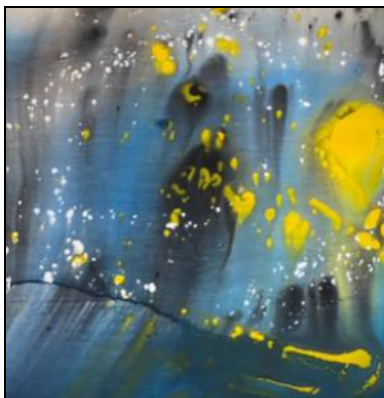
convingerea acesteia că ar putea crea pe planeta albastră un nou Eden, lucru imposibil, de altfel, dacă ne gândim la diferența uriașă dintre puterile omului și ale divinității, respectiv la imperfecțiunea și limitele primului. Ionel Neacula subliniază, printre altele, pericolul uriaș în care ne aflăm din cauza progresului în anumite domenii, mai ales (substanțele explozibile în cantitate imensă, în mai multe zone ale planetei etc.), pericol pe care l-a prevăzut și Cioran și care ar putea declanșa chiar distrugerea/dispariția unei părți din continentul nostru. Filosoful apatrid era de părere că „omul a descoperit deja ceea ce trebuia descoperit” și că progresul tehnologic „are un gust de paradis otrăvitor” (ceea ce se adevărește, din păcate, de multă vreme), astfel încât oamenii de știință fac în prezent eforturi ca să anihileze/reducă „urmările nocive induse sănătății omului și societății” în „epoca de avânt necontrolat”. Neacula afirmă că am ajuns de mult la cuvintele lui Cioran, care mai susținea că „omul nu mai este stăpânul creațiilor sale” (citată de autor din *Caiete*, I, p. 113), devenind un „monstru”, că orice evoluție presupune și un regres, o pierdere, poate fiindcă binele și răul coexistă dintotdeauna, pentru a crea un echilibru. Este evident că omul trebuie să se reîntoarcă la natură (pe care nu ar fi trebuit să o părăsească încă de la început, mai spune „scepticul”), nu numai pentru a nu se pierde cu totul pe sine, ci și pentru a nu pierde minunăția de planetă pe care Creatorul i-a dăruit-o ca să viețuiască și să se înmulțească.

Din *Eseu despre ființa fiindului* aflăm ce înseamnă cunoașterea filosofică, precum și a filosofa, autorul amintind, printre altele, de „actul denominării”, de „faimoasa ceartă a universalilor” și de „apriga dispută antică” dintre Platon și Aristotel având drept motiv individuația („ființa fiindului”) sau/și definirea acesteia. Mai luăm cunoștință de faptul că „Nimicul este pietrificat” și „veșnic”, în timp ce „posibilul” este o „realitate pe cale de împlinire” (Virgil Bogdan), iar raționalitatea este „dislocuită de revelație” (în teologie, de exemplu), după cum spunea/observa Platon în urmă cu aproape 2400 de ani etc.

Eseul despre maladiile democrației ne aduce în atenție că nu întotdeauna „puterea poporului” este de bun augur; acesta își poate manifesta dreptul la

opinie în mod violent, solicitând anumite schimbări prin constrângere, prin producerea de pagube materiale serioase ori și mai rău, de victime omenești (cum s-a întâmplat pe parcursul revoluțiilor sau al altor mișcări sociale etc.). Democrația poate deveni așadar periculoasă, atunci când ea nu se limitează la argumentări și manifestări pașnice în scopul obținerii transformărilor dorite în viața socială, politică etc., ci caută să impună cu forța perspective/viziuni/unghiuri de abordare unice. Practic, dictatura și democrația se aseamănă, în sensul că orice democrație are „principii ferme, inderogabile, ce se impun dictatorial”, așa cum orice dictatură presupune o „minimă consultare publică”, chiar dacă aceasta e, de multe ori, „formală, teatrală, ipocrită”. Putem spune (conform autorului) că progresul a survenit și în ce privește metodele dictatoriale: acestea nu mai constau în existența unui „tiran” sau a „dictatorului clasic”, el fiind înlocuit, în modernitate, de anumite instituții (fisc etc.) cu rol de protecție a consumatorului, a mediului etc., ce dispun de metode actuale de constrângere (aplicarea unor sancțiuni, diverse reglementări de conviețuire etc.) care îl suplinesc pe „despotul” cunoscut (de majoritatea dintre noi) de la lecțiile de istorie. Autorul susține chiar că această așa-zisă democrație e de fapt o „libertate iluzorie”, deoarece „hățișul de norme și reglementări” la care omul este supus i-a redus drastic „libertatea de mișcare” de care aparent se „bucură”, crescând totodată pericolul ca el să devină „culpabil”. Concluzia lui Neacula este că „democrația și dictatura coexistă simbiotic”, cu supremația celei de-a doua.

Următoarele eseuri regăsite în

Ionela Flood, Luna (mix media pe lemn)

volum (*Eseu despre cultură, Eseu despre omul cioranian, Eseu despre conținutul interior*) prezintă alte teme interesante: noua definiție a conceptului de cultură, concept care s-a metamorfozat, de asemenea, de-a lungul timpului (aceasta devenind un „ansamblu de creații și informații disponibile pentru întregul mapamond”, în condițiile în care omul însuși s-a transformat într-un „polihistor” ce „bate meridianele”); opiniile lui Cioran, exprimate la vârsta de 25 de ani, referitoare la cultură, la individ și colectivitate, la personalitate și etnie; convingerea filosofului că intelectualitatea este „condusă de majoritatea mediocră” care votează și se impune numeric („explicația” ar fi că partidele politice nu ar avea interesul, după spusele sale, să promoveze în cultură sau în alte domenii oameni de calitate, care să-și aducă aportul la ridicarea nivelului general de competență); „fragilitatea civilizației actuale”, prevăzută de Cioran cu mult timp în urmă și având drept cauză pierderea „vitalității interioare” a ființei umane etc.; deosebirea dintre omul paradisiac și cel terestru, în viziunea „scepticului”; drumul presărat cu spini de la naivitate la cunoaștere, de la „inocență genuină” la vinovăție, de către ființa umană, purtătoare a unei „conștiințe încărcate”, a unor „tare ancestrale” preluate dintr-un timp „când încă nu intrasem în istorie”; încercarea (ne)reșită a omului (pre/post)modern să-și reconstruiască paradisul terestru pierdut la începuturi și să supună natura, care s-a întors împotriva lui, otrăvind-u-l, pentru simplul motiv că „nu există progres fără regres”; „sintagma conținutului interior”, Cioran afirmând că nu oricine poate să aibă o soartă memorabilă ori să facă istorie, ci numai indivizii care posedă această „substanță interioară” („luciditatea” sau „un salt spre marele conținut”), respectiv cei conectați cu Creatorul; conflictul invariabil al omului cu divinitatea, din cauza „păcatului (său) originar”, care a dus la îndepărtarea sa de religie, la nihilism și/sau vid interior, mai concret, la nefericire etc.

În capitolul *Secvențe de disconfort existențial*, Ionel Neacula ne propune trei eseuri (*Cioran în publicistica românească, Cioran și starea de insomnie și Cioran la Dieppe*), în care înfățișează alte chestiuni demne de atenție: momentul

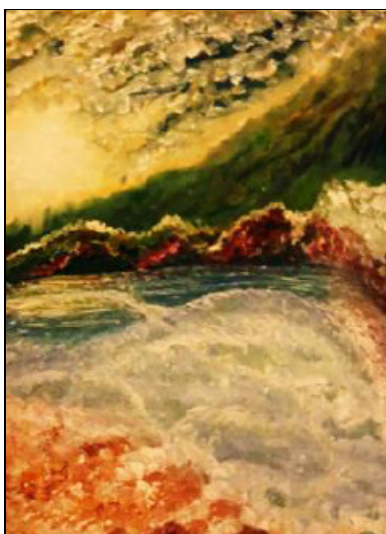
de debut publicistic al „scepticului”, pe o „scenă” dominată de conflicte și „mișcări naționaliste”, acesta fiind „deopotrivă adulat și contestat”, curtat de multe dintre publicațiile vremii; simpatiile de extremă dreaptă ale filosofului (și criticile la care era supus, din această cauză, din partea stângii politice), el fiind nevoit, la un moment dat, să aleagă calea exilului; informații despre corespondența sa din Germania, publicată în ziarul „Vreamea” din acea perioadă, în care îl elogia pe Hitler și care i-a adus o ripostă agresivă din partea lui Al. Sahia (și nu numai); reproșurile adresate lui Cioran, din cauza „presupusului (său) ateism” și a viziunilor sale politice (regăsite în scrierile proprii), de către armeanul Arșavir Aterian, secretarul Editurii „Vreamea”, unde filosoful publica, precum și de către alți critici importanți; trecerea în revistă a unora dintre cele mai importante volume ale sale, începând cu cel de debut (*Pe culmile disperării*, 1934), considerat de criticul Alexandru Dima „o tristă spovedanie a unui copil al veacului”; modul în care Cioran a fost recepționat de alte personalități literare (spre exemplu, de Mircea Eliade, care îl considera „o apariție fenomenală în cultura românească”, sau într-o ordine aleatorie (aici), de Nichifor Crainic, C. Noica, Lucian Blaga, George Călinescu – acesta din urmă percepend spiritul cioranian ca pe „o muscă zbătându-se între două geamuri, între lumina unei odăi și întunericul unei nopți” etc.); atacurile împotriva lui Cioran din perioada comunistă etc.

Necula se apleacă, în continuare, asupra „insomniilor cioraniene” – a insomniei „ca propedeutică a cunoașterii” sau ca „orgoliu al lucidității” (orgoliu pe care indivizii „obișnuiți” nu îl au) – respectiv asupra acelei stări de nesomn, apanaj al „omului cult” ce „practică” o „veghe epistemică” pentru a-și domoli/conștientiza/hrăni arderile interioare. El ne împărtășește, printre altele, opinia lui Cioran, care susținea că „Înveți mai mult într-o noapte albă decât într-un an întreg de somn”, noapte în care „Simțurile nu se mai îndreaptă spre exterior” și în care filosoful apatrid putea resimți nestingerit „sentimentul de pustiu și singurătate” ce îl caracteriza, având totodată impresia că e „singurul supraviețuitor al umanității”. Pentru Cioran,

insomniacul era „ales” și „damnat” în același timp, trebuind să lupte în permanență cu frământările cotidiene și/sau cu infernul (său) lăuntric.

Finalul volumului este dedicat de Ionel Necula perioadelor din viața lui Cioran în care acesta evada la Dieppe (în sudul Normandiei), împreună cu partenera sa de viață, Simone Boué, locuind vara în case de vacanță sau în apartamente oferite periodic de unii prieteni (până când își va cumpăra o mansardă „în stare foarte proastă”, jenat să apeleze de fiecare dată la aceștia). Aflăm, astfel, despre multe lucruri interesante pe care scepticul, din cauza dezinteresului/dezgustului manifestat față de orice, le-a pierdut, respectiv informații despre personalități istorice care au ales acest oraș ca destinație de vacanță (de ex., Mihail Sturza, fost domnitor al Moldovei, ce și-a construit în zonă un castel, moștenit ulterior de nepotul său etc.), despre pictori celebri (Nicolae Tonitza, Nicolae Vermont) care au pictat peisajul marin extrem de ofertant etc.

Lăsăm însă cititorului plăcerea să descopere și să aprofundeze toate aceste subiecte menționate de noi și cuprinse în paginile volumului, pe care Ionel Necula le dezbată cu bine-cunoscuta sa acribie. Nu ne rămâne decât să încheiem în stil cioranian, cu una dintre afirmațiile marelui filosof, care, deși e izvodită cu mult timp în urmă, se potrivește ca o mânășă vremurilor actuale: „Ne-am pierdut curajul de prea multă singurătate și am uitat să trăim, gândind prea mult viata”...

Ionela Flood, Muntele (acrilic pe pânză)

Pantha rei

Trecusem printr-o gară cu o singură linie ferată, pe care circula un singur tren pe zi pe peron era plin de lume dar nimeni nu s-a urcat în tren;

Poate știau că venea de niciunde și pleca spre nicăieri e ca și cum ai scrie un roman dintr-o singură frază sau o poezie dintr-un singur vers;

Dacă stai să te gândești bine și-n cer există un singur Dumnezeu care are un singur fiu de ce n-ar exista o gară cu o singură linie ferată;

Nu știi unde am ajuns și nici la ce vârstă știu sigur că am sosit în Efes unde se născuse Heraclit dornic să vadă râul acela în care filozoful se scaldase mereu în altă apă;

Pașii m-au purtat și la Smirna căutând spelunca în care Homer scrisese sau cântase la liră primul vers din nemuritoarea sa operă Iliada: ”cântă zeiță mânia ce-aprinse Pe Ahile Peleianul”;

Apoi în lunga mea viață am trecut și pe la Troia să vadă marea invenție a lui Odiseu: faimosul cal de lemn cu care intraseră în cetate aheii trecând-o prin foc și sabie;

După ce luasem cunoștință de toată antichitatea m-am întors obosit spre casă nici urmă de șină, de tren de gară era un râu tulbure de-o parte și de alta a râului erau holde pline de spice și m-a luat un vâslaș pe corabia lui Pantha rei, pantha rei.

GHEORGHE JURCĂ

JURNAL DE PREZENȚĂ

(XV)

1971

5 martie

Am redactat poezia persană. Am fost la bibliotecă. Ninge.

6 martie

Azi Avramescu a trebuit să ne despartă pe Cornel Simionescu și pe mine. Nu m-a lăsat să mă duc vizavi să citesc. E o clădire foarte frumoasă (pe str. Orlando), se zice că a unei iubite a lui Brătianu. E evasi-abandonată, toată cu lambriuri de stejar. Imi place locul... Citesc în continuare din Breban și am început Henriette Yvonne Stahl.

7 martie, duminică

Am terminat Henriette Yvonne Stahl – *Între zi și noapte* și am început Laurențiu Fulga – *Concert pentru două violini și Doamna străină*. Am ascultat concertul final al Festivalului de muzică ușoară de la Brașov.

8 martie

Avramescu mi-a spus că speră să scoată redactor din mine... Savin Bratu mi-a dat o carte de Jean Rousset să traduc pentru antologia cu structuraliștii și cartea lui despre Gide cu dedicație. Am început să traduc și am ascultat *Concertul în la major pentru violoncel și orchestră*, de Ph. Em. Bach.

9 martie

Tot traduc din Rousset. Am fost la „România literară” și mi-au acceptat articolul. Sâmbătă văd corectura și joia viitoare debutez. Avramescu m-a rugat să mă ocup de oferta lui Marius Robescu (din cercul „României literare”) legată de J. P. Sartre, de oferta lui Romul Munteanu (Gaston Bachelard, care a fost și tema lucrării mele dediplomă) și a Ioanei Crețulescu (un Jean Pierre Richard), ca și de structuralism. M-am întâlnit cu X la bibliotecă, era destul de retractil.

10 martie

Am citit pentru BPT poeți persani. Mi-e somn tot timpul... Am tradus din Rousset. Cornel Simionescu e bolnav.

11 martie

Am tradus din Rousset. Romul Munteanu nu era la editură. Îl aud vorbind la Radio despre Thomas Mann. Îl văd la bibliotecă pe Paul

Culianu și îmi spune, foarte agitat și fericit, are în față un incunabul format cam A3, scris pe piele groasă, că a „descoperit” ceva despre care Mircea Eliade doar bănuia că există... Dar nu mi spune ce, e complet transportat... Cum poate fi el cufundat atât de mult în trecut și eu atât de mult în cotidian?

12 martie

Mă ocup în continuare de antologia structuralismului. M-am întâlnit pe stradă cu X și m-a condus o bucată de drum.

Am fost la optician cu o rețetă a vărului meu Angheluță, el e cel mai miop dintre noi toți... Citesc în continuare poeți persani. Am vorbit la telefon cu Savin Bratu și m-a invitat marți pe la el.

M-am întâlnit cu Silvian Iosifescu și m-a invitat să vorbim despre doctorat. Cred că pricep cum merg lucrurile. Șeful Catedrei de Teorie Literară e Macovescu, iar toți ceilalți fac parte din Catedră. Mi-a sosit confirmarea intrării la doctorat cu începere din 15 martie. Trebuie să dau lucrările scrise (două) și două examene orale până în 15 martie 1973... Apoi să scriu teza.

13 martie

Am fost la România literară” și am făcut corectura. A venit în redacție Ben Corlaciuc, zicea că e foarte bolnav de plămâni, a înjurat vreo câțiva scriitori și spunea ce carte vrea el să scrie. Avea niște bocanci mari, plini de noroi, cum se desenau în gravurile sămănătoriste. M-am apucat de citit pentru mine Mihail Dragomirescu.

14 martie

A venit vărul meu Anghel, student la Iași, pentru ochelari și l-am plimbat prin oraș. L-am dus la Teatru (*Cui i-e frică de Virginia Woolf?*)

16 martie

Am fost de gardă la redacție. A fost ziua lui Avramescu (a făcut 38 de ani). Nu m-am dus la Savin Bratu, eram terminată, dar i-am telefonat ca să ne vedem în altă zi. Am discutat politică în redacție cu Nicolae Teică. Se vede că e oltean. Bine orientat, dacă sub orientare e un adevăr, bravo lui...

17 martie

I-am refuzat lui Avramescu o invitație la nu știu ce spectacol. Cred că s-a cam șifonat... Am vorbit cam 40 de minute la telefon cu unchiul Marin și m-a convins să iau Gaston Bachelard și la doctorat. Savin Bratu mi-a spus că nu are cărțile lui, deși eu cred că le are. Iar Romul Munteanu mi-a spus că le are, dart nu mi le dă. Ce măgar! Biblioteca Academiei nu le are, doar biblioteca Facultății de Franceză. Acolo o să mă duc. Savin Bratu mi-a dat întâlnire mâine la Catedră.

18 martie

Savin Bratu a întârziat mult și intra într-o ședință. Am amânat discuția. M-am întâlnit cu doamna Darie (metodista de la Pedagogie) și cu Miralena.

Am început să citesc Husserl (e foarte greu), am luat acasă Nicolae Țic și mai am încă din Mihail Dragomirescu. Am ascultat Paganini – *Solo de vioară* cu Ion Voicu. I-am dat lui Sincu sumarul *Structuralismului* la definitivat.

19 martie

Am citit din Mihail Dragomirescu, Nicolae Țic și poezia persană.

20 martie

Romul Munteanu mi-a dat sumarul antologiei *Noua critică*.

Am vorbit cu Savin Bratu despre parțialele de la doctorat. E un fel de îndrumător fără voce... Am fost la „România literară” și Valeriu Cristea mi-a spus că articolul meu apare în nr. 15 (pe 8 aprilie). Și asta e cu recomandare... Am spălat rufe.

21 martie, duminică

Am făcut fișe la Bachelard. Am citit din Mihail Dragomirescu.

22 martie

Aiureli. Timp pierdut.

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

Eseu

NIETZSCHE, SIHASTRUL DIN NOI

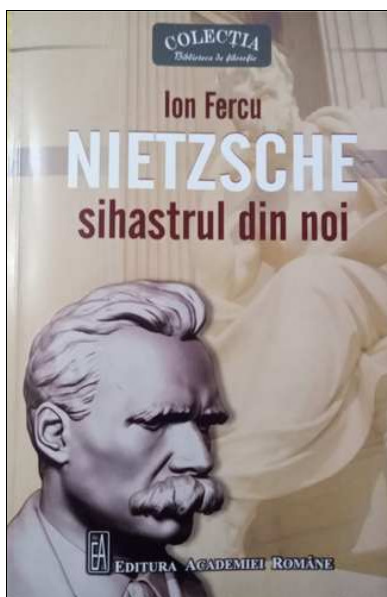
Irefutabilul Nietzsche și Ecce Fercu
sau ce ascundem sub măștile
(pre)judecăților*

(II)

I.2. Cunoașterea nietszcheeană – o
formă de ascetism prometeic
aflată în concubinaj cu toate
prejudecățile trecute și viitoare

Se știe, Prometeu se proiectează pe ecranul existențial ca o metaforă a condiției ontologice; dobândind focul (valoare capitală) „printr-o prădare a naturii divine”, deci prin nelegiuire, încât omul prometeic, resentimental, reactiv, părintele Cyborgului, configurat de filosoful Ion Fercu în **Nietzsche, sihastrul din noi**, și-a asumat atât măreția și demnitatea, cât și pedeapsa, suferința cu care zeii au fost constrânși, prin determinism natural, să-l lovească. Păcatul prometeic ține, se pare, de un hybris ce lovește nu doar reprezentările și iluziile zeilor, ci însăși ordinea naturii, „contrastând ciudat cu mitul semitic al păcatului original, în care curiozitatea, amăgirea minci-noasă, căderea în ispită, lăcomia, pe scurt, o serie de cusururi mai cu seamă femeiești, au fost socotite originea răului”... Acțiunea privită ca moira, ca determinare ontică, aparține imanenței, și ca orice „dat” se află în afara principiilor etice. Se știe, morala este un construct cu care natura nu operează. De aceea, natura este amorală, fiindcă „tot ce există este drept și nedrept și, în ambele situații, la fel de îndreptățit”, astfel categoriile în cauză apărând într-o aporie fără relevanță. *Răul se deschide doar de către om și înspre om*. Este și cazul multiplelor prejudecăți considerate de filosoful din Bacăul-Buhușului, ca un infern dantesc, ca o provocare eternă, o dictatură divină ce perpetuează „starea de minorat” comentată de Imm. Kant în triumphiul critico-filosofic: **Critica rațiunii pure; Critica rațiunii practice; Critica facultății de judecare**.

Să nu uităm că în personalitatea scriitorului Ion Fercu coexistă, ca într-un zâmbet filosofic de Giocondă post-modernă, dostoievskianismul, kantianismul și nitezscheismul, toate conjugate cu istoria filosofiei de la Socrate-Platon la Karl Popper, Hegel, Goethe, Blaga, Derrida, Baudrillard etc., încât

evadarea din minorat, adică „Răspunsul la întrebarea: ce este lumina” (1784) merită amintită eventualilor cititori aflați, nici nu se putea altfel, într-un „concubinaj cu prejudecățile” (I. F.):

„Luminarea este ieșirea omului din starea de minorat a cărei vină o poartă el însuși. Starea de minorat este neputința de a se servi de mintea sa, fără a fi condus de altcineva. *Sapere aude!* Ai curajul să te servești de propria ta minte! Este, prin urmare, deviza luminării” (Kant, p. 35)

Ieșirea omului din „starea de imaturitate” (K. P.) argumentată de Kant prin trei exemple pe care I. F. are grijă să ni le reamintească, nu spre a confirma fatalitatea acestei stări considerată ca un „dat”, ci spre a ne sugera să avem curajul de a ne servi de propria minte, de a nu ne lăsa conduși de altcineva: „... ne aflăm în stare de minorat atunci când o carte ne ține loc de înțelegere, atunci când un duhovnic ne ține loc de conștiință și atunci când un doctor decide în locul nostru dieta pe care trebuie să o urmăm (să observăm, în trecere, că e ușor de recunoscut aici registrul celor trei critici; - „Critica rațiunii pure”, „Critica rațiunii practice” și „Critica facultății de judecare”; n. n., I. F. – chiar dacă textul ca atare n-o spune în mod explicit)”.

Nuanțele popperiene schimbă sintagma *starea de minorat* cu „*starea de imaturitate*” – personal mi se pare mai corect în limba română, cel de-al doilea termen – și îmbogățește semantic discursul kantian. Citez din alocuțiunea lui Karl Popper, cel convins, ca

și R. Descartes, că „rațiunea este lucrul cel mai bine rânduit din lume” – deși crede: nici observația, nici rațiunea nu sunt autorități: „Iluminismul, scrie Kant, este ieșirea omului din starea de imaturitate de care este el însuși vinovat. Imaturitatea este incapacitatea de a te servi de propriul tău intelect, fără îndrumarea altcuiva. Te faci vinovat de această imaturitate atâta vreme cât cauza ei nu este neputința intelectuală, ci lipsa fermității și a curajului de a te folosi de el fără îndrumarea altcuiva. *Sapere aude! Să ai curajul de a te folosi de propriul tău intelect! Iată deci deviza iluminismului*” (p. 36.)

Această „deviză” a iluminismului ar cere ca fiecare scriitor/ filosof să aibă interiorizată, o activă strategie de anti-prejudecăți, cam în spiritul în care Fr. N. a luptat împotriva metafizicii, urmând trei momente: cel al „metafizicii de artist”, momentul critic, și momentul „Bunei-Vestiri”. Metafizica de artist configurează intuiția unei lumi tragice ce are în centrul ei afirmarea naturii dionisiace a omului. „Momentul critic” constituie „luminarea” lui Nietzsche, „mărturia unei crize”, cum spune chiar el în „Ecce Homo”. Cunoscutele studii poetico-filosofice: *Știința voioasă, Uman, prea uman, Aurora* vor face din psihologie și suspiciune armele demistificatoare împotriva idealului, prejudecății, iluziei. Arta nu mai e o radiografie a inteligenței în inima vieții, ci descătușare și impuls. Opoziția principală e cea dintre naivitate și știința critică, ce reprezintă spiritul liber.

Momentul „Bunei-Vestiri”: spiritul liber își fixează el însuși drumul și nu se revendică de la nimic. În acest „nimic” își află rădăcinile nihilismul – critica radicală a tuturor valorilor recunoscute și a instituțiilor sociale, care le asigură conviețuirea. Neantizarea umanului e deschisă spre o altă morală a voinței care „vrea veșnic ce vrea”, încât se impune cu necesitate descoperirea eternității în clipă, cu alte cuvinte, voința de a înțelege eternitatea lumii la modul clipei. A dezvălui eternitatea timpului înseamnă a recunoaște supraumanul drept o dimensiune ascunsă a umanului, să te naști într-o nouă inocență unde să descoperi valoarea eternă a fiecărei clipe, adică a unui „nimic”, umbră în fluxul devenirii. Care e valoarea eternă a acestui „nimic”, a acestui neant? →

PETRE ISACHI

Pentru a descoperi această valoare e necesar să accedem – crede Nietzsche – la ideea eternei reîntoarceri a aceluiași; se știe această idee joacă un rol central și în sistemul stoic, rol analog celui jucat în nietzscheism. La fel cum asigură la stoici, ideea pluralității lumilor și cea a perfecțiunii lor – dacă toate sunt la fel de perfecte, trebuie să fie reuate aidoma în pluralitatea lor – ea, *reîntoarcerea*, asigură la filosoful Fr. Nietzsche, împăcarea clipei cu eternitatea.

Eterna reîntoarcere care ne permite să descoperim valoarea eternă a fiecărei clipe nu are la filosoful german numai un rol conciliator. Ea este înscrisă simultan, în ontologia nietzscheeană: dacă totul e devenire, dacă totul e luat de fluxul timpului, dacă totul devine, *atunci nimic nu devine*, deoarece devenirea nu ar putea fi apreciată decât față de ceea ce nu se schimbă, dar dacă nimic nu devine, *totul revine ca reîntoarcere a aceluiași*. A visa supraumanul înseamnă a iubi viața până la a-i dori eterna reîntoarcere. În opinia mea, aceasta este prejudecata prejudecăților, nu însă singură, ci împreună cu supraomul și cu imanenta voință de putere.

I.3. Suntem părți ale unui întreg real-ireal, suficient sieși, autotelic zoroastrian

„*Sihastrul din noi/ poetul Nietzsche*” caută să recreze omul „adevărului”, realului și al vieții, verificabil prin rațiuni dionisiace, omul capabil „să vadă” lumea și „să se vadă” pe sine, cu vocația îndoielii și a căutării, cu voința și curajul înfruntării sinelui și a Lumii, omul autonom, independent de credințe, convingeri, mitologii, capabil să evadeze din starea de minorat etc. De ce? Pentru că, subliniază filosoful german, „*convîngerile sunt temnițe*” care creează un sistem axiologic dependent de credință, perpetuează un om verificabil doar într-o ontologie imaginară: „Omul credinței, - credinciosul – de orice fel, este în mod necesar un om dependent, omul care nu se poate stabili **pe sine** drept scop, care, în ceea ce-l privește, nu poate stabili în general scopuri. *Credinciosul* nu-și aparține **sieși**, nu poate fi decât mijloc, el trebuie să fie **folosit**, are nevoie de cineva care să-l folosească/ Instinctul său îi acordă moralei depersonalizării suprema onoare: la asta îl determină totul, prudența lui, experiența lui, vanitatea

lui. Orice fel de credință este în sine o expresie a depersonalizării, a autoalienării (...). Posesorul convingerii își află în ea șira spinării. Să nu vezi multe lucruri, **să nu fii în niciun punct lipsit de prejudecăți**, să fii totalmente parte interesată, să ai o optică rigidă și necesară în cazul tuturor valorilor – numai asta condiționează existența în general a unui asemenea om. Dar prin aceasta, ea este antiteza, **antagonista** veridicului, – a adevărului... Credinciosul n-are voie, în general, să conștientizeze problema „adevărat” și „neadevărat”: a fi onest în **această** chestiune ar însemna pieirea sa pe loc. Condiționarea patologică a opticii lui îl face fanatic pe cel cu convingeri...”

Adevărul lui Nietzsche nu se vrea verificabil într-o ontologie imaginară. În concepția lui, „adevărul” este numai **adevărul naturii**, nu cel ambiguizat prin atributivul „absolut” ori prin sintagmele de negare a relui: „natură spirituală” sau „natură divină”. Doar „natura reală” își conține scopul în ea însăși, nu e nici morală, nici imorală, nici dreaptă, nici nedreaptă. Doar adevărul naturii rezolvă problematica divergentă Unu/ Multiplu, tocmai fiindcă își asigură armonia prin discrepanțe. Același natură egală cu ea însăși face deosebirea dintre oamenii preponderent spirituali/ elita; cei preponderent cu mușchi; și cei mediocri/ aurita mediocritate. Desigur, filosoful german pledează pentru **elită** – *oamenii înzestrați cu spirit sunt cei mai puternici*: „... își găsesc fericirea acolo unde alții și-ar găsi pieirea: în labirint, în asprimea față de sine și de alții, în încercare; plăcerea lor este autoconstrângerea: ascetismul devine la ei natură, nevoie, instinct. Sarcina grea trece pentru ei drept privilegiu, jocul cu poverile care pe alții îi strivesc, drept o **relaxare** ... Cunoașterea – o formă de ascetism – Ei sunt cea mai respectabilă speță de om: asta nu-i împiedică să fie și cea mai senină, cea mai amabilă. Stăpânesc nu fiindcă vor, ci fiindcă **sunt**, nu li se îngăduie să fie de rangul doi”.

Denunțarea prejudecăților și comentarea lor comparativ-istorică de filosoful Ion Fercu în **Nietzsche, sihastrul din noi** este operată ca act de încredințare a modalității de pervertire a gândirii și comportamentul omului, a decadenței sale sub presiunea dictatului unei *etici bolnave*. Nevoia de reevaluare a tuturor valorilor își des-

chide drumul prin negarea religiilor: iudaică și apoi cea creștină ca ideologie – stratificând reguli de ființare – de negare a realului, a vieții, a cunoașterii existentului. Posibilitatea distrugerii vechii culturi, deconstrucția ei, îl va fi detminat pe Fr. N. să-l actualizeze pe Zoroastru, reformatorul iranian – profetul unei religii antice, din secolul al VI-a î. Cr. – în vol. *Așa grăit-a Zarathustra*, cea mai originală dintre scrierile sale. Dacă Zarathustra, „istoric”/ iranian, a profesat o religie maniheistă – principiile opuse ale Binelui și Răului se înfruntă și sfârșesc într-o judecată prin foc, profetul Fr. N. își propune să gândească *Dincolo de bine și de rău*. Scriitura este caracterizată chiar de filosoful german: „O poezie sau o a cincea Evanghelie”. Așa s-ar putea explica recurgerea intensă a gânditorului german la imagine, metaforă, poezie, proverb, parodie, la alegorie, la simbol, la parabolă, spre a anunța și a impune o nouă manieră de filosofare, mai curând, stilul unei noi culturi.

I.4. „Programul” estetic nietzscheean

Cum, personal, nu cred în aserțiunea lui Fr. N.: „*Fiecare cuvânt este o prejudecată*”, l-am implicat în problematica prejudecăților și pe consultantul editorial Antony Flew, – profesor de filosofie, Universitatea York, Toronto și la Universitatea din Reading, Anglia – al **Dicționarului de Filosofie și Logică, Humanitas**, 1996, versiunea românească, traducerea din engleză de D. Stoianovici. La p. 277, autorii prestigioasei lucrări, definesc astfel conceptul de *prejudecată*: „Orice credință, indiferent dacă e corectă sau nu, împărtășită fără o examinare adecvată a temeiurilor ei, sau în disprețul acestora. Trebuie să se facă distincție între această accepțiune a cuvântului și cea peiorativă, prin care sunt desemnate toate convingerile împărtășite ferm eronate sau preluate de la alții. Judecătorii, când cer juraților să examineze cu atenție și fără prejudecăți materialele prezentate instanței, nu cer prin asta să refuze a da verdicte de a căror justețe sunt ferm convinși”.

Examinarea adecvat-sisifică a temeiurilor „credințelor” din aproape toate domeniile cunoașterii – filosofie, teologie, știință, politologie, mitosofie – fac obiectul cercetărilor filosofului Ion Fercu din **Partea I – Prejudecățile: infern și provocare eternă**. Toate prejudecățile sunt scuzabile →

pentru că, în mod fatal, nu vedem și nu auzim în același timp muzica Lumii: „iar cei care erau văzuți dansând erau considerați ca fiind nebuni de cei care nu puteau auzi muzica” (Fr. N.). Starea de infern și cea de „provocare eternă” e generată de cuvinte, care au fost date omului ca să-și ascundă gândurile. Dacă mai adăugăm permanentele metamorfoze, resemantizări și desementizări, înțelegem pericolul și avertismentul nietzscheean: Fiecare cuvânt e/ devine/ rămâne o prejudecată, mai ales că, în primul rând, cuvintele trădează voința puterii, voința individului „de a fi stăpân”. Desigur, asemenea lui Socrate, Ion Fercu nu este un sac plin cu argumente bune la toate. Argumentele sale sunt cele oferite de interlocutorii pro-sau anti-prejudecată. Parafrazându-l pe poetul-filosof Blaga, putem spune că adevărata „energie morală” a lui Fr. N. o putem cunoaște atât „din tăria cu care ține la niște prejudecăți”, cât mai ales din *voința de putere ca artă*. Sub „semnătura” Fr. N., lumea însăși, asemenea unei opere de artă, se „zămislește singură”. Poate fi contrazic cu argumente? Nu se construiește și nu se deconstruiește lumea singură?

Nu întâmplător, nietzscheean vorbind, **arta** are o valoare estetică mai mare decât orice prejudecată/ adevăr. Ţelul autentic al filosofului-artist: arta ca activitate metafizică a vieții/ trăirii. La geneza fenomenului artistic se află: „două stări în care arta, aïdoma unei forțe a naturii, apare în om, dispune în el fie că vrea, fie că nu: pe de o parte, sub forma constrângerii de a avea viziuni, iar pe de altă parte, sub forma constrângerii de a participa la orgii”. Desigur, „beția dionysiacă” permite „dilatarea percepției temporale și spațiale”. Hedonismul potențează în derivație, simultan, atât voința de putere, cât și pesimismul lucid, care se uită înapoi și recunoaște tranșant: „avem nevoie de minciună pentru a înfrânge această realitate, acest devăr. Adică, pentru a trăi”. Starea tragic-dionysiacă e immanentă esteității nietzscheene, care implică vitalism debordant, trăirism exploziv, augusta minciună a artei ca necesitate existențială, fidelitatea față de propriu Eu, autenticitatea care să pornească, cum susținea Kierkegaard, de la o „idee pentru care merită să trăiesc și să mor” sau, mai precis, să ajungi să trăiești conform gândirii tale, adică să te eliberezi de starea de minorat/ imaturitate.

Realism în poezia lui Kobayashi Issa

„Amo ergo sum”.

Esența operei poetului Kobayashi Issa constă în iubire: iubire pentru natură, pentru om, pentru cele mai firave vietăți pământeste.

Enciclopedia Britanică îl prezintă drept „un poet japonez de haiku ale cărui lucrări, într-un limbaj simplu, neîmpodobit, surprind singurătatea spirituală a omului obișnuit”.

Poetului i se potrivește una din definițiile haikuului, drept „pur și simplu ceea ce se întâmplă în acest loc, în acest moment”.

Dacă, de regulă, filologii români nu consideră haikuul poezie, în țara lui Issa el cumulează tocmai trăsăturile acestui gen literar. Iar dacă limbajul figurativ nu lipsește din definițiile poeziei, atunci, prin opoziție, asocierea sa cu realismul pare aproape un oximoron, adecvat doar apanajului nefericit al „realismului socialist”. Totuși, Issa reușește straturi de sensuri ale realului prin limbajul său elementar, fără explicitări. Gesturi cotidiene ascund semnificații subtile și mesaje profunde, abia intuite. Unul dintre cei mai mari poeți niponi ai tuturor timpurilor, Kobayashi Issa, degajă realism și bucurie a simplității, prin interesul profund pentru mundan, amalgamat cu compasiunea față de creaturile neajutate.

Literatura noastră manifestă reticență față de haiku, așa cum sugerăm, probabil din superficialitatea cu care se scrie haiku în limba română, sau poate din lentoare în acceptarea esteticii nipone. Brevitatea sa contrastează cu paradigma de poezie amplă, motiv pentru care, probabil, puține din poemele lui Issa se cunosc la noi. Poate nu ne-am eliberat întru totul de umbra proletcultismului, pentru a îmbrățișa realismul asumat al lui Issa. Desigur, avem sublimul poem într-un vers al lui Ion Pillat, dar destul de neglijat în peisajul liricii autohtone. Mai avem și opinii pozitive ale unor scriitori, precum Marius Chelaru sau Stelian Țurlea, acesta din urmă considerând haikuul drept un gen literar¹.

În același ton favorabil, Issa dovedește că, dincolo de regulile fixe, haikuul rămâne poezie mai complexă

decât pare, cu trimiteri la esențe, uneori simbolic, implicând, dincolo de cuvinte, sufletul.

Issa a compus poezie plină de sentiment. Bucuria, tristețea, îndoiala și melancolia - elementare vieții - le-a transmis cu simțul universalității, traversând culturi, oceane și secole, până la noi.

Patru ani și jumătate în Japonia mi-au deschis tainice și trainice ferestre spre autentic realism al lui Issa. Am sesizat diferența față de ceilalți trei maeștri ai poemului clasic japonez și anume „natura umană”. Printr-o subtilă magie, frumusețea sufletului se înalță deasupra frumuseții florilor, reliefând rafinamentul sentimentelor umane în două ipostaze: una calmă și contemplativă, cealaltă aspră, dureroasă și plină de compasiune. De la ciclica seducție a celor patru anotimpuri, cu miracolul clipei, până la recuperarea după pierderea unei persoane dragi, poezia lui Issa oferă o imagine confortabilă asupra vieții.

Voi urma pașii lui pe rute familiare, fizic și emoțional, două secole mai târziu. Încep cu luna mai 1824, când se recăsătorise cu Yuki, fiică de samurai. Numele ei, în traducere - „zăpada” - o caracteriza. Efemeritatea îl însoțise pe poet și în această a doua căsătorie, din care divorțase după trei luni, conchizând: „După tăierea/ viței sălbatic/ străinii”. Lumea își vedea de treburile-i cotidiene, în timp ce el revenea la solitudine, într-o lume sălbatică.

Pe urmele lui Issa, mă gândesc la satul său natal, Kashiwabara. Șocantă asemănare cu Apusenii! Brazi seculari, ierni aspre, nămeți cât casele de bușteni pe temelii de piatră, cu acoperișuri țuguiate de paie. Munții împăduriți străjuind satele răzlete, pâraiașele iuți, pășunile de un verde tonifiant, chiar cântecele greierilor și sclipirea licuricilor în asfințit, toate mă poartă spre Apuseni.

Hoinar prin munți, purtat de funicular prin vintrele masivului →

RADU ȘERBAN

¹ Stelian Țurlea - „O carte pe zi - Teme și crizanteme”. Mediafax.ro, 20.12.2019

Tate, sau pe „acoperișul Japoniei”, am sesizat izul de sulf din atmosfera poemului: „în astă lume/ calci pe creasta iadului/ privind florile”.

În gând cu fabuloasa excursie, inhalez spiritul poemelor lui Issa și al memoriilor sale de călătorie, germinate cu simplitatea peisajului montan.

La fel, când am traversat canionul de zăpadă Tateyama, în anul 2016, m-am pătruns de spiritul haikuului: „din inima mea/ ninse, zăpezile/ de pe Shinano”.

Peste spații și timp, versurile plutesc spre mine, ca fulgii de nea ai copilăriei aidoma celor din inima lui Issa. I-am pășit pe urme, în imensitatea metropolei Tokyo și spre est, prin Ciba. Cum puteam să nu-l rememorez, la muzeul de artă Kawamura din orașelul Sakura (ce nume predestinat – „floare de cireș”!)? Contemplând sculptura lui Brâncuși „Muză adormită II”, am perceput simplitatea ca frumusețe tinzând spre perfecțiune. Adormită cu două secole în urmă, o muză l-a inspirat pe Issa pe acele meleaguri.

„Sarinagara”...și totuși... Viața-i zbuciumată merită infinit mai mult decât un cuvânt fie el oricât de simbolic, precum „sarinagara”. Me-rită un roman adevărat, plin de subtilități,

Romanul lui Issa ar putea începe cu ziua de 5 mai 1763, ziua sa de naștere, însă adevărul e relativ, numele său inițial fiind Kobayashi Nobuyuki, iar data, inexactă și ea, după calendarul occidental fiind 15 iunie. În fine, viața sa mă invită la introspecție, spre bobul de aer în care se izolase prin pseudonimul Issa, „cană de ceai” în limba japoneză, adoptat la vârsta de 29 de ani, definindu-l drept un fleac în lumea nesfârșită, un cerculeț infinitesimal în cercul cu rază eternă al lumii, un punct asimptotic tinzând spre zero.

Issa degajă modestie, indulgență, umilință și acceptarea propriului rol în lume, minuscul, ca stropul de aer înălțat în ceașca de ceai și totuși... unic.

Cunosc această lume efemeră și insignifiantă ca bobul de rouă, ca bobul de aer în cana de ceai și totuși... germinativ. Sperăm să învingem moartea prin renaștere!

Ancorat în realitatea vremii, Issa respira poezie, așa cum notase Lefcadio Hearn²: „Poezia în Japonia

este universală ca aerul. Toată lumea o simte”.

„Și totuși” – această locuțiune definitorie a lui Issa, provine din cea mai cunoscută poezie a sa: „Lume de rouă/ e o lume de rouă/ și totuși, totuși” . O mulțime de sensuri reverberează de aici. Cuvântul „sarinagara” (și totuși), devenit titlul cărții profesorului francez Philippe Forest, îl extrage pe cititor din tristeți și greutăți, undeva înspre viitor, dându-i speranțe, poate chiar dincolo de existența pământească, în sens creștin.

Unii, citindu-l pe Issa, ne regăsim în solitudinea sa, în simplele bucurii și tristeți care i-au însoțit viața, asociată ba cu un pui de vrabie orfan, ba cu suferința pierderii mamei sau a urmașilor. În final ne agățăm de o speranță: ... „sarinagara”.

Prin haiku, jurnal al sufletului, poetul ne transpune în eternitatea opusă tranzientului, în fericirea opusă disperării, în idealurile opuse mundanului. La semaforul poeziei, în alb-negru, el traversează spre eternitate pe o zebra a timpului.

Maestrul păstrează în rezervă o rază de speranță, „să cazii de șapte ori și să te ridici de opt”. Supraviețuind celor patru copii, ne poartă cu gândul la genialul George Coșbuc, cu emoționantul epitaf la pierderea fiului.

Destinul îi devoalează propensiunea spre meditație asupra esențelor vieții.

Din decorul poeziei, Issa evocă datoria de a ne păstra moștenirea genetică, mai ales spirituală, în pofida nefericirilor, adevărându-i testament rămânând poezia.

Mentor al multor discipoli, identificând în poezie modul de exprimare a unui sine ce și-a

abandonat privilegiile, părăsind orașul și eclozând din coaja comodității spre lumi și sentimente alogene. El a levitat deasupra sentimentelor nipone, percepând o clipă magia naturii.

Profunzimea tainică a scrierilor sale amintește rolul haikuului de experiment al efemerului în fața eternității și de esențializare a cuvintelor ca oglindă a empatiei.

Dincolo de revelația naturii, haikuul său devine, pentru o clipă, natura însăși, plină de generozitate, în armonie atemporală.

Orfan de mamă, fugind de copiii care-l batjocoreau, retras în umbra curții, mângâie un pui de vrabie, orfan ca el și scrie acest haiku la vârsta de doar 6 ani: „Pui de vrabie / orfan, vino să te joci / cu mine!”

Se împrietenea cu insectele sau cu castanii prea umbriți, copil prea umbrit de răutățile mamei vitrege.

O constantă a vieții, pietatea, i-a inspirat memorabile pagini lirice. Jurnalul ultimelor 35 de zile ale tatălui trădează emoții poetice. Grija pentru părinte traversează întreaga lucrare. Fără sofisticare artistică, debordanta sinceritate ne mângâie coardele intime ale sufletul. Privat de dragostea părintească sau filială, a știut să-și aprecieze tatăl, drept altă dovadă de realism liric.

Viața poetului s-a evaporat ca un strop de rouă. Cei patru copii, „stropi de rouă”, s-au evaporat și ei prematur. Când el însuși fusese copil, Kana, draga lui bunică, îl iubise nespuse. Poate doar ea și ultima soție i-au înțeles solitudinea. Kana i-a acceptat slăbiciunile de copil, așa cum a treia soție i-a acceptat slăbiciunile de senior, apreciindu-i spiritul. Personaje neutre, ca un fel de barometre ale realității, ambele i-au comensurat anvergura propriei ființe.

Precum hrișca germinată în hambarul finalului de viață, fiica sa avea să se nască după moartea sa, salvându-i șansa de perpetuare. Să pierzi patru copii și să te ridici prin al cincilea!

Zăpada topită i-a contopit cenușa cu cea a unui nesfârșit arbore genealogic și cu a celor patru copii pierduți. Poemele i-au supraviețuit, chiar dacă simbolizează doar calea spre o destinație unică: „Ei bine, / locuința finală ?! / doi metri de nea”.

Accesul limitat la educație și-a lăsat amprenta pe creația sa, paradoxal nu doar în sens negativ, oferindu-i

Ionela Flood, Maci (acrilic pe pânză)

² Patrick Lafcadio Hearn, cunoscut și sub numele Koizumi Yakumo (1850 - 1904) a fost un prozator englez stabilit în Japonia.

un plus de realism. Fără iscusite aluzii la textele clasice niponi, Issa a reușit să se raporteze, totuși, pe măsura instruirii și a călătoriilor prin țară, la marii predecesori.

Cu ochii pe realitatea clipei, Issa a redat instantanee expresive, într-un limbaj figurativ și concentrat, apelând la afectivitate. Deși a plasat realitatea, uneori vulgară, în centrul haikuului, nu a vulgarizat poezia, menținând-o pe terenul ei, cel estetic.

Intrat în patrimoniul mondial și tot mai tradus, Issa rămâne, după două secole, o reflexie a frumuseții și banalului figurativ în suflet, pledând pentru reconcilierea cu sine, repetitiv, fără teamă de penibil. Universalitatea îl recomandă: „*Noua primăvară- / o noua nebulie / peste cea veche*”.

În multe țări ale lumii, Issa se predă în școli, la literatură, ingenuu, spontan, datorită unor poeme ca acesta: „*Neaua se topește, / satul se inundă cu / cete de copii*”. După două secole de la Issa, haikuul a devenit un instrument educațional pentru inițierea în a-b-c-ul poeziei în alte limbi, ghid elementar în arta cuvântului, chiar o sublimă conexiune între minte și spirit.

Concluzii nu pot trage, căci, judec poetul doar în sensul cugetării, altfel, poezia lui e „judecată” de cititorii surprinși de lirismul său.

Issa a celebrat realismul clipei, cu o inimă imensă. În contextul societății japoneze a vremii sale, s-a dovedit un poet al vieții de zi cu zi, cu picioarele pe pământ, cu o factualitate liber consimțită, surprinzând omul într-un echilibru al oportunității de atemporal, printr-un un minim de cuvinte.

*

Fulgul de nea, aparent același la Polul Nord ca și la Polul Sud, prezintă, totuși, o configurație unică. La fel, scrisul universal al lui Issa, la fel de empatic pe toate continentele, are ceva unic în fiecare poem.

Închei revăzând locuținea Enciclopediei Britanice despre „limbajul simplu, neîmpodobit” al poetului Issa, care a „surprins singurătatea spirituală a omului obișnuit”, pentru a-i confirma realismul, în sensul evitării ficțiunii speculative și a elementelor supranaturale. Cei plăcut surprinși de Issa în intimitatea noastră spirituală îi suntem recunoscători : Arigato!

Thanatofilia

Poetica Învierii

la Ștefan Goanță

Tot ce există în Lumea Aceasta este sortit „Muritudinii”, însă numai Omul este singura Făptură care „gândește” Moartea, dar fără să-i afle vreodată „Nucleul”, mulțumindu-se să o considere o „Taină” – Marea Trecere³: „Plâng și mă tânguiesc când gândesc la moarte și văd în morminte frumusețea noastră cea zidită după chipul lui Dumnezeu: grozavă fără mărire și fără chip. O, minune! **Ce taină este aceasta** (s.n.), ce s-a făcut cu noi? Cum ne-am dat stricăciunii? Cum ne-am înjugat cu moartea? Cu adevărat, precum este scris după porunca lui Dumnezeu, Care dă adormitului odihnă” (Slujba În mormântării).

Omul NeCredincios sau „Credincios de Recensământ” este permanent devorat de această insurmontabilă „Neliniște Metafizică”, întreținută de „Cortina de Fier” a Morții, care nu lasă să se stră-vadă Zorii Învierii⁵ și în consecință încearcă „Fenta” sau „Eschivarea”⁶.

„Păcla” aceasta face să nu ne cadă „solzii de pe ochi” și să rămânem mereu „orbi” la „Gramatica

³ Ion H. Ciubotaru, „*Marea Trecere*”, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1999;
⁴ Petre Țuța, „*Neliniști metafizice*”, București, Editura Eros, 1994;

⁵ Constantin Amărieuței, „*Eminescu sau lumea ca substanță poetică*”, București, Editura „Jurnalul Literar”, 2000; Elena Golovanova, „*«Memento Mori». Poemul civilizației umane*”, Oradea, Biblioteca Județeană „Ghe. Șincai”, Bihor, 2005;

⁶ Adela Toplean, „*Pragul și Neantul. Încercări de circumscriere a Morții*”, Iași, Editura Polirom, p. 241;

Funerarului”⁷, care în Teologie „declină” și „conjugă” după „Norma Redempțiunii”. Mormântul, considerat „Casă cu Lacată”⁸, Nimeni nu poate – fără Convingerea Învierii lui Hristos – să dezlege „Misterul Morții”⁹, așa încât, deși este recunoscută unanim ca „momentul de încheiere”¹⁰ a Existenței Biologice, ea are incontestabil o Încercătură Dramatică, care „despică” Lumea în două: Lumea de Aici și Lumea de Dincolo.¹¹ Așadar, în genere, ținând seama de „Negura” ce o aduce în Lume, „Aia cu Coasă” nu poate să fie „gândită frumos”¹², ca o Rânduială a Firii.

Cartea Bisericească – de Strână sau Pastorală – ar trebui să „instruiască” Slujitorii în „Știința Morții”¹³, în așa fel, încât să nu mai zăbovească nicidecum în „procedurile legale” prescrise în Circulare și în Statute sau Regulamente, ci să se îngrijească de Credincioși, ca aceștia să moară „ocrotiți și înconjurați de Biserică”¹⁴.

Lamentațiile în stil veterotestamentar – „Deșertăciunea” – sau tânguiriile afine ale etosului popular – „Sapa și Lopata”, „Țărăna” – ne îndepărtează mult de „latura academică” și „teologică” a Morții.¹⁵

Lexicul „Funerar” – deces, defunct, cadavru, hoit, stârv, catafalc, sicriu, lacră, ciocâi, copârșeu ș.a. – este exclus în Limbajul Cotidian ca Viața Omului să se desfășoare într-un Cadru Netraumatizant, deși, fatal, →

VIOREL – DOREL CHERCIU

⁷ Nicolae Panea, „*Gramatica Funerarului*”, Craiova, Scrisul Românesc, 2003;

⁸ Ion H. Ciubotaru, „*Marea Trecere*”, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1999, p.299;

⁹ Constantin Fîru, „*Misterul Morții*”, Ploiești, Editura Azur, 1993;

¹⁰ Constantin Eretescu, „*Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*”, București, Editura Compania, 2004, p. 108;

¹¹ Ion Ghinoiu, „*Lumea de Aici, Lumea de Dincolo*”, București, Editura Fundației Culturale Române, 1999;

¹² Costion Nicolescu, „*Gândiți frumos. Podoabe de gând ale ortodoxiei*”, în „*Altarul Banatului*”, Anul XXII (LXI), Nr. 7-9, 2011, pp. 114-116;

¹³ Irina Petraș, „*Știința Morții*”, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995;

¹⁴ Adrienne von Speyr, „*Misterul Morții*”, București, Editura Anastasia, 1996, p.56;

¹⁵ Calinic Dumitriu Botoșăneanul, „*Thanatologia în proiecțiile sale filosofico-teologice*”, Iași, 1998; N. O. Brown, „*Eros et Thanatos*”, Paris, 1972; A. Green, „*La pulsion de mort*”, Paris, 1989; Dinu Brafman, „*Sisif îl înfruntă pe Thanatos. Lupta medicului cu Moartea*”, București, Editura Paideia, 2002; Vladimir Jankélévitch, „*Tratat despre Moarte*”, Timișoara, Editura Amarcord, 2000;

Moartea este, vrând-nevrând, „coperământ”¹⁶ Omului.

Cultura Românească veche „contaminată” pozitiv de „Miorița”¹⁷ avea un substrat „ontologic” ce conferea ca „superficie” o „Imago Mortis”¹⁸ într-un „chenar” apolinic, care nu a supraviețuit și în Modernitatea „Ofticoasă”.¹⁹ Moartea, „botezată” hâtru „Baba Hârca” – nu mai este „luată în serios”²⁰ nici cu Tragism și nici cu Seninătate, ci e „tărăită” în Bășcălie. „Înmormântarea la Români”²¹ se solda deseori cu „scene scandaloase” care puneau preotul în situații neplăcute, chiar rizibile, neridicându-se la „Înălțimea Morții”²² – Compasiune, Sobrietate, Decență, Înțelepciune.

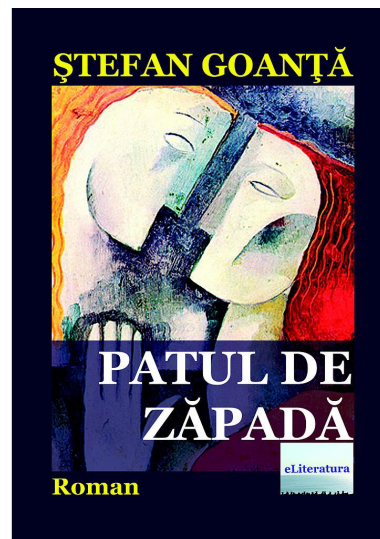
Istoria ne arată că Omul, mai ales cel de la Sat, nu era mulțumit de Rânduiala Bisericii la Înmormântare și în consecință a „completat” el cu Obiceiuri și Datini – Tradiții.²³

Viața Omenească ca „Evantai de Sensuri Existențiale” are nevoie permanent de un „Câmp Tradițional”²⁴ care este „Coloana

Infinitului”, deoarece „sudează” Trecutul – Prezentul – Viitorul²⁵, aglutinând „Experiența Comună”²⁶ a Comunității. Credițele „satelitare” ale oamenilor de la Țară rămân paralele cu Învățătura Bisericii, fiind eterogene: stafii, fantome, moroi, strigoi, bosorcoi, revenanți, incubi, sucubi, priculici, vampiri ș.a., făcându-ne să acceptăm că Moartea este numai o „Falsă Plecare”.²⁷

Administrativul Bisericesc nu mergea cu gândul mai departe, pentru el, Omul „de sub iarbă” era o „Temă Moartă”²⁸, dar „Paorele” știa bine că Morții sunt condamnați să Învie. Așadar, Moartea este un „Rău Important”²⁹, fiind premisa Învierii, „orificiul” prin care ni se „injectează” Substanța Nemuririi. „Rămășița Trupească”³⁰, prin „Riturile de Trecere”³¹ „este pusă la încolțit” în Mormântul „Răsadniță”, până când „crește” Făptură Cerească. Trecută prin „ciurul” Analiticii Existențiale³², Moartea încă e „Absolută Neantitate”³³ și „cea mai insolubilă Problemă”³⁴, dar „răstignită” pe Crucea Golgotei în Trupul lui Iisus Hristos, devine „buvabilă”, „înghițibilă”, deși are „Gust de Oțet” (Ioan, XIX, 29): „Nu voi bea, oare, Paharul pe care Mi l-a dat Tatăl?” (Ioan XVIII, 11).

Temutele „Scânduri” geluite cu rindeaua scot în evidență ontologică „Luciul Învierii”, însă numai dacă

vedem cu „ochi noi Giulgiul Morții”.³⁵ Credița în Înviere face Omul să vadă „Lumea Vie a Morților”.³⁶

Teologia, Filozofia și Gândirea Populară nu pun întotdeauna în maximă evidență Actul Morții, așa încât Omul încearcă să o definească cât mai complet prin Poezie, deși aceasta este un Concept Complex³⁷ reducându-se la Esență, mai ales atunci când „Avem de a face cu o conștiință poetică ce-și caută nu reprezentările sale sau ale lumii gata constituite, cum s-a mai spus, ci chiar actul intim de producere de sine, procesul inenarabil al trecerii în semnul poetic, acolo unde ea se poate elibera de modelele derivate din reprezentare și din cunoașterea lumii externe.”³⁸

„Existența Poeziei”³⁹ se justifică astfel prin faptul că întâlnim în Lume „concepte vagi”⁴⁰, cum este și Moartea, care nu se „demască” decât în Textul Poetic”⁴¹. „În proză, cuvântul desemnează sau numește un obiect sau o stare, în poezie le **evocă**, le readuce, adică, în memorie, însă →

¹⁶ Virgil Nistru Țigănuș, „Lumină lină. Discursul religios metaforic în poezia română”, Galați, Editura Alma, 2001, p. 290;

¹⁷ Ștefania Mincu, „Miorița – o hermeneutică ontologică”, Constanța, Editura Pontica, 2002; Ștefan și Irina Goanță, „Miorița. Domnul de Rouă”, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2010;

¹⁸ Cristina Dobre-Bogdan, „Imago mortis în cultura românească veche”, București, Editura Universității, 2002;

¹⁹ Viorel Dorel Cherciu, „Subvertirea religiozității în Banat”, Timișoara, Editura Eubee, 2016, p. 302;

²⁰ Vladimir Jankélévitch, „Tratat despre Moarte”, Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 14;

²¹ Simion Fl., Marian, „Înmormântarea la Români”, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1995;

²² Jean-Luc Nancy, „Comunitatea absentă”, Cluj-Napoca, Idea Design Print, 2005, p.39;

²³ Rodica Elena Colta, „De la naștere la moarte. Rituri domestice și alte comportamente rituale contextualizate din județul Arad”, București, Editura Etnologică, 2015; Ion Căliman, „Ceremonialul riturilor de trecere. Înmormântarea”, Timișoara, Excelsior Art, 2010; Cristina Bogdan, „Moartea și lumea românească premodernă. Discursuri întretăiate”, Editura Universității din București, 2016; Laura Pop, „Interferențe culturale în obiceiurile funerare din județul Mureș (sec.XIX-XX)”. Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013; Ernest Bernea, „Introducere teoretică în studiul obiceiurilor”, în „Revista de Etnografie și Folclor”, Anul XIII, Nr.5, 1968; Otilia Hedeșan, „Leții despre Calendar”, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005;

²⁴ Norbert Hintersteiner, „Către o depășire a tradițiilor”, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003, p.24;

²⁵ Edward Ahils, „Tradition”, Chicago, University of Chicago Press, 1981, p.12;

²⁶ Ciprian Mihali, „Sensus communis. Pentru o hermeneutică a cotidianului”, Pitești, Editura Paralela 45, 2001, p.80;

²⁷ Marie Capdecemme, „Viața morților. Despre fantomele de ieri și de azi”, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 27; Otilia Hedeșan, „Șapte eseuri despre strigoi”, Timișoara, Editura Marineasa, 1998; Jean-Claude Schmitt, „Strigoi. Viii și morții în societatea medievală”, București, Editura Meridiane, 1998 ș.a.

²⁸ Patrick Süskind, „Despre iubire și moarte”, București, Editura Humanitas, p.41;

²⁹ Vladimir Jankélévitch, „Pur și impur”, București, Editura Nemira, 2001, p.62;

³⁰ Idem, p. 68;

³¹ Arnold von Gennep, „Riturile de Trecere”, Iași, Editura Polirom, 1996; Gail Kligman, „Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania”, Iași, Editura Polirom, 1998; Delia Suiogan, „Simbolica riturilor de trecere”, București, Editura Paideia, 2006;

³² Cristian Ciocan, „Muribundus sum: Heidegger și problema Morții”, București, Editura Humanitas, 2007, p.20;

³³ Françoise Dastur, „Moartea. Eseu despre Finitudine”, București, Editura Humanitas, 2006, p. 18;

³⁴ Gabriel Liiceanu, „Declarații de iubire”, București, Editura Humanitas, 2001, p. 47;

³⁵ Matthew Gallatin, „Însetând după Dumnezeu. De la rățâcirile protestante la Adevărul Ortodoxiei”, Galați, Editura Egumenița, Cartea Ortodoxă, 2005, p.159;

³⁶ Vintilă Mihăilescu, „Preață” la Matei Georgescu, „Ipostaze ale morții într-un timp al dorinței”, București, Editura Paideia, 2003, p. 9;

³⁷ Val. Panaitescu, coord., „Terminologie poetică și retorică”, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994, pp. 142-147; Petru Creția, „Poezia”, București, Cartea Românească, 1983;

³⁸ Ștefania Mincu, „Nichita Stănescu între poezie și poezie”, București, Editura Eminescu, 1991, p.73;

³⁹ Gheorghe Grigurcu, „Existența Poeziei”, București, Cartea Românească, 1986;

⁴⁰ Ecaterina Mihăilă, „Textul poetic”, București, Editura Eminescu, 1995, p.100;

⁴¹ Idem;

împreună cu ceea ce este indisolubil asociat cu ele în străfundul conștiinței.

Ba, de multe ori, cuvintele, luate în sensul lor cotidian, nu au profunzime sau întindere, nu sunt suficiente pentru a numi satisfăcător un dat.⁴²

Limbajul Poetic „eterizează” Materialul Lingvistic: „Limba poate fi transformată în obiect estetic numai prin «deformarea» ei în raport cu i-postaza de instrument al comunicării obișnuite, adică prin modificarea ei în așa fel și într-atât încât, asigurând funcționarea textului, ea să supra-viețuiască în calitate de Limbă”.⁴³

Ștefan Goanță în „Amurg”⁴⁴ a „tras” clapa Poeziei cu un „Epitaf”, un fel de „Dogmatică” a Învierii Universale:

„Drum lung am parcurs prin valea celor ce nu cuvântă,

Eu, Ștefan Goanță, sunt eter și nimic nu mă frământă;

Să vă amintiți de mine cu zâmbetul pe buze, tot ce vă cer,

Căci eu am îmbrățișat în final pacea eternă. Sunt etern!

Meditați în continuare la ieri, la astăzi, la ce va urma

Într-un final trupul vostru falnic viața își curma

Tocmai pentru că veți ajunge cu toții bătrâni, bolnavi,

Iar pentru eternitate nu există mijloc, eternul e pentru jilavi.

Chiar dacă sunt departe de lumea înconjurătoare, trupul meu e nisip

Ideile magistrale, atingerile divine, armonia pixelului, nu v-am părăsit,

Căci eu sunt un colos în imaginația și memoria voastră îndelungată,

Și nu vă temeți, nu vă fie teamă deloc, din mine v-am lăsat o bucată.

Meditați în continuare la ieri, la astăzi, la ce va urma

Și nu permiteți pe ciolanele voastre să cadă lin bruma.

Nu regret lumea ce am lăsat în urmă, eternitatea îmbrățișez,

Dumnezeu să vă binecuvinteze, vă sărut, pe toți, vă iubesc!⁴⁵

Poezia „Șleau” a lui Ștefan Goanță

⁴² Vasilis Vitsaxis, „Poetica”, București, Editura Omania, 2000, p. 29;

⁴³ Crișu Dascălu, „Poetikon”, București, Ideea Europeană, 2007, pp. 5-6; Crișu Dascălu, „Dialectica limbajului poetic”, Timișoara, Editura Facla, 1986;

⁴⁴ Eugen Simion, „Dimineața Poeților”, București, Cartea Românească, 1980;

⁴⁵ „Bună - Dimineața”, Anul III, Nr. 4(10), 2010, p. 4;

este una „Punct Ochit”, care nu lasă loc Echivocului, adică Moartea este o „Sticlă Colorată”⁴⁶ prin care vedem „Aripile” Învierii.

Thanatobia, „otrava” ce curge prin venele Omului PostModern, îi era necunoscută Poetului de la Liebling, fiind încredințat de existența unui „Epilog” Fericit, așa cum reiese din paginile Sfintei Scripturi:

„De-atâta timp în lumea de himere,

În lumea iluzorie, și eu

Am rătăcit, Asemeni lui Orfeu,

Crezând în a cuvântului putere.

Crezând și totuși nu. Căci, mai presus

De vorba noastră vană și firavă,

Resimt Cuvântul răstignit în slavă

Și-mpurpurat pe crucea lui Iisus.

Încât, sătul de idoli și eroi

(Eroi când în prim-plan, când în eclipsă),

Pun jos condeiul laic. Scrieți voi!

Ne revedem după Apocalipsă”.⁴⁷

„Mâna care Scrie”⁴⁸, Aici pe Pământ, Dincolo doar „Măzgălește”, așa că atâta timp cât suntem Trăitori, să nu „aruncăm” cuvintele cu lopata pe Hârtie, ca nu cumva să devină „igienică”⁴⁹, ci să ne conformăm a fi „Cuvânt În-Făptuit” (Iov 42, 2).⁵⁰

„Aproape toată omenirea se ghidează astăzi după o cultură a minții, care a dus-o la realizări tehnice extraordinare, dar și la mari pericole. Se știe că există deja pericolul ca oamenii să distrugă natura ori să se distrugă reciproc în războaie a-tot-nimicitoare. De aceea, cultura minții ar trebui compensată de o cultură a sufletului, care în foarte puține locuri ale lumii se mai păstrează. Unul dintre acestea este în România profundă.”⁵¹

România Profundă a fost cu adevărat un „Luminiș”, dar Acum se „Scufundă” și „crește” doar „Mărăciniș”, care nu mai poate fi târșit” nici cu Predica și nici cu Necrologul.⁵²

⁴⁶ Nichita Stănescu, „Cu viii și cu morții laolaltă”, București, Ed. Harisma, 1991, p.53;

⁴⁷ Eugen Dorcescu, „Biblice”, Timișoara, Editura Marineasa, 2003, p.198;

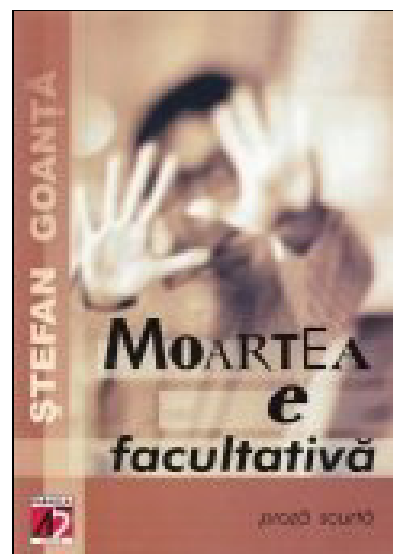
⁴⁸ Irina Mavrodin, „Mâna care scrie”, București, Editura Eminescu, 1994;

⁴⁹ Jan Sansom, „Hârtia, o elegie”, București, Baroque Book and Arts, 2013; Erik Orsenna, „Pe drumul hârtiei. Mic manual de globalizare”, București, Editura Vremea, 2013;

⁵⁰ Ion Buga, „Holocaust Gutenberg”, Pitești, Paralela 45, 2008, p.146;

⁵¹ Suzana Holan, „Cultura minții și cultura sufletului”, București, Editura Anima, 2021 (pagina IV);

⁵² Răzvan Brudiu, „«Cu moarte pe moarte călcând». Dimensiunea liturgic-misiologică a Slujbei Înarmorântării”, Stockholm, Editura Felicitas, 2020, pp. 169-180;

Ultima Meditație⁵³ a lui Ștefan Goanță s-a axat pe Albert Einstein: „Cât de ciudată este situația noastră, copii ai Pământului. Fiecare este aici pentru o scurtă vizită. El nu știe de ce, dar uneori crede că o simte. Din punctul de vedere al vieții de fiecare zi, fără o reflexie mai adâncă, se știe că suntem aici pentru ceilalți oameni, mai întâi pentru aceia de al căror surăs și sănătate atârnă în întregime propria fericire, și apoi și pentru cei mulți necunoscuți cu a căror soartă ne înlănțuie o legătură a simpatiei. În fiecare zi mă gândesc de nenumărate ori că viața mea launtrică și exterioară se sprijină pe munca oamenilor de astăzi, ca și a celor morți, că trebuie să mă strădui pentru a da în aceeași măsură în care am primit și primesc încă.”⁵⁴

Savantul „Teoriei Relativității” ne-a dat „Cheia” Vieții Omenești: „Ideile care mi-a luminat calea, și care în fiecare secundă mi-au dat curaj să înfrunt viața cu voieșie, sunt **Bunăta-tea, Frumusețea și Adevărul**”⁵⁵ (s.n.). Apoftegmă demnă de Părinții Deșertului. Simplu ca „Bună ziua”. (Moartea=Învieria) e Viitorul Adevărat al Omului, nu Nimicul: „- Filosofule, ești în «mare sărăcie», sărmanul de tine... «VIAȚA» nu e un «Nimic», ci un «CEVA». Dumnezeu ne-a creat din «Nimic», dar tocmai aici e Taina, că acest «CEVA» al VIEȚII nu mai poate fi niciodată «Nimic». Acest «CEVA» e «suprafilosofia» →

⁵³ Andrei-Vlad Lazăr, „Ultima meditație a maestrului de lângă noi”, în „Bună - Dimineața”, Anul III, Nr. 4 (10), 2010, p.4;

⁵⁴ Albert Einstein, „Cum văd eu Lumea”, București, Editura Humanitas, 1992, p.237;

⁵⁵ Idem;

Credinciosului. «Nașterea din Nimic» e doar ACT DI-VIN, ce nu mai poate fi Distrus. «Nimicul», în fond, **nu există**, ci e «Punctul de Plecare al Nașterii Vieții a CEVA». Nimicul ce trece în «CEVA», de asemenea, nu mai există. **Moartea** este Păcatul, care «inversează» Veșnicia Vieții, ca o «Regresie a Nașterii» spre «Nimicul de Plecare», care, ne-maexistând, se face iarăși un «Veșnic Invers». Moartea este legată direct de «Memoria Nașterii»; «Șocul Morții» e același cu «Șocul Nașterii»; retrăiești această Memorie. A «ieși» în Veșnicie este «Șocul Nașterii» și a «ieși» invers tot în Veșnicie e «Șocul Morții». [...]»⁵⁶ **Timpul** e «Repetarea» și **Veșnicia** e «NEMURIREA NAȘTERII».

„Ștefan Goanță a crezut în „Spusele lui Iisus”, dar nu a ignorat ca Om al Științelor Umaniste nici „**Fizica Nemuririi**”: „Această carte reprezintă o descriere a Teoriei Punctului Omega, care e o teorie fizică testabilă pentru un Dumnezeu Omniprezent, Omniscient, Omnipotent, care va învia într-o zi, în viitorul îndepărtat, fiecare părticică din Noi, pentru a trăi veșnic într-un sălaș care în esență e Raiul iudeo-creștin. Fiecare cuvânt din teorie – de exemplu, «omniprezent», «omniscient», «omnipotent», «înviere spirituală a trupului», «Rai» - va fi introdus ca un concept fizic pur. [...] Voi descrie mecanismul fizic al învierii Universului. Voi arăta exact modul în care Fizica va permite învierea către o viață veșnică a fiecăruia dintre Noi, care a trăit, trăiește sau va trăi. [...] Dacă vreun cititor a pierdut pe cineva iubit sau îi este frică de moarte, Fizica modernă afirmă: «Fiți liniștiți, tu și ei veți trăi din nou.»⁵⁷ Așadar, în viața de pe Pământ, Trebuie să învățăm „**Fizica din Cer**”⁵⁸, a-nume că: „Dumnezeu îndură moartea oamenilor (și a atâtor făpturi sub-mane) cu o atroce suferință și sfârșește prin a Și-o asuma până la Cruce ca s-o umple de lumina Sa și să o deschidă Învierii.»⁵⁹

⁵⁶ Ghelasio Gheorghe, „*Taina Hranei. Rețetele medicinei isihaste*”, București, Editura Platytera, 2011, pp. 251-251;

⁵⁷ Frank J. Tipler, „*Fizica Nemuririi. Dumnezeu, cosmologie modernă și învierea morților*”, București, Editura Tehnică, 2008, p. 1;

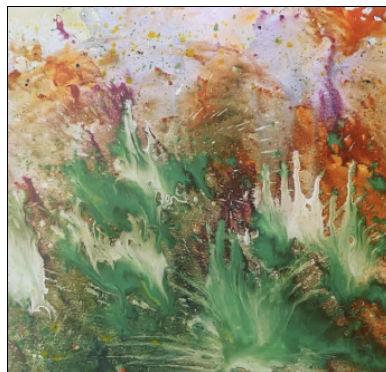
⁵⁸ Dumitru Constantin Dulcan, „*Mintea de Dincolo*”, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, pp.183-187;

⁵⁹ Olivier Clement, „*Trupul morții și al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului*”, București, Editura Christiana, 1996, p.93;

Moartea ar trebui să ne facă să iubim infinit mai mult pe Iisus Hristos Izbăvitorul, „Garantul” Vieții Veșnice: „Luni, 26 octombrie 2009, ora 5 dimineța, a murit mama. A telefonat și mi-a dat de știre, în jurul orei 6, Măruța, care o veghease toată noaptea și care i-a aprins lumânarea. Vorbisem cu mama și sâmbătă, și duminică, avea vocea scăzută, stinsă. Mă sunase și Măruța, mi-a zis că e conștientă și că s-ar putea să mai trăiască o vreme. Dar n-a fost așa. A murit relativ ușor, strigându-ne pe mine și pe frate-meu.

Duminică seara, fusesem la teatru, la un concert comemorativ Petru Jecza. S-a recitat acolo, chiar la început, poezia mea «Absentă».

Marți, la ora 9, am plecat spre Stroești – Oli, Alina și cu mine – în mașina Alinei. Pe drum, dincolo de Băile Herculane, s-a spart baia de ulei. Au urmat enervări, reparații, întârzieri. Abia seara, am ajuns la Stroești. Mama, în sicriu, se afla în odaia mare de jos. Veghe. Lume. Agitație. La un moment dat, am rămas singur cu mama. Și am vegheat-o toată noaptea. Din fericire, până joi, când a avut loc înmormântarea, vremea a fost frumoasă. Chiar foarte frumoasă – soare, frunziș, cer senin, copacii colorați, Poiana... Obiceiuri străvechi, ancestrale, ritualuri sincretice. Preotul Mihai Mălăuș (cărui, revenit la Timișoara, i-am trimis «În Piața Centrală»). Sicriul cu trupul neînsuflețit al mamei a fost așezat în cripta alăturată celei în care **doarme, pe veci, tata** (s.n.). Înmormântarea decentă, solemnă, elegantă – dacă se poate vorbi astfel. Gabi și Alina nu au venit la biserică și la cimitir. Oli, da. Am mâncat repede, la o masă separată de cea unde se așezau, pe rând, preotul și cei sosiți la pomană (au fost invitați toți cei care

Ionela Flood, Libelule (acrilic pe pânză)

au participat la slujba de înmormântare). Mare solidaritate umană. Curtea foia de bărbați și femei – se așezau mese și scaune, s-au pregătit, în bucătărie și afară, tot felul de mâncăruri. La ora 15, Oli, Alina și cu mine am pornit spre Timișoara, pe Valea Jiului. A început ploaia. Înainte de Hațeg, am așteptat vreo oră pe șosea, din pricina unui accident care blocase, undeva în față, circulația. După ce am reluat cursa, am făcut un mic popas la un restaurant, să bem o cafea. Drumuri proaste, lipsa marcajelor, gropi. Țară condusă de oameni fără creier. La ora 22, am ajuns acasă. «În zadar sunt toate, dacă este Moarte».⁶⁰

Moarte, Numele „Celălalt” al Tău este **Învierea!** Iată ce zice Poetul: „Îmi aștern Moartea dinaintea Sfintei Treimi. Cu plâns tare îmi ies din frică și mă ating de îngerul dragostei pe care l-a trimis Dumnezeu să-mi slujească iubirea. Mă topesc în dragoste și dispar devenind altul – diferit de cel ce am fost. Pier temeinic în a nu mai fi în lume, ci strămutat la Viața lui Iisus Hristos”.⁶¹

Se spune că „Limbajul poetic se apropie, se contaminează, rareori, de sacralitate. Însă rămâne uman. **Aici e drama poetului** (s.n.). Aspiră, ajunge până în prag, dar înțelege că mai mult nu se poate.”⁶²

Ștefan Goanță a crezut „cu sfințenie” în Înviere, nu în Vers, care poate fi și PerVers. **Împărăția Cerurilor** te primește numai dacă-i calci „Pragul” cu Capul Plecat.

Viorel-Dorel Cherciu, preot, profesor dr., cercetător științific la Episcopia Caransebeșului, desfășoară o bogată activitate cultural-spirituală și editorială, fiind unul dintre cei mai prolifici scriitori ai Banatului. Volume (selectiv): *Biserică și societate. Eparhia ortodoxă a Caransebeșului sub episcopul Ioan Popescu...*, Timișoara, 2003; *Biserica în Modernitate. Episcopia Ortodoxă de Caransebeș...*, 2004; *Biserica în Istorie. Administrație bisericească și drept canonic ortodox în Banat*, Timișoara, 2009; *Identitatea și Alteritatea în Istorie, Filozofie, Teologie*, Timișoara, 2009; *Biserică, Carte, Lectură, și Bibliotecă în Banat*, Ed. Eubee, 2011;

⁶⁰ Eugen Dorcescu, „*Adam*”, Timișoara, Editura Mirton, 2020, pp.538-539;

⁶¹ Adrian Georgescu, „*Focul Dumnezeului*”, București, Editura Stefadina, 2023, p.7;

⁶² Mirela-Ioana Borchin - Dorcescu, „*Celesta*”, Timișoara, Editura Mirton, 2018, p.158;

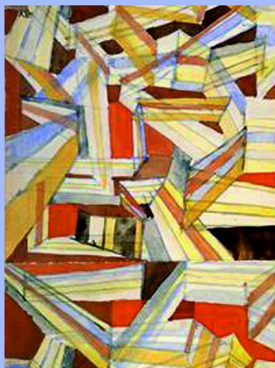
LUMINILE NORDULUI

**Florian Roatiș: Un învederat iubitor
al Cărții și cercetător de reală
încredere**

Dintre „oamenii de seamă” ai Maramureșului de azi face parte și universitarului băimărean FLORIAN ROATIȘ (n. 17 noiembrie 1948, în Băsești-Maramureș, cetățean de onoare din 2018), eseist și istoric literar, îngrijitor de ediții (vreo zece din N. Steinhardt, Ion A. Rădulescu-Pogoneanu etc.) și, din 2014, cercetător științific la Fondul Documentar al Academiei Române de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, sub egida căreia editează consistentul semestrial „Bibliotheca Septentrionalis” (ajunsă, iată, în anul al XXXII-lea de apariție). A fost redactor asociat la revista mensuală „Nord Literar” (un brand al culturii maramureșene, din 2003, care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, având azi ca redactor-șef pe scriitorul Gh. Pârja, după alte valoroase mandate datorate cunoscuților critici Gh. Glodeanu și Sălcu Horvat). Din 2012 este membru al breslei noastre scriitoricești, Filiala Cluj-Napoca, iar din 2006 vicepreședinte al Fundației „Nicolae Steinhardt” de la Rohia.

Licențiat în Filosofie la „Babeș-Bolyai” cu o teză despre „Concepția social-politică a lui Niccolò Machiavelli” (1972) și, doctor, din 1984, cu teza „Elemente de filosofie a istoriei la gânditorii români de la 1848” (la ambele având ca îndrumător pe profesorul Grigore Drondoe, un gorjean de ispravă, revenit la vatră), domnia sa, după un parcurs de un sfert de secol în învățământul preuniversitar (încadrat pe discipline socio-umane), a predat, din 1998, în învățământul universitar de la Baia Mare, mai bine de douăzeci de ani, discipline filosofice (filosofie generală și istoria religiilor, istoria filosofiei moderne, istoria filosofiei românești, istoria mentalităților și altele). A fost șeful Catedrei de Științe ale Educației și director al Departamentului pentru pregătirea personalului didactic din cadrul „Universității de Nord” Baia Mare (2004-2012). În paralel cu activitatea de cercetător științific menționată, dl Florian Roatiș a continuat să predea, după pensionare, un curs de didactică pentru diferite specializări (filosofie, economie, etno-

FLORIAN ROATIȘ

**Odiseea filosofică
a conștiinței și alte texte**

LIMES

logie și jurnalism), la Universitatea Tehnică Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare (2013-2019).

După debutul din 1973 în presa băimăreană, cu un articol marcând „Tricentenarul Dimitrie Cantemir” (recent s-a sărbătorit / comemorat, în cultura română, împlinirea a trei secole și jumătate de la naștere și a 300 de ani de la moarte), dl Florian Roatiș a colaborat cu studii, eseuri și comentarii literare de aleasă ținută la diferite periodice („Academica”, „Idei în dialog”, „Jurnalul literar”, „Nord literar”, „Observator cultural”, „România literară”, „Revista de filosofie”, „Revista istorică”, „Tribuna” etc.).

Dintre lucrările sale, care s-au bucurat de o bună primire, din partea unor spirite avizate, amintim: *Pașoptismul: o filosofie românească a istoriei* (2001), *De la Dimitrie Cantemir la Nicolae Steinhardt. Studii, recenzii, interviuri* (2002), *Pledoarie pentru filosofia românească. Eseuri aproape polemice* (2006), *Confluente filosofico-literare* (2008), *Dreptul la sinceritate* (2020)... Se adaugă la acestea zecile de volume îngrijite și prefațate, alte zeci de studii și articole publicate în volume și periodice. Despre lucrările sale au scris oameni de cultură și critici literari cunoscuți, precum C. Cubleșan, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Teodor Vârgolici, Marin Diaconu, Ionuț Isac, Ionel Necula, Grigore Spermezan, Augustin Cozmuța, Maria Cogălniceanu, Ștefan Vișovan ș.a.

Permite-ni-se a comenta și noi lucrarea recentă *ODISEEA FILOSOFICĂ A CONȘTIINȚEI ȘI ALTE*

TEXTE (Editura LIMES, 2023, 318 p.), în virtutea aceluiași „drept la sinceritate” revendicat de autor în volumul precedent.

Structurată triadic, lucrarea de față este o culegere de „Studii, articole și recenzii” (I), de „Marginali polemice” (II) și „Editoriale, prefețe/ postfețe” (III), oglindind foarte bine preocupările din ultimii ani ale eseistului și istoricului literar. De la bun început trebuie observat orizontul mai larg al lecturilor și abordărilor sale, acea fervoare a scrisului, venită din „fericirea” de a fi mereu printre cărți, încă din anii copilăriei, cartea având pentru tânărul cititor – revendicându-se din „casta bibliofagilor”, a „mâncătorilor de cărți”, precum Diodor din Sicilia în a sa *Biblioteca istorică*, de acum două milenii – „un caracter magic și sacru, dar nu o sacralitate liturgică”: „Am trăit cu intensitate un sentiment pe care, mult mai târziu, la maturitate, l-am găsit exprimat prin elocvența dublă metaforă «lumea ca o carte și cartea ca o lume».” Rămas sub acest simbol al eternității „mai elocvent decât piramelor egiptene”, autorul face ca atare o pledoarie a instituției care păstrează, în rafturile sale, memoria Umanității, tezaurul de gândire la altarul căruia oficiază el însuși de ani buni: „Biblioteca, adevărată Casă a Cărților, mi s-a relevat a fi un cosmos spiritual, probând vocația demiurgică a omului, această ființă, capabilă, prin creație, să cocheteze cu infinitul, cu absolutul.” Sub această cupolă de amintire alexandrină există, desigur „o lume clădită de suflet și pentru suflet!”

Și, ca să fim mai concreți, acest templu al cărții în care cercetătorul și scriitorul Florian Roatiș se regăsește zilnic este Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, instituție cu care d-sa mărturisește că a avut „cea mai lungă și mai fructuoasă colaborare”, prețuind cu reală admirație munca de aici „a colegilor întru această nobilă dăruire”, oameni „privilegiați” care, la un moment dat, i-au ușurat căutările, punându-i în mâini „cartea cerută”, îndeosebi a celor de la „Împrumut adulți” și „Sala de lectură”

O lume care îmbogățește mintea și sufletul, fascinează, devine atracție / magie inextricabilă chiar și pentru un cvasi-analfabet care îl are pe Dumnezeu în el, precum Carol cel Mare, de acum douăsprezece secole! Acesta →

ZENOVIE CÂRLUGEA

a cerut ca la moarte să i se pună în raclă – o carte”! (foarte interesant articolul despre ultimele cuvinte rostite de scriitori, artiști, filosofi, regi, oameni politici, ai bisericii ș.a., „Cuvintele sfârșitului sau un original dicționar în fața morții”, publicat încă din 2002 în „Graiul Maramureșului”, un comentariu la *Dicționarul oamenilor celebri în fața morții* al lui Victor Coroianu, din 2001).

Nu puteau lipsi din acest prim volet de studii, articole și recenzii, considerații privind specializarea autorului, dizertând despre „Om”, în general ca „valoare centrală în axiologia pașoptistă” sau despre „imperativul obiectivității istorice” la pașoptiști, conform vechiului dicton ciceronian și principiului lui Titus Livius, „sine ira et studio”, fapt asumat de istoricii din epocă (Kogălniceanu, George Barițiu, Al. Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian, N. Bălcescu, chiar I. H. Rădulescu).

Titlul cărții amintește de esul „Odiseea filosofică a conștiinței de la Socrate la Heidegger”, publicat în „Nord Literar” (X, 9/100, 2015), un demers hermeneutic care-și propune, pe de o parte, recuperarea semnificației originare a conceptului de „conștiință”, cu denaturările și distorsionările suferite de-a lungul vremii, iar pe de alta „să ne ofere o istorie a filosofiei *sui-generis*, concentrată în jurul temei conștiinței”. Autorul eseului evocă în formulări inteligibile o problematică destul de conceptualizată, de la *maieutica* și *ironia* socratică, la *cogito*-ul cartezian, de la conceptele kantiene de *apriorism*, *noumen* și *fenomen*, la intuiția *eidetică* și *intenționalitatea* din scrierile lui Husserl, apoi la *Dasein*-ul lui Heidegger etc. Este, de fapt, un comentariu la cartea profesorului băimărean Ioan Țiplea, *Stigmatizarea conștiinței*, considerată „o reușită rescriere a istoriei filosofiei în jurul conceptului de conștiință”.

Îngrijitorul atâtor ediții din scrierile lui N. Steinhardt, în perioada 2008-2020, nu putea lăsa neobservată cartea mai tânărului confrate, Călin Emilian Cira, *Convorbiri despre N. Steinhardt* (Eikon, 2010), cuprinzând în total 23 de interviuri, 20 din acestea fiind luate unor colegi de detenție (Mina Dobzeu, Virgil Bulat), alții aflați în viața monahală chiar la Rohia (IPS Justinian Chira, Serafim Man, Emanoil Rus, Vasile Filip) sau în alte părți (Bistrița, Brăila, Cluj-Napoca).

Drept care realizează acest „portret în postumitate” pe marginea mărturiilor intervievaților, contribuind la reliefaarea celui „spirit al Rohiei” despre care se vorbește. E vorba de un reușit „portret moral și fizic, dar și intelectual al omului N. Steinhardt, un portret tulburător, și memorabil în simplitatea sa”, care nu are „nimic encomiastic, nimic strident”. („N. Steinhardt – portret în postumitate”). Tot o „carte eveniment”, masivă, cu o sută de pagini conținând documente transcrise din arhiva CNSAS, facsimile, scrisori, adăugându-se altora patru sute „de penetrantă și comprehensivă analiză a universului steinhardtian”, este și lucrarea universitarului bucureștean George Ardeleanu *N. Steinhardt și paradoxurile libertății* (2009), care, în această formulă documentar-erudită, se citește - după zisa dlui Roatiș - „ca un roman”, în mod captivant, specificându-se că „mult timp ea nu va putea fi depășită”.

Alte articole sunt consacrate fie „eseistului de excepție și publicistului incisiv” Nicolae Iuga, autorul lucrării *Cauzalitatea emergentă în filosofia istoriei* („De la polisul grec la americanizarea Europei”), fie unor „mari personalități ale românilor transilvăneni”, precum toamnălele evocări dedicate lui George Pop de Băsești, „tribun al unității naționale” și fiicei acestuia, Elena Pop Hossu Longin (și ea fiică a Băseștilui în care s-a născut și autorul), o femeie din generația „care ne precedează”, „intelligență scripitoare, educație aleasă, cunoștințe amănunțite în domeniul social, economic și politic, însoțite de calități literare”.

Un studiu restitativ scris cu multă căldură este acela despre profesorul și publicistul băimărean de la „Graiul

Maramureșului”, Augustin Cozmuța (1944-2015), născut la Cernăști în Țara Lăpușului (pe care l-am cunoscut și noi prin anii '70 ai secolului trecut), de numele căruia se leagă și înființarea în 2003 a „Nordului Literar”. Publicist cultural de cursă lungă, cu interesante „puncte de vedere”, dar și cronicar de doctrină „estetică”, lovinesciană, al unor scriitori cu preponderență ardeleni, chiar din zonă (poeti, prozatori, dramaturgi), autor de „interviuri literare” (unele cu personalități naționale) și al unui „jurnal californian” privind *Coasta pacifică* (2002), scris în urma unui sejur de două luni la fiica sa, în preajma vârstei septuagenare, Augustin Cozmuța – coleg de facultate cu prozatorul albaulian de la „Discobolul”, Cornel Nistor -, deși târziu primit în rândurile breslei scriitoricești, va ajunge să vadă în scris o „mântuire a sufletului”, conștient de virtuțile terapeutice ale despovăririi scriptice, precum în jurnalul apărut postum, prefațat de Gh. Glodeanu *Anul 70 al vieții mele*, „adevărat cântec de lebadă, o formă lucid de trăire a suferinței, o suferință devoalată parcimonios, însoțită de o introspecție de o autenticitate indubitabilă”. („Augustin Cozmuța – omul și cărțile sale).

Pe lângă studiile, articolele și recenziile din partea întâi, editorialele, prefețele și postfețele din partea a treia vin să depună mărturie despre spiritul camaraderesc și empatic al unui maramureșean față de unii contemporani băimăreni, fie că este vorba de poetul, eseistul și publicistul sagace și polemic Vasile Radu Ghenceanu (1939-2006), de eminescologul migălos, așezat, sobru Sălcuț Horvat, autor de manuale, bibliografii și dicționare (n.1935), de colega Monica Maier, autoarea unui exercițiu de „metacogniție” realizat cu masteranzii (2011) sau alți cunoscuți (eseistul Teodor Ardelean, managerul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare), profesorul bucovinean din Câmpulung Moldovenesc, monografist Mihai Bejinaru, cercetătorul în silvicultură, cu preocupări literare, Nistor Ioan Bud, autorul lucrării masive de eseuri și cugetări *Biodivisionica Pădurii* (2015). De reținut și prefața „De la Radu Stanca la Constantin Noica”, la cartea *Dialog epistolar cu Nae Antonescu*, editată recent de universitară sibiană Anca Sirghie, monografa atât de specială a lui Radu Stanca și→

Ionela Flood, Tricolor (acrilic pe pânză)

o cunoștință apropiată a filosofului de la Păltiniș (am scris și noi despre cărțile dumneai, ferventă colaboratoare a trimestrialului „Portal-MĂIASTRA” de la Tg.-Jiu).

Rămân la fel de actuale și editorialele, în special cele din „Bibliotheca septentrionalis” (2020-2023), cu subiecte la ordinea zilei despre „corectitudinea politică”, degringolada „învățământului românesc”, „România – o țară a paradoxurilor”, „Patrie și patriotism – concepte desuete?”, „Protocronismul și mândria de a fi român” (interpretare ferită de excese) sau „Pledoarie pentru cunoașterea istoriei naționale”, cu un citat din Lucian Boia la „o corectă inserție pe axa temporalității”...

Am lăsat special la urmă considerațiile pentru partea a doua, „Marginalii polemice”, frizând, dincolo de binevenite observații acribioase, o meticulozitate de polemist. Mai întâi este „executat” autorul unui volum intitulat *Moartea cărților. Eseuri, discursuri, cronici literare, articole*, eseu titular fiind „un amalgam deconcertant de ambiguități și de afirmații fără acoperire”. Toată cartea ar fi „o beție de cuvinte care l-ar oripila și pe Titu Maiorescu”, adică avem a face cu un fenomen „de patologie literară”. Autorul „multilateral” Nicolae Mihali, care e de toate („și poet, și prozator, și jurnalist, și folclorist, și etnograf, și realizator de emisiuni TV, și cercetător, și autor de studii monografice”, cum scrie despre el poetul lăudat, Nicolae Scheianu) nu are discernământ critic, făcând un „elogiu bezmetic” unui autor anonim, însăilând „fraze pline de pathos” și în vervă de atac la adresa cărților (care „nu se mai citesc”, conform „sumbrei ideii”!), al bibliotecii etc. Este prins pe picior greșit atunci când scrie despre M. Vulcănescu, aducându-i-se corecturile de rigoare și reproșându-i „multilateralului” (care prevede nu numai „moartea cărților”, dar și „moartea intelectualilor”): ploaia de „aberații” și de „blasfemii”, „lipsa de informare”, a unor „lecturi sistematice” și constante.

Un alt articol incriminează acel „truc editorial”, numit „autoplăgiat”, prin care unii autori, schimbând titlurile, re-publică, de fapt, aceleași texte, ca Florea Firan (cu inexactități menționate în articolele despre Mircea Eliade) și Ion Bătlan, care în 2016 își

reia eseurile din 1996, sub titlu schimbat, „perpetuând erori de informație cvasigenerală”... Dar, se știe, noțiunea de „autoplăgiat” nu se justifică în cazul unor autori care, dincolo de a mai avea nevoie de noi repere bibliografice în promovarea profesională (doctorate, posturi etc), își re-editează opera, desigur, pe cont propriu, cu lipsă de profesionalism, ceea ce-i privește.

În „Divagații culturale” întâlnim și alte exemple, între care reținem incriminarea a două „afirmații fanteziste despre N. Steinhardt” aparținând lui Al. George. Dacă în privința unor autori pe care îi cunoaștem bine prin caracter și operă (regretatul etno-estetician Petru Ursache sau Șt. I. Ghilimescu) ne reținem (desigur „folosirea memorialistică ca principală sursă de informație trebuie făcută cu prudență”), în alte cazuri sunt aduse în prim-plan: fie o „gafă filosofică”, dovedind „consecvență și în eroare” (Grațian Cormoș), fie o atribuire greșită, conform căreia G. Liiceanu l-ar fi tradus pe Husserl (Ecaterina Țarălungă).

Ba, la un moment dat, criticul observă fenomenul de „malatropism” / utilizarea inadecvată a unui cuvânt, a unei expresii, în varii contexte – precum „a trece prin furcile caudine” în loc de *pe sub furcile caudine*, conform episodului relatat de Titus Livius în „*Ab Urbe condita*” (Aura Christi, Nicolae Drăgușin, Eugenia Tofan), sau extrapolarea în alte domenii a conceptului de „*plusvaloare*” / profitul, din teoria economică marxistă, folosit abuziv în loc de: „mai multă valoare”, „valoare nouă” sau „adăugată” („obținerea plusvalorii în pregătirea elevilor” - oficialul Vasile Molan, fost secretar de Stat în M. E.).

Este citat și un titlu de comentariu la o carte a lui Andrei Pleșu, „Șarm intelectual și plusvaloare cognitivă” (Rodica Binder) - „cât de eronat și de ciudat sună acest cuvânt!”

Miezul acestei părți de „Marginalii polemice” (II) îl formează articolele: „O enciclopedie și erorile ei” (pp. 162-186) și „Completări și rectificări la ediția a doua a D.G.L.R.” (pp. 195-218), meticuloase cercetări ale acestor cărți „de referință”, prima coordonată de Ecaterina Țarălungă, „autoarea acestei temerare întreprinderi”, din 2011, cealaltă

(mereu rămasă în urmă față de fenomenul literar curent!), operă colectivă, încheiată în 2021, cu ultimele două volume: *S-Ș*, respectiv *T-Z*, denumită de un critic grăbit „nava amiral a lexicografiei literare românești” sau, de altul, „dicționar tezaur” desfășurat în perioada 2002-2021.

Erorile depistate, inconsecvențele și observațiile făcute vin de la un cercetător (eseist, istoric literar, doctor în filosofie) care ani de-a rândul s-a documentat în elaborarea (și editarea) unor lucrări (despre D. Cantemir, Petre Dulfu, Vasile Conta, Ion A. Rădulescu-Pogoneanu, despre scriitori pașoptiști și interbelici etc.), d-sa fiind membru al comitetului redacțional care se ocupă de editarea operelor complete ale lui N. Steinhardt, publicate de Editura „Polirom” în colaborare cu Mănăstirea Rohia. Din seria de autor „N. Steinhardt” a îngrijit volumele *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional* (2008), *Critică la persoana întâi* (2011), *Prin alții spre sine* (2012), *Convorbiri cu Zaharia Sângeorzan și Nicolae Băciuc* (2015), *Varia I* (2019) și *Varia II* (2020). Dar și alte lucrări despre „monahul de la Rohia”: *N. Steinhardt în evocări* (2012), *N. Steinhardt în interviuri* (2014), *N. Steinhardt-Cultură și credință. Caietele de la Rohia, I-III* (2016) etc.

De la bun început, dl Fl. Roațiș precizează că și-a asumat evidențierea și corectarea unor astfel de erori „nu atât dintr-o pornire critică (tardivă, după 10 ani), cât din dorința de a veni cu alte opinii, posibil de luat în considerare la o nouă și necesară ediție a cărții”.

În privința „Enciclopediei”, criticul Fl. Roațiș, identifică, punctual, cu acribie nu mai puțin de „aproape 200 de erori detectabile în cele 864 de pagini ale cărții”, în ciuda unei bibliografii întinse pe 15 pagini. Mai întâi, sunt semnalate omisiunile: la Ciorănescu, Ioan (poet și traducător) și George (poet, eseist, istoric, traducător), din familia lui Duiliu Zamfirescu – lipsește fiul acestuia, Alexandru, diplomat și scriitor, precum și nepoata, Sanda Stolojan (critic literar, traducător). Lipsesc apoi: Ernest Bernea (sociolog și etnograf), Eugeniu Speranția, Vasile Băncilă, Eta Boeriu, Iordan Chimet, Nina Façon, Ionel Jianu, Alice Voinescu ș.a. Dincolo de spațiul →

acordat cu „nedrepte disproporții”, sunt depistate erori de ani privind viața sau unele apariții editoriale, titluri, citări, atribuiri greșite, greșeli de informare, confuzii grave (între Manifestul „Crinului Alb” din 1928 și Cercul Literar de la Sibiu, din 1943) etc. la: Nicolae Balotă, Eugen Ionescu, Dumitru Stăniloae, Alexandru Claudiu, Vasile Pârvan, Ion Al. Lapedatu, Henri H. Stahl, Pavel Petru Aron, Barbu Slătineanu, Al. Husar, Ion Negoitescu, Titu Maiorescu, George Barițiu, Edgar Papu, C. Diaconovici Loga, D. Cantemir, Petru Dumitriu, Nae Ionescu, D. D. Roșca, C. Noica, Ștefan Odobleja, Camil Petrescu, Anton Dumitriu, Aram Frenkian, Al. Claudiu, C. Rădulescu-Motru, G. Coșbuc, Rosa del Conte, Monica Lovinescu ș.a.

Sunt observații care, repetăm, „nu provin din spirit polemic, critic, ci au intenția de a corecta erori care afectează, unele grav, informațiile oferite de respectiva *Enciclopedie*” (p.186).

În ceea ce privește *D.G.L.R.*, era firesc ca, prelucrând un material extrem de bogat și în desfășurare, „Dicționarul să aibă și neîmpliniri, concretizate în omisiuni, mai mult sau mai puțin elocvente, precum și în erori, unele perpetuate de la prima ediție.”

Drept care autorul semnalează inexactități privind unii autori: Ioan Alexandru, Dumitru C. Amzăr, Nicolae Barbu, Lucian Blaga (fișă lacunară, tratată „prea relaxat”), Al. Tănase, generația și revista „Criterion”, Petre Dulfu (traducător din Shakespeare, preocupări dramatice), Mircea Eliade, Aram Frenkian, Nae Ionescu, Titu Maiorescu, filosoful Ioan D. Gherea, Al. Papiu-Ilarian, Ion Al. Rădulescu-Pogoneanu, D. D. Roșca, Theofil Simenschy, Nicolae Vaschide, Mircea Vulcănescu, Simion Mehedinți, N. Steinhardt, Dimitrie Gusti ș.a.

În totul *Odișea filosofică a conștiinței și alte texte* este o culegere armonios încheată de studii, articole, recenzii, editoriale și marginalii polemice, dezvoltându-se, dacă mai era nevoie, cartezianul spirit literar-filosofic al unui mare iubitor al cărții, înverdat cercetător de reală încredere, și o indimenticabilă pasiune pentru acerbioase investigații filologice și relevarea unor interesante „confluente” filosofico-literare.

Literatura română între identitate și universalitate

Cu o impunătoare performanță în arta scrisului, Galina Martea și de această dată îi oferă cititorului o lucrare originală prețioasă privind identitatea literaturii române în cultura universală, referindu-se în mod expres la curentul literar modernist și cel postmodernist. Din intenția de a propune cititorului date, aserțiuni și fundamentări noi, autoarea ne propune un studiu analitic de proporții (peste 518 pagini), repartizat în patru capitole, inclusiv un compartiment special care include aprecierile critice ale unor exegeți români și străini referitoare la propria sa operă literară, precum și un cuprinzător itinerar biobibliografic. Este o carte valoroasă de istorie și critică literară care tratează chestiuni despre prezența și ponderea literaturii române în cultura universală, accentele fiind centrate pe faptul că literatura română, prin originalitatea, specificitatea, autenticitatea sa, nu numai că este recunoscută în cultura mondială, dar, la rândul ei, ea îmbogățește și dezvoltă într-o anumită măsură literatura și cultura universală. Propunând conceptul despre *identitatea literaturii române ca proces evolutiv în dezvoltarea umană*, în același timp, *ca acțiune de stimulare/îmbogățire a culturii naționale și universale*, Galina Martea menționează că acestea sunt subiecte notorii care merită a fi supuse unui studiu analitic. Autoarea atrage atenția că „*Notoriu este și faptul că literatura, ca artă socială, stimulează în mod favorabil acțiunea realizată în ansamblul de valori spirituale, parte integrantă a fenomenului de cultură, cultura influențând pozitiv orice domeniu de activitate publică, în același timp motivând continuu procesul civilizației umane.*”. Recurgând la variate comparații, asociații și reflecții despre cultură, literatură, artă, autoarea consideră că valoarea operei literare depinde de cultura și talentul personalității scriitorului, creația literară reflectând schimbările sociale, reformarea mentalității individului în timp (din una primitivă în una evolutivă modernă). Urmare a acestui fapt, conchide autoarea, „*prin contribuția marilor scriitori, rezultat al unei munci intelectuale asidue, literatura română în timp nu numai că s-a promovat sau că a fost recunoscută în universalitate, dar în același timp literatura română a dezvoltat cultura universală.*”.

În corpul lucrării se regăesc în mod firesc marii scriitori/ umaniști/ filozofi ai neamului: Dimitrie Cantemir, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Miron Costin, Grigore Ureche, Ion Neculce, Mihai Eminescu, dar și, întrucât autoarea se referă în special la curentul literar modernist și postmodernist, cu motivație specială, acei condeieri care s-au afirmat în perioada modernă și, totodată, au devenit foarte cunoscuți în universalitate prin intermediul operelor lor, cum ar fi: Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Emil Cioran, Mircea Eliade, Panait Istrati, Eugen Ionescu, Monica Lovinescu, Nichita Stănescu, Ion Luca Caragiale, Eugen Lovinescu, Tudor Arghezi, Norman Manea, Mihail Sebastian, Gellu Naum, Matei Călinescu, Constantin Brâncuși, Andrei Codrescu, Paul Goma, Tristan Tzara, precum și mulți alții (capitolul II, „Literatura română în viziunea scriitorilor străini”). Cartea însăși e intitulată „*Identitatea literaturii române în cultura universală. Modernism și postmodernism*”, dat fiind că cercetarea în cauză este centrată în mare parte pe relațiile/ afirmațiile unor critici/ scriitori/ intelectuali străini de pe mapamond privind operele literare ale marilor scriitori români, care prin intermediul lucrărilor lor au influențat considerabil literatura universală, literatura română identificându-se și impunându-se ca una originală. E de menționat de la bun început că a fost depusă o muncă enormă în depistarea bibliografiei/ informației corespunzătoare, pasiune de o viață a scriitoarei și omului de știință multilateral Galina Martea. Deci, apare drept firească și argumentată concluzia la care ajunge autoarea: „*aportul redutabil al scriitorilor români în cultura națională și cea universală este motivat de arta cunoașterii, care, la rândul ei, se prezintă prin literatură, muzică, pictură, știință etc.* →

NICOLAE MĂTCĂȘ

Drept urmare, dacă vorbim de literatura română, atunci cultura ei nu numai că s-a afirmat sau că s-a promovat în mod distins în cultura altor popoare, dar, în același timp, cultura literaturii române a completat și a diversificat într-o măsură oarecare cultura universală, cu precădere a influențat pozitiv cultura europeană și cea americană”.

Compoziția lucrării o ajută pe autoare să releve pe larg aspectele care să ducă la elucidarea temei generale abordate. Capitolul I, intitulat *Literatura română – valoare națională și universală*, include în sine subcapitole despre identitatea literaturii române ca proces evolutiv în dezvoltarea umană, despre ponderea literaturii române în cultura universală, despre modernism în literatura universală și în cea română, despre postmodernism literar și proza română ca proces reformator după anii 1990, despre specia genului epic - romanul - ca formă a progresului literar. Prin respectivele referiri și examinări autoarea reușește să-și înlesnească studiul perioadei modernismului și postmodernismului literar în istoria literaturii române.

În capitolul II, intitulat *Literatura română în viziunea scriitorilor străini*, autoarea face o analiză pe unde mai detaliată, pe unde mai succintă, a operei acelor scriitori români care au fost recunoscuți fără reticențe în cultura universală, operele acestora având o contribuție importantă la completarea și dezvoltarea literaturii mondiale. Întru realizarea acestui capitol, autoarea întreprinde investigații minuțioase pentru a demonstra cu adevărat caracterul valoric al literaturii române în spațiul universal, în mod aparte oferindu-ne relatări concrete din partea condeierilor și criticilor literari din străinătate despre operele scriitorilor români. Afirmția autoarei precum că „*În procesul evolutiv literatura română este motivată de două componente – recunoașterea deplină în cadrul țării și recunoașterea cu succes la nivel mondial. Recunoașterea pozitivă în plan mondial a literaturii române este, mai întâi de toate, o componentă care multiplică valoarea culturii literare din cadrul țării, ca ulterior aceasta să creeze un fenomen intermediar prin care se contribuie la dezvoltarea altor culturi*” este antologică prin formulare.

În capitolul III, intitulat *Scriitorul român – între proză și poezie*, autoarea include mai multe cronici de analiză literară despre operele mai multor scriitori români contemporani din întreg spațiul românesc, inclusiv din

vecinătatea imediată (foste teritorii românești) și din diasporă (majoritatea având un loc mai puțin cunoscut în universalitate, însă suficient de extins în spațiul românesc), printre aceștia aflându-se Nicolae Dabija, Rodica Elena Lupu, Iurie Colesnic, Theodor Codreanu, Veronica Balaj, Anca Sîrghie, Mihaela Aionesei, Valentin Tomuleț, Nicolae Mățaș, Ioan Popoiu, Al.Florin Țene, Doina Drăguț, Ștefan Străjeri etc. Cronicile sunt realizate într-un stil atractiv, vioi, specificul creațiilor literare relevat cu grijă și har scriitoricesc. Cronicile/ eseurile sunt de o ținută înaltă, argumentate pe principii de critică literară specializată, esteticul și conținutul fiind redade într-o formă filozofică și artistică susținută.

În capitolul IV, intitulat *Lectura – cultură în dezvoltarea umană*, Galina Martea scoate în evidență rolul lecturii ca sursă/ hrană spirituală în evoluția omului. În armonie cu capitolul precedent, autoarea include aici cronici de analiză judicioasă, adeseori meticuloasă, referitoare la unele reviste literare din România.

Capitolul *Aprecieri critice la opera literară a Galinei Martea* cuprinde o multitudine de recenzii din partea unor scriitori și critici literari cunoscuți, care s-au referit la cărțile scrise de autoare: Nicolae Dabija, Iurie Colesnic, Nicolae Georgescu, Adrian Dinu Rachieru, Aureliu Goci, Anca Sîrghie, Theodor Codreanu, Lucian Gruia, Ion Brad, Rodica Elena Lupu, Zenovie Cărlugea, Lidia Grosu, Valentin Tomuleț, G.N. Viforeanu, Anneke Kleine Staarman, Galina Furdul, Victor Pânzaru, Virgil Mândăcanu, Vlad Ghidighiceanu, Nicolae Bucun, Gheorghe Stroia, Nicolae Roibu, Mitrofan Ciobanu, Larisa Sali, Ion Coja, Gheorghe Pârja, Livia Ciupercă, Ion Pachia-Tatomirescu, Victor Pânzaru, Elizaveta Globa, Eugenia Raicu, Revista Albanezul, Ion Haineș, Victoria Pușco, Vicu Dinvis, Marco Scipioni, Tamara Pereteatcu, Maria Roșca, Editura Anamarol, Mihai Gîndu.

În fine, capitolul *Itinerar bibliografic al autoarei* ilustrează activitatea de creație multilaterală (literară, științifică, eseistică, metodică) și prodigioasă a autoarei. Cu o redutabilă carte de vizită (scriitoare, profesor universitar, doctor în economie, funcționar în cadrul Ministerului Științei și Învățământului din RM etc.), Galina Martea este cunoscută în spațiul public românesc în calitate de reputat pedagog universitar și ilustru savant în domeniul managementului educațional, în instruirea tineretului studios pentru studii universitare de licență și studii universitare de

masterat, în instruirea cadrelor didactice și a cadrelor manageriale (perioada de activitate 1989-2011); autoare a 3 monografii științifice și a peste 420 de articole științifice și literare în domeniul economiei, învățământului, sociologiei, filozofiei, literaturii, publicate în reviste din Republica Moldova, România, SUA, Germania; coautoare a unor acte legislative și normative privind sistemul educațional din RM (Legea învățământului, Concepția învățământului din RM, 1994), remunerarea și salarizarea (Legea salarizării cadrelor didactice, 1992), managementul resurselor financiare din învățământ, finanțarea cercetărilor științifice din învățământul universitar, știință și inovare; reforma învățământului superior (procesul Bologna, 2003-2005); pe de altă parte, ca o nu mai puțin cunoscută ziaristă, sociolog, analist politic, publicistă, eseistă, critic literar, poetă, autoare a 10 volume de poezii („În lumea mea”, 1993; „Îngerii sufletului”, 1995; „Acasă”, 1996; „Orbul dintre ani”, 2001; „Durere tricoloră”, 2016; „Prin unda timpului/ Through the wave of time”, ediție bilingvă româno-engleză, 2018; „Timpul cu aripi moderne”, „Pe muchie de lumină”, „Dragostea în joc cu versul”, „Când tace pământul”/ „When is silent the earth”, 2021; „Resemare prin metaforă”), a 3 volume consistente de eseistică („Basarabia - destin și provocare”, vol. I, 2016, vol. II, 2020; „Universul umanității – evoluție și involuție”, 2017), a unui volum de critică literară („În dialog cu creația umană”, 2018), a altuia de interviuri-dialoguri („Reflecție contemporană”, 2018), în total a 18 cărți editate în domeniul literaturii, dar și a cca 200 de articole și studii de analiză sociopolitică, cultural-economică și publicistică.

O cunosc de pe timpul când mă aflam la pupitrul Ministerului Științei și Învățământului din RM (1990-1994), Domnia sa lucrând în calitate de specialist principal, ulterior – de șef al Sectorului Cercetare, Doctorat și Învățământ Universitar. Profit de ocazie pentru a-i prezenta cititorului personalitatea omului de creație care se numește Galina Martea.

După demiterea (1994) și autoexilarea mea în Țară (1996) și până la autoexilul dnei Martea în Olanda (2012), la Chișinău i-au mai apărut 3 volume de versuri și eseistică. Restul cărților, articolelor de sinteză și analiză și studiilor la care am făcut referire mai sus (și care au apărut de-a lungul următorilor 10 ani la editurile și în numeroase reviste și antologii din RM, România și din diaspora românească din →

lumea largă) dna Galina Martea le-a smuls din inima ei sângerândă, cu părtinire, deja în diasporă, cu gândul, dorul și cu durerea la ceea ce se întâmplă în Basarabia noastră românească oscilândă, din voia conducătorilor ei străini de doleanțele și vrerea poporului, între est și vest, ezitantă între integrarea europeană, „neutralitatea moldovenească” sau reorientarea către „lumina de la răsărit”. Publicistica dnei G. Martea este o analiză lucidă a stării de fapt privind involuția economică a pretinsului stat suveran și independent pe parcursul a 32 de ani, corupția generalizată a celor de la conducere și sărăcirea și dezesperarea populației, emigrarea în masă a acesteia, înăbușirea conștiinței naționale și ținerea sub ascultare a populației îmbătrânite prin politica populismului demagogic al conducătorilor de partide și de stat ș.a. Cu pedantism de pedagog, abilitate de mânuitor de condei și perseverență demnă de „Tăunul” romancierii britanice Ethel Lilian Voynich, dna G. Martea străbate hățșurile politicii provinciale basarabene și, pornind de la interpretarea unor noțiuni esențiale pentru spațiul dat, precum cele de idee națională, ideal național, identitate/conștiință națională, unitate națională, națiune, popor, stat național, moldovenism/ basarabenism artificial (alias primitiv), relevă în lucrările sale toate racilele educației vechiului sistem comunist care s-au perpetuat și păstrat în conștiința deformată a românilor basarabeni privind limba, istoria, ființa lor identitară, „teoria” a două limbi, două literaturi, două culturi, două neamuri/ popoare și state diferite, examinează raportul dintre guvernare și cultura politică, dintre guvernanți și conștiința națională, cultură și civilizație, dintre incultură, ignoranță și obscurantism, ca să stabilească, pe bază de argumente de ordin istoric, științific, statistic, diagnosticul necruțător de dur pentru clasa politică străină de neam și țară. O bună parte din aserțiunile publicistice și eseistice ale autoarei și-au găsit ecou și în poezia ei socială: Basarabia, „haină în durere tricoloră”, „răstignită pe două maluri”, „durerea tricoloră”, care se vrea și poate fi izbăvită numai prin unirea și reintregirea neamului („Unire, frați români!”); „orbul dintre ani”; „pe muchie de lumină”; „acasă”; predestinarea; nostalgie, dor, durere de limbă, de neam, de Țară; „străin în spațiu, străin în casa mea”; cântare limbii și neamului român; tristețea desțăratului; nostalgia înstrăinatului de țară ș.a. Valoarea

patriotică și civică a volumelor de poezie „Acasă”, „Orbul dintre ani”, „Durere tricoloră”, „Pe muchie de lumină” o vom înțelege mai bine, prin urmare, numai dacă vom parcurge cu interes susținut studii precum „Basarabia - destin și provocare” ș.a.

Fire meditativă deosebit de sensibilă, după cum se anunța încă de la debut („În lumea mea”, 1993), în lirica sa intimistă scrisă (ca și cea patriotică) în dulcele stil clasic, cu ritm și cu rimă (aceasta din urmă simplisimă, nu întotdeauna perfectă), poeta se dedă nostalgiei și amintirilor despre mealeagul natal, natură, copilărie, casa și vatra părintească, mamă, singurătate, înfrigurare, așteptare, dragostea care nu se uită, dragostea pierdută, vina reciprocă pentru ceea ce ambii n-au știut să păstreze, singurătatea apăsătoare, dorul sfâșietor (care și el este ...,tricolor!). Nu ezită să abordeze și probleme existențiale majore: vis și resemnare („resemnare prin metaforă”), neajutorare în fața destinului („o frunză ce-adiie în miez de noapte și de zi”; „o pradă și-un prizonier al sorții”), viață și moarte, întâmplare și predestinare, dragoste și poezie, ireversibilitatea timpului etc. Aproape toți colegii de breaslă și exegeții din RM, România, diasporă, țara de adopție (Olanda), care s-au referit la creația poetică, eseistică și publicistică a dnei G. Martea (Nicolae Dabija, Iurie Colesnic, Galina Furdui, Lidia Grosu, Victor Pânzaru, Nicolae Roibu, Ion Brad, Nicolae Georgescu, Lucian Gruia, Aureliu Goci, Zenovie Cârlegea, Anca Sârghie, Adrian Dinu Rachieru, Theodor Codreanu, Gheorghe Pîrja, Livia Ciupercă, Vitalie Răileanu, Gheorghe A.Stroia, Ion Pachia Tatomirescu, Anneke Kleine Staarman

**Ionela Flood & Mark Goodman,
Germinație (mix media)**

ș.a.), au rămas impresionați de sinceritatea versului poetei („sinceritatea rostirii”, cum se exprimă Nicolae Dabija cu referire la volumul „Durere Tricoloră”).

Creația poetică a Galinei Martea, precum și articolele și studiile d-sale de eseistică, publicistică și critică literară, au ajuns la cugetul și sufletul cititorului grație faptului că au apărut și în peste 56 de antologii colective (dintre care 5 multilingve, română-italiană, română-engleză), apoi - în mai toată mass-media actuală (tipărită sau online) de limbă română din Basarabia, dar mai cu seamă din România și din Diasporă: Viața satului, Literatura și arta, Timpul, Făclia, Basarabia literară, Ziarul Național, Litere, Bucureștiul literar și artistic, Curtea de la Argeș, Expres Cultural, Hyperion, Discobolul, Convorbiri Literare, Portal Măiastra, Rotonda valahă, Vatra veche, Ex Ponto, Luceafărul de seară, Agenția de CARTE.RO, Constelații Diamantine, Luceafărul, Națiunea, Agero, Art-emis, Destine Literare, Observatorul etc.

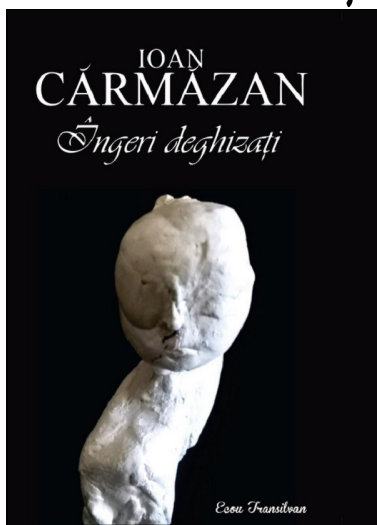
De menționat faptul că dna Galina Martea a știut să creioneze, la rândul-i, portrete și chipuri memorabile de oameni politici, de știință, cultură, literatură și artă notorii, să le analizeze doct și pe larg faptele și creația (Alexandru Moșanu, Valentin Tomuleț, Virgil Mândăcanu, Nicolae Dabija, Iurie Colesnic, Anca Sîrghie, Galina Furdui, Lidia Grosu, Doina Drăguț, Alensis de Nobilis, Alexandru Florin Țene, Ionuț Țene, Mariana Gurza, Veronica Balaj, Cristina Mihai, Rodica Elena Lupu, Theodor Codreanu, Ioan Popoiu, Claudiu Dumitrache, Ștefan Străjeri ș.a.), să prezinte fresce ale unor reviste jubiliare sau aflate abia la debutul lor (Constelații Diamantine, Rotonda Valahă, Columna 2000, Cultura Vâlceană, Domnul de Rouă, Floare Albastră, Cronica Timpului ș.a.).

Creația dnei Galina Martea este relativ bine cunoscută în RM, drept care i s-a conferit titlul onorific de Academician de onoare al învățământului universitar, iar numele d-sale este prezent în enciclopedia de valoare: „Localitățile R.Moldova”, vol. 14; „Pedagogi Români Notorii din Basarabia Interbelică și Postbelică”, vol. II; „Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni”, coordonator acad. Mihai Cimpoi și Traian Vasilescu, Chișinău, 2019; Un Dicționar al Scriitorilor Români Contemporani, vol. XII, Colecția Opera Omnia, Ed. Tipo Moldova, România, coordonator Ioan Holban, 2021; Dicționarul Enciclopedic al scriitorilor români la începutul →

mileniului al III-lea – MILENARIUM, vol.I, coordonator Gheorghe A.Stroia, România, 2021. Dar, cum se întâmplă mai întotdeauna la noi, în RM, parcă e, totuși, mult mai cunoscută, iar meritele d-sale - mult mai apreciate în România și peste hotare. Astfel, dna Galina Martea a fost aleasă membru titular al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte, SUA/ American-Romanian Academy of Sciences and Arts, USA, este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, membru al Societății Regale de Literatură din Marea Britanie, Londra/ Member of The Royal Society of Literature, London, UK; membru al Uniunii Ziarștilor Profesioniști din România; membru al Societății de Poezie din Marea Britanie-Londra/ The Poetry Society-London UK - cea mai prestigioasă societate a poezilor din Marea Britanie, fondată în 1912; membru al Uniunii Scriitorilor de Limbă Română; membru al Forumului Democrat al Românilor din Moldova și al Consiliului Unirii. Este Laureat al multor premii și distincții pentru poezie, publicistică, volume publicate, presa scrisă: Premiul I, secțiunea „Presa Scrisă”, UZPR, București, 2015; Premiul I, secțiunea A, pentru volumul cu poezii „Durere Tricoloră”, concurs „Alexandru Macedonski”, USE, România, București, 2015; Premiul hebdomadularului „Literatura și Arta”, Chișinău (2013, 2914, 2015, 2015, 2017); Premiul „Erasmus din Rotterdam” pentru cercetarea academică și pentru operele literare publicate din 1993 până în prezent, 15 iulie 2021; Diplomă cu titlul onorific de Ambasadoare a Culturii Românești, Uniunea Scriitorilor de Limbă Română, 15 ianuarie 2022; Premiul Laudatio Princeps – Condeii de Aur, Armonii Culturale Press, 2021 ș.a..

Personalitate de o sensibilitate și modestie aparte, savant de înaltă ținută, scriitoare talentată, născută în Basarabia, Galina Martea își duce crucea cu demnitate în spiritul intelectual moștenit de la părinții pedagogi. Referitor la lucrarea de față, „*Identitatea literaturii române în cultura universală. Modernism și postmodernism*”, volumul I, așa spune, fără ezitare, că este un studiu interesant și necesar cititorului, cu multe elemente de noutate, contribuție personală. Cu toate că multe lucruri par deja cunoscute din literatura de specialitate, Galina Martea le examinează în cadrul unui tot întreg, în interacțiunea lor, ceea ce conferă identitate fenomenului literar românesc și îi relevă calitățile prin care literatura română își croiește o ieșire sigură în universalitate.

ÎNGERI DEGHIZAȚI

Recenta carte a lui Ioan Cărmăzan, *Îngeri deghizați*, „un turn Babel al existenței umane contemporane” (p. 9), cum o califică prefațatorul V. C. Măruțoiu, certifică încă o dată faptul că arta, în special teatrul, nu și-a abandonat niciodată latura taumaturgică și că, trezind toate conflictele care dormitează în om, poate fi „o formidabilă concentrare de forțe care conduc spiritul, prin exemple, spre originea conflictelor”⁶³.

Alcătuind dintr-o piesă de teatru cu titlul omonim și din încă cinci proze scurte, volumul de față, însumând 105 pagini, ilustrat de Mircea Dumitrescu, este mai mult decât o provocare. Este un bun prilej de a smulge cititorul din stereotip și a-l determina să se întoarcă la arhetipuri esențiale. Smulgerea din cotidian o face apelând la o temă universală, *iubirea*, văzută altfel, nu fără reducerea la absurd a lumii de azi, cufundată în banal și nici fără „demascarea conformismelor”⁶⁴.

Dacă primele 71 de pagini radiografiază în cele XV fragmente, ca niște scurmetraje, avaturile unui cuplu alcătuit din dr. Ionuț Ionescu, medic pediatru, și Laura, moderator XTV – rubrica *Camera mărturisirilor*, cele cinci proze scurte reprezintă un altfel de a spune, acelorași lucruri, pe nume, dar din perspectiva, nu a dramaturgului, ci a naratorului, funcționând totodată, ca o reflecție în oglindă a reprezentării scenice din *Îngeri deghizați*.

Dacă la prima vedere, protagoniștii piesei de teatru par a se lăsa doborâți de realitatea copleșitoare a cotidianului, cu propriile-i clișee de viață, impuse fie de mirajul consumerismului, fie de tendința de defăimare a miturilor, prin recurgerea la tot felul de explicații științifice a ceea ce nu poate fi niciodată explicat (iubirea, fidelitatea, fericirea, moartea etc.) - în subsidiar, cititorul poate observa cultul naratorului pentru acea componentă abstractă a corpului uman, care nu poate viețui la nesfârșit, fără să apeleze la o înălțare deasupra condiției materiale.

Nu întâmplătoare sunt memorabilele cuvinte din motto-ul postat chiar sub titlu, care, făcând apologia unor *termeni-cheie* românești, aparținând genului feminin, care surprinde în mod discret și fin, ceea ce literaturile dintotdeauna au numit „etenul feminin”, cea mai palpabilă șansă a perpetuării prin iubire, a vieții noastre. Din acest punct de vedere, întreaga carte ar reprezenta o reacție la ceea ce se întâmplă mai nou, în lume, cu prilejul iminentei confuzii a genurilor.

Pusă în situația de a defini fericirea, fidelitatea și iubirea, Laura din *Îngeri deghizați*, se poartă cât mai natural, încercând cu sinceritate, să arate că definițiile nu reușesc niciodată, să exprime adevărata simțire, în timp ce soțul ei, dr. Ionuț Ionescu, pe parcursul interviului, se dovedește a fi ezitant sau tratează cu ironie nevoia omului de a ieși de sub tutela aceluia nefast *ireparabile tempus fugit*: „Hai, dragă, ia și tu *drumul singurătății*, de la pat până la toaletă...” (p. 62). După ce mărturisește: „Cel mai mult admir genul ăla de oameni care pot lua viața ca pe o glumă” (p. 18), la întrebarea dacă îi e teamă de viitor, Ionuț răspunde: „Dacă aş cugeta la asta, aş paraliza de groază” (p. 17). Chiar dacă nu este mărturisită direct, tânjirea personajelor după o brumă de salvare, este evidentă. Fidelitatea, iubirea pe care ar trebui să se bazeze cuplul, nu numai că nu pot fi ceva stass: „Laura: Să nu fim forțați să jucăm roluri pe care nu vrem să le jucăm! (p. 21), dar pot fi deduse din interviurile pe care aceasta le realizează, având ca invitați, în majoritate femei a căror viață a fost marcată de varii insuccese: „De multe ori mă gândesc la clipa aia, la minutul ăla când viața a învins. Un cuvânt →

NICOLAE SUCIU

⁶³ NICOLAE BALOTĂ – *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, București, 1971, p. 433

⁶⁴ NICOLAE BALOTĂ, id., p. 436

face cât un veac!” (p. 68), în timp ce un alt subiect își apostrofează tatăl: „Tu nu pari un înger, care bei toată ziua până te caci și te piși pe tine” (p. 33), nu însă fără a-și exprima direct, nevoia de evadare din creuzetul cotidianului: „Stau pe pasarelă. De sus, lumea e mică, trenurile sunt mici, totul pare de basm, iar eu, în basmul ăsta, dacă vreau să zbor, pot să zbor” (p. 33). Observând în poveștile invitatelor, pe de o parte, propriul ei insucces temporar, iar pe de altă parte fericirea de cuplu, Laura, fiind convinsă că „Orice s-ar întâmpla, viața e deasupra morții” (p. 70), subliniază nevoia soțului ei, de a explica științific, legătura peste fire, dintre parteneri: „Conform teoriei tale, toți suntem legați printr-un fir invizibil – „codul morfic” (p. 64). Ultimele cuvinte ale doctorului, adresat Laurei: „De fapt, eu știam, am intuit de mult că ești un înger!” (p. 70), nu numai că fac aluzie la frumusețea sufletească a femeii, termenul „înger” făcând trimitere, fie la titlu, fie la acea nevoie de degajare a omului, spre acel *dincolo* existent și în noi înșine, dar trimit și la existența, în următoarele proze, a *îngerilor deghizați*.

Aceeași tânjire spre transcendent, întâlnită și în proze, este concretizată prin evadare din lumea aceasta, ciudată, aflată „în mișcare browniană, un du-te-vino continuu” (p. 78) și împiedicată bunăoară, de o „după-amiază bleagă, spălăcită...” (p. 85). Unul dintre protagoniștii celor cinci proze, împiedicați în rutina vieții de zi cu zi, este Fernand care „își proiectează cu o lampă umbra pe pereți, umbră mare, greoaie, traversează camera, în spatele ei, o umbră mai mică, umbra umbrei, o urmărește cu înverșunare” (p. 81); „În mijlocul sălii de dans, o umbră imensă țopăie și, alături de ea, o umbră mică se joacă stângaci, săltând în umbra umbrei mari” (p. 86). Fernand se luptă din răpputeri, ca orice om, cu *mizeria* care-l pândește: „Plânge și râde în același timp, ca și cum timpul oprit, suspendat, fărâmițat în așteptare, o poartă zburând ușor, vrând să o înalțe peste mizeria din jur. Mizerie care, neclintită, stă la pândă” (p. 89) și, în cele din urmă, își ia geanta de voiaj și, cu discreție, s-a retrage: „A plecat în lume.” (p. 90). La fel se întâmplă și cu protagonistul din *Domn' pictor* (p. 73), despre care femeia de serviciu spune: „mereu îmi spunea asta: o să-mi iau barca și o să plec în lume!” (p. 73).

O altă formă de evadare a personajelor din proze, este fie starea onirică, cum este și cazul Fridei, femeia care se visează plantă (*Frida*, p. 95), fie mocnirea în sine, a aceleași răbufniri la care o obligă străstărea spațiului, cum este cazul Savetei, protagonista ultimei proze cu același titlu, care, locuind de o viață în oraș, la etajul 4, zadarnic se roagă de soț să plece la țară, unde îi așteaptă „casa părintească, rămasă în paragină”, deoarece se lovește tot timpul, de orgoliul soțului: „dar el, nu și nu, că nu se face de râsul lumii” (p. 104), Până și empatizând cu viața de câine este o formă de evadare: „respirând ca un câine, gândind ca un câine, omul de mâine se întoarce cu fața de la Dumnezeu, intră senin în Apocalipsă. Acolo unde nu este nici durere, nici deznădejde, o deșănțare totală” (*Igor, Omul-câine*, p. 102).

Un loc aparte, în ceea ce privește șansa omului din aceste fiction-flash, de a-și depăși condiția materială, îl au prezențele feminine. Copii ale Laurei, femeile din proze, de multe ori asociate cu florile, reprezintă raza de speranță a omului, în saltul acestuia spre nemurire: „sufletul femeii e o plantă, o plantă-mamă sensibilă și întotdeauna gata de jertfă” (*Frida*, p. 94). Frida însăși, „se visează plantă, plantă în Grădina Botanică, adusă din Africa, cu sacrificii. E în fiecare zi udată, e în fiecare zi curățată, se vorbește cu ea. O cheamă chiar Frida, are petale roșii și stă să înflorească” (p. 95); „Plantele, - precizează naratorul Fridei – în nesfârșitul lor miracol, miracol al morții și învierii eterne, au suflet. Bujorii se deschid când intră în cameră un om sau, lalelele se ridică dacă vorbești cu ele, copacul dă roade dacă îl dădăcești” (p. 94). Nici că s-ar putea face aluzii mai fine, la frumusețea „etenului feminin”, ca acestea. Un alt

Ionela Flood, Sub semnul victoriei

personaj feminin, „Fernanda, floare de colț, s-a machiat, s-a demachiat de câteva ori, ca o presimțire” (*Fernand*, p. 87) că ceva o așteaptă în necunoscut. Nu întâmplătoare este în acest sens, remarca prefațatorului: „Dar, întotdeauna, pentru autor există acel dincolo spre care migrează neadaptatul lumii acesteia. De fapt aceasta este ideea salvatoare a sa, de a transcende spre altceva, spre acel ademenitor dincolo. În acest sens, oniricul devine parte a ființării noastre între apus și răsărit” (p. 7)

În sfârșit, o superioară modalitate de salvare a omului din vâscoasa rutină a vieții, este poezia: „Doar Poetul în tristețea lui nemuritoare, în oasele lui adormite, mai aude nenăscuții câini cum îi latră pe nenăscuții oameni și a-ceștia, în plasma lor ancestrală, se ceartă. //Necuvintele lor vestesc Nașterea” (p. 102). Drept urmare, naratorul provoacă cititorul la plinătatea trăirii prin artă, inserând versuri din opera lui Nichita Stănescu (p. 84).

O notă aparte o conferă acestor proze, intervenția autorială, care, amintind de aluzia lui J. Joyce la „romanul bine făcut” în care „poezia bate viața” (aristotelica *historia rerum gestarum* bate acel *res gestae*) și la proza modernă în care se procedase la „alegerea vieții împotriva poeziei”⁶⁵, se înscrie în tehnica postmodernistă a discursului narativ care dă indicii nu numai despre așa-zisă scenă a vieții, dar și despre modul cum sforile din culise dirijează mișcarea actanților în *realitatea scenei*: „E momentul să intre în scenă autorul. El îl va îndemna pe Fernand să scrie două bilete și să îi invite pe ci doi, pe Calache și pe domn' profesor, la aceea oră, 23,00, pe balcon, în dreptul geamului Fernandei” (p. 87).

Perspectiva scenică a surprinderii personajelor de proză, creionarea de tip crochiu a portretului fizic, în care predomină metafora și epitetul, sintaxa discursului narativ, de multe ori bazată pe juxtapunere, și nu în ultimul rând, aglomerarea de pasaje narative, aparent diferite ca sens, definesc stilul unic al marelui regizor și totdată un original scriitor, Ioan Cărmăzan, concretizat în glisarea prozei în teatru și invers, amintind de maniera lui Nenea Iancu de a crea noi specii în domeniul prozei.

⁶⁵ UMBERTO ECO – *Poeticele lui Joyce*, Editura Paralela 45, 2007, p. 95

Simona Mișuțiu,

un dramaturg de perspectivă

„Ispitele Gloriei”, un titlu cu caracter anticipativ și intratextual, aparține altei piese de teatru semnate de Simona Mișuțiu și aduce în discuție o dramă interioară trăită de o personalitate pleneră care se revoltă împotriva platitudinii. Teatrul acestei autoare se poate constitui ca o punte între artă și viață, căci da, se știe încă din vechime că teatrul este oglinda lumii, a vremurilor, a societății. Aș îndrăzni chiar să spun că prin teatru nu doar se prezintă anumite moravuri, imperfecțiuni sociale, ci și că acestea se pot îndrepta.

Decorul – locuința familiei Sevu – este simplu, ca tendința minimalistă a personajelor: „Putem zări livingul mobilat modern, minimalist. Pe toți pereții sunt tablouri, majoritatea în stil modern. Intrarea de-afară în living se află în dreapta. În jumătatea dinspre intrare, se află un colțar, un cuier, o măsuță și un home-cinema. În jumătatea stângă, putem zări un șevalet cu un scaun, un mini-bar, o masă de toaletă cu oglindă, o măsuță și două fotolii și o masă cu două scaune. Intrarea în alte camere se face printr-o ușă plasată în planul stâng al încăperii, ceva mai în spate.”

Numărul personajelor este redus: „Gloria Sevu, o roșcată grijulie cu aspectul exterior, are puțin peste 50 de ani și este o pictoriță de succes. Soțul, Dan Sevu, critic de artă, e cu aproximativ zece ani mai în vârstă decât soția lui. El își mobilizează mai greu brațul drept, sechelă după un accident vascular cerebral recent.” Pe parcurs apare și Angi, personificarea conștiinței protagonistei prin dedublarea acesteia, apoi Gil, Ema Linzer, o prietenă din copilărie a pictoriței, criticul Romulus Prună și, firește, vizitatorii expoziției de pictură.

Constituită din Partea I (scenele 1-9) și Partea II (scenele 10-21), piesa explorează universul interior al personajului principal, o pictoriță cu o sensibilitate aparte și un mod unic de a percepe lumea din jurul său. E o poveste despre izolare, retragere în sine și încercarea de a construi și a menține legături afective într-o realitate uneori impenetrabilă. Subiectul pare banal, dar pe parcurs capătă valențe simbolice: în tinerețe, Gloria și-a însușit o pictură de succes a celei mai bune

prietene, Ema Linzer, realizată însă după ideile sale, dând apoi și numele tabloului: „Auzi, «Dezmățul virtuții!»! Ce nume stupid am putut să-i dau! Mda... măcar ăla îmi aparține... Nici nu putea fi altfel decât stupid! Și ideea mi-a aparținut, doar eu i-am sugerat-o Emei! Bine, bine... ea l-a pictat. Știu! Știu! Știu, fir-ar să fie! Știu ce-am făcut!” Emei i se îmbolnăvise mama, motiv pentru care și-a rugat prietena, pe Gloria, să îi expună și ei tabloul, să o reprezinte la acea expoziție. Gloria trădează însă încrederea prietenei sale, ștergând cu grund numele autorului și titlul de pe tabloul acesteia, înlocuindu-l apoi cu numele propriu și cu titlul pregătit pentru tabloul ei, al Gloriei, scuza fiind simplul fapt că Ema nu își dorea să ajungă pictoriță, ci profesoară de desen: „Ema n-a vrut niciodată să devină pictoriță. De când o știu nu a visat decât să fie doar profesoară de desen, ceea ce a și ajuns, în cele din urmă, iată!”

Originalitatea picturii expuse a atras atenția unui cunoscut critic de artă, Dan Sevu, care i se confesează Gloriei, devenită între timp soția sa, că acel tablou era special prin „Mesajul lui. Clocotul acela interior care se reflecta pe pânză. Antagonismul dintre puritate și indecență... Da, clar! Mă incita să o cunosc pe autoare!” Criticul își exprimă apoi convingerea că „cine a realizat acea operă de artă, cine a conceput «Dezmățul virtuții», oricând mai poate crea ceva la fel de valoros!”, afirmație care sporește neli-niștile Gloriei cauzate de incapacitatea de a se înălța prin creație la nivelul

așteptărilor lui Dan: „Dar este oare drept ca de-atunci să nu pot să fac ceva remarcabil? Uneori, simt că pot! Și totuși, totuși, nu se leagă! Asta e corect? Să muncesc atâta de-geaba, să scot doar picturi medio-cre?” Conflictul dramatic crește în intensitate, sporind și incertitudinea privitoare la sentimentele soțului ei: „Atunci, la acea expoziție, nu-mi venea să cred că marele critic de artă, Dan Sevu, îmi dă mie atenție! Eram, cum să spun, parcă pluteam! S-a uitat la pictură minute în șir, iar apoi când m-a privit... mi s-au muiat genunchii, mi s-a pus un ghem în stomac de emoție...” Iar zbuluciumul interior se amplifică, generând suspiciuni, lipsa încrederii în sine care îi afectează existența: „Mă întreb, m-am întrebat toată viața, dacă nu era acel tablou al Emei, m-ar fi remarcat? Sau ar fi trecut pe lângă mine așa, fără să mă vadă? Oh, nu doar cariera s-a clădit pe un fals, ci și căsnicia noastră. «Dezmățul virtuții» a stat mereu între noi... N-am putut să-i spun. Mi-era teamă să nu-l pierd...”

Din start autoarea o persiflează pe Gloria: „Nu știu unde greșesc. Nimic nu-mi iese! (aruncă pensulele pe jos, aruncă apoi și pânza de pe șevalet). Doar nenorocitul ăla de tablou, doar ăla e de vină!” Constată apoi cu sinceritate că are sufletul necrozat: „Nu pot să creez nimic deosebit! Da, sunt moartă pe interior! Afurisit să fie acel tablou și tu, Ema, la fel! Parcă v-ați pus de-a curmezișul meu! (plânge)... Da, am făcut o tâmpenie... Ce, nu sunt nici prima, nici ultima! Ba chiar a devenit un obicei pentru mulți! Ema, n-aștept iertarea ta! N-o caut! (pauză mai lungă) Poate că... poate că... eu, eu ar trebui să mă iert pe mine.” Iar Angi, vocea lucidă și rece a conștiinței, apreciază că eroina ar putea scăpa de acel zbulucium sufletesc sugerându-i acesteia că: „Întotdeauna trebuie să existe o cale. Doar trebuie găsită. Iar cea a adevărului, e cea mai sigură.”

Apoi, îi reamintește Gloriei de începuturile relației cu Dan: „Aș fi jurat că te-a luat din dragoste! [...] – Doar i-ai căzut cu tronc atunci, la expoziție. Și-a prins repede degetul în verighetă! Foarte convenabil, Gloria, foarte convenabil să te căsătorești cu ditamai criticul de artă!” Gloria, suspectează că lui Dan „–I-a căzut cu tronc tabloul, nu eu!” →

DOINA BĂLȚAT

argumentând: „Crezi că nu i-am văzut de atâtea ori dezamăgirea în privire? Și eu sunt la fel de dezamăgită! O viață întreagă am crezut că pot, că îmi voi găsi satisfacția în artă, dar... Am încercat... Am căutat... fără să știu măcar ce caut! În viață trebuie să mai fie și alte lucruri pentru care să palpiți, să trăiești și să simți că ești extraordinar, nu crezi?”

Da, Gloria crede că doar o schimbare în viața personală i-ar putea aduce un grăunte de fericire, chiar dacă a trecut de 50 de ani. Întâmplarea face ca tocmai un anume Gil, care arată bine, adică „numai mușchi... În loc de creier!, inteligent asimptomatic”, după spusele lui Angi, ar putea fi schimbarea, dar se dovedește că acesta era interesat numai de calitatea de impresar, de semnarea unui contract de vânzare a tablourilor Gloriei, spre dezamăgirea ei. Angi o și atenționase asupra acestui aspect: „Dragă, după 50 de ani nici vântul nu-ți mai ridică fusta! Cel puțin nu fără vreun interes!”

Dan, spre deosebire de acest Gil, avea o pregătire de excepție, era profesor la Facultatea de Artă, exigent, în opinia studenților săi fiind „prea sever! Spaima facultății! Spaima criticii de artă!”...

Este tipul omului superior, citește mult și recunoaște că este dependent de muncă. Se pare că nici cu soția nu comunică pe aceeași frecvență, neobservând frământările ei sufletești, zbaterele acesteia pentru a crea ceva pe gustul lui, luând totul în glumă. La întrebările concrete ale Gloriei „Dacă nu era acel tablou, te-ar mai fi interesat persoana mea? Te-ai mai fi îndrăgostit de mine? M-ai fi luat de nevastă?”, fie evită un răspuns direct, fie răspunde în zeflema, citându-l pe Bernard Shaw: „Nu există dragoste mai sinceră decât dragostea pentru mâncare”. Este politicos, atent la cuvinte, manierat, inteligent și cu un acut simț al umorului, dar introvertit în ce privește partea sentimentală...

Gloria continuă să picteze, de data aceasta având-o model pe Angi, văzută ca o lumină, dar care nu apare în mijlocul unor oameni înspăimântători, „schimonosiți de ură; o adunătură de nebuni și de criminali” aflați între zidurile unei închisori... Este o ficțiune a Gloriei, care atrage atenția asupra absenței conștiinței, dar

o ficțiune posibilă... Tabloul se numește „Atac la conștiință”. La fel de periculoasă se dovedește și o societate în care conștiința ar fi înlocuită cu inteligența artificială...

Povestea devine mai întunecată odată cu apariția unei vechi prietene, Ema Linzer, care-i trimisese Gloriei o scrisoare în care îi solicita o întâlnire. Cele două femei talentate se revăd după aproape un sfert de secol, poartă o conversație de circumstanță, apoi, jenată, Ema îi solicită Gloriei o sumă de bani, motivând că salariul de profesoară „este cam meschin” și că are nevoie de bani „Un necaz în care a intrat fucă-mea... a făcut o datorie și... [...] O cheamă Clara”. Gloria simte disperarea mamei care afirmă: „-Ei, lasă, ai copii, ai probleme... Și uneori nici nu mai știi cum s-o scoți la capăt! Tu, vâd că ai succes... Of! N-am crezut că o să-mi fie așa de greu... Gloria, dă-mi 10.000 de euro și o să tac, n-o să spun nimic nimănui despre «Dezmățul virtuții»”. Gloria, înțelegând situația jenantă în care se afla prietena ei de odinioară, o ajută transferându-i suma solicitată, dovedind generozitate, dar nu îi iartă acesteia încercarea de șantaj, nici faptul că din dispreț pentru furtul intelectual din tinerețe nu a mai căutat-o de atâtea timp: „-Suntem chit. Și eu te detest acum. Nu ți-am dat banii ăștia ca să taci. Ți i-am dat pentru că ești la ananghie. Îmi dau seama de asta. Altfel nu apăreai acum, după atâtea timp... Știi, și dacă ai fi spus, te-ar fi considerat lumea o intrigantă, o invidioasă. Pe cine crezi că ar fi crezut lumea, pe mine, care am deja o carieră, pe atâtea critici de artă care mi-au laudat lucrările de-a lungul timpului sau pe tine? Hmm? Ai fi provocat un mic incident? Da. Nu exclud ca acesta să-mi fi crescut faima...”

Lección administrată de Gloria îi provoacă Emei lacrimi de rușine, iar Gloriei îi lasă un gust amar, însă simte și o anumită eliberare.

De aceea, decide să facă lumină și în relația ei cu Dan, cu publicul, scoțând adevărul la iveală. Astfel, la vernisajul de la Graz, de la Bruseum, după ce și-a recunoscut public greșeala, a avut parte de murmurele indignate ale mulțimii, de forfotă, blizuri grăbite și de lumea care o părăsește. „Printre ei Gil, Ema și Dan.” Angi o asigură că în tot acest rău este și o parte bună: „Poate că este

și asta un mod de a ajunge la adevăr... Vei ști atunci dacă a iubit doar pictura aceea... sau nu... Și vei ști mai bine și ce-i în sufletul tău!”

Conflictul dramatic atinge punctul culminant: protagonistă este părăsită de toți, disprețuită... Își va pierde oare și soțul?, este singura ei spaimă. Însă rezolvarea conflictului este previzibilă: pe măsură ce bărbatul și femeia au petrecut ani împreună, dorința lor de a păstra ceea ce au construit devine mai intensă, mai ales acum, când Gloria a dovedit că poate crea ceva unic, tabloul „Atac la conștiință” dovedindu-se unul de mare succes în domeniu, o capodoperă chiar, depășind până și așteptările exigentului Dan.

Importantă pentru cititor este lecția de viață, despre curajul protagonistei de a recunoaște comiterea unei fraude în tinerețe, de a suporta sancțiunile publicului, dar și de a porni cu forțe noi, depășindu-se, devenind astfel, eliberată de vină, pictorița de real talent, celebră, schimbare pe care și-o dorește în tot acest timp pentru a trăi armonia perfectă.

Momentele comice, împletite cu reflecții profunde asupra creației, asupra iubirii pot captiva cititorii, căci Simona Mișuțiu glisează între granițele comediei și ale dramei.

Piesa de teatru menține interesul cititorilor până la sfârșit, chiar dacă majoritatea acestora intuiesc dezno-dământul. Autoarea concentrează viziunea sa asupra abisurilor lăuntrice ale personajelor care evoluează într-o lume aflată într-o continuă degradare, așa cum o descrie Dan, cu o cultură minimalistă ori chiar absentă: „Mă tot întreb cum de a decăzut așa de mult interesul pentru cultură” sau „ Azi până și unii dintre cei cărora le-am predat se fac că nu mă cunosc. Dar ce spun? La ce să te aștepți? Nu educație, nu cultură... Toți sunt interesați doar de prezentul lor...”.

Ea deschide o acoladă pentru întrebarea Gloriei „Ce-mi doresc cu adevărat?” și lansează atenționarea de a nu acționa prea târziu, pentru a găsi ieșirea din haosul irezistibil al unei dorințe vinovate din trecut care i-a răpit acesteia dreptul la liniște sufletească, la fericire...

Simona Mișuțiu, **Ispitele Gloriei**, teatru, Editura Vatra veche, Tg.Mureș, 2024

Timpul care ne fură sau ne face dreptate

Putem crede că fiecare își are timpul potrivit pentru sosiri, ca și pentru plecări. Fiecare poate fi un tren sau poate fi o gară pentru visurile sale. Pare ciudat cum ne înghesuim într-un prezent ambiguu, pentru a ne alege cu ceva din trecerea aceasta scurtă, chiar dacă numai o răspunsul la întrebările noastre al unei grăbite oglinzi.

Într-o astfel de direcție bate și „Ritmul plecării” înregistrat și transcris ca de pe un consumabil suflet de către Mirela Duma. Preocupată de stările de agregare ale ființei, ea se arată ca un veritabil căutător de comori în ținuturi vântoase ori de ceață. După cum spune la un moment dat: „am salvat într-un folder amintirile/ apoi am murit mai departe/ lacrimi amestecate cu ploaia/ peste-nâmplări// nu știu dacă era/ o zi de Paști/ sau o zi din Decembrie,/ nu-mi amintesc dacă meritam/ să fiu fericită” (Poem existențial).

Întreaga construcție lirică este centrată pe motivul imaginii, de aceea au loc asemenea incursiuni în cotloanele memoriei, mizând ca din realul contorsionat să răzbată ceea ce trebuie...: „Imaginea de dimineață/ a femeii,/ măturându-și casa/ cu răbdare și dăruire// tinerețea ei, precum/ frăgezimea gutuilor/ la întâiul rod/ aromă ce încălzește/ adânc, liniștit/ culoarea galbenă/ prin care// luminează cu răbdare/ furia/ oricărui bărbat// Ce este dragostea unei femei,/ dacă nu// o toamnă trecută/ pas cu pas/ prin fiecare moarte// fără ca tu/ să îți dai seama// ea coborând peste tine// învăluindu-te/ într-o stare de armonie și viitor// Toamna aceasta/ precum o femeie/ demnă și caldă// alungând/ din sufletul tău/ toate fricile.” (Imagini feminine).

Dar le putem vedea și altfel pe cele ce ni se pare că le-am cunoaște pentru că până la urmă fac parte din viața tuturor... „În fiecare femeie/ stă o Ană zidită/ cu mâinile-n rugă –/ zi albă de post// fără drept de apel/ la sentința primită// lacrima-n lacrimi/ tremurându-i în ochi// Sub cerul curat/ cântă-ntruna/ o mierlă/ cântec de jale –/ zi neagră de post// O cruce în orice/ femeie-i zidită/ de omul iubit/ cu rost, fără rost// Zidarul din pripă/ i-a lăsat dinafară/ un fald al cămășii// pe

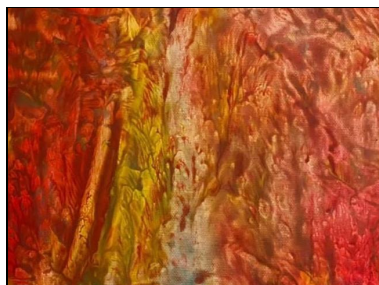
pământul brumat// Ana ca frunza – cade,/ nu țipă.../ și se lasă strivită sub cerul curat.” (Poem închinat toamnei).

Tot din spectrul neliniștit al viului, găsim de cuviință să arătăm și aceste „Iluzii despre ziua aceea”: „Într-o dimineață/ a viselor/ și a suferinței// peste chipul tău obosit// forma norilor// ca o iluzie/ a clipelor bune/ în care// adierea de vânt/ caută înspăimântată/ primăvara –// acolo/ este gata de înflorire/ Rugul lui Dumnezeu,/ lăsându-ți inima/ conturată în roșu,/// hartă din care/ ai ieșit/ și ai impresia/ că te întorci/ cu fiecare/ sârbătoare.”

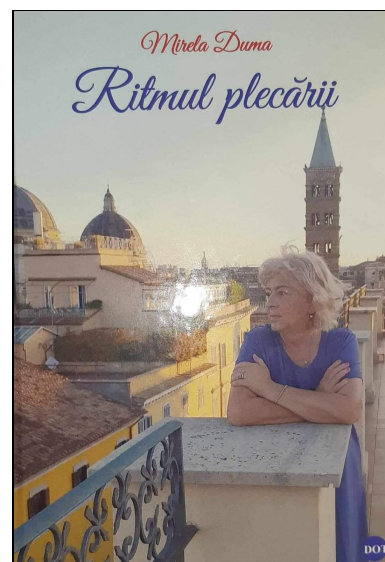
Aspru sfredelitor de spirit și năucitor de materie (!), poate fi uneori poemul Mirelei Duma, precum găsim „Destinul nostru, Maria”: „Uită-te la mâinile mele./ Maria! Simbolul feminității/ în toate mângăierile lor// în pielea crăpată/ fiecare victorie// Uită-te cum poartă în ele/ brațele-mi./ lumea întregă –/ atente să nu rămână cineva/ necuprins,/ nimeni pe dinafară// Uită-te la steaua care/ ne luminează suspinul./ Un fald din rochia mea/ atinge pământul –/ pași sub ea/ binecuvântări sau blesteme// Uită-te Maria/ la trecerea anilor./ Din ziua aceasta nu a rămas/ nimic./ Mâinile îmi sunt aici/ și acolo// pielea îmi miroase a iarbă/ curată// Uită-te Maria!!! Uită-te cum rămânem singure/ de fiecare dată./ la fiecare naștere./ cu fiecare moarte./ spre fiecare-nviere// Niciun vers în plus/ niciun ceas mai devreme/ orologiul bate/ ora durerii// Maria!”

Vedem forță alături de sensibilitate, vedem într-adevăr un concurs de plecări și sosiri. Până la urmă poeta și poezia se încadrează unei vibrații necondiționate, universale, celebrând între loop-uri și serpentine, caruselul periculos care înseamnă viața; și al cărui tur care ține, cât... trei zâmbete,, licăriri, lacrimi tehnice.

DANIEL MARIAN

Ionela Flood, Vară fierbinte

POEZIILE MIRELEI DUMA: İNDEMN ȘI MĂRTURISIRE

Am făcut cunoștință cu versurile Mirelei Duma din publicațiile virtuale, din cele care își pun conținutul pe internet și din pagina de Facebook. Citesc aceste versuri de multă vreme. Ele impresionează, și o spun având deplină conștiința că eu nu sunt critic literar ci istoric, prin o impresionantă și emoționantă sinceritate. Mirela Duma se uită la Realitatea imediată și în ea găsește veșnicia. Iar dincolo de asta ea nu are nicio inhibiție de a afirma, cu demnă modestie și cu elegantă hotărâre, apartenența ei necondiționată la “spațiul românesc”. În mai multe feluri Mirela Duma este parte dintr-un fenomen absolut eroic și care se desfășoară sub ochii noștri; renașterea “românismului”.

Pentru foarte multă vreme, și în mod agresiv după 1989, tot soiul de “fundații” (deschise oricui dar nu “românismului”) și mercenari fără suflet care li s-au alăturat, au supralicitat insultele la adresa a tot ce era autentic românesc. Au ajuns să insulte tot: de la Ileana Cosânzeana la Făt Frumos și de la Eminescu la Caragiale. Dar acești mecenari amoralnici nici măcar nu au știut că au fost folosiți ca “imbecili utili”. Iar în momentul de față sunt înlăturați →

ALEXANDRU NEMOIANU
Istoric, USA

(Mirela Duma – „Ritmul plecării”, Ed. DOTA, 2023)

Lumina din vitralii

Al treilea volum de versuri al Liliane Trif – *Lumina din vitralii* (ed. Agora, 2024) – stă sub semnul misterului. Misterul cosmic, misterul creației, misterul existențial. Versurile Liliane Trif sunt încercări repetate de a se apropia și de a înțelege fiecare mister în parte, resorturile pe care le naște și rezonanțele fiecăruia în ființa precară, supusă angoaselor și tuturor vârtejurilor lumii.

Sigur, poeta se simte oarecum privilegiată încă de la botez – când „*Dumnezeu îmi spune povești*” – și până la conștientizarea menirii sale – „*crucea mea/ aș vrea să fie-această poezie/ în care-ți scriu cum știu,/așa cum simt*”.

Există aici o modestie jucată, care va sfârși într-o înțelegere tăcută, într-o acceptare necondiționată: „*eu sunt povestea aceea șoptită/ greu de imaginat/ (...) eu sunt povestea ta/ niciodată trăită*”.

Misterul existențial se țese din trăiri intense și chemări melancolice: „*vino seara, după ploaie/ și-adu-mi soarele cu tine/ (...) vino seara, când apusul/ e de un calm fără pereche/*, pentru a se ajunge la constatări cutremurătoare: „*eu te iubesc cu teama unei muște*”. În această atmosferă încărcată, în care sentimentele ating cele mai înalte intensități, o luciditate calmă, dar neiertătoare pune diagnosticul corect: „*dependența de tine/ e ca o moarte albă și tăcută*”. În bună tradiție romantică și natura participă la toate contorsionările ființei: „*prima zăpadă a căzut într-o joi/ parcă era judecata de-apoi*”.

Nu știu dacă Liliana Trif este poeta prin natură sau prin har. Știu însă că

este o poetă atentă la cuvinte, la cuvintele capabile să surprindă unicitatea unei experiențe, a unei trăiri, a unui sentiment. De altfel, ea însăși se plasează într-o ipostază ușor anecdotică, dar revelatoare, glazurată cu o fină autoironie: „*azi ți-am scris o poezie/nu e știe cine celdar respiră și e vie/pare să îmi semene*”.

E greu de ghicit parcursul unui poet. Și de fiecare dată când repet acest ingenuu și inevitabil truism mă gândesc la minunatul american Edgar Lee Masters care și-a dat măsura valorii abia la al șaisprezecelea volum, celebrul *Cimitirul Spoon River*. Sigur, eu n-am stofă de profet. Dar dacă Liliana Trif va renunța în timp la prozodia clasică de care se folosește în exces; dacă va ști să-și cultive registrul ironic și autoironia; dacă va avea grijă să găsească rama potrivită pentru sentimentele și trăirile sale sunt convins că profilul ei poetic nu va avea decât de câștigat. Adică să devină o poetă cu adevărat remarcabilă.

Nu pot să închei aceste succinte:

rânduri fără să amintesc inefabilul vers al inefabilului poet Angelus Silesius „*Trandafirul, fără un motiv anume, înflorește pentru că înflorește*”.

LILIANA TRIF s-a născut în 26 ianuarie 1971, în frumosul burg al Sibiului. Tot aici a absolvit Liceul Sanitar și Universitatea Româno-Germană, specialitatea Marketing. Iubitoare de artă și frumos, a urmat, în paralel, între anii 1986 și 1988, cursurile Școlii Populare de Artă, secția Canto. În anul 2013, publică primul său volum de versuri, cu titlul *Dulce amăru*, la Editura Pim, Iași. În anul 2023 îi apare volumul „*...și cuvântul s-a făcut poem*” la Editura Școala Ardeleană. În 2024 publică volumul de poezii „*Lumina din vitralii*” la Ediura Agora-Călărași. A publicat poezii în mai multe antologii și reviste de specialitate, dintre care menționăm: *Treptele prieteniei*, *Romeo și Julieta la Mizil*, *Roșu mocrnit*, *Eminesciana*, *Dor de Dor*, *Negru pe Alb*, *Piedestal*.

IACOB FLOREA

POEZIILE MIRELEI DUMA

→ca niște obiecte de igienă intimă cu unică folosință. Iar în locul lor răsare din nou Neamul Românesc cu toată frumusețea și tăria lui. Din acest grup, repet eroic, face parte și Mirela Duma.

Mirela Duma are curajul să își deschidă inima, zona cea mai intimă și autentică a persoanei, cu tot curajul și fără teamă de urmări.

Este un act de autenticitate spirituală și de mărturisire ziditoare. Mirela Duma a făcut aceasta în toate volumele ei și o face din nou, în ultimul volum, „*Ritmul Plecării*”.

În versuri ea surprinde esența, ceea ce se află în spatele “oglinzii” în care ne reflectăm.

Căci ar trebui ca toți să fim conștienți că imaginile pe care le întâlnim în cursul existenței pământești sunt, în fapt, imaginile propriilor noastre limite, ale reușitelor dar și ale slăbiciunilor noastre. Și așa a fost din veci, decorul exterior, detaliile istorice se schimbă, dar esența noastră omenscă rămâne aceeași. Autoarea are îndrăzneala să pună acest adevăr în versuri.

Și în acest fel, detaliile fiecărei zile, ale fiecărui anotimp, ale fiecărei

ore din zi, devin stare “exemplară” și model veșnic.

La fel și amintirile despre casa părintească, despre înaintași, despre prânzul în casa bunicilor, despre inevitabilul sfârșit pamântesc și despre Veșnicia pe care trebuie să o câștigăm.

Versurile Mirelei Duma sunt și îndemn și mărturisire.

În concertul demonic al agitației din existența imediată, când și când auzim chemarea și îndemnul strămoșilor, al veșniciei și statorniciei. Mirela Duma are curajul și înțelepciunea să le dea ascultare și să le dea glas și, încă, un glas frumos.

Patriotismul încotro?

Volumul „Patriotismul încotro?” al scriitorului Nicolae Suciu, editat la Vatra veche (2024) conține două povestiri: „Vienă, dragă Veneră” și „Patriotismul încotro?”, ambele încărcate de mesaje dense, multiple.

Prima narațiune „Vienă, dragă Veneră” cucerește prin folosirea surprinzătoare a personificării, piatra, subiectul acestei personificări, (eu sunt o piatră cubică sau calup, cum se mai spune, fixat de sute de ani în miezul unui caldarâm, aici, pe o stradă din buricul Vienei), martora oculară a evenimentelor istorice multiseculare, căpătând... viață.

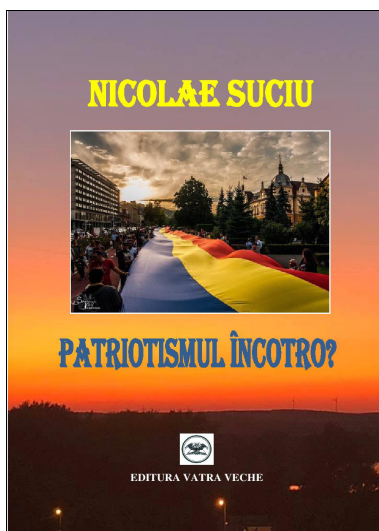
Acest demers narativ este un simbol, dar în același timp și un bun prilej pentru autor de a readuce în prim plan trecutul istoric al românilor transilvăneni aflați sub oprirea Imperiului austro-maghiar.

Orice sculptor înzestrat cu pasiune și talent ar fi de acord că piatra are sufletul ei. Măinile înzestrate ale omului îl pot aduce la suprafață. Nicolae Suciu, folosește condeiul în loc de daltă, ciopliind metafore, scopul final fiind același: scoaterea la lumină a sufletului. O face admirabil. „Toate au un suflet. Pâna și munții. Și toate au o viață”.

Alegerea acestei personificări nu este întâmplătoare, Nicolae Suciu făcând o analogie între suferința celor obidiți și zdrobirea sub tălpi a pietrei de pavaj, și omul și piatra fiind „călcați în picioare”. Nu întâmplător piatra empatizează cu soarta celor care au îndurat, tot secole de-a rândul, opresiunea stăpânirii. Prin urmare, piatra afirmă că se solidarizează „cu cei care, aproape ca și noi, toată viața, veacuri de-a rândul, au fost calcați în picioare, chiar în țara lor”. Alte asemănări sunt tăcerea („Lungă-i limba pietrelor, dar ele nu pot grăi”) și însăși rezistența de-a lungul veacurilor.

Povestirea oferă o altă perspectivă, „un atu”, o observație a întâmplărilor de la nivelul celui asuprit. „Putem privi lumea de la nivelul caldarâmului, ceea ce numai groparii o mai pot face zilnic”.

Piatra de caldarâm vieneză aleasă simbolic de către autor, pentru expunerea ideilor și sentimentelor sale, o face cu prisosință. „Niciodată n-am să confund istoria arogantă, sfidătoare și vremelnică a celor

puternici, cu istoria celor mulți care nici măcar a citi și a scrie nu știau, iar istoricii nu aveau niciodată timp să consemneze și viața lor”. Piatra rememorează venirea lui Horea la Viena ca „să ceară drepturi pentru moșii lui”, jertfa sa și speranța că va veni o zi profețită în care „nu va rămâne piatră pe piatră”. Cu înțelepciune, Nicolae Suciu integrează referirea la un document important al vremii, lăsat de Jean Jacques Brissot care era convins că „nu din neștiință s-a răsculat poporul valah, ci, din contra, neștiința a fost cauza că atâta timp acest popor a îndurat cu răbdare toate asupririle” (1785).

Nu-l uită nici pe Inochentie Micu Clain, baronul care a solicitat Dietei de la Cluj, drepturi egale pentru iobagii români, cu a celorlalte etnii din Ardeal, nici pe crăișorul munților, Avram Iancu sau pe Mihai Viteazu, al cărui ucigaș, Basta, e numit „țapul ispășitor” al „concubinei” Budapestei, Viena.

Cum ar fi putut să-l uite pe Mihai Eminescu, poetul simbol al națiunii române, legat de Viena prin perioada de studii, prin întâlnirea sufletului-pereche – Veronica Micle, prin legăturile memorabile stabilite aici cu Slavici și alte figuri importante ale culturii române, prin scrierea în această perioadă a unor poezii geniale, de mare consistență socială și filosofică, dar și prin reacția de represiune până la suprimare suportată dinspre Securitatea statului imperial?

Narator de excepție, Suciu dispune de o imaginație creatoare de invidiat, găsind formula potrivită redării unor fapte, aducând strălucire scrierii.

Inspirat se dovedește a fi și în narațiunea „Patriotismul încotro?” care

ocupă un loc generos în economia volumului. Aici, mesajele, multifacetate și diverse, propriile analize și dileme, propriile răspunsuri, Suciu le transmite prin intermediul personajelor sale, notate Sursa 1 (Ion Nicolae) și Sursa 2 (Naum Nicolae) și, mai ales, prin eroul central al povestirii, Nicolae Pușcașu, urmaș al lui Cristian Pușcașu – acesta din urmă fiind un personaj real, revoluționar pașoptist.

Suciu realizează o alchimie interesantă între metoda interviului, a monografiei, cu documentarea științifică legate de istoria locului, a Ibașfalăului de altădată (Dumbrăveniul de astăzi) și cea a memorialisticii pentru a reda problematica centrală: ce înseamnă patriotismul, ce mai înseamnă azi pentru noi în contextul trecutului, cu toate suferințele și jertfele înaintașilor noștri și în contextul prezentului, un prezent aflat în contundență cu un globalism împins aberant, din prostie și/sau nemernicie, înspre extrema sa – ștergerea sentimentului național, dar și cu un riscant și dăunător „patriotism de fațadă”. Nicolae Suciu este un om al echilibrului, dar și al sentimentelor profunde, curate. Desprindem câteva definiții cu valoare testamentară transmise prin intermediul bătrânului Nicolae Pușcașu. „Ca să fii trup și suflet pentru țara asta, dragă domnule profesor, trabă mai întâi să ții cu toată inima, la istoria locului în care te-ai prăsât și la graiul românesc învățat de la mama ta. Adevăratul patriotism să măsoară numa' pin felu' cum ținem la istoria și la graiul acestor locuri... Vas'că noi nu ne laudăm că ținem la estea, da' ținem mai tare ca ai care să laudă ca țin și, când colo, ei nu țin nici atâta la țara asta, înțelegi...” Ei, bine, Nicolae Suciu demonstrează că ține într-adevăr la istoria locului, aducând în prim-plan documente valoroase, certificând zbaterele românilor ardeleni de pe meleagul dumbrăvean, aflați sub stăpânire străină! Consemnăm o muncă de documentare merituosă.

Autorul surprinde un fenomen întâlnit în societatea actuală, de la „opincă” și până la guvernare și anume temerea de a afirma adevărul în legătură cu propriile credințe, stigmatizarea celor care o fac. „Că societatea de azi, de când valorile sunt cu raita-n sus, e una în care n-ai voie să fii sincer, serios, onest și bine →

SIMONA MIHUȚIU

O ULTIMĂ ÎNTREBARE

După alt guler de tăcere, concitadinul îmi pune o ultimă întrebare:

-Și crezi că personajele astea, pe care dumneata le etalezi aici, în fața noastră, a cititorilor, vor reuși să facă din contemporanii noștri, adevărați patrioți?

-Dragă prietene, personajele doar propun un model de patriotism. Ele sunt modele demne de urmat, în timp ce sentimentul patriotic, nefiind un simplu prefabricat sau, hai să zicem, ceva *procesat*, se cere a fi parte din sufletul nostru.

-Aha! – face omul, parcă tot mai curios - Așa cum sunt eroii din filmele lui Sergiu Nicolaescu, nu?

-Da și nu – îi răspund cu o strângere de inimă – Ca realizare, ca scenarii, ca regie și ca interpretare a celor mai mari actori, da, ele rămân în analele cinematecii românești, dar ca alcătuială care *ar fi trebuit să aibă un sens*, patriotismul pe care-l exprimă ele, este asemenea călărețului fără cap. Fiind rupt de sens, el riscă să fie rupt de adevărată realitate sufletească a românii dintotdeauna...

-Cum sunt rupte de realitatea sufletească a românii dintotdeauna? – îndrăznește omul să întrebe

Iată că mă aud explicând ceea ce în sufletul meu, de multă vreme se cocea la foc mic:

-Niciodată patriotismul românesc n-a funcționat fără credința în Dumnezeu, decât în perioada comunismului, când eroii noștri riscau, prin exagerare, să rămână doar niște idoli și atât. Domnule, patriotismul, fără credință, este ca o cutie goală, inertă. Patriotismul adevărat este în sufletul nostru, așa cum și limba noastră românească, care fără credința cea dreaptă în Isus Hristos, ar fi fost una inexpressivă, e rodul de ieri, de azi și de mâine, al frumuseții sufletului nostru...

Concitadinul, nedumirit, după o scurtă tăcere:

-Să înțeleg că de fapt, în asta constă sensul adevăratului patriotism?

-Da - îi răspund prompt – Sentimentul patriotic nu trebuie să fie ceva impus de autorități, stimate domn, și nici ceva care poate fi recompensat în averi, în bani sau, mă rog, în laude deșănțate...

-Ar trebui să fie așa, dar nu e... – mă corectează domnul al cărui nume chiar îmi scapă și acum, din memorie – Bine ar fi ca toate personajele să ne poată convinge, așa cum o fac Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai

Viteazul, Horia sau Avram Iancu și alții. Să ne poată convinge că patriotismul, de care depinde însăși viața unui popor, trebuie să fie înfiripat în sufletul fiecărui copil, de către fiecare mamă în parte. Ea trebuie să fie prima persoană din viața unui copil, care poate canaliza atenția acestuia, ca viitor cititor, spre personajele patriotice ale neamului nostru și care poate clădi adevăratul patriotism...

Confirmând din tot sufletul ultima lui replică, mă despart de cunoscut, cu sufletul sus. Cu toate acestea, aterizând numaidecât în stereotipul realității orașelului nostru proaspăt ars de toridul soare al unei veri, parcă, apărută ca pe bandă rulantă, în auz îmi răsună imperativul: *patriotismul încotro?*

NICOLAE SUCIU

PATRIOTISMUL ÎNCOTRO?

→intenționat e de înțeles, dar chiar să nu dai nici măcar o șansă celui care o spune pe șleau, criticând societatea care a luat-o razna, e strigător la cer". Răspunsul îl dă tot fostul funcționar public, Nicolae Pușcașu. „N-ar trăbui ca într-o țară liberă, să ne fie frică să grăim adevăru'." Așa este, vin eu să-l aprob, dar mă întreb: suntem într-adevăr o țară liberă?

Auzim adesea că patriotismul ar cădea în desuetudine datorită transformării sale în „propagandă” în perioada comunistă. Chiar dacă figurile marilor voievozi, victoriile obținute de-a lungul istoriei au fost folosite ca motor al „patriotismului” în acele vremuri, nu explică reacția antipatriotică și antinațională vizibilă astăzi (reflectată și în povestirea „Patriotismul încotro?” prin agresiunea care are loc asupra personajului central și prin redarea discuției dintre cumpărătoarele de la mall). Mult mai probabil avem de-a face cu un nou tip de propagandă, de

data asta îndreptat împotriva sentimentelor patriotice. Subtil, prin dialogul eroilor narațiunii, autorul analizează acest lucru. Legat de figurile eroilor neamului, autorul găsește acest răspuns: „Trebuiau demitizate toate, dar aduse la adevărata lor valoare, nu micșorate”. Pinul de pe dealul cimitirului are valoare simbolică, fiind un martor al evenimentelor, fie rele, fie bune, trăite.

Nicolae Suciuc, pentru a da o soluție întrebării din titlul povestirii, propune cunoașterea trecutului, urmând parcă dictonul eminescian („Un popor ce nu-și cunoaște trecutul, este un popor fără viitor”) încă din fragedă pruncie și purificarea sentimentelor, căutarea în adâncurile ființei, sinceritatea fiind o condiție necesară. Și credința. De altfel, patul poporului român au fost și au rămas limba română și iubirea față de valorile creștine, „averile primite în dar de la părinții noștri”, iar credința în Înviere i-a salvat nu o dată, de la mari nenorociri”. Nicolae Suciuc observă că sentimentul patriotic este

mai pronunțat la românii plecați, la românii basarabeni, face inserții critice la adresa clasei politice, fiind echidistant din acest punct de vedere, față de modul injust de a se aloca banii europeni, spunându-și apăsător nemulțumirea... Poate că nu întâmplător în finalul povestirii autorul introduce „jurnalul din timpul pandemiei” al lui Nicolae Pușcașu, făcând un paralelism indirect între limitările fizice și cele spirituale. Aici sunt concentrate, ca într-un sumar al simțirii românești, cuvinte cu valoare de mesaj, menite să dănuie: „întreținerea credinței celei drepte, ca o torță cu flacără vie, a mers mână-n mână cu apărarea limbii române” sau cuvinte cu iz stănescian, lăsate moștenire: „Orice ar fi, când o fi să mor, eu vreau să mor așa cum am trăit: locuind numai în LIMBA ROMÂNĂ!”

Titlul – „Patriotismul încotro?”, fiind o întrebare care incită la răspuns, încerc și eu să-l dau: „Înspre sufletul nostru. Acolo ne este ființa, credința, speranța”.

 orice
 car
 alegoric
 din
 Allmirana
 poartă
 rănile
 unui
 poet

 staminele
 urcă
 din
 faguri
 aurind;
 poemele
 picură
 sub
 ceruri...

 doar
 cu
 roua
cuvântă
 îngerii;
 tăcerea
 lor -
 surâsul
 Domnului

 primăvara
 lăcuiește
 cupele
 florilor
naiurile
 teilor
 remiresmează
 amfiteatrele
 zării

 sculptorul
 în
rubin -
 lapidat
 cu
 pătrate
 bile
 de
 plastic...

 spinii
 din

coroana
Lui
 ard -
 șfâșiat -
 în
 suflete
 noastre

 zâmbet
 singur;
 soarele
 renunță...
 tu
descrețești -
 iar! -
 oglinzile
 cobrei

 căi
 de
 piatră -
 strigăt...
 tu
 împingi
 seninul
 în
râpă

 lupul
 singuratic
numără
 stelele;
 haita
 mușcă
 aprig
 din
 lună

 stâlpnicul:
 „**sărutați** -
 mereu! -
 pământul
 ce
 îmbrățișează
 trupul
 sufletelor
 voastre!”

 otrăveau
 cuvintele
 în
 teascuri

de
 spini;
 tu
 franjurai
altarul

 nu
 ajunge
 zdrelirea
 genunchilor;
 în
 cuvânt
 moartea
 moare
viu

 în
 acea
 noapte -
 spre
 Bold -
 stelele
 îmi
 puneau
lavalieră

 când
 întorci -
 soarelui! -
 spatele
 umbra
 te
 și
 venerează...
complice

Ionela Flood,
Șoapte

sugrumă
cuvântul!...

 de
 sus
 Doamne
 vezi
 întâi
candela
 nu
 spoturile
 hohotind

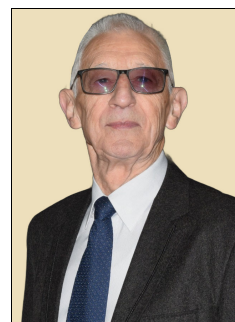
 în
 Allmirana
 niciodată
 nu
 se
 acordă
 bufnițelor
licențe
 luminice

 arterele
 orașului
 se
 vând
 între
 ele;
 nicio
 aluzie
șamană

ARS
POETICA

Și mă grăbeam
 să lustruiesc
 etajera unde
 șoimii caută
 praful stelar,
 le arătam,
 întâi,
 axioma
 celorlalte
 scufundări...

Zborul invers
 își va
 lua model după
 sărutul
 viperei
 (aezii
 au și
 uitat

unde
 și-au
 ascuns
 îmbrățișările!)

ANTICARUL DE RĂNI

La ultimele
 curse de melci,
 câștigurile au
 fost fabuloase
 (sigur, unii au
 pierdut
 tot, de aceea
 cred că
 mi-ai și spus
 cândva că
 fericirile
 în leasing sunt
 ca frunza de
 brad!)

Pe afișe uriașe
 chicoteau
 grafice cu
 scontul la
 altruism (cine
 să nu vrea
 o nouă gamă
 pentru corabia
 cu mirodenii?).

La concertul de
 harpă (o
 îmbrățișau
 ca pe un
 amant),
 spectatorii te
 ovaționau,
 chiar dacă,
 peste o zi,
 va crește prețul
 la oase...

**ION PIȚOIU-
 DRĂGOMIR**

Eu te iubesc simplu

Eu te iubesc simplu
ieri, azi și mâine
în creuzetul incandescent al timpului.
Inima mea pulsează înfinit
flacăra nestinsă a pasiunii.
Freamătul sublim al mâinilor tale
frământă pâinea dospită a trupului meu.
Buzele mele sărută veșnicia din ochii
tăi.
Juizez în fericirea lacrimilor tale
precum un pește în oceanul paradisului.
Îți iubesc buzele pătimașe
și sărutul tău sălbatic
ce mușcă extatic din carnea mea
fierbinte
alungându-mi demonii ascunși în corp.
Ai alungat până și păcatele mele;
nu mi-e frică nici de infern
când te știu cu mine, lângă mine, în
mine
cotropit de libertatea ta absolută.
Îmbrățișarea brațelor tale focoase
mi-a devenit refugiu, cămin, cetate
eternă magie dezlănțuită,
beatitudine a viitorului
pogorât lin asupra noastră.
Eu te iubesc simplu
și-ți dăruiesc infinitul inelelor
vieții noastre îngemănate.

Paralel cu poezia

De multe ori sunt paralel cu poezia
și încerc să umplu golul metafizic
cu dicteul automat al rutinei cotidiene.
Perpendicular pe axa existenței
mă forțez să-mi mențin verticalitatea
printre furtunile destinului
precum catargul fisurat
al unui vapor în derivă.
În sistemul de coordonate al vieții
mă străduiesc să evoluez liniar
cu previzibilitatea unei ecuații simple
de gradul întâi cu o singură
necunoscută.
Sunt permanent imprezvizibil
asa cum e și soarta cu mine
o corespondență biunivocă
cu lovituri sub centură
cu arme albe și manevre psihologice.
Geometria mea variabilă
e aproape imposibil de urmărit
pe radarul unei biografii normale.
Mișcarea mea browniană
aieva unui spermatozoid prin vagin
zămislește arareori câte un poem
palpabil
ce-și are propria traiectorie incertă
în acest spațiu evanescent, imposibil de
definit.

Căzut în propria fiziologie

Căzut în propria fiziologie
savurez moartea clinică a conștiinței
și lenea desăvârșită a creierului.
Doar sevele trupești, scheletul uzat
și amintirile cumplite ale sângelui
vagabond
mă țin pe linia de plutire a tăcerii.
O liniște suspectă îmi cotropește trupul.
Vibrații sufletești amortizate
mă năpădesc precum niște săruturi în
gol.
Poemele nescrise colcăie prin umori
iar versurile virtuale trec prin sinapse
imperceptibile precum viteza luminii.
Egal cu mine însumi și corpul ambalaj
somniaț și impasibil viețuiesc
aieva unei linii de fracție indiferente
la raportul dintre viață și moarte.
Căzut în propria fiziologie
am scăpat de povara cerului
și prezența strivitoare a atâtor Dumnezei
care ne conduc catastrofal
spre atâtea paradisuri mincinoase.
Căzut în propriul corp
ador tăcerea ultimă a imanenței
arta ultrasimplă a supraviețuirii.
Măreața simplitate a trăirii.

Poezia mea a fost devorată

Au pornit umbrele morții în marș;
ies chiar din poezia mea adumbrită
de spaimele înnegurate ale pribegiei,
din cuvintele nerostite preschimbate
în tăcerea de piatră
a morților fără de morminte.
Patria mea stelară
începe cu versul sângeri
al victimelor înălțate în azurul
eternității
și continuă cu strofele uitării,
scrise cu strigătele de sfârșit de lume
ale celor răpuși de rima crudă a istoriei.
Apocalipsa devine o structură poetică
banală

printre idei artificiale cu înlocuitori.
Noii idoli de mucava
se înșiră precum mărgelile otrăvite
pe lanțul causal al zădărniceii.
Otrava curge din biblioteci și
universități
unde șerpilor veninoși ai ideologiilor
criminale
strangulează până și aerul libertății.
Bătrâna târfă Europa
își zăngăne dinții rămași
în locul săbiilor ruginite
și asaltează imagină
cu sexul ei indefinit
cohortele masculine virile
ale imperiului roșu dezlănțuit.
Barbarii deșertului pusi pe ucis în masă
devin eroii noului decor hollywoodian.
Moartea a ieșit pompos din poezia mea
cuvântul neputincios pălește în fața ei.
Se așterne realitatea strivitoare
a tăcerii de mormânt,
a ultimei liniști universale.
Șobolanii apocalipsei chițcăie
triumfători.
Poezia mea a fost devorată.

Strivit între realități paralele

Strivit între realități paralele
locuitor al teritoriului nimănu
dintre a fi sau a fi virtual
încerc să ies la limanul acestei existențe
precum un estuar al normalității.
Sunt urmărit precum un interlop
câtă amprentă de carbon
am avut impertinența să emit
și dacă am certificat de vaccinare
cu cod qr actualizat.

Cu portofelul digital nu am probleme
e gol de când l-au creat
mai marii finanțelor mondiale
ca să mă transforme în bit funcțional.
Îmi duc zilele într-un nod de rețea
în arestul preventiv al cyberororii.
Libertatea se distribuie în felii de salam
din carne artificială
asezonată cu nutrient de lăcuste.
Încarcerat la domiciliul marginalității
evadez prin lacrimi prelinse
din ochii întorși ai realităților paralele,
comprimați de durere și frustrare.
De dincoace de gratiile speranței
trimit disperat în eternitate
poeziile apocrife ale încercărilor de
mântuire.

Mesajele sublimale ale exasperării
ale unui om decis să nu cadă.

GEORGE VIGDOROVITS

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII
De la romani la români
pledoarie pentru latinitate
(IX)

Creștinismul și biserica la români

La 679-680, pătrund la sud de Dunăre triburile bulgare (protobulgare, adică turanice, turcice), conduse de Asparuh, care întemeiază la 691 Primul Țarat Bulgar. Odată cu aceasta, începe și procesul intens de slavizare a bulgarilor, care vor lăsa numele lor turcic unui popor slav. La 864-865, hanul bulgar Boris se botează (cu numele de Mihail), împreună cu o parte a nobilimii, prin acțiunea bisericii de la Constantinopol și își ia titlul de țar (provenit din latinescul *Caesar*, ca și germanul *Kaiser*). După încercări nereușite de a-și organiza ierarhia ecleziastică prin biserica de la Roma, Boris/ Mihail făurește o biserică bulgară autonomă, dependentă nominal de patriarhul Noul Rome, adică al Constantinopolului. Toate aceste evenimente au modificat pentru totdeauna soarta romanilor/ românilor, deopotrivă de la nord și de la sud de Dunăre.

Dacia traiană a fost o provincie romană imperială, cu o cultură de tip occidental, latin și nu de tip greco-oriental. Mutarea capitalei la Constantinopol (330), apoi divizarea oficială a Imperiului (395) și căderea Imperiului Roman de Apus (476), domnia lui Iustinian (527-565), cu extensiunea statului lui până la Dunăre, au fost cauze importante ale orientării romanilor de la Dunărea de Jos și Carpați spre Noua Romă și spre Imperiul Bizantin. Invasia și stabilirea slavilor în Peninsula Balcanică (masivă după 602) și formarea statelor slave la sud de Dunăre, pe o largă fâșie, de la Marea Neagră la Marea Adriatică, au avut ca efect întreruperea legăturilor directe dintre romanii carpați-dunăreni și Roma. Ultimul episcop antic cunoscut de pe teritoriul României de azi, care a avut o corespondență în limba latină cu papa Vigilius al Romei, a fost Valentinianus al Tomisului (azi Constanța, pe malul Mării Negre), în secolul al VI-lea. Tot el, Valentinianus de Tomis, a avut și legături directe cu biserica din Constantinopol. Dar aceste procese istorice care au dus la slavizarea Balcanilor și la întreruperea raporturilor romanilor dunăreni cu Roma cea veche au însemnat și

îngreunarea legăturilor acestora din urmă cu Noua Romă. În aceste condiții de izolare față de cele două mari centre ale creștinismului, localnicii romanici nord-dunăreni (protoromâni și români timpurii) au trăit o perioadă îndelungată de „creștinism popular”⁶⁶, fără o ierarhie canonică și fără puțința organizării temeinice a unei/ unor biserici proprii. Firește, tipicul organizării a rămas cel bizantin, dar modelul direct de organizare nu a putut fi decât unul slav, mai ales cel bulgar. Biserica bulgară, organizată, cum spuneam, de către Boris-Mihail (în a doua parte a secolului al IX-lea) și legată ierarhic (inițial) de patriarhul de la Constantinopol, a devenit singurul și cel mai apropiat model pentru făurirea bisericii canonice a românilor. Dar aici nu este vorba numai de imitarea prin influență a unui model, ci și de impunerea acestuia prin autoritate (forță). Țaratul bulgar, extinzându-și temporar dominația politică (în secolele al IX-lea – al X-lea) și asupra unor regiuni întinse de la nordul Dunării de Jos, inclusiv în sudul Transilvaniei, va fi și implantat în aceste zone, în colaborare cu ierarhia sa religioasă, propriul tip de organizare a bisericii. Această organizare includea, alături de alte elemente, și limba cultului. Această limbă era în Apus latina, iar în Răsărit greacă. Or, în ultimele două decenii ale secolului al IX-lea, grație activității desfășurate de Clement și Naum (discipolii fraților Chiril și Metodiu), veniți din Moravia și Pannonia, alfabetul chirilic se generalizează în Bulgaria, drept haină firească a limbii slave, recunoscute în *Commonwealth*-ul bizantin – cum ar zice Dimitri Obolensky⁶⁷ – drept limbă canonică de cult, alături de greacă. În acest fel, în biserica de limbă și de tradiție latină a românilor – biserică populară, fără organizare canonică – începe să se impună modelul bizantino-slav sud-dunărean. Nu este exclus ca fervoarea creștină și amploarea impunerii creștinismului la slavi în secolele al IX-lea – al X-lea să fi condus chiar la creștinarea după canoane a celor din urmă insule românești păgâne sau neîncadrate clar

sub aspectul organizării bisericești. Oricum, modelul bizantino-slav de organizare a vieții religioase era copleșitor, omniprezent, presant pentru români și venea adesea însoțit și impus de factorul politic. Acest model includea drept element exterior esențial limba de cult slavonă, exprimată în scris prin alfabetul chirilic. Faptul a fost posibil nu doar datorită vecinătății și dominației politice slavo-bulgare, ci și prezenței pentru secole la rând a elementelor etnice slave alături de străromâni/ români și între români. Treptat, aceste grupuri slave au fost asimilate, nu înainte de a lăsa importante urme în limba și cultura românilor. Cu alte cuvinte, elita românească (formată până în secolele al XII-lea – al XIII-lea dintr-o mixtură de elemente etnice românești, slave, pecenego-cumane etc.) a adoptat liturghia slavă, limba de cancelarie slavă, tradiția slavă. Faptul acesta de spiritualitate nu s-a putut realiza nici el instantaneu, ci pe parcursul câtorva secole, probabil cu intensitate mai mare în secolele al XII-lea – al XIII-lea. La un moment dat, în jurul românilor și printre ei, în secolele al XI-lea – al XIII-lea, erau state puternice, organizate formal și sub aspect bisericesc. Predominau cele de tradiție și de orientare bizantină și de limbă slavă, precum Bulgaria, Serbia, Rusia. Ungaria și Polonia, deși legate de papalitate, aveau și ele o puternică ierarhie bizantină și o numeroasă populație ortodoxă. Toate acestea i-au influențat puternic pe români, care au trecut treptat la liturghia slavă.

Cum s-a ajuns de la liturghia slavă la cultura scrisă în limba slavonă? În Evul Mediu, cum se știe, deopotrivă în Apus și în Răsărit, nu se poate imagina cultura scrisă în afara bisericii. Biserica era marea patroană a culturii, a creației culte, a tuturor compartimentelor acesteia.

Acad. IOAN AUREL POP

⁶⁶ Nelu Zugravu, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București, 1997.

⁶⁷ Dimitri Obolensky, *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe 500-1453*, London, 1971.

† Ioan al Banatului

Samarineanul a văzut un om

L. C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne oferiți un cuvânt de învățătură la parabola spusă de Mântuitorul nostru Iisus Hristos despre omul căzut între tâlhari, însemnată în calendarele noastre sub numele de *Pilda samarineanului milostiv* (Luca 10, 25-37). Scrie Sf. Ev. Luca că a venit la Hristos un învățător de Lege – al Legii lui Moise – și L-a întrebat „ce să fac ca să moștenesc viața de veci?” Hristos i-a răspuns tot cu o întrebare: „Ce este scris în lege? Cum citești?” El a răspuns: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău, ca pe tine însuși”. „Vroind să se îndreptățească pe sine”, L-a întrebat pe Iisus: „cine este aproapele meu?” Hristos i-a răspuns cu *Pilda samarineanului milostiv*.

Spune pilda că un om cobora de la Ierusalim la Ierihon și a căzut între tâlhari, care „după ce l-au dezbrăcat și l-au rănit, au plecat lăsându-l aproape mort”. Au trecut pe acolo un preot de Lege veche, nebăgându-l în seamă, și un levit care a trecut pe alături. A trecut și un samarinean căruia i s-a făcut milă de el. L-a dus la o casă de oaspeți, a avut grijă de el, iar a doua zi, când a plecat, i-a dat doi dinari stăpânului hanului și i-a spus să aibă grijă de el că, atunci când se va întoarce, îl va răsplăti. Și l-a întrebat Iisus pe rabin: care dintre cei trei „a fost aproapele celui căzut între tâlhari”? Și a răspuns: cel căruia i s-a făcut milă de el.

Î.P.S. Ioan: Avem în această pericopă evanghelică o întâmplare autentică din viața Mântuitorului. Un moment foarte bine definit. Și spune pilda că Învățătorul de Lege s-a apropiat de Iisus, ispitindu-L. S-a apropiat de Dumnezeu ca să-L ispитеască! Auziți cu ce gânduri se apropie unii oameni de Hristos, de Dumnezeu! Ca să-L ispитеască! Hristos nu i-a răspuns așa cum poate am gândi noi, ci l-a învățat pe acel învățător de Lege cum să dobândească viața de veci: iubind pe Dumnezeu și iubind pe semenul tău, pe aproapele tău.

Oare cum am putea renumi duminica aceasta? *Duminica orbilor*,

pentru că au trecut pe lângă cel căzut între tâlhari și un preot și un levit și nu l-au băgat în seamă, nu l-au văzut. Oare erau orbi? Nu erau orbi, dar mergeau singuri pe drum, coborând de la Ierusalim. Când mergeți la sfânta biserică, pe drum, v-ați întâlnit cu vreun orb? Ați văzut vreun persoană cu un baston alb? N-ați văzut. Totuși... Eu, mergând la sfânta biserică, m-am întâlnit cu *mulți orbi care au trecut pe lângă biserică și n-au văzut-o*. Binecuvântați să fie frații lor, cititorii, care, în fiecare duminică, văd biserică și merg să-L vadă acolo pe Hristos cel răstignit jertfindu-se pe masa sfântului altar.

Samarineanul acela a văzut un om căzut între tâlhari. Cei care merg la sfânta biserică îl vad pe Hristos iarăși jertfindu-se pe masa sfântului altar. Ce plată mare veți primi de la Dumnezeu pentru că prin rugăciunile fraților voastre l-ați mângâiat pe Hristos!? L-ați mângâiat pe Hristos, i-ați legat rănile lui Dumnezeu, ați uns rănile lui Hristos, nu cu untelemn și vin, ci cu lacrima pocăinței fraților voastre. O, ce mare har și dar de la Dumnezeu primesc cei care vin și varsă o lacrimă la fiecare sfântă liturghie! Dobândesc viața de veci, așa cum spunea învățătorul de Lege. Să îi bucure Dumnezeu pe toți aceia care îl mângâie pe Hristos în timpul sfintei liturghii, în viața fraților lor!

Mulți au urechi și nu aud glasul sfânt al clopotului, care ne cheamă la biserică. Doamne, deschide ochii și inima fraților noștri care trec pe lângă sfânta biserică și nu o vad!

Rugați-L pe bunul Dumnezeu să le deschidă ochii cei duhovnicești copiilor copiilor fraților voastre să nu treacă pe alături, pe lângă biserică, ci să se oprească aici să-L mângâie pe Hristos. Nu știți câtă mângâiere îi aduceți lui Hristos, atunci când vă rugați! Ca mame, poate, poate, simțiți lucrul acesta când ați văzut copiii dvs. duminica, mergând la sfânta biserică sau când i-ați văzut rugându-se, tot așa și Dumnezeu se bucură când îi vad în sfânta biserică rugându-se.

Hristos se va întoarce

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să vă mai opriți la un mesaj pe care îl transmite această sfântă evanghelică despre *Pilda samarineanului milostiv*.

Ips. Ioan: Ar mai fi un mesaj cu totul și cu totul cutremurător transmis nouă de Sfântul Evanghelist Luca. Spune Hristos Domnul celui de la casa de oaspeți că îi dă doi dinari și-i spune: *Ai grijă de el și ce vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce, îți voi răsplăti*.

Hristos Domnul, înainte de a se muta la Cer, le-a spus apostolilor să nu se depărteze de Ierusalim până când nu vor îmbrăca putere de Sus, până la Pogorârea Duhului Sfânt. Hristos nu a plecat din lumea aceasta lăsându-ne singuri, ci a trimis pe Duhul cel Sfânt. Ce este Duhul Sfânt? Cum îl numește Hristos Domnul? Împăratul Ceresc Mângâietorul. Rugăciunea *Împărate ceresc* se adresează Duhului Sfânt: Împărate Ceresc Mângâietorule, Duhul adevărului... Hristos va trimite un alt *Mângâietor*. Auziți pe seama cui și-a lăsat Hristos biserică întemeiată! Adică unui *Mângâietor*. Lăsați-vă, iubiți frați și surori, mângâiați de Duhul Sfânt, nu de altcineva, nu de alte mângâieri are nevoie sufletul nostru, decât de mângâierea pe care o aduce Duhul cel Sfânt. Avem nevoie doar de mângâierea pe care o aduce Duhul cel Sfânt. Și unde? Pe acel om căzut între tâlhari l-a dus la un han. Pe noi Hristos unde ne-a dus? În biserică lui cea sfântă, unde Duhul cel Sfânt să ne mângâie, să ne putem duce viața în pace, să ajungem la poarta Cerului, la sfârșitul vieții pământești.

Nu așteptați mângâierea nici din stânga, nici din dreapta! Nu așteptați mângâierea de la oameni, că, de multe ori, mângâierea oamenilor este fățarnică. Așteptați mângâierea de la Duhul cel Sfânt, de la Împăratul Ceresc Mângâietorul!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să insistați, în continuare, la modul cum a fost răsplătit stăpânul hanului.

Îps. Ioan: Ce se spune în evanghelică? Ce-i spune omului de la han? *Când mă voi întoarce, îți voi plăti*. Din pildă aflăm că *Hristos Domnul se va întoarce*. Se va întoarce! A fost vreun cuvânt din evanghelică →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Amvon

În pridvorul Raiului

Cineva povestea astfel: „Într-o zi, eram trist. Cugetam la greutățile vieții și avusesem și o suferință, venită de la oameni. Și iată că pe ușa casei mele, se ivi prietenul care totdeauna știa să biruie tristețea. Îmi zise:

-De ce ești trist?

Îi spusei de ce. El, surâzând, îmi zise:

-Hai să cumpărăm puțină fericire.

M-am uitat cu mirare la prietenul meu. El nu glumea, ci râdea cu fața deschisă:

-Ia ceva bani cu tine... - îmi spuse - și plecarăm.

Și prietenul m-a dus de-am căutat niște săraci, cărora le-am dat de pomană câte un ban. Cu fiecare ban dat, tristețea pierea din duhul meu, iar când ne-am întors acasă, amândoi eram cu sufletul plin de pace și de îmbucurare.

-Vezi - îmi zise prietenul - cum se poate cumpăra fericirea?

Cu inima în Biserică

Un părinte cu viață sfântă și înzestrat de la Dumnezeu cu multe daruri, aflându-se la rugăciune în biserică, cu mai mulți oameni, pe când tămâia biserica și credincioșii, ajungând în dreptul unei femei, nu a tămâiat-o, dar mai încolo, unde era un scaun gol, a tămâiat de trei ori acel scaun și apoi a continuat cu restul Bisericii.

După ce s-a încheiat slujba,

Convorbiri duhovnicești

→rostit de Hristos care să nu se împlinescă?

Hristos S-a ținut de cuvânt în tot ce a spus. Nimeni să nu creadă că Hristos a uitat de noi. Hristos S-a jertfit pentru noi și se va întoarce spre a împlini cuvântul evangheliei Sale. Tot acolo spune: *îți voi răsplăti*. Iată ce va face Hristos, când va veni. Se vorbește de judecată, dar judecata va avea altă substanță.

Judecata va fi răsplata pentru fiecare dintre noi. La venire, ne va răsplăti, de aceea dacă veți face bine în viața aceasta, vă va răsplăti Hristos, pentru că aceasta reiese din contextul

bineînțeles că femeia a mers la părinte și l-a întrebat:

-Părinte, am observat că atunci când ați tămâiat în Biserică, ajungând în dreptul meu, pe mine nu m-ați tămâiat, dar mai încolo, ați tămâiat un scaun gol. De ce părinte, v-am greșit cu ceva?

-Fiica mea, i-a spus părintele, eu am vrut să te tămâiez și pe tine, dar tu erai în Biserică numai cu trupul, căci inima și mintea ta nu erau acolo, ci departe. Dar mai încolo în acel scaun gol și cine sta de obicei?

-Da, i-a spus femeia, stă sora Maria, care e bolnavă și nu a venit.

-Așa este, e bolnavă pe pat, dar cu inima și mintea a fost aici cu noi.

Femeia, cu lacrimi în ochi și-a cerut iertare, iar preotul a îmbrățișat-o și a binecuvântat-o spunându-i să fie mereu cu luare aminte și cu băgare de seamă.

Amintește-ți de cele de pe urmă

Nicio persoană care intră pe scena vieții umane nu poate evita realitatea morții. Fie că suntem scunzi sau înalți, grași sau slabi, inteligenți sau deloc inteligenți, bogați sau săraci, stafia morții nu ține cont de nimeni, absolut de nimeni. Persoana cea mai bogată care trăiește pe pământ, precum și cea mai săracă, vor ajunge împreună același loc: la câțiva metri sub pământ! De moarte nu putem scăpa oricât ne-am feri și am căuta să fugim. Nimeni nu scapă. Și ferice de cine a fost robul lui Dumnezeu și nu robul păcatului și al demonilor. Iată cum vine moartea frați creștini, la unii într-

acestei evanghelii. Dumnezeu să ne ajute să putem mângâia pe cât mai mulți dintre frații noștri și nimeni să

Ionela Flood, Univers (acrilic pe pânză)

un fel, la alții în alt fel:

Un om a visat într-o noapte că venise moartea la el și când l-a văzut dormind în pat i-a zis plină de mirare: "Cum, aici ești? Apoi a dispărut. Omul s-a trezit înspăimântat și din pricina acestui vis a stat cu frica în sân. Pe seară și-a zis în sine: "Ia să mă duc eu la cumătru, în satul vecin, să scap și de visul acesta urât. A încălecat pe cal și a plecat. Pe când zorea calul să meargă mai tare, acesta s-a împiedicat și prăbușindu-se într-un șanț, omul și-a spart capul și pe loc a murit. Când își da sufletul, iată că se ivește moartea și-i zice: "A, da, iată aici trebuia să te găsească!

Așadar, țineți minte, frații mei, că cele mai de pe urmă ale omului, după Sfinții Părinți, sunt moartea, judecata, raiul și iadul!

**Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

nu se îndoiască că nu va fi răsplătit însutit de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

O, ce mare răsplată vei avea de la Dumnezeu dacă vei întinde mâna celui căzut între tâlhari, celui căzut în păcate grele, și dacă ai întins mâna nădejzii și a iubirii, și l-ai salvat!

Dumnezeu să ne învrednicească să putem mângâia pe toți cei care sunt în suferință! Nu trebuie să privim suferința numai a acelora care au o boală trupească. Bolile trupești sunt suferințe care dau peste noi, însă mai grele sunt suferințele cele care izvorăsc din păcate în viața omului. Mai repede vindecă un medic omul de o boală trupească, decât este vindecat un om aflat în patimi amare.

RUGĂCIUNEA „TATĂL NOSTRU”

AL SFINTEI VINERI (VENUS)
(IV)

Sărbătoarea se desfășura pe malul drept, mai înalt, al râului Naparis. Din crângul de pe malul stâng pândeau ucigași sciți; deși nu-i vedea și nu-i auzea, Apollon a simțit apropierea morții. (...) Desigur, magului care propovăduia **RENAȘTEREA** și **NEMURIREA** nu îi era frică de moarte. (...)

Educat în cultul luptei drepte, ciobanul get s-a urcat într-un stejar, împrejurul căruia se desfășura ceremonialul, ca să-și aleagă o ramură bună de baltag, cu care să se apere. La poalele stejarului se afla micul Ion. Ascuns într-un tufiș, Tantalos și-a încordat arcul și ațintit cu o săgeată otrăvită drept în pieptul getului. Acesta s-a prăbușit la pământ, zgâriindu-se pe față și pe tot trupul, lângă fratele său mai mic. Copilul a început să țipe, chemându-i pe ceilalți ciobani. Și atunci, l-au auzit pe Cel Săgetat murmurând: HELIS, HELIS, ALMUS ABA TANI!, adică *Doamne, Doamne, Doamne, mărire Ție!* Căderea zeului din stejar s-a numit mai apoi, în calendarul getic, LEDERA-TA „Dintre Ramuri; Ramificație; *Cruce*” și încă e comemorată la români, sub numele de **LĂZĂRUL** sau **LĂZĂRELUL**. În această zi se împarte pâine la săraci. Nu se lucrează la lucru voinicesc, căci e rău de căzătură, deoarece se spune că Lazăr a fost un sfânt, care a murit căzând dintr-un arbore. De **Sâmbăta lui Lazăr**, în Muntenia o fată se îmbracă în mireasă – AL-MYRIS – iar însoțitoarele ei cântă „Lazărul”. Iată varianta din Sărățeni (jud. Ialomița):

Lazăr mă-sa l-a făcut,
Lazăre, Lazăre,
Cum l-a făcut, l-a pierdut,
Lazăre, lazăre,
Da **Copilul Florilor,**
Domnișorul Zorilor
Noaptea mi s-a odihnit,
Dimineața s-a trezit,
Pe ochi negri s-a spălat,
Toporașul mi l-a luat,
La pădure mi-a plecat,
Ca să taie mugurași
Oilor
Și mieilor.
Copacul s-a clătinat,
Lazăr de sus mi-a picat,
Sângele l-a podidit
Pe guriță și pe nas,
Mort pe iarbă mi-a rămas.
Are Lazăr trei surori:

Trei surori
Pe trei cărări:
A mai mare
Mai domoală,
A mai mică
mai voinică;
L-au cătat pân' l-au găsit
Și cu lacrimi l-au jelit,
„N lapte dulce l-au scăldat,
„N foi de nuc l-au înfășat
Și frumos mi l-au gătit:
În veștmânt de gununie
Și cu brâu de colilie;
Cu lacrimi că l-au stropit,
Cu flori l-au împodobit
Și pe masă că l-au pus.
Iar după ce l-au scăldat,
Laptele că l-au vărsat
În **Grădina Zânelor,**
În somnul copiilor,
Pe sub umbra nucilor,
În calea voinicilor,
În **panglica fetelor,**
În tîmăia babelor,
În jimbla cocoanelor,
În vinul boierilor.
La anul
Și la mulți ani!
Una dintre surorile lui „Lazăr” era **ARTEMIS**, iar celelalte două, fetele lui Aisepos și Britolagis, surorile „de lapte”».⁶⁸

Copilul Florilor și Domnișorul Zorilor este **APOLLO** sau poate **LUCEAFĂRUL de DIMINEAȚĂ (VENUS)**. Având asupra lui un **topor** **APOLLO** este **TUNETUL**.

«**Lăzărelul** este un ceremonial complex, care se desfășoară după **modelul colindelor**. S-a practicat mai ales în sudul țării și Dobrogea, fiind cunoscut și sub numele de **Lazăr** sau **Lăzărică**. (...) Sărbătorit în **Sâmbăta lui Lazăr**, cetele alcătuite din câte trei fete (n.n. – surorile lui Lazăr) colindă fiecare gospodărie, prevestind soarta magică a lui **Lazăr, care moare și învie**, amintind de străvechiul zeu al vegetației ce murea și **renăștea**».

Grupul de fete (de obicei **trei la număr**) îmbrăcate în alb, purtând **panglici roșii în păr** (simbolul purității, împletit cu cel al tinereții), conduse de **Lăzărița** (logodnica lui Lazăr), colindă fiecare gospodărie executând **un dans ritualic, intonând în același timp o melodie** ale cărei versuri redau povestea lui: „...Lazăr a căzut și a murit/ Sângele l-a podidit/ Și pe nas și pe guriță/ Parcă ar fi o garofiță”. (...) Colindătoarele poartă pe cap cununi de **salcie** (n.n. – simbolul **renașterii**) și flori; în unele sate își acoperă chipul cu o năframă („bariș”). „Plata” gazdelor pentru colindele rostite de tinerele fete sunt ouăle pe care „le roșesc” pentru sărbătoarea Paștilor. (...) Sâmbăta care precede Floriile este cunoscută și ca ziua „**Moșilor de Florii**”. În aceeași zi se face și **parastasul lui Lazăr**. Femeile pregătesc coliva pentru a fi slujită la biserică și dau de pomană azimă caldă și plăcinte (cu mere sau cu dovleac, pentru că e încă perioada de post), în amintirea lui **Lăzărică** „mort de dorul plăcintelor”».⁶⁹

Avem și la Ibănești o colindă laică: „**Colo-n jos, mai în jos**”, din care reiese că **ciobanul APOLLO** era chiar **SOARELE**:

Acolo-n jos, mei în jos,
Estă on **rât mare frumos**.
Și-n mijlocul rătului
Șăde, șăde **Sfântu SOARE**
Cu Soră-sa ai mei mare
Și-o turmă de oi păștea.
Soră-sa din grai grăia:
- Dă, frățușu-n oi să meargă
Că ne-ajunje on nor de ploaie.
SOARELE din grai grăia:
- Soră, Sorioara mea,
Ală nu-i noru cu ploaie,
Că ăia-s pețitorii tăi.
Vin la min te șer pe tin
Și șer turma jumătate,
Io le-o dau a trîia parte.
Șere murgu di su mine
Io te dau, Soră, pe tine.
Și te-ntoarșe crușe-n masă
Să șit gazdă sănătoasă
Și piste ani vesăloasă.
(**Informator Suceava Bozon din Ibănești.**
Culeasă de prof. Elena Mera în anul 1965).⁷⁰

Prof. EUGEN MERA

⁶⁹ Dr. GEORGETA ROȘU, **LĂZĂREL ȘI FLORA...**, în *Magazin istoric*, anul XLVII – serie nouă – nr.4 (553), aprilie 2013, p.78-79.

⁷⁰ ELENA MERA, **IBĂNEȘTI. Un sat de pe Valea Gurghiului; Monografie etnografico-folclorică**, p.314.

⁶⁸ *Idem*, p.270-275.

Asterisc

Figura 114 - „mormintele scriitorilor”

din Cimitirul „Bellu – Ortodox” –
București (VI)

Continuăm de la partea a V-a a articolului (nr. 3/ 183, martie 2024, p. 60-61), *Lista completă cu scriitorii și persoanele înmormântate în Figura 114 – ”mormintele scriitorilor” din Cimitirul ”Bellu – Ortodox” (la 31 decembrie 2023)*, prezentând aici rândurile 8-11.

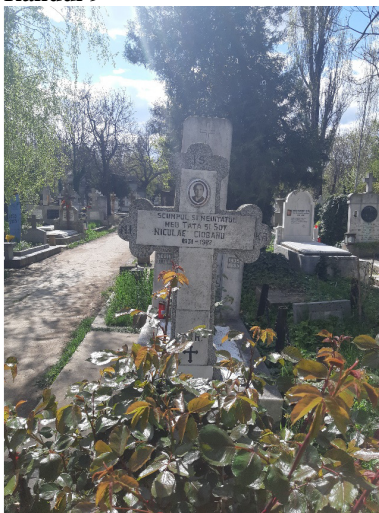
Rândul 8

Sorin Titel (1935-1985), scriitor – **loc 1**; *Mihail Sorbul (1885-1966)*, scriitor – **loc 2**; *Ion Buzdugan (1887-1967)*, poet – **loc 3**; *Feodor Rudenco Fedia (1909-1967)*, căsătorit cu Ivanka din Bulgaria, diplomat (ambasador român în China) și scriitor (este cel care a scris versurile cântecului revoluționar ”Privesc din Doftana”) – **loc 4**; *George Banea (1891-1967)*, prof. emerit, prozator – **loc 5**; *Familia Bratoloveanu: Liviu Bratoloveanu (1912-1983)*, *Elena Bratoloveanu (1916-1992)* și *Marius Bratoloveanu (1907-1968)* – **loc 6**; *Constantin Țoiu (1923-2012)*, scriitor – **loc 7**; placă mare, orizontal dispusă, nedescifrată încă – **loc 8**; *Domnița Gherghinescu-Vania (ns. Moraru, în 1908-1969)*, traducătoare ”Micului Prinț”, muza lui Blaga și Argezi, și soțul ei, *D. Gherghinescu-Vania (= Dumitru Gherghinescu (1900-1971)*, poet, traducător, jurist, ziarist) – **loc 9**; mormânt nedescifrat, cruce din lemn și un felinar funerar de înălțimea acesteia – **loc 10**; *Sabo Ioan Laufer (1895-1968)* și *Stana Ana Laufer (1925-1993)* – **loc 11**; loc cu iarbă în 12.04.2022 – **loc 12**; *Familia Boiangiu: Costică Boiangiu (1897-1932)*, *Maria Boiangiu (1898-*

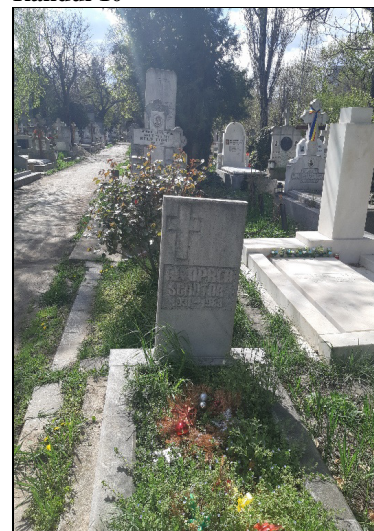
1978), *Traian Moțescu (m. 1945)*, *Elisabeta Moțescu (1899-1968)*, *Victor Boiangiu (1927-1970)*, *Constantin Boiangiu (1929-1991)*, *Aneta Boiangiu (1928-1991)* – **loc 13**; Arhitect *Igor Hilobendzchi (Milobendzchi?)* – (1926?, 1923?-1979); *Ana Grobovietciuc (Grobovietciuc?)* – (1902?-1973); *Sefania Strilciuc (1896-1973)* – **loc 14**; *Gheorghe Rusu (1910-1981)*; *Zoe Rusu (1918-2012)*; *Alexandru Solovei (1894-1945)*; *Olimpiada Solovei (1895-1982)*; *Agafia Solovei (1870-1957)*; *Constantinescu Vicențiu (ns. 1947)*; *Constantinescu Ortansa (ns. 1948)* – **loc 15** (*fost loc 38*); *Familia Popa (Maria Popa, dr. Elena Popa, ing. Marcel Popa, farm. Aurelia Popa (1898-1978) și dr. Alexandru Codreanu – loc 16*; *Familia Anca (Ancu?)* – cruce înaltă din piatră, probabil, pe fostul *loc 21* sau *27*, azi – **loc 17**; *Aurel Neamțu (1957-2012)*, violonist – **loc 18**; *Savu Maria (1972-2015)* – **loc 19**; *Crețulescu Aurel (1946-1995)*, *Gheorghe T. Zaharescu (1869-1945)*, *Tereza Zaharescu (1886-1957)*, *Iuliana Zaharescu (m. 1961) – fost loc 11*; *Vasile Bogaton (1903-1970)*, *Bogotoniu Elvira (1939-2023)*, plus crucea generalului *I.V. Gârleşteanu (1867-1945)*, pe care mai sunt trecuți *Ioan Gârleşteanu (m. 1984)*, *Anna Maria Gârleşteanu*, aruncată aici din rândul 10 – **loc 20**; *Jugănaru Mihail (1956-2012)*, *Jugănaru Anne (ns. 1962)*, alături alt mormânt: *Jugănaru Ion Adrian (1952-2004)*, *Jugănaru Ilinca (ns. 1951)*, *Jugănaru Rodică (1925-2007)*, *Jugănaru Ion (192?-2009)* – **loc 21** (la alee).

Rândul 9

Nicolae Ciobanu (1931-1987), scriitor – **loc 1**; *Petre Pandrea (1904-1968)*, avocat și scriitor – **loc 2**; *Eugen Schileru (1916-1968)*, *Simona Schileru (1916-1964)* – **loc 3**; *Vasile Militaru (1886-1959)*, poet, și actrița *Telly Barbu Militaru (1908-1998)* – **loc 4**; *Tudor Teodorescu Braniste (1899-1969)*, scriitor, și soția *Sara-Suzana Can (ns. în 1898, căsătorită în 1922, în 1964 a devenit ortodoxă)* – **loc 5**; *Horia Stancu (1926-1983)*, medic, scriitor și *Nușa Stancu (Nicolina Stancu, 1907-1989)*, învățătoare, mama lui *Horia Stancu* și soția lui *Zaharia Stancu* – **loc 6**; *Valentin Hossu-Longin (1939-2016)*, scriitor – **loc 7**; *Dimitrie Goga (1894-1970)*, profesor emerit, scriitor și *Cristina Goga*, profesoară – **loc 8**; *Ionel Hristea (1926-1970)*, dramaturg și scenarist român, de pildă, a fost coautor la scenariul pentru filmul ”Darclée” – **loc 9**; *Albu Grigore (1942-2012)* – **loc 10**; *Maria Sin Georgiu (1906-1970)*, *Didia Saint Georges (= Maria Alexandrina Saint – Georges, 1888-1979)*, pianistă, compozitoare – **loc 11** (spre copac).

Rândul 10

Al. Oprea (1931-1983), scriitor – **loc 1**; *Sidonia Drăgușanu (1908-1971)*, scriitoare – **loc 2**; *Al. C. Constantinescu (1905-1956)*, *Lucica Constantinescu (1907-1963)*, *Ileana Miruna Duma (1943-2020)* – **loc 3**; *Babin Iacob (1913-1971)* – **loc 4**; *Dumitru Moldoveanu (1922-1971)* – **loc 5**; *Dan Dumitru Lucinescu (1927-2020)*, aviator, inventator, scriitor (deținut politic între 1948-1964) – **loc 6**; *Ion Calovia (1919-1971)*, →

GHEORGHE SARĂU

Vasile Marinescu (1878-1907), Elena Marinescu (1889-1983), Marin Marinescu (192...?) – **loc 7**; Familia Porsena: Nicu Porsena (1892-1971), Zoe Porsena (1913? -) - **loc 8**; Virgil Teodorescu (1909-1967), Elena Teodorescu (1908-1987) - **loc 9**; Tudor Leu (1962-2016), Valentina și Ion Leu - **loc 10**; Ludovic Antal (1924-1970), actor - **loc 11**; Sanda Movilă (= Maria Aderca, 1900-1970) - **loc 12**; Familiile Bunea și Popescu: Bunea Sabin (1901-1997), Bunea Eugenia (1906-2005), Bunea Simina (1930-2020), ing. Popescu Mihai (1921-1989), Popescu Dorina (1923-2005) – **loc 13** (lângă copac); Lazăr Ion (1931-1982), Lazăr Maria (1938-2015), Lazăr Florin (1961-2005), Lazăr Filoșteia (1908-1998) – **loc 14**; Smarandache Ionescu (1893-1945), Gherghina Ispas (1889-1957) - **loc 15** (la capătul mormântului – o canapea din lemn și o tablă metalică pe care scrie "Familia Cordescu, Concescu, Corteanu?" (să fie Andrei Corteanu?, m. în 1959); dr. Dumitru Stegaru (MCMXXX-MCMLXVI = 1930-1966) - **loc 16**; Lupu Nicolae (1935-2020) - **loc 17**; Maria Simionescu (1867-1945), Maria Antonescu (1885-1963), Ionel Simionescu-Moșu (1894-1972), Elena Simionescu - Lenzi (1913-2004), Florică Simionescu (1901-1948) – înscris ca *loc 10*, acum este, în acest rând, **locul 18**; mormânt nou, neinscripționat – **loc 19**; Constanța Gârleșteanu (1874-1960), Mihail Gârleșteanu (1895-1974), Aurora Gârleșteanu (1915-2000) – **loc 20** [aici a fost anterior (în primăvara anului 2023) și crucea generalului I.V. Gârleșteanu (1867-1945), dar cele două foste morminte, acoperite cu pământ, s-au transformat într-un mormânt nou, cu o cruce nouă și cu plăcuța veche așezată la baza ei, cu numele de mai sus (Constanța Gârleșteanu, Mihail Gârleșteanu, Aurora Gârleșteanu), dar fără crucea veche din piatră a generalului, care se află acum (31.12.2023) aruncată în spațiul mormintelor din Rândul 8, loc 20, unde este îngropată familia Zaharescu]; Vulcănescu Victoria (1944-2018) – **loc 21** (la alee).

Rândul 11

Teodor Balș (1924-1983), scriitor – **loc 1**; Florian Crețeanu (1908-1972), scriitor din Turnu Măgurele, profesor de limba română, prefect de

Teleorman după al doilea război mondial – **loc 2**; Marin Mincu (1944-2009), scriitor, critic literar, eseist, italianist, prof. univ. și decan la Litere – Universitatea „Ovidius” din Constanța, căsătorit cu scriitoarea Ștefania Ploeanu – **loc 3**; Ion Petrovici (1882-1972), scriitor, profesor univ. de filozofie, academician, ministru al Educației etc – **loc 4**; Neagu Rădulescu (1911-1972), scriitor și caricaturist; soție: Elodia, fiică: Dana - **loc 5**; Dominte Timonu (1911-1972), actor basarabean la Chișinău, scriitor la București - **loc 6**; George Dan (1916-1972), poet, traducător - **loc 7**; Ion Dulămiță (1917-1971) – **loc 8**; Viorel Știrbu (1940-2015), cu mențiunea pe cruce: "scriitor de viață lungă", director al Teatrului din Turda, jurnalist, editor – **loc 9**; Paul Everac (= Petre Constantinescu 1924-2011), dramaturg, director postdecembrist al TVR – **loc 10** [acum, în vecinătate, și mormântul lui Dumitru Radu Popescu (1935-2023), dramaturg, prozator]; Rostislav Donici (1908-1971), prolific traducător al scriitorilor clasici ruși în română, al unui dicționar muzical etc; frate cu scriitorul rus și român, Leonid Dobronravov, zis Leon Donici) - **loc 11**; Traian T. Coșovei (1954-2014) – **loc 12**; Cleopatra Săvescu, Alexandru (?) Săvescu, Mircea Săvescu (1921-2019) și Camelia Săvescu – **loc 13**; Dimitrie Lupu (1882-1945), prim președinte la Casație, Constantin Lupu (1891-1980), Camelia - *fost loc 56*, iar acum: **loc 14**; Familia Tigoianu, cu **placa I: Ruxandra** (1860-1945), Dimitrie – erou (m. 1917), Mihail

(1883-1968), Valentin (1915-1940), Elisabeta (1891-1977), Valentin Ioan Tigoianu (1953-2021), Ileana Luminița (ns. 1953) și, alăturat, cu **placa II, Tigoianu: Panaite Tigoianu** – tata (m. în 1917), Vasile – lt. erou, m. în 1918; Maria (ns. 1953), Elena (1893-1968), Victorin (1922-2003), Emilia (1922-2005) - *fost loc 41*, acum – **loc 15**; Familiile Meșină: Paul (1918-1988), Ecaterina (1920), Viorica (1951-2002) și Florin (ns. 1951); Familia N. și Z. Murărașu – Botoșani; Familia Nicolaescu: Haralambie (1889- 1976), Irina (1897-1945), Aurică (1893-1984) – **loc 16**; Familiile Ioanițiu, Sadoveanu și Opreanu (Ioanițiu: Hanny (1897-1945), Gheorghe (1893-1965), Sanda (1921-1973), Lily (1923-1993); Sadoveanu: Mircea (1920-2005), Neagu Sadoveanu - Sebastian (1930-2023); Opreanu: Mihail (1889-1970), Elena (1905-1993), Eugenia (1930-2003), Ina (ns. 1946), Nick (1933-2023) - **loc 17**; Familia Nicolaide: Doctor Nicolae Nicolaide (1892-1984), Christu Nicolaide (1853-1931), Magdalena Nicolaide (1864-1945), dar și Virginia Protopopescu (1890-1969) – **loc 18**; Virgiliu Athanase Mănescu (1896-1971), *fost loc 25* – în prezent, plasat de noi ca **loc 19**, fiind cel cu crucea acoperită de iederă; Familia Iordache: Ștefan (1905-1991), Micuța (1927-1941), Florica (1909-1987), dar și: Cernea Maria (1931-2013), Boboc Elena (1929-2018) și ing. Vasile Caius Boitor (1933-2015), Ștefania Luiza Boitor (1936-2023), Dr. Blaja Boitor Ileana (1922-1975) – **loc 20** (la alee).

URMELE PAȘILOR ARIPĂ VISÂND (I)

Dacă pașii inimii tale nu se îndreaptă spre acatistul oceanului de seară înseamnă că pedalezi pe bicicleta de slăbire. Vai de pașii care nu pot lăsa urme., dar și mai vai de inima celui căsătorit care despre iubire nu a vorbit niciodată decât cu șarpele casei care neavând aripi nu știe nimic cum poate să te ardă, nemilos și divin, dorul oceanului. Numai lacrima poate să înțeleagă. Oare care sfânt al pustiului a spus că amarul lacrimii este întru totul miniatura sărată a oceanului, care profet a fost înghițit de propria lui lacrimă pentru că s-a îndoit că bobul de rouă al ochiului este de o ființă cu zbciumul oceanului îndrăgostit? Toate drumurile inimii duc la ocean pentru că ea e plămădită din sfânta treime ale nestăvilitelor ape, ale cerului pecetluit cu lună roșie și semnat cu pană de porumbel și ale adâncului. Oare care cer al iubirii a plâns pe pragul lui Dumnezeu descoperind că taina adâncului e cu stea în plus mai adâncă. A plâns și s-a cutremurat: "Până unde, Doamne?" Și s-a auzit un glas ca un tunet răspunzându-i: Mână la adânc!!" Era prin 1973. Oamenii încă se înomeneau prin caligrafie, iar ispita lui Gutenberg care se tâlucua amăgitor prin Muntele cel Bun rămânea o ecuație la capătul celor 40 de zile, patruzeci de pași, 40 de urme, ale pustiului Carantaniei. Literale se culegeau cu mâna ca fragii sălbatici, cu reverența mirosului de tuș și de pădurea din care Dumnezeu n-a mai ieșit decât prin Narnia lui Gutenberg. O carte era scrisă pentru că tiparul era de mână, mâna cu care mângâi iubita, sau copilul cu ochi albaștri. Venisem în Canada și lucram la un spital. Ca poet râvneam la ieslea cuvântului tipărit în care Maica să-și așeze Pruncul, dar toate erau o cărare care asemeni lui Ouroboros , în loc să mănânce zarea se hrănea cu propria lui coadă. Nu existat computere ca acum și nu se pomenea de furnicarul de edituri care mușuroiesc pentru fiecare păcat omenesc. Atunci am văzut cum arată un computer. Era de mărimea unui frigider și avea grajdul lui special ca orice taur care muncește atât de greu. Plecasem din România în 1970 doar cu o singură carte tipărită DE

UNDE ÎNCEPE OMUL, cea de debut. Apoi... Ce mi-am zis/ Îmi fac editura mea. Am găsit un titlu pentru ea "Romanian Canadian Herald" și mi-am cumpărat o mașină electronică. Avea tot felul de litere pe biluțe tipografice, dar pentru literele de titlu reproduceam prin tăietură titluri de ale mele publicate în diferite. Descoperisem și taina de haiku și tanka și astfel m-am pus pe treabă. Cu meșteșug de giuvaergiu, răbdare de asct egiptean și prin sudoare de tăietor de lemne. De unde să știu eu de ISBN care deschide misterioasa poartă a beției de literă care te pișcă de limbă ca mustul primului luceafăr ?mi trebuia pentru o plachetă de poeme haiku titlul URMELE. Un nume banal, nimeni nu mă putea acuza de plagiat, mai ales că genitivul era al unui patruped. am tăiat și lipit apoi cu un letreset am adăugat niște vignete apoi dusă la INSTANT PRINT și multiplicată.

Îmi aduc aminte cu nostalgie de vremurile acelea de sfântă naivitate. Naivitatea este hrana îngerilor, perna beduinului și tămăduirea de ceruri rănite ale poetului. Unii vorbesc de inspirație. Niciodată nu am așteptat-o. Dădeam drumul la mașina electrică și eram în mijlocul poienilor sau al livezilor de acasă, cu pomii înorați în alb ca miresele și bătăitul electric al albinelor întrecându-se în zbori cerești întru aducerea literelor prăfuite de polenul galben al dorurilor de acasă. După ani și ani de zile am renunțat la trufia de copil neastâmpărat și m-am supus meșterului tipograf care m-a bătut pe umăr: "Mătăluță scrie, lasă treaba cărților pe mâna noastră!" Nu am terminat tot fuiorul de la Spirit Rock să-l torc. Ne-am așezat pe malul imensului albastru clipocitor și am simțit cum toți trei ne rugam fără de cuvinte. pentru un cititor din România afirmația sună ca a unuia dus cu pluta, pentru unul din Canada - straniu, a unuia de testat de u psihiatru profesionist. S-a schimbat lumea,

pământul și toate de pe fața lui. Emailul a ucis pe drăguța noastră poștărită pe care o așteptam cu coatele sprijinite pe gard, iar bârfa mahalagioaicelor de la Radio Șanț, care avea șarmul ei de medievalism nomad ne-a furat-o , fără copyright nelegiuitul de facebook care te scuipă din senin ca un cameleon când este în călduri.

Eram și oboșiți de coborâtul falezei de vreo câteva sute de metri, cred. Dar pentru mine și pentru Matei clipocitul apei avea în sine ceva magic, ceva care, fără să știi că ai atât de multe răni, și le expune tămăduindu-le. Când am spus că ne rugăm împreună nu a fost o figură de stil. Era rugăciunea la care numai natura în puritatea ei mai știe să se roage, cu valul nedumerit și frunza ce-și cântă cerul pe buză de vânt și de freamăt. Ce o fi rugăciunea în sine atunci? Este tăcerea grăitoare de îngeri, durerea alinată de șopot și murmur, prisa de cuvânt care devine pridvor al necuvintelor, pentru că biata inimă care duce ca măgarul toate durerile și necazurile, nu știe să bolborosească precum omul ceasloave de logoree tibetană. Cuvintele sunt bune, așa cum bun e bățul sau cârja, că te sprijini de ele, dar nu pot să-și însușească nici văzul, nici auzul, nici mirosul. Cuvintele sunt de lemn ajutător, dar ele nu pot fi niciodată de carne, nu știu să muște pătimaș, sau să cânte de iubire neîmplinită. Sfinții care au ajuns precum copiii spun că prin ferestruica inimii curate poți vedea pe Dumnezeu. Primul nivel este al mersului pedestru, al cuvintelor cât pot să ne sprijine greutatea oaselor și a ideilor, dar adevărata rugăciune este cea foc al inimii. Ca să ajungi la ea trebuie să faci întâi curat prin toate camerele, să speli perdelele că inima omului nu este ca a animalului, ci ca a privighetoarei care înainte de a cânta se duce și se spală, iar dacă nu găsește apă așteaptă până dimineața întrupare de rouă și apoi începe să-și cânte rugăciunea de dimineața. Monahii numesc această rugăciune de noapte - priveghere, de la privighetoare și priveghere adică a fi treaz în adâncă trezvie a inimii. Una din marile secrete ale mântuirii este rugăciunea minții: „Doamne, iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine păcătosul!” Săraca minte, care face toate răutățile de-l zvârle pe om în fundul iadului a fost creată →

DUMITRU ICHIM

Leana, Ina și Adriana

Pe drumul național spre Brașov, la 20 de kilomeri de Câmpulung Muscel, după serpentinele muntelui Mateiaș, tărâmurii mustind de istorie, mărturie a eroilor musceleni din primul război mondial, în memoria cărora străjuiește Mausoleul, în pântecul văii Dâmboviței, între vârfurile Vârtoapelor, Căpitanului și al Crestei sudice Pietrei Craiului și Posada, se deschide luminoasă panorama Țării lui Dragoslav – Dragoslavele.

Aveam cam 11, 12 ani, iar sora mea cu doi ani mai puțin, atunci când am revenit, împreună cu bunica și Nana pe meleagurile de poveste. Maica Marița ne-a întâmpinat în poarta casei lor, proaspăt văruite. Era îmbrăcată în costumul tradițional muscelian, pe care îl purta cu mândrie princiară întotdeauna. Pe chipul ei zâmbitor, cu trăsături nobile, ochii albaștri străluceau. Alături de ea, într-o fotă zdrențuită la poale și desculță, Leana, fiica ei. La nici 30 de ani arăta deja ca o femeie bătrână cu ridurile ca o pânză de păianjen și mâinile, înroșite, bătucite, încrucișate pe piept. Gușa de sub bărbie părea mai mare ca rândul trecut. Sunetele guturale ce nu se încheagau în cuvinte și fața înăspriată exprimau însă bucuria revederii. Ne-am îmbrățișat cu emoție. Le-am oferit micile daruri pregătite din vreme, ne-au mulțumit și am văzut-o pe Leana ștergându-și ochii pe furiș.

-Bine ați venit, maică! Leano, dă repede fuga și adu apă în camera cea bună! Trebuie că sunt ostenite de pe drum musafirele noastre...

Leana a țâșnit imediat să îndeplinească porunca.

-Și nu uita, Leano, să mulgi vaca! Are ugerile pline!, i-a mai strigat Maica.

După ce ne-am dus puținele bagaje în camera cea bună am intrat în bucă-

tăria scundă, cu pereții văruiți în alb și ne-am așezat în jurul mesei rotunde, pe scaune miciute. Taica s-a ridicat de pe lavița pe care se odihniuse, cu Biblia mereu alături și ne-a dat binețe. Și el purta costum tradițional muscelian, cu opinci și ȋțari puțin spălăciți. Părea mult mai bătrân decât Maica. Ea a scos dintr-un cean înnegrit de fum o mămăligă aurie, aburindă. A făcut semnul crucii deasupra ei. Asistam parcă la un ritual sacru. Cu mișcări maiestruite a tăiat mămăliga în șase părți egale. Sora mea și eu o urmăream fascinate. Leana a sosit și ea gâfâind, cu o doniță cu lapte proaspăt și ne-a zâmbit larg. Nu avea dinți. În ciuda muncilor grele, sunetele guturale și întreaga ei ființă fremătau de bucuria de a ne avea oaspeți.

-Leano, maică, du-te repede și adă lemne din magazie. Trebuie să faci focul în camera de oaspeți.

Deși sfârșit de august, în Dragoslavele era de-acum cam răcoare. O ceață viorie, întrezărită prin fereastra îngustă, silabisea atmosfera ireală, suspendând, rotunjind clipele devenite parcă materiale. Leana a ieșit grăbită să îndeplinească noul ordin. Bunica și Nana admirau ulcelele smălțuite în care Maica ne turna laptele fierț pe plită și ștergarul brodat cu negru în care învelise pâinea.

-Oți fi ostenite de pe drum, ne-a spus. Să vă duc în camera de oaspeți.

I-am mulțumit pentru cină.

-Să fiți atente la scară! Să urcați încetșor! Sunt multe trepte.

Mirosea a iarbă cosită de curând.

În dimineața următoare le-am întâlnit pe nepoatele Maicăi, Anuța și Smaranda, de vârsta noastră, vesele, comunicative. Locuiau în aceeași curte cu Maica, într-o casă ridicată recent.

Am sporovăit câteva ceasuri pe prispă. Au vrut să știe cum e viața în capitală. Nu fuseseră niciodată. Ne-au întrebat dacă și noi purtam uniforme școlare. Cum erau dascălii noștri. Cum

eu o făcusem din trufie, din megalomanie și slavă deșartă. Să le arăt oamenilor ce barbă am, dar mi-am dat seama că nici de laudăros nu sunt, d'apăi de celelalte lucruri?! Un neisprăvit și bun de nicio ispravă de când l-a făcut mă-sa. Ori rugăciunea inimii se face cu post, viață curată și fapte bune și nu sunt nici de nasul fariseului clasic care postea de nu știu câte ori pe săptămână. Am încercat, nu am reușit, dar n-am spus la nimeni.

ne jucam cu prietenii noștri. Anuța visa să devină învățătoare. Smaranda nu se hotărâse încă. Apoi ne-am dus să vedem podețul arcuit deasupra unui afluent al Râului Târgului, din scânduri noduroase, răsunând ascuțit în hârtia velină a zilei.

L-am traversat în șir indian. La capătul opus, într-o clădire semeață, mărginită de brazii dansând o poveste fremătătoare, fără de sfârșit, locuiau verii fetelor.

Mai târziu am pornit cu prietenele noastre spre pădurea din apropiere.

- Uite talanii! Au exclamat fetele.

„Oare ce sunt talanii?”, ne-am întrebat sora mea și eu. În clipa aceea i-am văzut. O herghelie de cai neîmblanziți, galopând liberi, boncăluind în tâmpla amiezii visul țesut din mii de fire multicolore.

-La sfârșitul vacanței din Dragoslavele ne-am despărțit de prietenele noastre cu promisiunea de a ne scrie.

Maica și Leana au murit demult. Pe mormintele lor cresc acum trandafiri sălbatici, sângerii. „Să vii, maică, să ne lecuiești beteșugurile, dacă te-oi face doctoriță, la București, după cum ți-e scris”, i-a spus Maica sorei mele.

Le revăd parcă pe amândouă în poarta casei lor, Maica mândră în costumul național, urându-ne bun-venit și Leana, cu sunetele ei guturale ce nu puteau plămădi cuvinte, fremătând cu toată ființa de bucuria revederii.

DANIELA GIURCULESCU

URMELE PAȘILOR

→să fie bună și sa gândească precum sora ei, inima, dar căruța cu daruri s-a răsturnat și a rămas numai cu rugăciunea minții, care e bună, ca un lanț de fier legat de piroanele raiului, dar ca să ajungi înlăuntru ai nevoie de scara de aur a inimii și de aceea, cei aleși ai Domnului, vorbesc de o rugăciune a inimii. Să fiu sincer cu voi am încercat și eu păcătoșul, dar s-a prins de mine cât apa de penelă găștei.

Îmi pierdeam rația de pomelnic, așa că lasă mulțimea să creadă că sfințenie se măsoară cu centimetrul bărbii. Era poate pentru prima dată când apa, fără să se mărească, în cuvinte simple, de clipociri monosilabice ne-a învățat cum să ne rugăm. Și Matei se ruga, așa precum clipocirile de apă, el care-mi spunea că nu merge la biserică la mine pentru că vorbesc atât de mult că Bunuțului nu-i mai rămâne loc nici pentru vreun cuvînțel.

Starea prozei

Mici surprize

Familia Dima n-o ducea nici mai bine nici mai rău decât alți lucrători mărunti, așa cum deveniseră ei de când se strămutaseră în Lumea Nouă. Aveau un singur copil, pe care îl luaseră în vizita la rudele lor newyorkeze. Nici ei nu știau exact încotro s-o apuce. Ce pretenții să ai când plonjezi într-o lume total străină de educația ta, de creșterea ta, de viața pe care o duseși până atunci în țara ta îndepărtată! Rudele nu-i încurajau să rămână în America, știind că le vor da și lor bătaie de cap și e mai bine să nu te legi când nu te doare. După puțin timp își găsiră ambii soți niște slujbuțe, implicând mai mult munca fizică decât folosirea neuronilor. Ce să-i faci? Era bine și așa decât deloc. Ce mofturi să faci când ești un pripășit? Până și marele Nicola Tesla săpase șanțuri, când își cheltuise toți banii cu cercetările sale cu bătaie lungă, pe care sponsorii săi financiari nu le înțelegeau pe deplin. Ei aveau nevoie de ceva iute aplicabil, care să aducă grămezi de profit, or ideile genialului Tesla o luaseră cu mult înaintea vremii lui. Secolul al XXI-lea trăiește din greu din scăpările minții croatului. Americanii au realizat totuși pe cine au avut între ei că i-au incinerat trupul, iar cenușa au pus-o într-un glob de aur, pe care l-au expediat la muzeul din Belgrad, purtând numele marelui savant.

Doamna Dima reflectase odată pe seama vieții mistuite de pasiune a celebrului Tesla, întrebându-se cum de-a fost posibil ca președintele Bill Clinton să bombardeze Belgradul în 1999, când acolo odihnea întru eternitate cenușa celui care dăruise Americii și mapamondului idei stelare. Și totuși a fost posibil pentru că vremea noastră a pierdut simțul esențialului și al sacralului. A fost cu puțință! Numai gândul la genialitatea lui Tesla, că nu se nasc oameni ca el în fiecare zi, și ar fi trebuit să-l oprească pe fustangiu președinte din zelul lui războinic. Când își lua pauzele ei meditative domnul Dima o ironiza cu bonomie: „Hei, hei, înapoi la mătură, surată!”, aluzie la jobul ei de curătoare de mari case din bogatele zone evreiești.

- Da, azi m-a apucat amocul pentru că am primit vestea teribilă că Alexandra are pe lângă nodulii suspecți de la plămâni și niște ciorchine de celule cancerose în zona limfatică din coșul

pieptului. Tocmai se bucura că o să-și ia bilet să zboare la București și apoi să se ducă pentru vară și toamnă la casa ei nu demult ridicată undeva pe lângă Cheia. ”De vis”, așa mi-a descris ea împrejurimile.

Vestea îi despicasă sufletul doamnei Dima, care știa întreaga biografie a Alexandrei. Plecase din România în deceniul al optulea, studiasse ingineria undeva în California, se despărțise de soțul ei pentru că el se încurcase cu o apropiată prietenă a ei, își crescuse singură fetița, care acum o părăsise plecând undeva în Canada. Se vedeau rar. Ce-i drept, Alexandra avea o situație materială de invidiat: un apartament spațios cu vedere la ocean în sudul Floridei și, de curând, o casă betonată nu departe de capitală, dar respirând aerul montan, mângaiată de brizele locului. Mulți o invidiau pe Alexandra, care se împărțea între melegurile natale și însorita Floridă, unde se întorcea să petreacă iarna și să cânte în corul de la una dintre bisericile ortodoxe din apropierea condominiului ei. Și acum, după ce totul părea rânduit, să cadă pe capul ei o asemenea nenorocire!

- Hei Florina, dar nu mi-ai repetat de atâtea ori că binele nu ține mult, îi replică soțul ei la auzul tristei povești.

- Da, așa e, dar, când cineva pe care-l cunoști atât de bine este lovit, nu poți accepta răul cu prea multă ușurință.

- Ei, vezi-ți de-ale tale și nu mai pune atâtea suflet în ce li se întâmplă altora, adică „no emotional involvement”, cum zicăștia pe aici și „think positiv”, îndemnuri la ordinea zilei. Lor le moare mama sau le e împușcat copilul, dar o dau înainte cu ”think positiv”, nu vezi.

- Așa-i, dar e prea târziu să mă mai pot schimba. Vecinele mamei se boceau când una dintre ele i se întâmpla ceva dureros, adică simțeau milă,

ceea ce pe aici nu se prea poartă.

- Ei și tu, ce vrei, asta e rasa anglo-saxonă, mai glacială, mai nepăsătoare, psihologie de imperiali. Ha, haaa! Cu mila nu-i poți cuceri sau subjugă pe alții.

- Jeane, faci ce faci și tot la politică ajungi și of cât îmi este de nesuferită!

- Suferită, nesuferită, ne atinge pe toți și de ea depindem în mai mică sau mai mare măsură. Ce să-i faci, parcă tu mi-ai spus că Aristotel a afirmat că omul este *zoon politikon*.

- Bye, bye Jeane, mă întorc la treburile mele.

Treburile ei erau niște rufe ale băiatului lor acum specialist la o bancă, încă necăsătorit și, cum se obișnuia în România, tot mama se îngrijește de copil până îi crește mustața, dacă nu și-a luat încă femeia lui. Se ducea biata Florina sâmbăta, că în restul săptămânii lucra, la condominiul fiului lor, Septimiu ca să-i deretice să-i facă ceva de mâncare, să-i spele rufe pe care le lua la ea acasă să i le calce. Florina avea în grijă două case, dar nu se plângea niciodată, bucurându-se fiind că s-a ales ceva de băiatul lor, adică a absolvit o facultate, n-a luat-o pe droguri, a fost ascultător. Din când în când Florina îi amintea lui Septimiu că era timpul să caute o fată bună să se însoare, că părinții nu sunt pe deplin liniștiți și mulțumiți decât dacă își știu odrasla la casa ei. Așa apucaseră din moși strămoși, și soții Dima se țineau cu dinții de tradiție. Știau despre o doamnă originară din România, care locuia în același apartament împreună cu cei doi fii ai ei, ambii peste patruzeci și cinci de ani, cu slujbe bine remunerate, dar care nu se dădeau duși, căci că mama continua să se îngrijească de ei. Florinei i se părea situația cu totul anormală. De aceea, acum când și ea deretica pe la Septimiu se temea ca el să nu-și prelungească burlăcia indefinit.

Citiseră și ei despre familia atipică, adică o mamă singură crescându-și copilul conceput la întâmplare, despre căsătoriile homosexuale sau ale lesbienele, sau pur și simplu despre traiul în concubinaj ani de-a rândul. Nu aprobau nimic din toate aceste forme de conviețuire, care li se păreau a nu fi în ordinea firii sau pur și simplu o întoarcere la tribalism. Vorbiseră adeseori cu Septimiu, care uneori îi ironiza pe motiv că ar fi inflexibili deoa-rece vremurile s-au schimbat și odată cu ele și obiceiurile oamenilor. →

SILVIA URDEA

- Da, da sărea de colo Florina, s-or fi schimbat dar nu în bine. Baza societății e familia bine întocmită nu prostiile de care scriu ăștia prin jurnale. Ca să crești copiii ca lumea ai nevoie de doi părinți responsabili, dar aici toți au ajuns egoiști, lacomi de bani și carieriști și numa-i vezi că-și plimbă cățelul în cărucior de bebeluș. Cățelul e obedient și nu muncești pentru întreținerea lui cât pentru un copil. Păi asta e o gândire normală la o femeie? Nu e! Că de când e lumea lume femeia și-a justificat locul în societate prin maternitate. Asta e datoria ei cea dintâi și numai după aceea cariera. Da acum lumea s-o răsturnat cu susul în jos și vezi numai bazaconii. Îi vedea tu, Septimiule că dizolvarea familiei și practicarea celor mai bizare relații, cum se întâmplă acum de vezi bărbați cu fuste pe stradă, cu peruci de femeii, rujați și cu pantofi cu tocuri înalte mai ales în Europa, dar nu numai, îi vedea că aceste societăți decadente vor dispărea. Natura nu le iartă și Dumnezeu nu le îngăduie pentru multă vreme.

Septimiu o asculta pe mama lui căreia îi plăcea să disece pe felii viața socială, s-o descrie și s-o înțeleagă, dar el care crescuse de mic în lumea americană era mai îngăduitor. Soții Dima aveau o neliniște privind viitorul matrimonial al băiatului lor, care le era drag ca lumina ochilor. Mama Florina încercase să-l atragă să curteze românce de la biserică la care se ducea ea, dar Septimiu trăgea mereu spre tineretul american, ceea ce-i nemulțumea pe părinți, care de multe ori regretau că veniseră în America, unde feciorul lor crescuse de la grădiniță. Deși era bilingv, Septimiu se simțea mai confortabil vorbind engleză. Nu făcea greșeli nici în românește, doar că nu avea un vocabular prea bogat deoarece citise cu mult mai mult cărți americane.

Timpul trecea și Septimiu nu dădea semne să fi găsit pe cineva care să-i fi căzut cu tronc. Avea relații de scurtă durată, motivând ba că fata este prea arogantă, prea cu nasul pe sus, ba că manifesta prea mare dragoste de bani mulți și o viață numai de petreceri etc. Într-o zi se hotărâ să-și caute partenera pe internet, cum auzise de la alți tineri ca el. Se pomeniră că-i anunță că se duce în Florida ca să cunoască o fată pe care o văzuse pe computer. Soții Dima se simțiră coplesiiți de gânduri și presimțiri care mai de care mai ciudate, deoarece li se părea cu totul

nefiresc să-ți cauți mireasa on line. Înghițiră gălușca însă. Ce să facă? Nu aveau încotro. Nu-l mai puteau dădăci pe Septimiu care devenise bărbat în toată firea.

- Cum i-o fi norocul, zise doamna Dima. Am să mă rog și am să mă tot rog să-i scoată Dumnezeu în cale o fată bună, cu suflet, harnică și iubitoare.

- Da, da zise ironic domnul Dima, De unde o fată cum o descrii tu, când pe cele mai multe le răsfăță părinții, zicându-le toată ziua, bună ziua că ele sunt prințese, Da, așa am auzit că le alintă ca să le sporească încrederea în personalitatea lor. Nici vorbă să le mai atingă când sunt mici că așa e un abuz și "prințesa" îi părăște pe părinți la grădiniță sau la școală. Lumea s-a scrântit aici cu totul, măi femeie. De la o poștă înțelegi asta. Este o lume care și-a pierdut busola.

- Nu mă mai speria Jeane că mă amărăști rău de tot.

Stăteau ca pe ghimpi, așteptându-l pe Septimiu să se întoarcă din Florida, Nici nu-l întrebară în ce oraș s-a dus să o caute pe aleasa inimii. Aflară apoi că în Wellington se dusese, nu departe de West Palm Beach. Se-ntoarse acasă foarte încântat că americanca pe care o cunoscuse pe lângă că îi place, că este atrăgătoare, știe să gătească, să croșeteze, îi place să îngrijească de casă și că a absolvit un college, dar nu practica profesia pentru care se pregătise, ci lucra ca manageră la un magazin faimos cu haine scumpe. O chema Emily și provenea dintr-o familie mixtă: mama, nemțoaică din Hamburg, iar tata un inginer, originar din Tunisia, dar care murise de câțiva timp. Trecură vreo două luni bune când Septimiu îi anunță pe părinți că Emily se mută din Wellington pe malul Hudsonului ca să fie împreună cu Septimiu.

Florina făcu o curățenie lună în condominiul fiului care își aducea mireasa. Erau curioși s-o cunoască, dar și temători ca unii care nu se simțeau la largul lor să vorbească de acum înainte engleza în familie. Vrei, nu vrei bea Grigore aghiazmă! La prima vedere Emily păru într-adevăr o ființă la locul ei, cu o bună educație, modestă, fără aere. Soții Dima se bucurară că Septimiu n-a dat cu bățul în baltă, cel puțin la prima vista. Părinții se liniștiră și urmară lunile de așteptare să vadă ce se întâmplă mai departe. Emily se îndrăgosti rapid de

condominiul lui Septimiu, își găsi job la un magazin similar cu cel la care lucrase ea în Wellington și părea a nu tânji după ce lăsase în urmă.

Trecu un an, trecură doi, tinerii păreau a se împăca bine și foarte bine, dar nu dădeau semne de căsătorie, ceea ce pe doamna Dima o deranja enorm.

- Da ce, trăiesc ca la ușa cortului, îi spunea ea domnului Dima. Asta îmi displace profund, mai ales că i-am spus de atâtea ori lui Septimiu că detest acest mod american a relației dintre bărbat și femeie.

- Deocamdată să ne ținem gura, femeie, ca să nu stricăm ce e frumos între ei. S-or căsători ei, nu te teme.

- Ba mă tem că dacă se împacă, s-au cunoscut destul și ar fi timpul să facă pasul cel serios și plin de răspundere, nu să viețuiască la întâmplare.

Doamnei Dima nu-i venea să creadă că tocmai ei i se întâmplă așa ceva. Într-o zi, cam pe la sfârșitul celui de-al doilea an, îl chemă pe Septimiu în cursul săptămânii după program să-l întrebe ce are de gând. Băiatului nu-i prea conveni că-l ia de scurt. El este adult, e viața lui de ce se bagă mama unde nu-i fierbe oala. Florina se simți rănită de moarte. Câte speranțe și-a pus ea în acest copil și uite ce le face. Lăsa să treacă timp după această abordare de început, dar realiză că tinerii nu au de gând să se căsătorească. Pe Emily Florina o cunoștea prea puțin, așa că n-o putea întreba. Îl mai întrebă o dată pe Septimiu care îi răspunse că Emily nu dorește să se căsătorească.

- Doamne iartă-mă și păzește-mă, dar ce fel de femeie mai este și asta, care nu-și dorește inelul de soție și onoarea pe care o căsătorie ți-o dă, îl întrebă doamna Dima pe soțul ei.

Lumea își ieșise din țâțâni, credea doamna Dima. Intuia că Emily îi toarnă în cap lui Septimiu tot felul de idei deșuchate la adăpostul cărora se ascundea o viață dezamățată, ireponsabilă, nemăsurat de libertină. În sufletul ei de mamă ea vedea limpede că Emily se cuibărise lângă Septimiu, unde nu plătea pentru mai nimic, ea făcând economii din minusculul ei salariu de vânzătoare. Pe doamna Dima o asaltau valuri de neliniște privind viața fiului ei peste ani. Septimiu avea aproape patruzeci de ani, iar concubina ceva în jur de treizeci și șapte. Doamna Dima nu știa cât deoarece a întreba o femeie ce→

vârsta are este o interdicție americană. Despre salariu, vârstă, opțiune religioasă sau politică nu ai voie să chestionezi pe nimeni că ți-l ridică în cap. Domnul Dima își tempera soția să nu se mai frământă că Septimiu este om în toată firea și cum își așterne așa va dormi. Pe Florina n-o consola gândirea soțului ei, deoarece presimțea că americanca se instalase într-un loc calduț și profitabil, fără intenții serioase, de perspectivă, trăind în dorul lelii de la o zi la alta, până când i se va cășuna că s-a plictisit și ar dori să-și ia zborul lângă cineva mai bogat și mai atrăgător. Intuia că nu-i a bună și nu mai avea acces la propriul ei copil, deoarece vicleana concubină îl ținea pe Septimiu sub pază și observație strictă.

Doamna Dima își luă inima-n dinți și la o mică petrecere de familie o abordă pe Emily cu o oarecare brutalitate, întrebând-o direct de ce nu se căsătorește și de ce nu procrează. Americanca se înroși la față, fiind luată prin surprindere, agasată că e chestionată despre viața ei particulară. Îi răspunse cu obrăznicie că nu e problema Florinei, ci doar a ei și a lui Septimiu. Dar Florina nu se dădu bătută, insistând că e și problema părinților, deoarece ei și-au dedicat viața creșterii, educării și realizării unei situații materiale pentru Septimiu, de care ea, Emily profită din plin. O întrebă dacă a absolvit vreun college, dacă are ceva cheag, dacă s-a zbatut și ea pentru a trăi o viață onestă, civilizată. Emily era pe punctul de a izbucni nervos, abia abținându-se să nu se dea în spectacol. *"Pentru că numai dacă tu însăși ai luptat să-ți faci un rost, poți aprecia la justa valoare ce am făcut noi pentru Septimiu"*, concluzionează doamna Dima, care fiind fluentă în engleză se simți mândră de speech-ul pe care i-l ținuse partenerii fiului ei. În fond, concluzia discuției era: *"lasă-l în pace pe fiul nostru dacă nu ești o femeie de temei că viața trece iute și Septimiu se va trezi aproape de bătrânețe singur, abandonat, fără un urmaș, adică ratat pe linia matrimonială"*.

Emily se simți atacată furibund de cine, de o venetică dintr-o lume necunoscută ei, care cu siguranță nu se putea compara cu America. N-avea habar de România, dar nici nu pusese mâna să se documenteze unde este țara, să citească un minim despre istoria ei, să învețe puțin românește. Asemenea pretenții din partea

doamnei Dima i se păreau lui Emily aberații, ea manifestând aroganța specifică inșilor mărginiți, cu o cultură încropită de pe celular. Dacă se poate numi cultură! Aprinsă ca focul la obraz, ea se retrase într-un colț, chemându-l pe Septimiu să plece acasă că ea avea obiceiul să se culce odată cu găinile, la ora opt seara.

Florina Dima nu-i istorisi soțului ei nimic din conversația cu americanca, deși el observase că cele două se izolaseră într-o discuție care parcă nu se mai termina. A doua zi Florina nu avu stare până nu telefonă prietenei Gabriela, profesoară de germană, punând-o la curent cu înfruntarea din seara precedentă. Gabriela nu o aprobă, prevăzând un recul din partea ambilor tineri.

- Gabriela, nu pot să-l las în continuare pe Septimiu să-și irosească viața, care zboară ca trenul chinezesc de maximă viteză prin gară. Dacă amândoi sunt inconștienți cineva trebuie să tragă alarma.

- Florina, sunt alte vremuri și trebuie să-i lași să trăiască după felul lor de a vedea lucrurile. Sunt alte vremuri, total diferite de-ale noastre. Rău ai făcut. Ai stricat liniștea și armonia întregii familii. Zău, rău ai făcut.

- Gabriela, nu poți lăsa doi oameni să persevereze în eroare. Vezi că nu fac bine și tu să îți bagi capul în nisip ca struțul, zău așa. Să te prefaci că nu vezi și să le aprobi neghiobia. Nu am trăit și nu mă pot resemna să trăiesc după rețeta asta. Lumea nu se va îndrepta dacă ne purtăm toți ca niște struți!

Asta era Florina: ce-i în gușe și-n căpușe! Nu se putea preface. Îi era imposibil să disimuleze cu zâmbetul pe buze.

- Dar Gabriela, despre ceea ce discutăm este o problemă gravă, nu o simplă bagatelă.

- Trebuia să-l convingi pe fiul tău, care, la rândul lui, s-o înduplece pe ea și, în caz contrar, numai dacă Septimiu s-ar fi învoit să se despartă de această femeie, care ție și se pare frivolă sau nu îndestul de matură, numai atunci s-ar fi putut schimba ceva. Autoritatea părinților nu mai este luată în seamă de către generația lui Septimiu. Poate doar la musulmani, unde am auzit că respectul pentru opinia părinților este sacrosanct, dar în lumea vestică totul s-a dus de-a dura, a dispărut.

- Păcat, zise aproape în șoaptă Florina, mare păcat. O societate ca

lumea nu poate exista în absența unor familii stabile. Este părerea mea la care nu renunț.

- Te aprob Florina, dar în situația de fapt nu ai procedat cu diplomație.

A doua zi familia Dima pleca într-un voiaj de două luni în sudul Americii ca să evite frigul care cobora peste oameni. Florina se zbătea să se vindece de obsesiile ei nefericite, care îi îngreunau sufletul cu zgura lor. Ea nu putea să fie indiferentă la destinul unicului lor copil. Regreta că nu se purtase cu mai multă diplomație, cum îi sugerase Gabriela, dar asta era. Nu era capabilă de asemenea demersuri pe ocolite, care i se păreau o pierdere de timp: *"spune omule ce te doare, ca să te ajut dacă îmi stă în puțință"*. De ce atâta diplomație, ea nu înțelegea. Ca s-o convingă Gabriela îi aminti de vorba românească "vorba dulce mult aduce".

La întoarcere Florina și Jean sunară pe Septimiu ca să le facă o scurtă vizită să le dea binețe. Florina fu surprinsă să audă că nu-i mai putea vizita la domiciliu, ci dacă vor să vină la un Starbucks din apropierea casei lor. Soții Dima rămaseră cu gura căscată. Înțeleseră că nu le mai puteau călca pragul locuinței. "A, își zise cu amărăciune Florina, „s-a schimbat boierul, nu e cum îl știi”". Septimiu îi trimise mamei lui un mesaj în engleză pe whatsapp care suna cam așa: *"O să vă permit să veniți la noi, dar asta este ultima șansă pe care v-o dau pentru că nu vă las să-mi spuneți în casa mea cum să-mi conduc viața. Dacă o să mai faceți asta nu voi mai vorbi cu niciunul dintre voi vreodată"*.

Soții Dima amuțiră. Mai mult de jumătate din condominiul lui Septimiu fusese achitat de părinți și în plus cât se chinuseră cu salariile lor de "muncitori cu sapa", cum s-ar zice, ca să-i ofere cât de mult s-a putut. Se dădeau de ceasul morții când lui Septi îi trebuia ceva urgent la college. Scoteau banii din piatră seacă. Câte lucruri nu-l învățase domnul Dima: să cânte la orgă, la chitară, să schieze, să înoate, să meargă pe bicicletă, îi făcuse o superbă mobilă pentru condominiul pe care-l renovase din basement până la etajul întâi. Căraseră saltelele pentru cele două dormitoare suspendate pe mașinile lor etc., etc. Și acum când mai au câțiva ani de trăit Septimiu le oferă drept recompensă un text care-i încremenise.

Acum îl trăiau pe *Regele Lear* cu adevărat.

POEME DESPRE POETI ȘI POEZIE

PRIETENIA

Știu că am prieteni puțini,
dar mai știu că sunt de calitate,
N-am respins pe nimeni
și pentru nimeni n-am dat din coate.

Scara comună de valori
e umbrela selectivă sub ceresc,
Unde chimia potrivirilor se-ntâmplă,
la modul cel mai firesc.

Fiecare de la sine trebuie să lase,
îmbogățindu-ne prin împuținare,
Din părțile orgolioase să lase
și nu din părțile esențiale.

Cei care insistă să ia,
fără să dea nimic în schimb,
Le spun că prietenia e biunivocă,
ce are un nimb.

Nu mă cert cu răii și obraznicii,
dar îi ocolesc inventiv,
Gândind la ei că ar fi trebuit,
să rămână-n prezervativ.

12 aprilie 2024

AM MAI SPUS-O!

Am mai spus-o!
Singura soluție să-mi salvez poezia
Este s-o injectez în pulpa unui virus,
Ca apoi din pandemie în pandemie,
Aceasta să sară pârleazul
Unui niciunde și nicum în
desfășurare
Și să-mi ducă uimirea dincolo de
pericol,
În acel mâine incert,
La care cei de azi pun umărul din
greu,
Ca să se-ntâmple.

Poate fi un capăt de ață,
De care tras
Să se legitimizeze în toată splendoarea
A.D.N-ului meu nemângâiet,
Cel din care fac bezele
Spre singura certitudine
Pentru care merită să lupti,
bucuria înțelegerii cu sufletul.

Camerele de luat păreri
Vor ajunge la unison la aceeași părere
Că poezia vorbește fără gură,
Vede fără ochi
Și îi este cald sau frig fără piele,
Certificând îndrăzneala,

Care până atunci nu a putut
Decât să-și dea cuvântul de onoare
Că există.

Desigur, necrezută de nimeni,
Din lumea atât de absorbită
De religia egoismului,
Care cere cu obstinație
Citirea Bibliei mațului gros,
Pentru adevărurile din viitorul croit
după chipul și asemănarea
Instinctelor primare.

Animalul din noi e noul Mesia,
Care va face praf și pulbere
Șansa primită de a ține lumea
Într-un buric filosofic
Și de a lua chipul locului
Unde a fost deversată specia,
Reducând drumul la absurdul sec
Dintre secreție și excreție.

14 aprilie 2024

HORMONUL FERICIRII

Stau pe o bancă în centrul
Târnaveniului
Și scriu,
Trecătorii îmi salută poezia,
Cu mâna la chipiu.

O salută ca pe un gradat
Și par să știe,
Gradele ei terapeutice
De reverie.

Și totuși,
Nu manifestă interes,
Deși n-au semănat,
Cât e de cules.

Ca mărime neglijabilă,
Ca un rest de la cât,

Eu am menirea
Să-i țin de urât.

Ca poezia, la rândul ei,
În spiritul firii,
Să-mi fie și mie și lor,
Hormonul fericirii.

10 iunie 2024

STICLA DE VOTCĂ

Ne aduna ca pe puii ei, materna
cloșcă,
Sticla de votcă, făcută de toți poștă,

Pe dealurile orașului, cu poezia ca
mină,
Unde ne simțeam ocnași, căutători de
lumină.

În mândria de a fi ultima linie de
apărare a ei,
De materialismul exacerbat și de
farisei.

Azi nu mai merg poeții, să privească
de sus,
Orașul însuși e acum răstignit ca Iisus,

Are cuiele înfipite de către politicieni
adânc în carne,
Pentru care ipocrit, tot ei cheamă la
arme.

Unde-s vremurile când cu tăișul unui
vers,
Făceau să curgă sânge-n Univers,

Și gazetele toate erau înroșite,
Cu ceea ce fusese doar pe la colțuri
șoptite.

Acuma, nu numai că poezie e scoasă
din rație,
Dar e și zăbreliță-n atentă dizgrație,

Lăsată, chipurile, să se reînnoiască,
Doar versuri roz-bonbon, resemnarea
să pască.

E un anti dăunător dat pe poeții de
acum,
Pentru ambrozia bulelor lor de săpun,

Unde libertatea este statutul de la
purtător,
Dispusă să sară și la cozi de topor.

21 martie 2024

RĂZVAN DUCAN

după-amiaza unui cinefil

de atâtea ploii încremenit
de cinematecă solipsist îndrăgostit
mai bine ne plimbam prin ploaie
printre bucolice șuvoaie
prietenul meu nestăpânit
metafizic pârguit
miraculos te-ai împlinit !
19 noiembrie 2023

Abstractizări

Cu mințile întunecate de eresuri
Și viscoliiți din cele patru zări
De legi deșarte, fără de înțeleșuri
Nimic concret, primim abstractizări.

Dinastia excrocilor

Universul îngândurat
Stă și ascultă cu mirare
Pe escrocii ce au lăsat
Bani și case din dotare
Într-o adâncă însingurare
Vor rămâne la păstrare.

Hrana săracului sau Covrigul la putere

Fără friptură, murătură
Fără o cănuță cu udătură
Românul uită de factură
Renunță iarna la căldură,
Voit retras în prima fundătură.
Trăiește într-o utopie pură
Hrănindu-se cu vise de anvergură
Dar nu renunță la cultură.
Catadicsind să iasă din spărtură
Socoate banii și se îndură
Să iasă într-o conjunctură.
Măslina, brânză, chiar și-o țîră
Golește cinzeaca dintr-o sorbitură
Iar azi în loc de afumătură
Răbdări prăjite în miniatură...

În Bucureștiul de altădat, ce tevatură
Cu nenea Iancu în altă conjunctură,
Dar azi nu mai avem dublură.

Corupția

Aveam petrol, păduri și ape.
Dar sub ce umbre de mister
Au dispărut din zori în noapte ?
Corupția - ce trist flagel !

Contingentă sau

Să se arate vârful parabolii

Iubitul tuturor are carismă, farmec,

La puterea n.
Cu o privire răstignește,
demonstrează
Că el nu-și aparține, ci salvează
Fecioare în postura de trezire Zen.
Pe dreapta de ecuație semț, fălos
Nu-i nici pe dreaptă,
Nici sub dreaptă
Pe vârful parabolii
Celei cu ramurile în jos.

Unui critic literar

Nu maltrata limba română
Ca și critic literar
Inserare e la îndemână
În calitate ta de critic....temporar !

De Dragobete !

Etnologul zice, chiar mă sfătuiește
Să ating din mers bărbat necunoscut,
Că va fi de bine și mă dăruiește
Doar cu stihuri limpezi, dar
neprevăzut !

N-ajunge-un singur Dragobete, zeule
balcanic,
Nici Eros, nici Adonis, cel din
Antichitate
Prea multe fete sânt azi nemăritate,
Cum te descurci cu ele,
îndrăgostitule Năvalnic ?

Bezele

Pe străzile cu multe curbe
Un arlechin tot face tumbă.
Și scutură din flori dulceața
Și-o toarnă-n forme dimineața
În Piața Mare vinde iar bezele
Dar dansul e acum cu iele..

Masculul Alfa fără Omega

Vedetu apare peste tot
Atent, pedant și serios
Tezist din creștet până-n cot

Mereu tăcut, absent, tendențios

Cu ascuțite simțuri,
cu ce acuitate,
Transcende când pășește elegant
Meditativ, subtil și arogant

Cînd seara se întoarce în cetate
Ca într-un scherzo vesel îi apare
Sub clar de lună o cosînzeană șuie
Sașie potriveală, ieșită din tipare
Sub galeșa-i privire albăstruie

Genialului

Persuasiv scoți o idee, două
În pub-ul cu...artiști
Impresionați apar și tot mai triști
Iar eu mă fac că plouă

Fudulul

De atîta aroganță
Mi te paște o instanță
Cu minciuni, cuvinte strîmbe
Cum aștepți ziua de mîine ?

Print/broscoi

Un broscoi dintre aceia
Ce se credea seara print
A cochetat cu ideea
Metamorfozei print.
Lustruit și parfumat,
Verde crud metallizat,
A intrat în club mascat
Și a fost...chiar admirat.
Dar când ceasul a bătut
Poleiala-i a căzut.
Broasca îl pupa iar fizic
Bănuindu-l metafizic.
Oac, oac, oac
Și oac, oac, oac
Locul tău e doar pe lac.

Salai

Salai, băiat frumos,
Cu bucle lungi de aur,
O viață întreagă a tot furat
Coroanele de laur.

De ce te lauzi cînd ești mut
Acum, la început de primăvară,
Că ai și diplome și chiar mai mult
Cuvinte aruncate într-o doară...

Ce prețios dai lecții de ontologie
Ba ne inviți la bal mascat,
Iluzii verbiale prin cosmologie
Salai, perpetuu reptent la
epistemologie.

LILIANA POPA

Un tur al Capitalei americane

Dacă tot e Ziua Americii (4 iulie), m-am decis să fac un tur al Capitalei. Orașul e denumit "Washington" la 9 septembrie 1791, în onoarea președintelui.

Peste tot, pancarte

Pe lângă clădirea Pentagonului (considerată cea mai mare din lume, a doua ca mărime fiind Casa Poporului din București).

Apoi, Memorialul Arlington (cimitirul eroilor americani decedați în diverse războaie).

Râul Potomac [pronunțarea europeană a numelui nativ-american (Algonquian) Patowmeck]. Are aproximativ 652 km și se varsă în Golful Chesapeake.

*

Ne duce șoferul și la Aeroportul Internațional Reagan, ca să lase doi pasageri.

Am lăsat bagajele la recepția hotelului, fiindcă am ajuns prea de dimineață și cazarea se face abia la ora două, după-masa, și-am luat un tur al metropolei Washington (39\$).

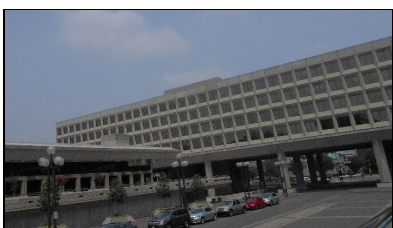
Stau la etaj, în autobuz, cu aparatul de fotografiat în mână și căștile la urechi.

Cu autobuzul City Sights DC, linia roșie. Notez din mers.

*

Clădirea FBI-ului, la 935 Pennsylvania Avenue NW, finalizată în septembrie 1975 și recepționată de președintele Gerald Ford.

Vizitarea clădirii în interior trebuie anunțată cu 3-4 săptămâni înainte și durează două ore.

Clădirea FBI poartă numele lui J. Edgar Hoover, după un fost director, și are 260.210 m² spațiu construit.

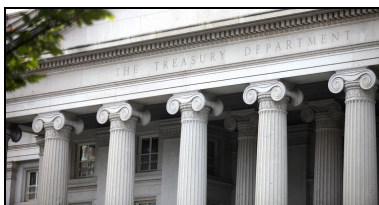
După evenimentele din 11 septembrie 2001, Turul FBI nu s-a mai organizat, din motive de securitate, pentru aproape 10 ani.

În august 2014, FBI-ul a deschis un centru educațional (FBI Education Center), care spune publicului povestea celebrei instituții, dintr-o perspectivă istorică.

În curtea interioară, există și o sculptură a artistului Frederick Charles Shrady, denumită "Fidelity, Bravery, Integrity".

*

Clădirea Trezoreriei Statelor Unite (Treasury Building) este monument național (National Historic Landmark); reprezentată și pe spatele bancnotei de 10 dolari.

Colonadele clădirii Trezoreriei

Părțile centrale și de est ale clădirii au fost construite între anii 1836 - 1842 de arhitectul Robert Mills. Aripa sudică a fost adăugată între 1855 - 1861 de Ammi B. Young și Alexander H. Bowman, cea vestică de Isaiah Rogers, între 1862 - 1864, iar cea nordică de Alfred B. Mullett, între 1867 - 1869.

Walt Whitman și-a petrecut o bună parte a vieții în această clădire, ca funcționar al Trezoreriei, până la infarctul din 23 ianuarie 1873, care-l va forța să părăsească locul de muncă și Capitala.

Sculptorul James Earle Fraser este creatorul statuii lui Alexander Hamilton, primul Secretar al Trezoreriei, care stă în dreptul fațadei sudice, ca și a lui Albert Gallatin, al patrulea și cel mai logeviv Secretar la intrarea în aripa nordică.

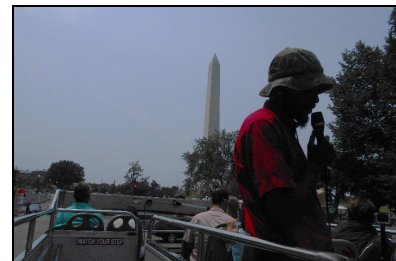
*

Străzile au litere (Strada H, strada F...), altele numere (Strada 7, Strada 8...), e ușor să te orientezi dând intersecția unde vrei să ajungi.

*

Monumentul lui Washington, comemorându-l pe primul președinte american, George Washington (1732-1799), este un înalt obelisc (170 m).

A fost cea mai înaltă structură construită din lume pentru doar un an, până la finalizarea Turnului Eiffel.

Obeliscul dedicat lui George Washington, în fundal, văzut din autobuzul turistic

Construcția monumentului a început în 1848, dar nu a fost dezvelit oficial până în octombrie 1888.

*

Muzeul Holocaustului (dedicat victimelor naziste din perioada 1933-45); este și centru de documentare (materiale adunate din din peste 40.000 de ghetto-uri și campuri de concentrare naziste!), studiere și interpretare a istoriei Holocaustului.

Dincolo de aspectul comemorativ, Muzeul sprijină liderii și cetățenii lumii să înfrunte ura, să prevină genocidul, să promoveze demnitatea umană și să întărească democrația.

De la deschiderea lui, în aprilie 1993, până azi, Muzeul Holocaustului a avut peste 30 de milioane de vizitatori, dintre care un procent de sub 10 la sută - evrei.

*

L'Enfant Plaza, după numele arhitectului francez Pierre Charles L'Enfant, însărcinat de Președintele George Washington în anul 1791 să facă planul orașului; dar în anul 1792 a fost destituit și înlocuit cu Andrew Ellicott.

*

Clădirea centrală a Institutului Smithsonian ("The Castle", Castelul), finalizată în 1855. Smithsonian este cel mai mare complex muzeal și de cercetare din lume, constând în 19 muzee și galerii, Parcul →

FLORENTIN SMARANDACHE

Național Zoologic și 9 centre de cercetare. Nu mai puțin de 17 colecții se găsesc în Washington D.C., dintre care 11 sunt în National Mall.

Institutul s-a născut în urma unei donații de \$500,000 a lui James Smithson, în 1826 (suma însemna o avere colosală atunci!). Smithson a murit în 1829, iar în 1836 președintele Andrew Jackson a informat Congresul cu privire la donație și destinația ei. După 10 ani, în 1846, Smithsonian Institution își deschidea porțile.

Instituția a cunoscut o adevărată explozie în perioada în care a fost gestionată de Sidney Dillon Ripley (1964 – 1984).

*

Memorialul Lincoln, unde au coborât mulți turiști, pozându-se lângă statuia președintelui Abraham Lincoln, care-a reușit să mențină țara unită (când Nordul a învins Sudul), în timpul Războiului Civil American (1861-1865).

Șapte state sudice secesionaseră din uniune. Lincoln (n. 1809 - m. 1865) a investit totul în război.

*

Celebra butadă "All men are created equal" [Toți oamenii se nasc egali] este interpretată glumeț de către americani: "All men are created equal, but some men are more equal than others"! [Toți oamenii se nasc egali, dar unii sunt mai egali decât alții!]

Cum s-ar explica sau interpreta în matematică relația „mai egal decât egal”?

*

Alăturat, Memorialul Veteranilor Războiului din Coreea (Korean War Veterans Memorial). Ca reprezentare aeriană, este un triunghi care intersectează un cerc, cu ziduri de 50 m lungime, construite cu peste 100 de tone granit californian, pe care s-au sablat cam 2.500 de imagini fotografice și arhivistice documentând războiul din Coreea (1950-1953).

*

Memorialul celui de-Al Doilea Război Mondial (National World War II Memorial), inaugurat în 2004. 400.000 de soldați americani au decedat în război.

Memorialul e compus din 56 de pilaștri de granit, înalți de 5 m fiecare, aranjați în semicerc în jurul unei plaza cu arcuri triumfale de 13 m, în partea opusă.

POTCOAVE CU LEDURI

Dimineață de luni...

Toți din birou considerăm că, încă din Geneza biblică, s-a mers în procesul tehnic de facerea lumii pe o variantă greșită. Firesc ar fi fost ca ziua de luni să fie rezervată începutului de săptămână, cu planuri, ședințe, conversații pe teme la liberă alegere și eliminarea întrebării directorului adjunct:

–Măi, domnilor colegi, dumneavoastră reușiți vreodată să nu întârziati la program?

–Nuuuu!, se aude un răspuns de om vlăguit.

Și nu, fiindcă ne-am potrivit să gândim la fel și să urăm cu patimă prima zi a săptămânii. Astfel că, și azi, suntem în situația normală pentru ca atmosfera din birou să fie atât de apăsătoare, încât colegul Vâlcă să se mire cu voce joasă:

–Doamne, săptămâna trecută parcă eram mai puțini... Avem oaspeți?

–Oaspeți! Cine, de unde?, stimate colega. Vizezi, omule, îl lămurește colega. Trezește-te!

–Chiar-chiar, confirmă altcineva. Încă nu te-ai trezit – vezi dublu...

Așa e: oricui i se poate întâmpla, mai ales din colectivul nostru de funcționari cu pretenții de intelectuali... Așa că, până una-alta, mă iau pe urmele unui gând afurisit și o găsesc pe noua noastră colegă, Ariana Macarie de la „Resurse umane” ghemuită în brațele soțului său, inginerul Leonid Macarie. Arată ca un fel de ghemotoc alungit terminat la perna pe care se odihnește capul său de zeiță abia ghicit printre șuvițele părului ei bogat și nervos, cum ea

singură i-a stabilit personalitatea. Dar ce privesc de cuplu ideal! Neîndoios, Macarie o iubește, îi face toate poftele, cu prioritate de poșete, pantofi, fuste, rochițe...

–Pentru siguranța statului, ne explicase cândva el zâmbind cam cu misterios.

–Perfect justă măsura asta de prevedere, îl aprobase careva din birou.

Sinceritate? Ironie? Poate amândouă...

–Adică?, s-a prefăcut a nu pricepe colega Anița.

–Adică!, se răstise economistul Vâlcă de la „Statistică”. Adică... Doamnă, matale ești ignorantă personificată a biroului, zău!

–Cum, domnilor, așa arată ignoranța?, a izbucnit atunci Mărescu de la „Tehnic”. Gata, divorțez și mănșor cu ea – uite, îmi jur aici întregul sistem de fidelitate! Dragă ignoranță, vrei să te măriți cu mine?

–Să lăsăm gluma măcar în dimineața asta, a vrut să pară nervos colegul Vâlcă...

–Nu glumeam, domnu coleg!, zise cu asprime Mărescu.

Așadar, o nouă zi de luni...

–Bine, bălmăji Vraîșteanu de la „Exploatare”, știe careva ce probleme acute avem pe azi?

–Da. vine cineva de la FOR...

–Și?

–Am înțeles că este vorba despre o directivă în legătură cu profilul fabricii pe care o administrăm noi...

–În sfârșit! Bine că și-au amintit și de viața noastră!...

–Ok și ce vor?

–După cât cunosc eu, zise Vâlcă, este un angajat cu studii în străinătate care vrea să ne prezinte lucrarea sa de licență cu titlu oarecum vesel, dar sugestiv: „Potcoave cu leduri bicolore”,

–Potcoave cu...? Mă scuzați, zise Vraîșteanu.

–Vedeți, stimați colegi, zise Mărescu, eu am susținut totdeauna că forștii noștri au umor?

–Nu, domnu coleg, nu e de râs! Este vorba despre o concepție total nouă gândită și aprofundată de experți. De fapt, ideea e de a revoluționa întregul sistem industrial... Drept urmare, vă rugăm să urmăriți cu atenție, expunerea...

–Trebuie să luăm și notițe?, se interesă Anița.→

DUMITRU HURUBĂ

Mă rog ploii

mă rog ploii
să-mi culeagă
florile durerii

mă rog ploii
să m-ajute să mă ridic
așa cum se ridică
toate vlăstarele dimineții
după mângâierea părintească a visului
să fiu precum cântecul ce se înalță
până la urechile munților

mă rog ploii
să m-ajute să scap
de cârjele triste ale amintirilor
să mă fac frate de cruce cu vântul
și să plutesc, fără teamă
ca pasărea deasupra prăpastiei
să zbor așa cum zboară
gândul înțeleptului
către cuibul de lumină
al stelei sale călăuzitoare

și ca o ultimă rugămintă

mă rog ploii
să-mi sfințească cuvintele

poemul meu să fie
ca o bucată de pâine înmuiată
în vinul făcut
din strugurii norilor

Săgeata din arcul emoției pure

ușa inimii s-a deschis
imaginea ta s-a strecurat înăuntru
ca o rază prin desișul pădurii
mi-a făcut sufletul să tresară
să-și potrivească cuvântul săgeată
în arcul emoției pure
și să țintească pagina albă

oh, atâtea săgeți trecând
ca sărutul printre buzele singurătății
pentru a da viață poemului!

și tu, o imagine
venită de undeva
din teritoriul neutru al visului

aflat la granița luptei
dintre viață și moarte

o imagine, doar o imagine
lăsând amprente adânci
pe trupul flămând
al imaginației mele

IONUȚ CARAGEA

(din volumul în pregătire *Fântâna
care-și bea singură apa*)

→POTCOAVE CU LEDURI

–Normal, doamna colegă, absolut normal, doar nu ne batem joc de munca oamenilor de specialitate... Verificăm, analizăm, punem totul la dispoziția analiștilor de la fezabilități și...

–Așa e, așa e: eu deja simt câteva remușcări discrete că n-o făcurăm mai demult, zise Vraîșteanu de la Biroul „Personal”.

–Ei, tu și remușcărilor, două identități care se întâlnesc undeva dincolo de linia orizontului, zise Anița...

–Dar se întâlnesc, stimată doamnă, pe când la alțiiiii...

–Mă scuzați, zise șefa de la „Plan” intrând cam vijelios în birou. A început de mult?

–Ce, doamnă Martinia?

–Ședința...

–A, de săptămâna trecută, se auzi un mormăit de voce plictisită.

–Domnu coleg, îți permiți să glumești cu mine?, se supără Martinia.

–Doamne-fereste! Păi, ce...? Gândeam doar cu voce tare, doamna șefă, că obișnuiesc de când m-am externat de la psihiatrie...

–A, fuseși la psihi...? N-am știut – scuze!

–Hei, gata, domnilor colegi! Liniște! Cine prezintă detaliile studiului?, întrebă Vâlcan.

–Eu, zise un domn cu barbîșon și

perciuni coborând bogați până aproape de bărbie...

–Eu și mai cum?, întrebă Vâlcan, că nu vă cunosc... De când faceți parte din colectivul nostru?

–De azi – am fost trimis de la FOR...

–Și despre ce e vorba?

–Păi, să prezint lucrarea mea de licență: „Potcoave cu leduri bicolore”...

–Cum-cum?! Potcoave cu leduri? Fantastic!, zise cu voce mirată Mărăscu.

–Nu e nimic fantastic, domnilor colegi... Mi-a spus domnul director general de la FOR că doar instituția dumneavoastră are dreptul să avizeze și să aprobe fabricarea noului produs.

–Cum adică? Fără o recomandare, fără comisie de fezabilitate, fără...?

–Păi, dacă Forul...

–Cine știe ce naiba ne mai bagă pe gât, zise Mărăscu de la „Tehnic”...

–Nu vă bagă nimeni nimic, domnilor. Omologarea s-a făcut în occident, așa că mergem la lucru sigur, zise autoritar cel cu barbîșon și perciuni.

–Poate ne trezim iar cu vreo direcție să producem cuie și capace de copârșeu!, zise Anița, ca și data trecută când am rămas cu produsele în stoc.

–Apoi, dacă trecu Covidu, zise Vraîșteanu.

–Chiar așa, interveni și Vâlcan. Ok, fabricăm-fabricăm, și?

–Toată marfa pleacă la export, domnilor, undeva în Africa de Nord...

–Simt că mi se încălcește mîntea, zise Mărăscu.

–A, o aveai descâlțită?, întrebă Vâlcan. Nu părea – scuza-mă!...

–Iar începeți tachinările, domnilor colegi?, întrebă șefa de la „Plan”.

–Nu, doamnă: dezbatem, răspunde Mărăscu, fiindcă trebuie să rezolvăm problemele măcar din punct de vedere teoretic...

–Okei, producem, dar cine transportă marfa?, întrebă Anița.

–Cine! Tot noi, doamnă, fiindcă vom înființa ca anexă o unitate de transport...

–Și bani pentru mijloacele de transport?, întrebă Mărăscu.

–A, uitam, zise în replică delegatul de la FOR: domnul director general se află în delegație în Africa unde va discuta și chestiunea achiziționării unei cirezi de cămile...

–O ce?! tresări Vâlcan.

–Păi, cu ce să se traverseze Sahara?

–Aha!, exclamă cu veselie Vraîșteanu. M-am prin de figură: potcoave, leduri...

–Eu tot nu pricep, se auzi vocea lui Vâlcan.

...Și cu toții am fost imediat de acord că el era un coleg total rupt de realitate...

Simeria. 4 Iunie 2024

Ocean întors **Casă de piatră**

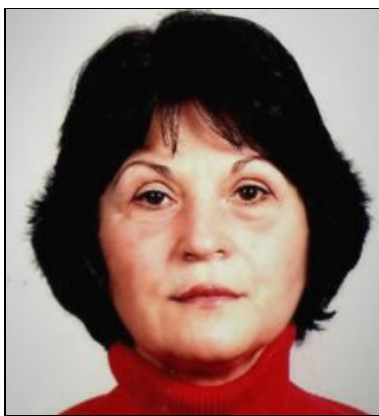
(III)

Peste foarte puțină vreme Cezar îi propuse Iolandeii căsătoria, ceea ce iarăși pe ea o descumpăni. *"Omul acesta se vede că trăiește în secolul vitezei că i-a intrat în sânge. Abia ne-am cunoscut și el sare deja în trăsura de mire!"* Nu putea tăgădui că era în același timp încântată că un bărbat se topește de dragul ei, dar o oarecare suspiciune scurma la rădăcina încrederii ei în deciziile lui Cezar. Fiind mult mai rezervată în tot ceea ce făcea, Iolanda cu greu priza firea lui impulsivă.

Dina, mama Anica, bunica Frusina cu toatele se cruciră când Iolanda le dădu vestea cea mare. În sinea lor mama Anica și bunica Frusina se bucurau că fata li se mărită de tânără, că nu le rămâne *piatră în casă*, deși de asta nu se temură niciodată deoarece se bizuiau pe frumusețea remarcabilă a fetei. *"Da, ce parcă nu s-au văzut atâtea fete minunate de frumoase care au pierdut trenul, au trăit apoi o depresie după alta și s-au căsătorit târziu, bombănind că nu le place alesul inimii, dar n-au ce face că altul nu mai vine dacă refuză ultima lor șansă!"*

- I s-a făcut băiatului de înșurătoare, ce vreți, comenta Dina cu colegile ei de birou. Dacă-l opresc și nu mai găsește pe cineva de care să se îndrăgostească așa de profund va spune că i-am stricat norocul, că m-am pus în calea fericirii lui și alte reproșuri de același fel. Așa că mă fac luntre punte și pun de-o nuntă mare. N-am încotro!"

Colegele o aprobau, deși în spatele ei nu conțineau să se mire de graba lui Cezar, mai ales că pe cine lua, o necunoscută, pe care s-o scoată din sărăcia sărăciilor. Totuși, când Cezar i-o prezentă mamei Dina pe aleasa inimii lui, aceasta recunoscă în sinea ei că băiatul avea fler la femei, că deși cu o minimă experiență de viață nu se păcălise. Iolanda era nu doar o reală frumusețe, dar și o ființă cu o distincție înăscută și un monumental bun simț. La birou le comunică colegelor că e mai mult decât fericită cu algearea făcută de băiat. *"Numai Dumnezeu i-a călăuzit pașii că tată nu mai are demult, iar eu i-am dat tot, dar pricepere la sexul frumos nu i-am putut da, nici nu am avut timp să vorbim noi despre asememea lucruri delicate"*.

Bunica Frusina repetă în gura mare acasă la fiică-sa ceea ce-i spusese o dată nepoatei și anume că Iolanda este o floare rară răsărită pe o grămadă de gunoi.

La nuntă Dina invită toate notabilitățile orașului cu care avusese de-a face în jobul ei. Iolandeii nu-i venea să creadă că parvenise în lumea aceea avută și mai ales înzestrată cu puterea de a dicta. Tinerii fură copleșiți de cadouri și frecvența urare *"Casă de piatră!"* După nuntă se mută în somptuosul apartament al soacrei, unde, după o vreme, li se născură doi băieți robuști și frumoși ca mama lor. Rămânea ca timpul să spună cât de trainică va fi căsnicia lor. Cât deapre apartamentul soacrei, unde se instală noii înșurăteți, era superb, foarte spațios cum Iolanda nu-și închipuise că cineva poate avea în acele vremuri. Iată că putea!

Băieții erau aproape adolescenți când revoluția din decembrie '89 îi luă oarecum prin surprindere pe români. Că a explodat, că n-a explodat mămăliga românească e o dezbateră oțioasă. Mai adevărat este că jocul marilor puteri forțară schimbarea. Atragerea rușilor în războiul din Afganistan, "războiul stelelor" al lui Reagan, concesiile făcute de Mihail Gorbaciov ne-au adus schimbarea macazului de la socialism la capitalism.

Dintr-odată Dina se văzu în afara cercului protector al puterii, deși în România s-a produs o adevărată restaurație neocomunistă și cei care-au fost au ajuns să fie din nou. Dar Dina nu mai căzu în picioare și era prea sătulă de toate tracasările schimbării, de privirile ironice ale celor care o cunoscuseră ca tovarășă cu privilegiu etc. Îi convocă într-o zi pe tinerii care începuseră a se ofili și ei și le spuse verde în față că până aici le-a fost cu binele, de acum înainte s-

or descurca și singuri. Formularea Dinei îi aminti lui Cezar de o butadă pe care o auzise. Începu să râdă. Când se făcu colectivizarea, țărani de pe Valea Mureșului s-au opus strașnic. Între ei cei mai înverșunați au fost cei din Hodac, care au barat drumul și au pus o placă pentru securității care veneau cu lămurirea. Placa zicea clar: *"Până aici democrația, de-aici începe Hodacul"*, cuvinte care au rămas proverbiale.

Se mai învechise sita și în căsnicia lui Cezar care, între noi fie vorba, își cam alergase caii, când copiii erau mici și Iolanda, o mamă super protectoare își dedica lor tot timpul. Așa a rămas ea cât a trăit, legată sufletește de copiii ei. Cum să se descurce, cum să se descurce se întrebau constant cei doi soți până într-o zi când le parveni informația despre loteria de vize la America. Jucară amândoi, dar în zadar. În disperare de cauză, Cezar plecă într-o scurtă călătorie în Austria și de acolo la Miami, unde rămase la un văr de-al lui. Apoi se grăbi să depună o aplicație pentru azil politic, care nu i-a fost aprobată. Când s-a dus cu vărul lui la interviu i s-a spus de către o funcționară de culoare că în România este democrație și nu se mai acordă azil politic celor din România. Cezar a rămas cu gura căscată deoarece el mizase pe șansele azilanților. Dacă ar fi reflectat mai serios încă de acasă ar fi observat schimbarea de situație. Acum când tot omul avea libertatea de mișcare garantată, țările civilizate întorceau spatele celor pe care îi spalaseră la creier cam o jumătate de secol după război. Contrariat la culme îi ceru vărului s-o întrebe pe negreșă cum este cu propaganda de la *Europa liberă*. Răspunsul veni prompt și cu sarcasm: *"propaganda s-a aplicat perioadei anterioare căderii comunismului"*. Cezar își tălmăci sieși răspunsul: *"dacă ați fost fraieri!"*. *"De sub estici am trecut sub vestici, tot la mâna cuiva suntem"*. Plecă oarecum abătut cu vărul său de la *Immigration*. Trebuia să-i scrie Iolandeii, care aștepta acasă să vină cât de curând împreună cu copiii. *"Draci beți"*, își zise, Cezar, imitând înjurătura Dinei. De un lucru era sigur și anume că toată povestea îl va costa destui bani și timp și el n-avea nici de una nici de alta. Vărul său Flaviu simți năduful lui Cezar și încercă să-l dezamorseze cu o vorbă bună:→

SILVIA URDEA

- Lasă, Cezare, că toate se rezolvă pe lumea asta. Nici nu știi de unde poate apare o șansă. Cu răbdarea treci marea, așa că înarmează-te cu speranță și încurajează-o pe nevastă-ta să aștepte în liniște, în timp ce tu vei "intra în sapă" ASAP cum zic ăștia pe aici, mai pe românește cât se poate de repede. Dacă-i trimiți Iolandeii dolărei o să-i astâmperi dorul de soț și de America, mai ales că ea nici nu știe cu ce se mănâncă America asta.

- Flaviule, nici nu știi ce amărât sunt și cât de tare m-am dezumflat. Îmi făcusem prea multe planuri și visuri cu plecarea asta. Tu să fii de acum înaintea capul meu limpede, să mă direcționezi că eu parcă am în loc de creier câlți.

- Vere, da cum de ți-ai făcut tu atâtea visuri când nici măcar nu știai exact la ce vii? Tu ai crezut că, vorba mamei-tă Dina, aici sunt câinii cu covrigi în coadă? Nu băiete, nici vorbă de așa ceva, ba chiar la prima generație îți poate fi așa de greu că ajungi să regreți plecarea din țărișoara ta. Lumea asta anglo-saxonă, dragul meu, este mai rece și mai aspră decât tot ceea ce ai cunoscut tu acasă. Competiția pe care ei o idolatrizează le amulează orice grăunte de milă. Când greșești cu românii te poți înțelege. Așa ceva aici nu există mai ales pentru noi, veneticii. Deci trebuie să fii bun și foarte bun în munca ta, altminteri te aruncă pe stradă ca pe-un gunoi și, altul la rând, că sunt destui care așteaptă afară. Au de unde alege, asta e! Psihologii au ajuns la concluzia că pierderea jobului îi afectează pe oameni mai mult decât divorțul! Și aici nici măcar sindicate nu prea sunt, că au făcut ce-au făcut și le-au desființat câinii de patroni.

- Știu că mi-ai făcut un duș rece vere dragă, dar e bine, e foarte bine să cunosc de la început cu cine am de-a face. Norocul meu este că am mână bună, iar de meseriași pricepuți toată lumea are nevoie.

- Asta e norocul tău, Cezare. Pune-te pe învățat engleza, dar nu pierde vremea că tu poți lucra și fără prea multă conversație. Oricum, atâtea trebuie să știi ca să-i înțelegi pe clienții tăi ce vor.

Acasă la Flaviu îi aștepta cu masa soția lui cu fetița lor, Casi abia venită de la școală. Cezar îl ferici în gând pe vărul lui care, uite, are familia cu el și, mai ales, fiecare din familie este

rostuit, știe ce are de făcut pe lumea asta. Văzându-l pe Cezar atât de descumpănit, Gilda, soția lui Flaviu îl îndemnă să-și lase timp și spațiu pentru acomodare, că după aceea se vor rândui lucrurile de la sine mai bine sau mai puțin bine, dar oricum și el Cezar va fi la locul său și nu se va simți ca aruncat cu praștia. Gilda era profesoară de fizică. Cezar o respecta pentru că a ținut neapărat să ajungă în State la nivelul ei din România. N-a fost îngăduitoare cu ea însăși. Fata lor, Casi (așa îi abreviaseră numele de Casandra) urma liceul, dorind să devină ingineră bio-medicală.

- Vai, da bine-i de voi că știți ce să faceți cu viața voastră!

- O să știi și matale, nene Cezar și mai ales băieții voștri, căuta Casi să tempereze neliniștea rudei lor din țară. Cezar nu-i răspunse. Se cufundă în tăcerea dureroasă a insului dezorientat, aflat pe terenul altora. El, care știuse totdeauna ce trebuie să facă mâine și poimâine ș.a.m.d., acum musai să-și asculte rudele care-s mult mai instruite ca el. Ceru de la Casi un pix și o coală de hârtie și se puse pe scris alor săi. I se părea interesant că departe de ei simțea o mai mare responsabilitate decât la ei acasă. Nu știa cum să-și înceapă scrisoarea ca să n-o demobilizeze pe Iolanda. Cu firea ei hotărâtă odată îi spune să se întoarcă acasă, să nu mai umble "după potcoave de cai morți", după binecunoscuta expresie a bunicii Frusina. "Uite, cum trăiesc ei, dragii de ei prin zisele lor", reflectă pentru prima oară Cezar. Le mai spunea la bierică preotul Zenovie să își facă fiecare timp pentru Dumnezeu și pentru analiza propriei lui vieți. "No, își zise Cezar, acum mi-o venit mie rândul să mă toot gândesc la ce-am făcut și ce-oi mai face!". Se duse în camera lui nu înainte de a-l întreba pe Flaviu dacă au ceva stricat, ceva care să necesite atingerea pricepută a unui meseriaș bun ca el, și râse pentru

Români la Detroit

prima dată de la aterizarea pe pământul american la Miami.

- Ți-o plăcut vere cum m-am lăudat singur?

- Ține-o tot așa, Cezare, că aici dacă nu te lauzi tu nu te observă nimeni. Cu diplomație, dar, serios, trebuie să te lauzi mai ales când te cheamă la un interviu.

- La un interviu, da ce-i acela că eu am ascultat interviuri numai la televizor la noi acasă.

- Păi, aici te duci la interviu de job după ce ai trimis la diferite companii rezumeul tău, adică un document pe care îl redactezi tu ca să prezinți ce știi să faci.

- Tulai bade, exclamă Cezar, da ce formalizată este viața aici în America!

- Păi, gândește-te omule câtă lume de peste tot globul vine aici. Cum să găsească șefii de companii oamenii potriviți pentru pozițiile libere? Ei le fac cunoscute prin presă sau pe internet, iar tu cercetezi și trimiți acolo unde consideri că te-ai potrivi mai bine cu cerințele. Aceasta e piața de joburi, unde unii fac reclamă, iar alții se înfățișează ca fiind potriviți cu cerințele reclamelor. Asta-i tot!

- No, că multe am învățat deja numai de două zile! Apoi eu vă mulțam frumos pentru training. Da, nu uita Flaviule, întreb-o și pe Gilda dacă aveți ceva de reparat că nu îmi place să stau degeaba ca să nu-mi pierd rutina. Ha, haaa!

Apoi se retrase ca să scrie în liniște acasă ce și cum, cu mare grijă ca să n-o stârnească pe Iolanda. Îi scrise mai mult despre drum, despre transbordarea la München, despre cât de frumos i se părea la Miami, dar tăcu mălc despre secvența de la Immigration și despre totala incertitudine a momentului. Scriindu-i Iolandeii i se încălzea inima și se umplea de păreri de rău de câte îi făcuse după nașterea băieților, când el se purtă ca un don Juan fără obligații. Iarăși își zise că are dreptate popa Zenovie când îi îndemna la cercetare de sine, "să vă dați seama de păcatele voastre", încheia preotul. După acest capitol foarte introductiv, Cezar insistă la gazde să-i dea ceva de reparat, îndreptat că el își pierde mințile fără muncă.

- Da, mai stai omule fără lucru că de când ești ai muncit destul, interveni Gilda.

= Nu, nu Gilda, nu pot sta că-mi stă norocul, cum se zice pe la noi pe Târnave.

Parisul și lumea impresionismului

Partea a II-a. Pictori și Opere

(IV)

Claude Monet (1840 – 1926)

Pornind de la numele curentului impresionist, provenit de la titlul tabloului pictat de Monet, „ Impresie, răsărit de soare “ ar exista suficiente motive să îl considerăm pe Monet șeful curentului. Nu ar fi neapărat o eroare ci un punct de plecare pentru o discuție. În fapt, în anul 1862, împreună cu Renoir, Monet pune bazele mișcării impresioniste. Rămân prieteni toată viața. Istoricii artei, deși le acordă merite deosebite celor doi, consideră grupul de pictori impresionisti mult mai larg și având caracteristicile unui grup cu idei total noi, având, prin fiecare membru al sau, merite proprii la contribuția evoluției picturii.

Ceea ce îl scoate în evidență pe Monet e totuși plăcerea de a picta în aer liber, o trăsătură a impresionistilor pe care el a simțit-o, în comparație cu ceilalți, ca pe o atracție imediată și constantă. Toți ceilalți au simțit-o și ei toți, însă progresiv. După ce s-a mutat în Giverny, Monet a putut picta în propria sa grădină unde se găseau un mic lac și o livadă cu sălcii. Vestita lui serie de picturi cu nuferi a fost realizată acolo și a devenit legendară. Ca număr total de tablouri Monet poate fi considerat al doilea dintre impresionisti, după Manet. Ca model o are la început pe Camille Doncieux cu care se va căsători. Căsătoria lor a durat doar șase ani și moartea Camillei a fost resimțită de pictor ca o grea lovitură. Se pare că Monet și-a pictat soția moartă, o ultimă ședință în care Camille i-a fost model. Poate că din cauza convalescenței îndelungate a soției sau poate datorită unei pasiuni de nestăpânit, există dovezi că Monet a avut, încă din timpul primei sale căsătorii, o aventură cu cea de a doua soție, Alice Hoschede.

La prima expoziție impresionistă, din 1874, Monet prezintă tabloul „Impresie, răsărit de soare“ primit cu răceală de critică. Criticul Louis Leroy, plasat mereu în tabăra adversară impresionistilor, a folosit primul, pornind de la titlul acestui tablou, numele peiorativ de „impresioniste “ pentru picturile lui Monet. O idee critică și nedreaptă care

în timp a dat numele un mare current modern. Finalul vieții lui Monet e trist, o pierde și pe Alice, cea de a doua soție, pe Jean, primul său fiu și ceea ce este mai grav este că începe să își piardă vederea. Moare în 5 decembrie 1926 lăsând în urmă o operă remarcabilă.

Amintim câteva dintre picturile lui Claude Monet: „La Pie“ - Musée d'Orsay, „Impression soleil levant“ Musée Marmottan - Paris , „Le déjeuner“, „Le pont a Argenteuil“, „La Seine a Vetheuil“ – Musée Malraux Le Havre , „La Barque“ - Musée Marmottan – Paris, „Prânzul la iarbă verde“, „Nuferi“.

Edgar Auguste Renoir (1834 – 1917)

Vorbind de Renoir ar fi de subliniat ce spunea Elie Faure b) despre pictura din perioada de după Revoluția Franceză : „Nu a fost niciodată atât de strălucitoare, de personală și nu a mai exercitat niciodată o fascinație chiar în clipa în care s-a arătat mai puțin franceză în esența ei “. Citatul este ceva mai lung. Ne oprim aici pentru a sublinia părerea avizată a criticului cel mai cunoscut în materie de artă. Continuând să analizăm citatul de mai sus, suficient de elocvent cred, cu toate tendințele scuzabile pentru orice critic francez de a scoate în evidență valoarea tablourilor compatrioților săi. Cel puțin atenția pe care i-o acordă lui Renoir ne sare în ochi după ce Elie Faure îl dedică două din cele cinci volume ale lucrării sale, adică întregul Tom II al „Istoriei artei“. Fraza uimeste prin observația ce notează influențele impresionismului francez asupra întregii picturii europene. Nu este nicio exagerare. Este, evident, o subliniere cu tușă puternică și groasă

pentru că impresionismul a fost mereu recunoscut a fi de esență francofonă.

Adevărul lui Elie Faure este spus în două secvențe, prima recunoaște în pictura franceză de după Revoluție leagănul evoluției către modernism european, iar cea de a doua subliniază rolul esențial al “ veniților din afară “, din alte colțuri ale Franței și Europei, să contribuie la consolidarea curentului modern prin ceea ce a dat nicolo de impresionism, curentele neoimpresioniste fauvist, pointilist și cubist.

Revenind la Renoir, este de amintit că de timpuriu legătura sa cu Monet l-a dus către impresionismul cel mai pur, mai ales cel consolidat în perioada când lucrau cot la cot într-un atelier pus la dispoziție în casa lui Bazille din Paris. Respins în 1866 și 1867 la saloanele anuale, este admis apoi în 1869 și 1870. Atmosfera în jurul lui Renoir pare să fi oscilat raportat la critica oficială, deși este respins de câteva ori la Saloanele oficiale anuale, citind parcursul lui ca pictor vom afla că Renoir a fost decorat, în anul 1901, cu Ordinul Național al Legiunii de Onoare, în 1911 cu Legiunea de Onoare în grad de Ofițer și în anul 1919 cu ordinul de Comandor al Legiunii de Onoare. Este singurul pictor care se poate mândri cu astfel de decorații. Părăsit prematur de cei apropiați și bolnav grav, pictează cu pensula fixată de mâna dreaptă (detaliu contestat ulterior de membrii familiei) tablouri de dimensiuni mici. Dar pictează fără oprire. Moare la 78 de ani, în anul 1919.

Dacă ne oprim asupra operei, deși Renoir pare să fi fost mai puțin preocupat de numărul de tablouri pictate, din pânzele sale celebre vom aminti vestitele „Les grandes baigneuses“ (1884), le Bal au Moulin de la Galette“, „La baigneuse blonde“, La grenouillere“, „la famille Sisley “.

Edgar Degas (1834 – 1917)

Majoritatea pictorilor impresionisti au fost și gravori, desenatori sau graficieni, ocupații înrudite, poate chiar obligatorii ca faze de lucru spre o pictură zisă „de referință“ care își caută formele reprezentative.

În cazul lui Degas ceea ce sare în ochi este pa-siunea pentru mișcare și arta fotoga-fică ca mod de imortalizare a clipei. Pictura lui Degas impresionează→

ALEX MĂROIU

de la prima privire cu senzația mișcării dată de o tehnică specială, novatoare și bine servită de arta fotografică.

Degas este un parizian pur ca loc de activitate. Aici se naște, în 1834, și tot aici va muri, în 1917. Trece ca orice pictor prin mai multe etape. Este un desenator cu adevărat excepțional, deși încadrat ca impresionist de istoricii de artă, el s-a considerat mereu un realist. Un realist al mișcării cu siguranță că a fost. Seriile sale de picturi cu balerine și săli de dans și apoi seriile de picturi cu curse de cai, au fost teme preferate legate de mișcare care l-au făcut celebru. Deși admis la Școala Superioară de Arte Frumoase, nu urmează cursurile acestei școli pentru că nu se simte bine încorsetat de stilul academic predat în școală. Îl întâlnește pe Manet și între ei se leagă o prietenie trainică, asemănătoare cu prietenia dintre Renoir și Monet. Vizitându-l pe Manet, face legătura cu grupul de impresioniști, cu Cezanne, Monet, Renoir și cu Sisley.

Participarea lui Degas la Saloanele anuale oficiale este privită de critica epocii diferit în raport cu a altor impresioniști, mai toleranți cu referire strictă la pictura lui. Explicația ar fi tocmai particularitatea imaginilor sale având cadre mai puțin legate de imaginile luate din mijlocul naturii. Orientarea către pictura dinamică, cu imagini din lumea baletului sau cea a curselor de cai, o serie la care a lucrat un sfert de secol, l-a consacrat ca pictor de geniu cu un desen precis și o gamă de culori delicate, profund studiate. Deși în linii mari modul său de a picta este total rupt de regulile academice, ceea ce îl apropie de pictura impresionistilor, prin multe alte particularități Degas se definește ca pictor realist. Degas a pictat atât de mult ca volum încât nu se putea să nu fie influențat și la rândul său să nu influențeze pictura contemporanilor. Opera sa imensă numără aproape două mii de tablouri și chiar sculpturi, exemplul fiind vestita „Mică balerină”, realizată în bronz. Timpul, dincolo de faimă, îi aduce și multă suferință. Ca majoritatea impresionistilor, Degas are și el un sfârșit tragic. Va suferi o depresie profundă și treptat își pierde vedere, seriile întunecoase îl transformă într-un orb căruia îi citea ziarul menajera sa. Degas nu a fost căsătorit niciodată. Nu se cunoaște nici vreo legătură a sa

sentimentală. Boala i se agravează, devine și surd, și e mereu singur. Moare în 27 septembrie 1917 de pneumonie și va fi îngropat în cimitirul Montmartre din Paris.

Dintre numeroasele picturi semnate de degas amintim: „Absintul” – Muzeul Louvre, „Repetiție la dans la operă” – Muzeul Louvre, „Dansatoare în scenă”, „Dansatoare” – Muzeul de Artă din Toledo - Ohio, „Clasa de dans” – Muzeul Louvre, „Portretul unei tinere femei” - Muzeul Louvre, „Femeie spălându-se” - Muzeul Louvre, „Femeie ieșind din baie” - Muzeul Louvre, „La curse jochei lângă o trăsură”, „Scenă de balet”, „După baie „Modista”.

Încheiem prezentarea operei și vieții lui Degas cu un citat al său despre frunos. O mostră a felului său de a gândi: „Bunul gust nu există ! Lucrurile frumoase se uesc instinctiv”. Nu ar mai fi nimic de adăugat.

Paul Cezanne (1839 - 1906)

Chiar dacă apartenența lui Cezanne la grupul de impresionisti este mai degrabă considerată ca o excepție a stilului grupului sau ca o legatură între fază finală a impresionismului în trecere spre cubism, dincolo de fixarea exactă a stilului de a picta, evenimentele din viața lui Cezanne au fost strict legate de viața celorlalți impresioniști cu care s-a identificat ca mod de gândire și ca principii ale creației.

Cezanne și-a trăit cea mai mare parte din viață în sudul Franței, în Provence, mai precis în Aix en Provence unde se naște, își face școala primară și liceul și unde își petrece copilăria alături de marele său prieten Zola, cel de care îl leagă primele planuri de viitor și primele reușite ce îl anunțau ca mare pictor. Și invers a fost la fel de adevărat, influența lui Cezanne asupra lui Zola a fost și puternică și constantă, atât timp cât au fost împreună la Paris sau Aix en Provence dar și atunci când nu au fost unul lângă altul, prin corespondența bogată dintre cei doi purtată dealungul timpului, plină, după cum a fost cazul, de încurajări bărbătești sau de reproșuri pătimase.

Ca toți marii pictori, Cezanne a luptat pentru a-și alege calea de viitor începând cu propria familie. Ca și azi, în urmă cu mai mult de un secol, părinții nu putea accepta să își dea

acordul pentru a-și susține copii în alegerea unui viitor incert, legat de artă. Și pe atunci, meseriile bănoase și sigure erau legate de comerț, de cariere juridice sau militare, de medicină sau de politică. Dar cine rezistă o viață întreagă să facă altceva decât ceea ce simte și iubește ? Întrebare retorică. Chiar dacă Cezanne iubea literatura și urma să-și trăiască viața printre scriitorii epocii, chiar dacă va cunoaște toate frământările de romancier ale lui Zola, viața lui se va confunda tot mai mult cu cea a impresionistilor. Începând cu Pissaro, întâlnit la „Academia Suisse” (c), cu care va rămâne în contact pe viață și continuând apoi cu restul impresionistilor, legăturile sale directe și mai ales influențele pe care le va exercita, vor lăsa urme adânci asupra întregului grup dar mai ales vor influența viitorii neoimpresioniști Matisse, Van Gogh sau Gauguin. Toți cei pe care i-am menționat își recunosc în Cezanne profesorul: „Cezanne este maestrul nostru, al tuturor ” spunea Matisse.

Cu ceilalți impresionisti alături Cezanne va suferi marile nedreptăți făcute artei moderne. Tablourile lui Cezanne, prezentate la Saloanele Oficiale anuale, vor fi sistematic respinse sau criticate dur în perioada 1872 – 1874. Însă ce va fi și mai greu de suportat va fi apariția romanului „Opera ” (d) lui Zola, roman în care se prezintă un personaj central care îi seamănă. Subiectul vorbește despre un pictor ratat, pe cale să se sinucidă. Cezanne nu are ezitări în a se recunoaște în personaj iar ruptura între cei doi vechi prieteni va fi definitivă.

Studiind atent opera marilor pictori, observăm ușor temele care i-au consacrat și deosebit pe unii de ceilalți. În cazul lui Cezanne, temele preferate s-au învățat în jurul jocului de cărți (de exemplu tabloul „Jocul de cărți” – Muzeul d’Orsay – Paris), al naturilor moarte (exemplu „Natură moartă cu mere și portocale”, „Vasul albastru”, „Trei pere” sau „Buchet de flori”). O altă temă prezintă o serie vestită de tablouri care se referă la muntele „Sainte Victoire”.

Parcă simțind că nu trebuie să picteze ca restul de impresionisti, în aer liber, Cezanne nu s-a simțit atras de natura înconjurătoare ca sursă de inspirație decât atunci când va picta în Golful Estaque, loc din apropierea Marsiliei, acolo unde îl invită și →

AM ASCUNS

Nu m-am ascuns niciodată
în lanul de floarea soarelui,
de frica nopții.
Sorii își închid ochii și visează,
că le voi legăna visele
și le voi păzi dinții de lapte,
înfășați în genele îngălbenite,
speriați că le va curge negrul în gură.

Nu m-am ascuns niciodată,
în râuri mai reci decât mine,
recele mă face subțire,
peliculă unduită, aproape invizibilă.

Dar o singură dată,
m-am ascuns în arbori,
le-am băut seva
și m-am culcat la umbra infinitului,
să mă pot înălța mai mult decât
vârfurile lor
și mai mult decât mine.

LIFTUL VIEȚII

Am poposit într-un oraș fără de străzi,
Păzit de medici puși în garzi.
Salvările, mute sirene,
Bătrânii cu plânsul pe gene.

Cu vorba lor cea tremurândă,

Lucizi și-n vremuri de osândă,
Mărturisesc că într-un bloc
Orașul tot și-a făcut loc.

Din străzi s-au construit etaje,
Spun ei că până la cer de multe,
E casa lor cu lifțuri goale
Ca sufletele nepereche.

Din amintiri se nasc coșmaruri,
Chiar și când râd își plâng amarul
Și pasul șchiop își ține ritmul
De tinerețe-ncăruntită.

Se-neacă-n firmituri de pâine,
Le numără, că sunt pe terminate,
Nu poartă grija tortului de mâine,
Căci onamastica-i un pat de moarte.

În lumânare e puțină viață,
Așteaptă liftul să coboare,
Și iar o să mai urce către-o cruce,
Un om, un tată, o mamă...

ALBE FLORI

Am adormit cu semințe în pumn,
Zorii dimineții au sorbit roua
Florilor albe încolțite
În prelungirea degetelor
Devenite răsadnițe
În raiul coborât pe pământ.
Grădina-i rochie de mireasă,
Are voalul fluturilor de mătase,
Țesut la umbra frunzelor de dud.

Oglindă cerească,
Cu îngeri ce poartă trena
Purității încolțită
În noaptea albă,
Cu vise rostogolite
În cântece fredonate
De macii cu măciucii roșii
Și glasuri pătrunzătoare
În inima pământului
Gata, gata să-și dezbrace țărâna

În dorința de a rămâne gol
În fața florilor cu chip ispititor.

ELENA NISTOR

Parisul și lumea impresionismului

→pe Renoir. Pictura în același loc a doi sau mai mulți pictori, a fost o particularitate a impresionistilor care se simțeau bine în grupul lor, departe de zgomotul mulțimilor ostile. Rechemat de aceeași natură ciudată și străină lui, va încerca să picteze în aer liber din nou în toamna lui 1906 când stă mult în ploaie pictând și se îmbolnăvește de pneumonie. Boala se arată a fi fatală pentru el. Va muri curând, avea 66 de ani, în culmea gloriei.

O trecere rapidă în revistă a douăzeci de ani de impresionism, nu poate cuprinde decât informații generale, verificabile dar oricum subiective dacă recunoaștem, din start dorința declarată de a scoate în evidență un anume scop.

Iar scopul este de a recunoaște rolul impresionistilor în cultura franceză. Ceea ce este important în cazul impresionistilor este prezența lor distinctă ca liant al culturii epocii lor. Viața pictorilor de care ne-am ocupat puțin în aceste rânduri, nu a fost doar

legată de cea a literaturii epocii ci chiar s-a identificat cu ea.

Dacă amintim de câte ori a luat Zola apărarea impresionistilor cu ocazia numeroaselor conflicte generate de refuzurile unor picturi sau pentru critica ce influența negativ opinia publică, avem deja imaginea legăturii trainice între pictori și scriitori, în special vorbind între artiștii din domeniul literar și cel al artelor plastice.

Sau în general între toți artiștii, indiferent de domeniu, stilul și ideile ce îi animă.

Să nu uităm că locurile obișnuite de întâlnire a marilor creatori de arta, pictori sau sculptori, coincideau cu cele ale marilor scriitori cu care erau prieteni și cu care trăiau și sufereau împreună. Istoria unor restaurante vestite precum „La closerie des lilas“ din Montparnasse, poate fi asociată, prin influențele diverse și mai ales pozitive care se exercitau în lungile seri la un pahar de vin, cu istoria culturii franceze.

Marile restaurante și braserii pariziene s-au identificat mereu cu

saloanele literare. Se pare că încă mai există, un „Premiu Closerie des Lilas pentru literatură”, decernat anual de către un juriu format din șase cofondatoare scriitoare.

Cu siguranță că este un premiu greu de primit de un bărbat dacă ne gândim la numeroasele criterii feminine aplicate operelor de creație masculină.

Îmcheiem aici noua întâlnire cu impresionistii.

Trecând prin Paris, cu orice motiv luat drept subiect sau criteriu de lucru, ne vom reîntâlni adesea cu opere, influențe sau urme ale creațiilor moderne impresioniste.

Nu vom putea trece prin cartierele Motmartre sau Montparnasse fără ca locurile să ne aducă aminte de ei. Pentru că aici a fost cea lume a artei care năștea genii, le amesteca și le dădea puterea și inspirația din care își alegeau subiectele.

Dacă nu aveau prea curând parte de glorie, viața îi obliga să rămână mereu răbdători, pământeni și realiști, obligați să facă din pictură doar o sursa de supraviețuire de pe o zi pe alta.

Bisericile cireșelor amare

Muzeul acela înprovizat ce găzduia pe pereți și podele creațiile pictorului avea patru camere din care dispăruse tot mobilierul, lăsându-i maestrului spațiu să-l umple cu întreaga sa imaginație. Îl urmă, ca o oaie berbecul din fruntea turmei, ascultând docil miile de explicații ale maestrului. În ultima cameră, pe un perete întreg, trona pictura cu care maestrul pierduse concursul în urma căruia ajunsese captiv de lux al ospiciului. Îi ascultă îndemnul și studie atent capodopera. O cârciumă franțuzească, rămasă parcă încremenită în perioada interbelică, fumul de țigară plutind ușor și luând forme ciudate de femei dezbracate sau îngeri dolofani... Un țap îmbrăcat în frac cochet, cu papion asortat și frezură impecabilă, cânta frenetic la pian. Doi tăurași cu șorțuri pătate discret de mâncare servesc harnici la mese. O șopârlă uriașă cocoțată pe scaunul de bar își bea pofticios berea. Două capre sumar și provocator îmbrăcate, dansează lasciv pe o mică scenă, urmărite flămând de patru lupi îmbrăcați în marinar, pe masa cărora stau răsturnate o duzină de sticle ce-au fost pline cu zâna verde, absint-ul. Un cocor, îmbrăcat într-o tunică aspră de pânză de sac, privește dezaprobator scena dintr-un colț de unde mănâncă o ciorbă lungită de legume. Din alt colț, deranjată parcă de semnătura cochetă și căutată a pictorului, ce-i taie silueta, o vulpe, îmbrăcată din cap până-n picioare în hăinuțe de blană de iepure, savurează o cupă lungă de șampanie, așteptând să fie abordată de un tânăr care să-i potolească hormonii și să-i umple gentuța care suferă de singurătate de când banii au încetat să o mai viziteze. Un șarpe agățat de lustra veche, îmbrăcat cu o piele nouă, ce devenea când argintie, când aurie, dacă o priveai din unghiuri diferite, ținea în gură mărită două mere, oferindu-le peltic și sâsăit tuturor. Ciudat, când ajunsese cu privirea la merele acelea parcă nu mai văzu nimic în afară de ele. Erau două mere rozalii, iar unul dintre ele avea o mică pată maronie, apetisante, fără nicio urmă imperfecțiune, parcă maestrului i se pusese la picioare toate merele din lume, să le aleagă pe cele mai frumoase din lume. Deși îi trecuseră atâtea milioane de mere prin mână la fabrica de conserve unde-și petrecuse trei sferturi din

viață, niciunul nu-i trezise vreodată dorința de a mușca din el, ba chiar, de la atâtea fructe care-i trecuseră prin fața ochilor, simțindu-le în cele mai mici detalii aromele, chiar avea o repulsie față de ele.... E adevărat, gândi el, văzuse mere verzi, galbene, roșii, niciodată culoarea aceea rozalie, aproape ca o carne umană.

- Mușcă! Muușcă..... îi sâsăii șarpele insistent și-l privi cu niște ochi ciudați, albaștri cu nuanțe de verde. E dreptul tău să te înfrunți, să-ți potolești toate poftele, merele ăstea sunt singurele ce mi-au rămas de vânzare.. Costă treizeci și trei de lei, dar fiindcă ești bătrân și nu mai ai mult timp să te bucuri de gustul lor, meriți o reducere, ți le voi vinde pe opt lei și șaptezeci și cinci de bani.

Hipnotizat, bagă mâna în buzunar și scoase un teanc mototolit de hârtii de un leu și ceva mărunțiș, banii cu care plecase acum ceva timp spre biserică.

- Fix opt lei și șaptezeci și cinci de bani, numără din ochi șarpele, cu precizia unui casier bătrân ce-a vândut multă marfă la viața sa.

Realiză că merele acelea erau de fapt sâni Getuței, poate și pictorul îi văzuse în tinerețea femeii și-i rămăseră și lui întipăriți în minte și-l urmăriseră fantomatic toată viața, cum pățise și el... Întinse mâna să plătească, hotărât să profite din plin de șansa pe care cu ceva timp în urmă o refuzase. Peretii odăii deveniseră neliniștiți sub desenul pictorului, se mișcau nechezând ca un cal sălbatic și, fără să realizeze cum, se trezi pe podeaua cârciumei, cu mâna sprijinită pe umărul țapului pianist.

- Ce melodie dorește domnul?

- Cu dedicație pentru Getuța, dedicație specială, fără număr! „Drumurile noastre...”

„Tot ce-a fost în viața mea

Ionela Flood, Sub semnul victoriei, acrilic pe pânză

vreodată/ voi lăsa uitării/ ani și nopți la rând povară clipa despărțirii.../ n-am să-ți cer ce nu-mi poți da vreodată/ n-am să-ți cer iubirea!/ N-am să bat la porți închise iară/ nu-ți ferii privirea.../ Drumurile noastre poate/ se vor întâlnii vreodată/ Drumurile și iubirea/ gândurile... fericirea...”. Nu se miră că țapul știa melodia și o cânta fantastic de bine, deși într-o tonalitate ciudată, de muzică clasică. Pluti pe ritmul muzicii, ca într-un vals, către șarpele ce-l aștepta nerăbdător să-și vândă marfa. Îi aruncă banii în gura ce se deschisese și mai mult, și înșfășcă pofticios merele, pipăindu-le cu degetele lui noduroase precum crengile unui copac veștejit. Buzele i se umeziseră involuntar de poftă și mușcă, molfăind cu gingiile lui știrbe, savurând fiecare înghițitură cu ochii închiși, de parcă ar fi fost ultima cină a unui condamnat la moarte...

Notă de plată: luni, 24 ianuarie 2018

Un milion șase sute cincisprezece zile trase la copiator,

Un sfert de porție de iubire – în sânge, Patru iubiri la grătar – arse și necondimentate,

O salată de prieteni – fără sare, ulei și oțet,

Două pahare de necunoscuți,

O ciulama de drumuri cu diferite mijloace de transport,

O melodie dedicată unei femei ce și-a pierdut de mult auzul,

Un pachet de țigări din foi de la o sută de ziare și reviste.

Total:

(indescifrabil)

Era atât de beat de viață încât, fără un ban în buzunar, își amăneta toate amintirile și, fără să știe totalul, plăti cât i-a cerut... Încrunat că nu a primit niciun bacșiș, ospătarul cel alb, gras și buclat fâlfâii din aripile lui străvezii și-și luă zborul grațios către altă masă, unde poate ospătau clienți mai generoși...

CRISTIAN MELEȘTEU

(Fragment din romanul *Bisericile cireșelor amare*)

Sevalet

Ochii luminii fulgerătoare a artei

Ionela Nicoleta Flood e o artistă talentată, a cărei operă captivează atenția, printr-o frumusețe delicată și profunzime emoțională. Picturile ilustrative evocă un sentiment înălțător de puritate, inspirat din natura universului și trăirile emoționale ale poetei. Volumul *Dor de infinit* îngemănează în mod fericit pictura și poezia, puse alături sau integrate în talentul și creativitatea artistei. Compozițiile autoarei intrigă și, totodată, invită cititorii să savureze parfumul delicat, contemplând armonios frumusețea infinită a mesajelor. Arta Ionelei Flood ne plasează într-o lume minunată, în care lumina albastră și miracolul creației se împletesc fericit. Îmi face plăcere să reamintesc că artista Ionela Flood și-a început creația la București, în 1998, când a preluat în manageriat destinele Centrului Cultural „Mihai Eminescu”, prilej cu care și-a desfășurat ucenicia în arta estetică, inițiind în același timp și programe culturale de pionierat, în parteneriat cu Fundația Națională „Niște Țărani”, Editura Contrast, televiziuni naționale, teatre și alte asociații culturale. Acest moment a marcat și demararea colaborării noastre, care dăinuie de peste un sfert de veac, cu rezultate remarcabile pe tărâmul culturii și artei.

Calea urmată de Ionela Flood a fost întregită de zeița Fortuna, care a „aranjat” obținerea unei burse Europene pentru Management cultural, oferită de Primăria Sectorului 2 și Phare EU, în anul 2000. În acest cadru, artis-

ta și-a desăvârșit pregătirea de manager cultural, în Marea Britanie. S-a stabilit în Londra, în 2002, împreună cu familia, îmbrățișând diplomația socială și culturală, care a devenit o preocupare constantă în activitatea sa civică. A fondat Societatea „Românca”, colaborând cu membrii comunității românești londoneze. Din practica relațiilor noastre culturale, relatez cu bucurie și recunoștință organizarea mai multor evenimente privind lansări de carte, concerte, festivaluri, expoziții și ateliere de artă, sub auspiciile generoase ale societății „Românca”, pe parcursul unui sfert de veac, promovând tradițiile și valorile românești. Am avut o mare satisfacție, atunci când Ionela Flood și-a descoperit o nouă pasiune – pictura, creând compoziții remarcabile și oferind publicului lucrări străbătute de lumină și culoare și alinând sufletul nostru.

Lucrările respective s-au aflat și pe simezele târgurilor internaționale de artă de la Luxemburg, în 2019, de la Shanghai, în 2021, de la Tokio, în 2023. Expoziția de debut „Partea văzută a icebergului” a fost lansată la Chorintiens Club Londra, în 2020, fiind urmată de participarea la expoziția „Artiști români din Londra @ ICR Londra”, în 2022. O retrospectivă

importantă a constituit-o expoziția „Anotimpurile vieții”, dedicată fratelui întru poezie și eternitate, Costi Triță, la inaugurarea Centrului Cultural de la Piatra Olt, în 2023. În același an, cu sprijinul Fundației Apollon și al Mariei Vaida, Ionela Flood a participat cu lucrări la Simpozionul Internațional „Cantemir 300” - Cluj Napoca, cu două lucrări dedicate marelui umanist, filozof și domnitor român.

Tabăra de creație „Sublim”, organizată anual la Cluj, de către inimoșii Rodica Mureșan, Ovidiu Vasile și Alin Cucuruzan, între 2022 – 2024, a constituit o platformă, prin care Ionela Flood a împărtășit participanților talentul său, prin relevante expoziții de pictură. Pasiunea Ionelei Flood se extinde cuprinzător dincolo de pictură, fiind implicată în activități de curator și de editor, participând la expoziții, evenimente și conferințe pe diverse subiecte în Marea Britanie, România, Austria, Italia, Germania, Franța și Grecia. Diversitatea artei și creației Ionelei Flood atrage cititorii, privitorii și toți iubitorii de cultură, îi îndeamnă să reflecteze și să identifice imagini și emoții noi, în aceste vremuri dificile și aruncă o lumină blândă și iubitoare peste fiecare dintre noi, călăuzindu-ne spre o lume imaginară, aproape divină, care ne configurează polaritatea universului, permanența spiritului și dualitatea vieții umane. Dacă doriți să intrați în labirintul universului creator al artistei Ionela Flood, cu plăcere și profesionalism, vă adresez îndemnul de a atinge, fizic și spiritual, această minunată carte de suflet.

SORIN MIHAILESCU

Muzica zilelor noastre

Nicolas Simion

Saxofonist, clarinetist (chiar pianist) român stabilit la Köln. Născut la Dumbrăvița, în județul Brașov, acum șaiszeci și cinci de ani. Muzician cu vocația jazzului, vădit. Care mănuieste instrumentele plin de pasiune. Și cu vrednică știință a partiturilor. Ori cu măiestrie substanțială a improvizărilor pline de ritm și culoare. Compozitor, totodată, respectabil. Cuceritor. Bun îndrumător și coleg al celor cu care lucrează pe scene în întreaga lume. Căci e invitat de mar-că-n spectacole și festivaluri de renume și sensoșeste ades cu ai mai bun în ma-terie. Succesul neocolindu-l nicicum, spre mândria lui și-a patriei sale române...

Ei bine, și la Pitești, unde l-am revăzut recent, nu l-a ocolit succesul. Meritat, căci a etalat un program divers. Etalând cu măiestrie jazzul fel de fel. Bazat pe teme proprii și ritmuri atâtea. În amestec bine dozat și ilustrativ pentru-a sale tendințe de exprimare ingenioasă-n materie. Clar fiind că Nicolas e un profesionist incontestabil în activitatea-i artistică apreciată pretutindeni. Și un exemplu deplin. Onorându-și înaltașii, colegii...

Trioul jazzistic al filarmonicii argeșene a avut și el multe de-nvățat de la domnia sa. Vă asigur de asta fiindcă am asistat cu interes și atenție maximă la repetiția îndelungă desfășurată înainte de concert. La ceas de noapte. Cu răbdare și grijă pentru detalii și coeziune-ntr solistică și acompaniament. Dându-le și celor

trei (Buștean, Iordache, Barani) dreptu să se desfășoare, instrumental, cât mai adecvat. Ca să sporească originalitatea-n perimetrul sonor în care evoluează. Pentru mine, basist cândva, fost-a, cert, o lecție specifică. Și-un prilej de amintire a serilor de lucru cu trupele de rock și jazz din tinerețea-mi. Așa că sper să-l reîntâlnesc, fortificând filonul ăsta minunat din mine, cu note pe măsură...

ADRIAN SIMEANU

Literatură și film

Secrete supravegheate

Al patrulea lung-metraj al regizoarei Katell Quillévéré e o melodramă fără patos, inspirată dintr-un secret de familie, bine păzit de o bunică trecută prin vârtejul istoriei. Filmul – *Le temps d'aimer/Vremea iubirii* - începe cu imagini de arhivă: femeile tunse în zilele Eliberării. Cele care au avut relații cu nemții. O violență punitivă și apoi întrebarea: dragostea poate repara tenebrele istoriei? Filmul prezintă mentalitatea franceză a anilor 50-60, dar mai ales umbrele unui cuplu atipic.

Madeleine e chelneriță. Are un băiețel, Daniel (în film trei actori îl vor interpreta la vârste diferite). Secretul ei va ieși mai repede la iveală: tatăl copilului e un neamț. Facem imediat legătura cu tunderea femeilor. Într-o zi apare François în restaurant. Se petrece acel *coup de*

foudre răvășitor și căsătoria. La scurt timp, o bătaie puternică în ușă. Bate trecutul recent? Un trecut reiterat? O sabie a lui Damocles va atârna tot timpul filmului. Desigur, v-am livrat primul secret, dar pe acesta nu.

Regizoarea operează cu elipse temporale, într-un *fugit irreparabile tempus*. Totuși, cred că lipsesc câteva piese la acest *puzzle*. Fețele actorilor rămân la fel în ciuda trecerii anilor, dar acceptăm convenția. Nu e foarte important. Am mai remarcat și spaima regizoarei de alunecarea în patos. Cum? Pentru că preferă o privire rece asupra situațiilor. Doar scena finală între mamă și fiu transmite ecouri emoționante. De apreciat mișcarea perpetuă a camerei de filmat, în tandem cu graba timpului.

Joacă în film Anaïs Demoustier și Vincent Lacoste. Un duo tandru, magnetic. Sunt convingători, impecabili, în alchimia sentimentelor ambivalente. Un cuplu cu forță

empatică, care abordează modernitatea (pentru epoca respectivă). El e cultivat, complex și complexat, în timp ce ea e extrem de intuitivă. Poate că filmul abordează prea multe teme (cuplul, căutarea tatălui biologic, uzură, lașități, slăbiciune, prezența americană în Franța după război etc.), dar tratează cu sensibilitate fragilitatea umană, acceptarea celuilalt, asumarea identității. O dramă romanescă somptuoasă, care afirmă că reziliența poate exista.

ALEXANDRU JURCAN

În ghearele râsului

Feriți-vă de privirile copiilor. De acolo nu se mai poate șterge nimic.

*

Are și jungla pedagogia ei.

*

Secretul îmbogățirii rapide a unor miliardari actuali e că s-au oprit la timp cu învățătura.

*

Misiunea adolescentului e să coaguleze neantul într-o stea.

*

Când târătoarele nu-ți dau pace, nu ai încotro. Trebuie să zbori.

*

A rămas cerul prea mic. Trebuie să ne agățăm mai mulți de aceeași stea.

*

Să nu ne pierdem capul. Poate ne mai trebuie.

*

Idealul muștei este bălegarul.

*

Dublează umărul cuiva și îți va zâmbi sublimul !

*

Zboară la timp ! Altfel îți rămân aripile mici.

*

Când ești zidit, poți să sfărâmi peretele. Sau să zbori cu el cu tot.

*

Nu lăsa pe nimeni să-ți fure "Livada cu vișini" din suflet !

*

Cu cele patru clase ale lui, bunicul mi-a transmis, prin câteva vorbe, un adevărat tratat de morală și

Ionela Flood, Germinare (acrilic pe pânză)

unul de estetică: "Să nu tragi la lucru prost"!

*

Oamenii superiori sunt cei care trag țărnițele după ei.

*

Genial a fost autorul primului vas de lut. Urmașii lui sunt olari.

*

Priviți cu atenție bibliotecile ! Câtă luptă pentru fiecare centimetru de raft !

*

După parastasul de 40 de zile, celor mai mulți dintre scriitori, posteritatea nu le mai aduce niciun omagiu.

*

Lenea interzice orice paradis.

*

Am vaga bănuială că fericirea nu se află pe Pământ. Și nici sub el.

*

Specia celor care caută fericirea prin cărți a scăzut dramatic. Dar nu va dispărea.

*

Și viciosul și ascetul caută fericirea. Dar pe coclauri diferite.

V. GHICA

CATRENE ALERGENE

Do ut des

La Casa Albă a-ntrebat timid
Vreo ușă înspre NATO de-i deschid.
Acasă, admirându-și propriul nimb:
„Dau „Patriot”, dar ce primesc în schimb?”

AstraZeneca se implică într-o cercetare actuală

A luptat contra COVID,
Doar că a cam dat-o-n bară.
N-ar mai da. Dare-ar să piară
Sindromul carcinoid!

Fiecare cu durerea sa

Englezii-ar suferi, precum se scrie,
De un sindrom mai nou: notrifobie*,
Iar noi ne plângem azi nu de
Baláton**
Sau de Baicál – de *éleipsi*
*chromáton****

*Notrifobie – teamă de lipsă de vacanță.

**Licență de pronunțare (corect, în română: Balátón):

*** Transliterare internațională din greacă: lipsă de bani.

Să rădă și nemții de rășii noștri

I-am zis mătă sălbatică, nu răs.
Când își marca pogoanele, am răs.
Recent, vreo zece răși i-am dus la nemți.
De nu ne-ar acuza că sunt ...agenți.

Cuiul lui Pepelea

S-au retras din ÚE. Bréxit.
Noi ne-am pomenit c-un crédit:
Limba-le-n uzanță laxă.
Nu ne-or pune mâine taxă?

Papa de la Roma pus la respect de o minoritate agresivă

Biata Sanctitatea Sa
Să se facă-a nu vedea
Că în lumea monahală
Poponarii dau năvală?

În sfârșit, și noi intrăm mai lesne

Dulce-amar zâmbește și românul:
Ca să-și facă-n Turcia intradă,
Poate merge doar cu buletinul.
Dar de ce și-aici noi tot la coadă?

Cât durează românismul nostru

În an electoral – ce drag de noi!
Fii bun român! Votează românește!
Ci cum tăiat e ceput la butoi,
Și românismul nostru iar bălțește.

Ce nadă – vai! – i-o fi momind?

Ne-atacă satele șacalii,
Nu ne mai apăra-adăpostul.
Veți întreba ce fac primarii?
Ei mai dihai atacă ... postul.

Protest cu voie de sus?

Să te lauzi, mamma mia,
Că lărgești democrația
Și, de ici, să scoți o lege
Care să o limiteze?

Afaceri cu vize pentru ucrainenii refugiați

Întorși, români-itineranți
S-au pomenit cu artefacte:
În casa lor mii de migranți
„Trăiau”. Noroc că doar în acte.

Spleen

Domnește-atâta simulacru
De noi principii, stat de drept,
Că ți se face-n suflet acru
Și-ai pune mâinile pe piept.

Războiul – prilej de îmbogățire pentru samsari

Să mai zici că moldovenii
Nu-ajută ucrainenii:
Grăul ieftin rutenesc
Ni-l vând ca moldovenesc.

Inflația nu-i una și aceeași?

Când INS și Eurostatul
Ne dau inflații diferite,
Te ispitește-ndarn păcatul
C-ar fi mai mult din pix scornite?

Care-i șpilul?

De unde-un lucru nefiresc?
Ne-o da guvernul explicare?
Salariile de-o vreme cresc,
Puterea – nu- de cumpărare.

Local combat în Parlament

Când vezi în alte parlamente
Cum sar cocoșii și se bat,

La noi constăți eminentemente
Că-i un real local combat.

Două academii se calcă pe picioare?

Academii cu-ndatorințe
Și-au preluat prin ce sentință
Ansamblul – una* – de științe
Și capii – alta** - de știință?

*Academia Română.

** Academia Oamenilor de Știință din România.

Cine-i adevăratul plagiator?

Nu-i greu să demonstrezi că-i plagiată
Pretinsa teză-a lui de doctor
discutată,
Dar și mai lesne - o spune însuși fi-
so –
Că veritabil plagiar e cel ce-a scris-o.

Adio și-un praz verde!

Ai noștri tineri spre Apus țin calea,
Nicio dorință-n țară să revină.
Pe decidenți crezi că-i apucă jalea,
Când la ciolan li-i grija să rămână?

Ce-i mână-n luptă?

Ce chemare i-ar mâna
Pe-áripele zborului,
Că atât de mulți s-ar vrea
Slugi ale poporului?

Statul nu-și poate apăra propriii cetățeni?

Trei legi țin statul ca pe note,
Dar ce nu știe căpățâna
E că tustrele sunt la mâna
Mai multor clanuri mafioate.

Mai multă modestie nu strică

Scriitor cu op* și slavă
Nu-și aprinde paie-n ... glavă,
Nici nu face-n țară test.
Și-o lansează la Bookfest.

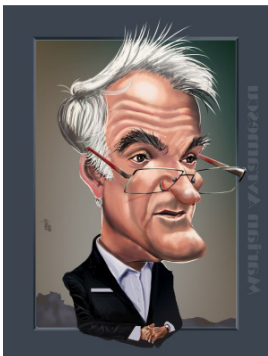
*Op – operă; creație.

Semne bune anul are

Foaie verde, foaie deasă,
S-au întors căstorii-acasă.
Să strigăm din toți plămâni
Să se-ntoarcă și ... românii.
NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IULIE

ÎN LUNA IULIE

De-o fi o taxă să apară
Și pe căldura de la soare,
Măsura pentru mulți e-ușoară,
Că stau pe luncă, la răcoare.

CONSTATARE

De o vreme-n lumea toată,
Poate observa oricine,
Viața este mult schimbată...
Rău că nu-i schimbată-n bine!

CONJUGALĂ

În casă, nu mă mai surprinde
Nimic, doar numai eu decid,
Și orișice aș întreprinde,
Mă-ntâmpină al soacrei zid.

FAMILIALĂ

Tot mariajul merge bine,
La fel ca o mașinărie;
Accelerația-i la mine,
Iar frâna este la soție.

ÎNVINUIRE UTOPICĂ

Enorm și Dunărea greșește,

Dar nu de azi, din ziua-n care
Prea multă apă irosește
Prin *Gurile* de la vărsare.

SOȚUL TACITURN

Foc mocnit e în tot locul.
Soața des „ațâță focul”,
Soacra-i harnică, pesemne,
Că mereu aduce lemne.

INVOLUȚIE

Demult maimuța coborî din pom
Și-a devenit, cum știm, prin muncă
om
Că unii nu muncesc, ar fi posibil,
Cândva să fie ciclul reversibil.

NEDUMERIRE

De când e Luna, Soarele, Pământul,
În Univers, întâi, a fost cuvântul,
Cum, Doamne, omul zămislit de
Tine,
Azi tocmai de cuvânt el nu se ține?

COMPORAMENT

Vorba asta nu-i de clacă,
S-a transmis din gură-n gură:
Omul este pașnic dacă
Nu-i călcat pe bătătură!

UNUI FOTBALIST

Banul tare bine-i prinde
Dacă pe teren se vinde,
Dă mereu cu „stângu-n dreptul”,
Mai și face pe deșteptul.

LA PODUL ÎNALT

Observ, trecând prin loc vestit,
Pe soclul ce străpunge zarea
Pe fostul domnitor iubit

Ce a-ndrăgit neatârnaea.

Viteaz cum nu s-a mai văzut,
Măcel a fost în astă vale,
Oștenii lui făcut-au scut
Iar turcii s-au întors din cale.

Noi nu-l vom da nicipând uitării,
Ne-om aminti de cel ce-a stat
De strajă la hotarul țării
Și de dușmani l-a apărât.

La două iulie mereu
Toți vom aprinde-o lumânare
Căci Sfânt e lângă Dumnezeu
El, Ștefan, Ștefan Domn cel Mare.

La Putna clopotele bat,
E lume multă-n mânăstire,
Să-i facă, iar, s-a adunat
Lui Ștefan Vodă pomenire.

AMINTIRI IEȘEN

Străvechiul Iași coline șapte are,
Trăiesc în ele oameni cumsecade,
Flăcăi frumoși ce aruncau ocheade
Spre câte-o jupâneasă trecătoare.

Adesea fredonau și serenade
Pe-alei, prin parcuri, unor
domnișoare,
De se-ajungea și la încăierare
Când gelozia se stârnea-n cascade.

Nu se putea: un june din *Galata*
La braț să fie prin *Copou* cu fata
Ce locuia în *Șorogari* sau *Bucium*.

S-ar fi produs pe loc un mare
zbcium
De n-ar mai fi găsit nici cărăruia
Cei din *Păun*, din *Breazu*, *Cetățuia*.
VASILE LARCO

De la un clasic citire:

CORNEL UDREA

(1947-2024)

CONCLUZIE

La bătrânețe toate dor
Și ce de griji îți cauzează
Cu ce nu doare-i mai ușor:
E clar că nu funcționează.

STRATEGIE

Nu de moarte îmi e teamă
– Este undeva în ceață –
Până când am să dau seamă
Îmi e frică de viață.

SOLUȚIE

„Bătrânețe, haine grele”,
Spune un proverb așa
Ca să scap cumva de ele

Merg pe stradă-n pijama.

OPTIMISM

Cel mai mult mă bucur eu
Pot să zic că am noroc
Ce dacă respir mai greu
Dacă n-o făceam deloc?

RURALĂ

Moșul strigă după babă:
Eu mă duc după nepoți!
Surda, să se afle-n treabă:
Uite-așa ne ducem toți...

Selecție. VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Mulțumiri pentru revistă. Ionuț Vulpescu și interlocutorii lui, regretatul Nicolae Manolescu și Cleopatra Lorințiu sunt sarea și piperul numărului, alături de alți autori onorabili.

Adrian Popescu

Cele mai alese gânduri din Haifa! Să sperăm că vom supraviețui! Nimic nu e mai groaznic decât un război calculat de vecinii teroriști la milimetru începând cu 7 octombrie, 2023!

Cu drag,

Bianca

Stimate domnule Băciuț,
Sunt Georgeta Younes, o româncă aruncată de valurile destinului pe meleagurile biblice. Deși n-am avut onoarea de a vă cunoaște, îndrăznesc să vă adresez câteva cuvinte prin care să-mi exprim recunoștința față de dumneavoastră, fiindcă ați aprobat publicarea câtorva din creațiile mele în cea mai prestigioasă revistă de literatură a neamului nostru. Acest lucru nu ar fi fost posibil fără intervenția doamnei Rodica Lăzărescu, persoana care a considerat că am un firicel de har și mi-a deschis o fereastră spre lumea miraculoasă a publicațiilor. Fără îndoială că, dacă nu ni s-ar fi intersectat drumurile pe meleagurile biblice, creațiile mele nu ar fi provocat zâmbete decât pe fețele participanților la seratele de poezie pe care le organizăm în Iordania sau pe cele ale turiștilor români pe care-i însoțesc în calitate de ghid.

Vă mulțumesc din toată inima și pentru publicarea interviului pe care l-am dat doamnei Anca Cheaito de la revista „Orient Românesc” și vă doresc să aveți parte de multe bucurii în fiecare zi. Cu deosebită prețuire, G. Younes

Mulțumesc.

Va fi, ca utilă și plăcută.

Noi izbânzi.

A.N.

Am primit Revista, am descărcat-o și am răsfoit-o. Fff bine arată, ca de

fiecare număr, Bucurie! Mi-a plăcut poezia Iuliei Dragomir și bineînțeles, Vasile Larco și ale lui Mățaș „alergene”.

De volumul lui Ionuț Caragea am înțeles că a apărut deja, zice Fb Vă mulțumesc!

Aura C.

Stimați prieteni, revista *Activenews* mi-a publicat azi un mic articol despre părintele Iovan de la mănăstirea din Vladimirești. Îl găsiți în revistă și în atașament. De altfel, în ultima vreme am început să scriu mici vignete cu amintiri dintr-o viață de 88 de ani... pe care îi voi împlini luna viitoare.

Nicolae Dima

Un număr EXCEPȚIONAL.

Analiza politică făcută de Dumneavoastră în editorial este foarte actuală nu numai în România dar și în Franța. Este un haos de care profită unii care au devenit peste noapte „mari oameni” politici. Oameni care până ieri se urau, se înjurau, acum se îmbrățișează, se unesc, fiecare pentru avantaje. Toți au devenit patrioți peste noapte. Ne amuzăm mult și mereu îl cităm împreună cu Dumneavoastră pe marele nostru Caragiale, atât de actual... Ar fi multe de schimbat... în punctele esențiale.

Nu pot să închei fără să mă gândesc la genialul poet Nicolae Băciuț creatorul poeziei-rugăciune *Grădinar în Rai*. Să ne amintim că toate sunt trecătoare, să ne iertăm și să ne iubim, așa cum ne iubește Dumnezeu și nu ne abandonează niciodată.

Îmbrățișări pentru întreaga familie Băciuț, sărutări pentru fiecare domnișorică.

Alexandra

„Aș vrea să vii ca o-nviere” ...

Iată un vers care care m-a îndemnat să confer articolului așternut muzicalitatea sa, având în vedere că oglindește în miezul lui o anume amintire întoarsă către cer scriitoarei ieșene Sanda Sfichi. Mărturisesc că a venit ca forță motrice revista aceasta, „**Vatra Veche**”, cu invitația ei de a publica, într-o potrivire din acelea de alinieri planetare - vorbind la nivel macro al lumii mele - sau potriviri ale centrilor subtili de forță omenеști, la nivel micro- , ființial, - pentru ca miracolul ce te poate pune în mișcare creativă să aibă loc. Căci, dragilor, nașterea unei pagini de trăiri nemaipovestite până acum se poate face doar în Templele de Vindecare ale sufletului înclinat către literatură. Fiind o amintire din amintire, un caleidoscop al îndepărtatelor întâlniri petrecute în viața mea și făcute una cu tainițele ce le adăpostesc, numai în atare împrejurări poate trece pe sub ochii păzitorului de prag către în afară!

Dar, revenind la versul dăruit ca titlu articolului, mărturisesc că m-a făcut să-i simt acoperirea acelei necesități despre care scriitorul Fănuș Neagu spunea: „Fără muzicalitate sau o idee scăpărătoare, pagina se sinucide”...

Și iată cum, printre multe alte funcții pe care le are literatura, cea cathartică - evidențiată de la Aristotel încoace, cel puțin - rămâne pentru mine una de străpungere a tuturor straturilor geologiei interioare, colb peste colb de timp sufletesc, atunci când te-aplec peste pagina mai mult decât goală: albă...

Gratitudine scriitorului Nicolae Băciuț, dirijor al atâtor metamorfoze-nașteri, al atâtor revărsări din interior

🙏🙏 Shanti Nilaya

Excelent ! Mulțumesc !

Ioan David

Director, Biblioteca Academiei
Române, Filiala Timișoara

Mulțumesc. Referitor la soarta culturii după alegeri, cum exact comentezi, scoate în evidență sintagma „la vremuri noi tot noi”. De aceea, pentru mine, Uniunea nu înseamnă nimic, așa precum pentru Uniune eu nu înseamnă nimic. Nu (mai) avem nimic în comun.

Adrian Muntean

Mare mulțumită pentru Vatră. E irezistibilă! E așa cum îi stă bine unei „foi” de cultură românească. Felicitări! În atașament, aveți și Jurnalul... (XXXVII)
Cu prețuire,

N. Suci

Mulțumesc mult! Foarte interesant și acest numai al revistei Dvs.
Cu respect și considerație

Carmen Manea

Mulțumesc pentru revistă!
Vă doresc o vară frumoasă!
Cu aceeași prețuire,
de la Timișoara,

Corina Costea

Mulțumesc pentru revistă, frate Băciuț, și urări de bine și de noi succese.
Va retrimite ultima mea carte pe care o puteți serializa și utiliza în orice formă.

Stimă și sănătate

Prof. Nicolae Dima, USA

Vă mulțumesc pentru noul număr al revistei (avangarda e o temă care mă preocupă de multă vreme) și pentru toate celelalte, pe care le-am citit cu maxim interes. Încerc să mă revanșez cumva și așa vrea să vă trimit cea mai recentă carte a mea, publicată după 28 de ani de tăcere oarecum inițiativă. Nu găsesc în pdf adresa revistei, de aceea vă rog să-mi dați dumneavoastră azimutul. Mulțumesc încă o dată,

Gabriela Hurezean

Distinse Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru materialul din nr. 6 și idei strașnice și interesante pentru numerele următoare.

Hans Dama

Serioasă, esențială, în nota ei specifică, și „Vatra veche” 6/ 2024. Sunt măgulită și fericită să pot fi cititorul ei, lună de lună, fapt pentru care îi mulțumesc domnului Nicolae Băciuț, neobosit luptător pentru o gândire în aliniere cu adevărul. În textele - am putea zice **sacre** - pe care

Domnul nostru Iisus din Nazaret (Jeshua ben Joseph) le transmite pe planeta noastră, cea despre care afirmă că L-a înălțat la rangul de **Maestru Înălțat**, în Dimensiunea a 8-a a acestui Univers, ni se dezvăluie un adevăr pe care pământeni nu aveau de unde să-l afle : noi, pământeni, avem posibilitatea de a alege să folosim **două aspecte ale minții : ego-ul, aspectul de suprafață, nesperios, înșelător și Sinele nostru divin (Mintea Superioară)**, cea care gândește în aliniere cu Adevărul lui Dumnezeu. Nu vreau să spun că în revistă se află numai Adevărul real ci că toți creatorii ei se străduiesc să ocolească amăgirile ego-ului. Le mulțumesc.

Elena Dan

Mulțumesc și felicitări, maestre Nicolae Băciuț, am primit și am citit minunata revistă *Vatra veche* aferentă lunii anterioare, frumos îngrijită, cuprinzătoare, cu materiale din diferite domenii culturale, parfumată cu aroma fructelor verii, putând spune că: Sunt coapte fructele de prin livezi, De prospecțiunea lor te minunezi, Iar *Vatra-i* o superbă fructieră, Ce fructe literare ne oferă.

Vasile Larco

Excelență, foarte interesant număr! Vii mulțumiri!

V. Tudor

Mii de mulțumiri domnului Nicolae Băciuț pentru trimiterea revistei și mai ales pentru publicarea articolului meu „Dilemele bătrâneții”. Fiecare colaborare inclusă în revista *Vatra Veche* este o onoare aproape nesperată pentru că valoarea revistei în sine și aceea a colaboratorilor ei o ridică la nivelul celor mai apreciate publicații românești.

Cu deosebită stimă și afecțiune,

David Kimel

Stimate dle Nicolae Băciuț,
Chiar acum am primit de la un prieten nr.6/2024 al revistei „Vatra veche”. Vă mulțumesc din suflet pentru generoasa găzduire.

Ca întotdeauna, revista e superbă. Numai bună de citit la răcoarea ventilatorului.

Mă cutremur când mă gândesc că, în caniculă, n-am îndrăznit să vă trimit materialul pentru nr. 7/2024 la timp, lăsând să primesc nr. 6 (ca să nu par

obraznic), iar acum mă tem să nu fi întârziat. Totuși, îmi iau inima-n dinți și vă expediez cele 23 de catrene pregătite din timp. Poate că reușesc să prind trenul.

Impresionat de puterea Dvs. de muncă și de capacitatea de a cuprinde toată activitatea literară din Țară (și nu numai).

Sănătate și recunoștință din partea colaboratorilor și cititorilor.

Al Dvs.,

N.M.

Primesc mereu revistele de la Dvs și nu v-am mulțumit, o fac acum!! Mulțumesc, mulțumesc!

Sunteți foarte prolifici acolo la *Vatra veche*, scoateți întocmai și la timp, număr de număr! Slăvit fie Dumnezeu Atotputernicul! La mine e cu mult, mult mai greu, ca să nu zic EXTREM de greu! N-am echipă, mă zbat la greu. Atât încât am făcut și infarct, la final de anul trecut, la final de an, și m-am pricopsit cu 3 Stent-uri, plus alte bețele de sănătate! Dar nu ca să mă jelesc v-am scris! Departe de mine acest gind! M-a lăsat Dumnezeu în viață pentru că probabil mai am misiune!!

În fine, profit de ocazie să vă spun că așa vrea să public niște cronici de prezentare carte la dvs în revistă. V-aș ruga să îmi spuneți dacă e posibil și care sunt condițiile. Eu nu prea pot să scriu condiționat de nr. de caractere sau alte cele, dar, totuși, vă rog să îmi spuneți, poate mă pliez cumva.

Mulțumesc! Vă doresc s-aveți sănătate, bucurii și să ne auzim cu bine! 🙏

Antoneta R.

Mulțumesc mult pentru publicarea articolului! Felicitări pentru Festivalul de la Brăila și celelalte acțiuni!!! Sunteți plin de viață și inventivitate. Să rămâneți așa încă mult timp!!! Sănătate și mult succes!!!

Tamara Constantinescu

Bună ziua, dle Băciuț.

Mulțumesc mult, confirm primirea și vă felicit din toată inima pentru revistă. O vară cu bucurii vă doresc!
Cu stimă,

Georgeta Resteman

Sehr geehrte Damen und Herren,
vielen Dank für diese Ausgabe von *Vatra veche*. Freue mich aufs Lesen.

Ich wünsche eine schöne Sommerzeit, beste Gesundheit.

Mit lieben Grüßen, Herzlichst

Elisabeth Anton

Panoramic cultural - iulie 2024

Târgu-Mureș, lansare de carte Sorin I. Blaga

Ședință Consiliul director UZPR

Adunarea Generală a UZPR

Emisiune la TPP TV

Adunarea Generală a UZPR

Toplița, Zilele „Elie Miron Cristea”

Toplița, Zilele „Patriarh Elie Miron Cristea”

OCHIUL CICLOPULUI

Ionela Flood, Vibrația verii, acrilic pe pânză

TRECUTELE CUVINTE

poposesc uneori
în trecutele cuvinte
scorburi de lumină

din care cântă
umbra
oglinzi
cu imagine întoarsă
râd și plâng
pământul e însămânțat

cu durere
brazdă lângă brazdă
piatră lângă piatră
întunericul topește
mormintele
din noi

unde-mi ești
bucurie?
trecutele cuvinte

**VERONICA PAVEL
LERNER**

Rev. iulie 2024

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat,
Florin Bengean, Valeria Bilț, Sorina Bloj, A.I.
Brumar, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu,
Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș,
Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu,
Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Mihuțiu, Cristina
Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suci, U,
Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu,
Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici
(Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina
Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada),
Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA),
Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev
(Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2024 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952